

Entrevista a MARÍA JESÚS PINTO IGLESIAS

E.- María Jesús Pinto. Primera sesión, 22 de noviembre de 1.999.

Bueno, de fet, com ja et vaig explicar l'altra dia una mica el projecte i et vaig dir que l'interès estava centrat en la teva militància, però també en la teva vida... m'agradaria si recordes coses o si vols parlar de la teva família d'origen. Per començar d'alguna manera.

Sí, sí, bueno. Mmm...jo vaig néixer a un poble de Burgos que es diu la Aguilera. És un poble molt petit, un poble de camperols, que està a la zona de la Ribera de Duero, que era on estaven els famosos vins. Vaig néixer allà la poble, la...meva família, la meva mare i el meu pare, són fills d'aquell poble.

E.- Sí, sí...

I...bueno, tota la seva família, tant els seus pares com els seus germans són del poble. Vaig néixer allà la poble. La majoria encara estan visquent allà. Quan jo vaig néixer, la meva mare tenia 19 anys, i el meu pare 21. És a dir, eren molt joves. Molt joves en aquell moment. Vam estar visquent la poble durant 4 anys. I després dels 4 anys, vam anar a viure allà a prop de Ribera del Duero, que és com si diguéssim el poble una mica més alt, que és com una mica el centre de comarca. I després ja vam venir cap a Manresa. Vam venir a Manresa que tenia 6 anys amb una germana que havia nascut que tenia els dos anys, i vam venir tots quatre cap aquí.

E.- Què més?

Bueno, és que era de la infantesa, i d'altres coses, no me'n recordo. Quan vam arribar a Manresa va ser perquè, bueno, un cop va quedar-se embarassada ma mare, el meu pare en principi, és un home que havia fet un... i també la seva família, tota la família anava darrere, no?.

E.- Sí, sí.

I tant, el seu germà gran, com es el més petit, en aquella època, ell va néixer, va néixer, tenia quan va començar la guerra, tenia 10 anys el meu germà. Però tota l'època de la Postguerra, que la família, la seva família va tenir, van tenir bastants, bastants problemes, bastantes dificultats hi hauria de tenir una situació de molt de gana. Malgrat que sempre que han de viure de alguna manera diferent, els tres nois es van posar a...a...a...com es feia en aquell moment, que els en portaven amb els frares...

E.- Sí, sí.

...Que era una manera de tenir-los alimentats, i a més a més que estudiaven, no?. Doncs, ells estaven a la casa, excepte un que estava a la casa comuna, però, li van fer estudiar. Llavors ell quan hi va tenir 15 anys ò 16 anys, pues va dir que adéu-siau no?. és a dir, era un trampolín per tenir ja...una mica d'un cert nivell d'estudis, i...es va... va intentar buscar-se la vida, no?. La seva idea era continuar estudiant, continuant fent coses, però ho tenien difícil, econòmicament ho tenien molt difícil. I vàrem anar cap a Barcelona, quan devia tenir 16 anys i es va posar d'aprenent en un banc, però...no tenia ni per menjar, no tenia ni per pagar l'altre dia a la patrona, no?. Amb una pensió...(risas),això amb un "derecho de habitación", i llavors se'n va tornar directament una altre vegada cap la poble, va continuar treballant la camp, per cert en aquell neguit de voler fer alguna cosa diferent, no?, ell havia intentat estudiar, i volia fer alguna cosa diferent. La cap es que... als 21 anys - sent pare -, tenia la vida una mica difícil, no?. Llavors el que va fer ell, va fer...unes oposicions, va fer unes oposicions de...per ser funcionari de jutjat, i per això vam fer la primera anada a Aranda de Duero, i després la vinguda a Montalván.

E.- Sí, sí.

Ma mare, no va fer...no va...tenir escola primària, perquè l'escola la poble, era una escola que...tenia embargats a tots els nanos i les nanes, no?, però els nanos per una banda i les nanes per una altre, però sense cap nivell de diferenciació, no?. Quasi be, anava per estatura, eh?. És a dir, que els més petits estaven arran del davant i els grans arran del darrere. Una única mestre, un únic mestre, per tots no?. I vàrem acabar la formació primària, ...mmm, difícilment tenia un nivell d'alfabetització. Va anar només uns quants anys, i quan vam arribar aquí a Manresa, era com aquell que diu la primera vegada que sortia d'un poble tan petit com aquell, no?.

E.- Sí, sí.

La nostra arribada a Manresa va ser una situació especial per tothom, no? que jo recordo l'avinguda de tal...des de el poble. Vam venir amb "el Xangai" que era el tren de los gallegos, que tardava no sé quantes hores. Me'n recordo que era un tren que tenia molt de fum, que venia en el passadís, amb les maletes i així...

E.- Sí, sí.

I que vam arribar a Manresa que...clar, pràcticament arribaven a una ciutat, no?, Manresa, no es com Barcelona però per nosaltres era una gran ciutat. I arribar a una ciutat, amb uns carrers amples...amb les cases altes, una ciutat que per mi era molt fosca. La primera impressió que jo vaig tenir era que era una ciutat fosca, no?. Potser és que m'esperava un altre ambient, un espai més obert. Això era a l'any 56. En l'època del tèxtil funcionava bastant. Era una ciutat molt industrial, no?. I va ser conèixer, estar en un lloc que no...molt diferent del que havia, no?. I en el poble, pues imaginat... fins als 6 anys, corrent amunt i avall, encara com aquell que diu, jo no havia anat a escola, tot el dia la camp era un "choque" (murmuren). Arribaven a una ciutat, era arribar en un pis, érem en un lloc tancat, en un lloc que parlaven diferent, que això també va ser el primer impacte. És a dir, que parlaven diferent, no ho vaig saber fins que vaig arribar aquí. La cosa no la vaig saber fins que no la vaig viure. I bueno, aquestes coses que en principi, et costava molt una mica moure't fora del teu espai, del teu món. Però suposo que també quan vens de petit ja et fas de seguida. De seguida trobes...vas a l'escola, coneixes a les altres noies, de seguida fas amigues. I tens un nivell de coneixença de la realitat pues més ràpida, no?. Vaig aprendre ràpidament el català. És una cosa que vaig fer molt ràpida, cosa que la meva família no van fer. Mai el meu pare ni la meva mare han parlat en català. Van aconseguir entendre'l però jo en canvi de seguida vaig aprendre a parlar el català. El xoc cultural hi va haver, com a tothom. Impacte en determinades coses, però bastant bé. Un cop vam estar allà a Manresa visquent, vam lliurar fins que jo tenia 14 anys, i va néixer el meu germà que té 10 anys menys que jo. El meu germà va néixer la 60, i va néixer a Manresa. A Manresa vaig anar la col·legi, vaig anar a l'institut, i ja vam venir cap a Barcelona quan jo estava ja per Batxillerat. Va ser molta ruptura, perquè jo tenia allà tota la colla, les amigues, la vida. I ara t'havies de fer altra vegada i un altre cop a trencar. Tampoc ho vaig viure molt malament, la veritat és que la cap d'un temps em vaig sentir la mar de bé a Barcelona. És un moment en que també a l'institut connectes una altra vegada amb la gent, els espais comuns són més fàcils de trobar. En canvi, jo crec que qui ho va viure pitjor va ser ma mare, perquè ella tenia allà el seu espai. I clar, la meva mare amb 18 o 19 anys el primer cop que surt del poble s'embarca i se'n va cap a Manresa amb els seus pares. Va arribar a Manresa i no coneixia ningú. La dificultat de la llengua, d'estar en un espai obert com era el poble a estar en un pis que pràcticament no es podia ni trobar amb les veïnes ni amb ningú. Els espais comuns era anar la mercat o anar... o les estones que sortíem. Més espais amb altra gent no va tenir mai per ella mateixa, no?. Els amics sempre venien a la banda del pare. Crec que va ser viscut per ella amb més dificultats, no?. Més desplaçada, etc.

E.- En parlava ella?

En parlava de com es trobava?. Bueno, jo crec que en parlava més quan era més gran, no?. Vull dir, que quan jo tenia 14 anys potser aquests canvis ella... tampoc tenia molta comunicació, no podia parlar. Amb els fills no, però amb el meu pare no sé si ho parlava. Amb els fills va parlar ja molt més tard. Sobretot ja quan... d'alguna manera ho saps perquè t'ho diu després, quan ja jo havia marxat de casa, la meva germana havia marxat de casa i només li quedava el meu germà. Llavors, es va trobar en la casa ella sola, no?. Ella va voler-se a apuntar a una escola de persona adultes a fer almenys el català, entendre el català, poder escriure el català. Va fer algun intent. A partir d'aquí ja comença a conèixer com s'havia sentit, no?. No ho expressava mai directament en aquells moments, però clar, jo no havia vist mai als meus avis aquí a Barcelona. O sigui, dubto que ella es comunicés. En canvi, quan sortien amb gent, era gent que més aviat era de la banda del pare, no?. jo crec que això és bastant clar, no?. Nosaltres érem molt joves. I clar, jo creixia ràpid en una situació també... en una ciutat. Jo crec que des de molt petita vam tenir sempre les nostres maneres diferents de veure les coses. Potser que jo mirava en aquell moment lo que jo sentia, no?.

E.- Em parles de confrontacions, quina mena de confrontacions?

Bueno, els meus pares, la seva família, sobretot la de la meva mare era molt conservadora. Era molt conservadora, més aviat de dretes. Pensa que a Castella en la Guerra Civil va ser una zona molt feixista, no?. El pare de ma mare sobretot era un home molt de dretes. La família del meu pare no. la família del meu pare havia estat en una posició no molt compromesa amb la República, però bueno, amb una posició diferent. I clar, ma mare és una persona que no havia pogut tenir molts punts de referència propis

tampoc, no?. Quan arriba aquí, tampoc té masses espais per poder ella veure, conèixer, per tenir uns altres punts de vista o unes altres coses. El meu pare no és que fos tampoc una persona massa progressista. Tampoc era un home clarament de dretes, però clar, el seu espai de treball tampoc era massa... era difícil, no?. Treballava en un jutjat als anys 60. I no sé, jo crec que des dels 14 o 15 anys, pues començo a conèixer, a viure, a parlar amb altra gent que tenen altres idees, i no només respecte a la política sinó també respecte a els maneres de fer, la manera de relacionar-se, els espais de llibertat personal, no?. A com pot tu com a dona decidir altres coses, a fer altres coses, no?. I clar, tot això va generant unes formes de pensar o de fer que topen bastant amb el pensament del pare i la mare. Jo recordo des dels 14 anys sobretot, a partir dels 14 anys, que és quan arriben a Barcelona, i ja d'alguna manera comences a l'institut en l'adolescència, i ja comences a discutir moltes més coses, parles més coses. I sobretot perquè em vaig començar a relacionar amb tot una colla de nois i noies que estaven vinculats a la part d'allà on vivíem nosaltres, que vivíem per allà per Navas. Era gent que alguns dels nois estaven a l'escola d'aprenents de la -----, no?. I d'alguna manera pues estaven vinculats... alguns en un sector més progressista de l'església i altres ja començaven a estar dins de l'espai de fàbrica, no?. I ja tenien unes altres preocupacions, uns altres plantejaments, que potser a la meua edat no ho tenia. Començava a veure o a viure a partir d'aquests nois coses que jo no les tenia com a horitzó, no?. A qüestionar pues tot lo que era Franquisme, qüestionar la societat, no?. A veure la dificultats de la gent amb el seu fer cada dia, no?. I clar, això a casa nostra va ser una cosa molt fàcil de xerrar, no?. Sobretot, quan els expectatives amb el meu pare i la meua mare era justament que jo trenqués la seva situació, no?. De dir que el pare no havia pogut estudiar perquè s'havia hagut de casar amb la meua mare tan jove. Ma mare no havia pogut estudiar mai la poble, i l'expectativa que tenien amb mi era que estudiés, fes una carrera, perquè la meua sort fos diferent a la seva. Ja que ells no podien tenir per unes condicions materials i unes condicions socials, jo ho pogué tenir, no?. Això són coses que clar, les seves expectatives amb mi eren unes, però les meves eren unes de molt diferent. Encara no sabia molt bé quines tenia. El cas és que no em quadraven les seves, o com a mínim volia discutir o saber el què fer, o amb qui em tenia de relacionar i amb qui volia anar de colla, i a quines coses em volia dedicar. I clar, les coses es complicaven més.

E.- Van intentar posar fre en alguna activitat que fessis o la teva manera de pensar?

Bueno, era posar límits continus. Era controlar amb qui anaves i amb qui no anaves, era si se t'acudia fer algun comentari una mica de tipus polític no massa elaborat, sinó simplement de qüestionar coses. Pues clar, qualsevol tipus de comentari pues era tallar, revelar-se. I clar, límits sí, perquè era una noia. I als anys 60 una noia tenia de... no només ser honrada sino parecerlo sobretodo, no?. I per lo tant, eren coses que jo tenia de tornar a la casa a les hores que es marcaven, tenien que saber amb qui anava, amb qui em relacionava, i sobretot la contínua preocupació de les relacions amb els nois. Estaven molt pendents de que no anés amb cap nano, no tingués nòvios, i que sobretot ni que se t'acudís tenir relacions sexuals, no?. Mai havia parlat del tema de relacions sexuals amb el meu pare i la meua mare. Aquest tipus de conversa no existia obertament. Em deien: "tu has d'estudiar, tu has d'anar fent, tu t'has de preocupar d'anar fent el batxillerat, després anar a la universitat, i ja tindràs temps per tenir nois, per tenir relacions". I clar, és que la meua mare es va casar embarassada. I aquest era l'element que per ella era més determinant. És a dir, el considerar que una dona que pogué tenir ja una situació material millor que la seva, i unes possibilitats culturals i d'estudis diferents a les seves, però no tenia perquè passar una mica lo que li va passar amb ella. Ella es va haver de casar amb males cares o rebutjada socialment i per part de la seva família, i trobar-se amb una criatura als 18 o 19 anys. I per lo tant, el que ella no volia és que es tornés a reproduir la història amb mi. Lo que no m'agradava era la manera de determinar el que tu volies fer, i en realitat lo que ella tenia por era de que acabessis per fer algo diferent, no?. Era una mica això. I també són coses que em vaig enterar la cap d'un cert temps. És a dir, aquestes coses de que ella havia quedat embarassada, tampoc és una cosa que es digués obertament a casa, no?. T'enteres perquè ells no ells no celebraven mai l'aniversari de bodes. I llavors, quan ja et comences a fer gran i fer números... pues ja ho comentes. Però obertament dir-ho no es feia, perquè va representar un drama en la seva família, i com la van rebutjar la seva família. És una cosa que t'ho expliquen quan ets més gran, no?. no ho havia pogut verbalitzar quan jo era més jove, perquè no parlaven.

E.- Això va ser un fet que va marcar la vida dels teus pares?

Sí, sí. El casar-se embarassada la meua mare, sí. Sí, perquè el meu pare tenia la intenció d'això, de buscar-se la vida, treballar, estudiar, sortir del camp. Sortir. I la seva gran frustració va ser no haver pogut estudiar. És una frustració que l'ha tingut sempre, i que a més a mi l'evocava en mi. Allò que ell no havia pogut fer ho tenia que fer jo. I la meua mare, per una altra banda, el fet de considerar que això, que el casar-se embarassada era algo molt en relació també a la seva situació, no?. I que una dona que tingués més oportunitats, pues tenia que tenir una altra vida diferent. Poder fer un plantejament diferent, i

quedar-se d'una altra manera, i no tan jove, sinó fer més coses de jove i després casar-te. Jo crec que això els hi va marcar molt. I jo crec que lo que els va marcar a ells, no volien clar, ho bolcaven amb mi, no?. Però clar, jo tot això... tampoc, són coses que són difícils, perquè s'ha de ser realista. És difícil veure què hi ha darrera.

E.- Tot això que m'estàs explicant dels teus pares, t'ho han explicat?

Ja de més gran quan jo estava pel meu compte, no?. Ja quan hi ha un tipus de relació més d'igualtat, no? però amb la condició de dir la meva filla ----El choque era molt gran, perquè ja als 14 anys comencen els choques per les formes de ser, per les ganes de viure d'una altra manera, per les ganes de relacionar-me d'una altra forma. Però clar, segons van passant els anys la cosa s'ha d'anar arreglant. Perquè clar, quan arribes als 17 anys, ja arribes a un punt que realment vols decidir per tu mateixa, vols relacionar-te d'una altra manera amb la gent, vols viure la teu aire, i això no té res a veure amb lo que ells pensaven que havia de fer.

E.- M'has dit que el teu avi matern era molt de dretes.

Era molt de dretes.

E.- Era molt de dretes. Pots parlar una mica dels avis materns, si els vas conèixer, com eren.

Els vaig conèixer perquè la veritat és que ells van morir fa molt poc, eh!. El meu avi devia morir fa uns 6 anys, i la meva àvia materna va morir fa uns 7 anys o així. És a dir, que van morir grans. La veritat és que els records són diferents. Són etapes. La casa de la meva mare era el lloc on vaig néixer i vaig viure fins que vaig marxar del poble. Era una casa que per mi era bona, perquè allà vivien els avis, vivien... la meva mare tenia 6 germans. I allà era una casa d'aquelles que vivia moltíssima gent. era com una macro família. Era una cosa molt diferent a lo l'estructura que vam tenir després de pare, mare i els fills, no?. A mi allò m'agradava, m'agradava la casa, m'agradava estar la poble, m'agradava el camp. La relació amb l'avi doncs era una relació en la qual jo tampoc coneixia massa d'ell, no?. Era un home molt autoritari. Això sí que ho recordo. Era un home molt autoritari amb els fills. Jo li havia vist fotre bronca als seus fills a les seves filles, i una d'elles ja casada. Això si ho recordo com una persona molt autoritària. Jo era néta era la primera néta era molt diferent no tenia massa conflictes amb ell. Jo crec que vaig començar a tenir conflictes--- i perquè també jo d'alguna manera mai vaig trencar amb el poble, perquè quan vam estar a Manresa, la meva mare sempre que arribava l'estiu anàvem dos o tres mesos quan acabava l'escola anàvem cap allà la poble. Era el seu punt de referència, eren els seus germans, era la seva família. I comences a veure, a sentir, a escoltar parlar a altra gent del poble que t'explica coses, no?. I comences a pensar que... això, que aquell home, no?, algo hi havia, algo hi havia perquè sobretot amb algun sector de gent...les coses han quedat com molt--- Del meu avi matern, de la família paterna vaig sentir comentaris, de que era de dretes, que era una persona amb poder, perquè durant la Guerra va ser alcalde. Després quan jo vaig néixer era un home que t'alçava el cap i poca cosa més. Era de pensament de dretes quan em vaig enterar de la seva trajectòria sobretot quan ja vaig ser més gran ja vaig agafar molta més distància, no?. Per mi va ser la figura com més responsable de tot. Més responsable de rebuig de ma mare quan va quedar embarassada, que això després vaig saber això em va provocar un distanciament. Em qüestionava aspectes de la política que estava visquent, i que era una figura representativa del sector més de dretes. I llavors clar, això em va provocar un distanciament. Jo crec que a partir dels 14 o 15 anys, molt primer que ja casi deixo d'anar al poble però ja talla molt la relació amb l'avi matern L'àvia materna era una dona que no parlava massa--- Era una dona que sempre va estar com malalta, com molt envellida des de sempre. Sempre a la casa, amb molt poques relacions amb altra gent del poble, era una dona com bastant seca, com bastant agre. Jo la recordo així. Així com en els primers anys de la infantesa l'avi el recordo com u home més vital, la meva àvia la recordo com una dona molt rígida, molt dura, no?. El meu avi patern de fet no el vaig conèixer perquè ja havia mort, i la meva àvia paterna, la Rosa, sí la recordo. Era una dona molt...era un altre estil de família. Era una família com més amable, amb unes relacions com més de respecte amb els propis germans. Era una família menys autoritària, no?. No era una família tan autoritària com l'altra, no?, perquè era una dona que ja era bastant gran també, i la recordo sempre amb molt negre amb les faldilles fins el terra. Però era una dona que va tirar endavant als fills, es va quedar viuda bastant jove, i va treballar molt, va treballar molt la camp, venia carn. Sempre la recordo treballant molt i ja quan va ser més gran. És una dona que es va quedar visquent sola fins la final, perquè va decidir que no volia anar a viure amb cap fill ni amb filla. Va viure fins la final sola. Era una relació molt entranyable de fet amb els nets, la recordo amb molt de carinyo---va treballar tota la seva punyetera vida...no?.

E.- A què es dedicava ella?

Bueno pues tenia ... Treballava la camp, i també tenia com una petita carnisseria en el poble que bueno allò... mataven un "cordero" i llavors el venien el mateix dia. Combinava les dues coses.--- i a més va pujar els fills d'alguna manera jo crec Jo crec que Treballava moltíssimes hores, perquè a més a més Treballava dins i fora de la casa.

E.- Quants fills tenia?

Set. El meu pare era el més petit, i tenia 7 fills. Dos homes i cinc dones. Hi ha una que se li va morir.

E.- Déu ni do.

Es va morir fa anys. Es va morir la 74.

E.- L'avi matern, encara que no l'has conegut t'han parlat d'ell?

L'avi patern?

E.- No, el matern.

No, el matern sí, el matern era el que era molt de dretes.

E.- Ah!, sí, perdona.

L'avi patern una mica el meu pare. Sobretot l'altra àvia, no?. Va morir d'aquelles coses que ara dius "com es pot morir la gent", perquè es va morir d'una grip. Es va morir en el poble per manca de qualsevol atenció. Ell era... em sembla que es dedicava a tractar el bestiar allò venia comprava.... Anava a munt i avall. I també tenia terres i Treballava una mica el camp, però que sempre havia treballat sempre llaurant terra. Allà lo que hi ha sobretot cereal i vinya, perquè és de secà. No hi ha horta. Tot el camp ha estat sempre molt dur perquè es Treballava molta extensió de terra per pagar-te poca cosa. Vull dir que, sempre era molt pel consum familiar. Tampoc tenien unes terres que els hi donés per fer més coses, no?. La família... la veritat és que a part d'això, pues que era un home alegre. Jo sé que era un home alegre, que era un home que sempre tenia molts amics la poble, que era un home molt divertit, molt simpàtic, molt amic de tothom, no?. Era un home bo. És un home bo, que sempre està bé amb els veïns i que estava bé amb la gent, això és la referència que jo tinc. Dels seus fills, el germà del meu pare també va estar en un convent i després va estudiar per mestre, i les dones totes van estar a l'escola del poble i casi no van fer ni la Primària cap, perquè totes es van casar, i algunes estan la poble i altres van marxar amb els marits fora del poble. I de la família de la meva mare, les dones, excepte una que va estar a Burgos, la resta es van casar i estan allà la poble. Totes també sense massa escolarització, i els dos homes van venir a treballar a Barcelona els dos tíos els germans de ma mare van venir a treballar a Barcelona també pues per buscar-se una mica la vida, perquè allà la poble tampoc tenien... malgrat que tenien terres les dos famílies, però el sistema de terres que hi havia allà la poble pues bueno, un cop es comencen ----tampoc els hi donava per viure, muntar la seva família i viure allà. Van haver de venir a Barcelona a buscar-se la vida a treballar en una fàbrica

E.- M'has dit que van venir a Barcelona els dos germans.

Sí, els dos germans de la meva mare. Van venir als anys seixanta i pico i van venir tot dos, perquè allà no tenien masses possibilitats de poder continuar treballant, de poder tenir una família.

E.- Els teus pares ja hi eren, no?

Ja hi eren. Nosaltres ja hi érem. També la meva família va facilitar d'alguna manera que vinguessin els dos tíos, no?. Vam ajudar a buscar la casa, vam ajudar a buscar la feina. Van estar visquent durant una temporada un dels tíos amb la seva dona a casa nostra, eh ---van venir aquí a Barcelona.

E.- Dels avis paterns, tenien algun tipus d'ideologia en quant a/

[FINAL CARA A, CINTA 1]

[INICIO CARA B, CINTA 1]

E.- Et preguntava sobre el pensament que tenien els teus avis.

Mira, del pare del meu pare, la veritat és que no el vaig conèixer. Per la idea que m'he fet jo de la família i lo que s'ha explicat, és que és una persona que es va mantenir una mica en una posició que no va estar compromesa amb la gent que defensava la República la poble ni la gent d'esquerres, però tampoc es va comprometre mai tampoc amb els feixistes ni en moviments de dretes. O sigui, que va intentar una mica estar així, i fins i tot amb bon actitud de cara a poder ajudar a gent que podia tenir problemes quan tot lo de la Guerra. El seu fill gran, que ja era mestre, el germà del meu pare, era mestre, i aquest va estar perseguit pels feixistes, i es va haver d'amagar durant un temps. És lo que més que jo recordo d'aquella família. La resta de la família lo que intentaven era "nedar i guardar la roba", perquè va ser una situació molt dura allà la poble. Allà la poble quan la Guerra, van matar a molts homes d'esquerres.--- Els van fer passejar per la plaça, els van fer veure l'oli de ricino i tot això que em va explicar la gent, perquè els fills i les filles encara viuen allà, no?. Són coses que no s'obliden. Encara està viva molta gent que va veure com mataven la seu pare i com feien aquella barbaritat.

E.- "Encara", vols dir avui?

Sí, encara viuen alguns. És a dir, que a vegades és una situació molt dura perquè la gent recorda que el 19 de juliol van matar a tothom. Allò va començar quan va començar la Guerra, i es va acabar en un dia. És a dir, van matar a tothom, i a partir de llavors van provocar tota una situació de revenja, de no deixar viure a la gent, no?. Tothom que havia tingut un familiar més adherit a la República pues ho va passar molt magre. Ho va passar molt magre durant molts anys, eh!. no només durant la Guerra sinó durant molts anys. Va ser una cosa molt forta. El que sé és això. El pare del meu pare pues no va estar en una posició clara. Amb els feixistes no, però tampoc va estar amb els republicans. Els seu germà sí que va estar amagat.

E.- El seu germà?

El germà del meu pare, el meu tiet patern. Era mestre, era molt jove, i llavors el van anar a buscar quan va començar. I el volien pelar. Va haver d'estar amagat durant un temps.

E.- Pots aixecar una mica més la veu?

Sí. Llavors, la meua àvia paterna jo crec que també es mou en aquesta posició. La família de la meua mare, l'avi sí que va ser feixista, però reconegut. Feixista, feixista. De Camisa Azul. I la meua àvia, pues no va estar compromesa amb la política però en idees sí que també era una dona molt conservadora, molt de dretes, i jo crec que també participava bastant en les idees del meu avi. Encara que ella públicament no va estar mai en la política activa, però jo crec que compartia la visió.

E.- Has dit que el teu avi matern era "Camisa Azul". Era militant de la Falange?

Sí, sí, era falangista.

E.- Com havia arribat a ser-ho?

Tenia 19 anys. Quan va començar a ser pues mira, això no t'ho puc dir perquè jo la veritat és que un cop que em vaig començar a créixer i a veure una mica les coses, i vagi saber que era un home molt conservador, molt autoritari. Però allò que et vas enterant de que havia estat feixista i falangista, i a més que ell ho reconeixia, eh!. Tenia 14 o 15 anys i encara reconeixia que era de dretes i de la Falange. La veritat és que jo mai vaig investigar. Més aviat vaig rebutjar. No vaig tenir la cosa de dialogar, d'interessar-me, no?. Em va provocar molt rebuig segons l'anava coneixent. Jo sé que ell coneixia a una quantia gent que havien estat com a la fundació de la Falange, però ell sempre havia estat la poble. Era un home que no tenia estudis. Era un home que pràcticament era analfabet, eh!. Era llaurador, tenia unes quantes terres però tampoc era un potentat, eh!. Vull dir, en canvi clar, amb tot lo de la Guerra, després quan es va acabar la Guerra ell es va quedar en una situació que jo crec que li va permetre a partir de ser del bàndol dels vencedors, pues col·locar-se en molta millor situació econòmica i de relacions i de poder, no?

E.- De lo que havia estat abans?

De lo que havia estat abans. Ara, ell no es va catapultar cap enlloc més. És a dir, ell es va quedar la poble, però bueno, d'alcalde va suposar xupar tot lo que va poder. Bueno, són coses que jo m'imagino i per comentaris que escoltava. Escoltava els comentaris de la gent que havia estat en el bàndol republicà i que t'explicava barbaritats, no?. De manera directa no l'he hi preguntat mai, ni a ma mare tampoc li he preguntat mai, perquè ma mare quan la Guerra també era molt petita. Ma mare era bastant jove. I

segons anaves creixent i enterar-te de més coses, pues més...

E.- Dius que tenia terres en propietat. Així, el nivell econòmic dels teus avis materns era superior a una possible mitjana del poble?

Bueno, allà a Castella, és un règim on les terres són... les famílies tenen les terres. A veure, el poble en general en aquell moment jo crec que hi havia unes quantes famílies que tenien unes quantes terres més que la resta. Lo que no hi havia, és com en altres llocs de l'Estat, que hi hagués un latifundista o algú que tingués les terres. I eren unes quantes famílies que tenien... que eren més riques, en el sentit de que tenien més terres que altra gent, hi havia altra gent que tenia menys terres, i després hi havia tot un sector de gent que no tenien terres. Era la gent que es dedicaven més a anar de jornal, que no eren molts tampoc. Anaven de jornal, o es dedicaven a anar a pasturar les ovelles o també es dedicaven a treure la resina del monte, que era la gent que tenia una ocupació dels ----- del monte comunal, no?. No tenien terres per sí mateixos. És a dir, com aquests tres nivells hi havia. El meu avi matern jo crec que estaria en el primer nivell de gent que tenia terres, més terres que un altre sector del poble, no?. Tampoc destacava més que altres famílies que fins i tot amb el seu mateix nivell van estar a la República; per dir-ho d'alguna manera. És a dir, gent que estava en el mateix nivell de propietat de terres, també estava del cantó de la República. És a dir, que seria així, no?. I el règim d'herència que hi ha a Castella, és el règim d'herència que divideix les terres amb tots els fills. Fill i filla de manera igualitària. Llavors clar, en la mesura que és una mica el que això que tenia el meu avi que potser era més d'una mitjana de lo que tenia l'altra gent, quan eren 6 fills, doncs després en el moment dels meus tiets no els hi donava per continuar als meus tiets la poble visquent, no?. Tampoc era una cosa exagerada. Era una cosa que li permetia viure bé, tenir una mica d'excedent però que tampoc li permetia tenir uns grans beneficis, tenir un gran capital. En realitat, jo sempre el vaig veure com que bueno, ells han treballat en el camp sempre pel matí a la nit, de les 6 de la matinada fins a la tarda. Tothom estava la camp. Només havíem tingut gent a jornal quan havíem tingut gent de la verema, quan era la verema que venien els jornalers que venien d'Andalusia o d'altres llocs. O quan era la qüestió de la recollida de blat, que llavors sí que venien també colles i en 15 dies feien tota la feina. Però la resta de l'any treballàvem tots a aquella casa, excepte la meua àvia materna que no sortia a treballar la camp. La resta treballàvem des de que sortia el sol fins que ens s'anava. Es passaven el dia treballant. No era un propietari que estigués visquent de la renta; no. Era un treballador.

E.- Dius que la teua àvia materna no sortia la camp a treballar. Això era normal?

No, perquè en realitat les dones del meu poble casi totes han treballat. I encara ara tenen seixanta i pico i encara treballen a tot arreu. La camp, a la casa, amb les gallines, amb els animals que tenen. Treballen sempre. Lo normal sempre en el poble ha estat que totes les dones treballin moltíssim, d'una manera molt bèstia. I són feines molt dures. Jo a la meua àvia la recordo sempre com delicada, com malalta. Una dona com malalta, com que les filles d'alguna manera l'atenien sempre amb ella. En comptes, la mare del meu pare, era una dona que ella era més puntual de família, no?. Aquesta altra sempre la recordo així, més cuidant-la a ella, no?. Des de sempre. Allà no treballaven no només les dones sinó els nanos. Els meus cosins que estaven la poble i que tenien 8 o 9 anys, hi anaven la camp, eh!. A fer determinades feines perquè hi havia unes feines que eren més per nanos tothom anava la camp. Quan era l'època de la collita i venia la trilla allà als nanos els tocava estar donant-li voltes la---jo--- estava tres mesos tots els nanos eren de la meua edat i m'incorporava era el que em tocava fer

E.- Com es distribuïen aquestes feines? Quines feien els homes i quines les dones?

Els homes en aquell moment, estem parlant d'un anys enrera, i hi ha hagut una mica de variació, no?, perquè clar, fins que no arriba la mecanització és un punt. Quan arriba la mecanització és l'època que sobretot les dones estan a la casa, però amb un nivell de feina molt alta, perquè no hi havia aigua a casa. El poble no hi tenia aigua corrent. No va arribar l'aigua corrent casi bé fins els 70. És a dir, tot el anar a buscar l'aigua amb el cántaro a la font, que això era molt descarregar i carregar cada dia. L'anar a rentar la roba la riu, perquè no hi havia tampoc altres possibilitats de fer. Com que no hi havia aigua corrent, anaves la riu, es deixava allà tot un matí, es deixava allà la roba, després es tornava a pujar. I clar, es feia el pa. Es coïa el pa per a 15 dies. És a dir, que això també era una feina que també feien les dones. El pa no es posava dur. Es podia menjar en 15 dies, no?. Llavors, tant el amassar com el fer-lo directament, el forner...cada família tenia dedicat un dia per anar a fer el pa la forner, i llavors el coïen. I anaves a fer el pa, no?. Després es feia el sabó. El sabó es feia a la mateixa casa. La cura dels animals. Si es tenia alguna gallina, si es tenien porcs. S'anaven a recollir les herbes per donar-les als conills, els cardes per donar als porcs, i s'havia de preparar tota la resta de les coses, del menjar, per donar-li també la bestiar, no?. És a dir, tot això ja formava part per assignació de les dones ja d'entrada. Tot lo que era

cosir. Quantitat de coses perquè no es podien comprar masses coses. L'elaboració del jersei i demés, tot ho feien allà les dones. I després, sortien la camp. Per menjar a la casa sempre hi havia gent que...Per exemple, a la casa aquesta, havia una filla que ja estava casada...no? en aquell moment ho recordo en els anys de la meua infantesa. Però a l'hora de dinar estava tothom allà. Tothom Treballava per els terres de l'avi, perquè ell no havia repartit els terres. Llavors, tothom estava treballant allà. Hi havia gent adulta que estava treballant per lo mateix. L'avi, fins que no va ser molt més gran no va fer divisió de terres. Llavors, ell era l'administrador de les terres i tothom estava treballant allà. Es menjava tothom junt, es sopava tothom junts, i a l'hora d'esmorzar s'esmorzava tothom junts. Era com una casa gran. I la tia que estava casa s'anava a dormir a casa seva, però ja a la nit. La vida la feia en comú a la casa.

E.- Llavors, marxava de casa.

Sí, tenien casa seva. Per exemple, una altra tia que es va casar, ella es va posar un dormitori en a la mateixa casa. Quan es va posar el dormitori en la mateixa casa, Treballava tot el dia allà a la casa dels pares i el seu home venia a dormir només a la nit, perquè el seu home Treballava a la casa del seu pare. Llavors, aquell home estava tot el dia fent la vida amb la seva família, i només venia a dormir amb la tia. És a dir, que són com unes famílies patriarcals. Les terres només pertanyien només a un cap, i llavors tota la feina, tota la vida girava en funció del treball. El treball estava organitzat d'aquesta manera i la vida en comú també, no?

E.- El teu avi pagava algun jornal?

No, no. Ell ho recollia tot. Tot era seu, i en tot cas ell no pagava jornal sinó que bueno, quan es tenia que casar la tia pues posava una part, va pagar una part en algunes coses, perquè ella pogués tenir el seu espai de la casa, però no li va fer una compte especial, ni li va adjudicar res. Tothom Treballava per allà. Era de l'herència. Tots els esforços en realitat eren uns esforços diferents, perquè bueno, si sortien els dos fills que tenien, pues quan tenien que tenien que sortir por ahí pues els hi donava peles per poder sortir però no tenien una paga assignada ni tenien res propi. I és per això que els tios decideixen venir-se cap a Barcelona, perquè estaven en una situació molt dins de la casa, no?. No tenen autonomia econòmica, no tenen autonomia personal, no poden decidir coses ni per ells ni per les seves famílies.

E.- I tot això estant ja casats?

Tot això estant casats. El meu tio quan es va casar amb la seva dona. La principi també vivien a la casa.

E.- I això funcionava així diguéssim a totes les cases?

A bastants cases. Moltes cases també la poble va començar l'emigració cap a Euskadi i cap a Catalunya als anys 60. Vull dir que, moltes cases també era allò que es van anar quedant amb menos gent perquè la gent va començar a buscar-se la vida. Allà no tenien futur propi. Altres cases el que van fer és que el pare va fer la divisió de les terres, i després Treballava lo seu. Era un altre nivell, perquè ja la gent ja podia disposar de les seves peles i de lo seu. Amb aquest sistema van estar bastants anys que no van poder disposar.

E.- M'has dit que el teu avi matern no tenia estudis, i la teva àvia?

Tampoc. El meu avi patern tampoc, i la meua àvia paterna tampoc. Dels meus tios, el germà del meu pare era mestre, pel sistema aquest que t'explicava abans, que es va ficar en el seminari no perquè tinguessin cap vocació de capellans, sinó d'una manera de tenir un lloc perquè mengessin una mica bé i perquè tinguessin estudis. No podien pagar-li els estudis ni la poble ni a fora, era la manera de que sortissin amb 14 o 15 anys amb un nivell que pogués ser batxillerat elemental. La única possibilitat que tenien els pares de donar estudis als fills. Llavors, el meu pare i el seu germà havien anat això, i per això havien tingut un nivell d'estudis. Les germanes no. Les germanes van anar a les escoles del poble. I de la família de la meua mare, cap dels seus germans.

E.- Aquest lloc què era exactament?

Eren uns seminaris que estaven... el seminari que va estar el meu pare concretament estava com a uns 25 quilòmetres del poble. La veritat és que no sé quina ordre era, perquè allà hi ha moltes ordres de freres i capellans. Anaven allà, estaven d'interns, entraven els nanos amb 8 o 9 anys, els separaven totalment de la família, i estaven allà en règim d'interns. Anaven a classe, treballaven també una mica

allà perquè tenien horta els capellans. Treballaven l'horta. I ja està. I allà, els que volien continuar com a capellans seguien i la majoria marxaven, perquè a Castella ha estat una de les fonts principals aquest sistema de donar estudis als fills. I a les filles no. I les filles no, només van buscar l'alternativa de l'escola del poble. I l'escola del poble era pràcticament en aquella època que sortien analfabets. És a dir, mare per exemple, quan va voler anar a l'escola d'adults a fer català, es va desanimar molt perquè la feien sortir a la pissarra a fer català i ella tenia molt bona voluntat, però com que feia moltes faltes en castellà i pràcticament no sabia escriure...li feia vergonya pues en castellà tenia moltes faltes i molt malament. Podia llegir, sabia fer les 4 regles. O sigui, l'objectiu de l'escola del poble es que sapiguessin llegir i les 4 regles. Ara, l'escriure o altres aspectes de formació i d'educació cap ni una. Totes aquestes generacions eren totes igual. Llavors, estàvem parlant de quines feines feia tothom, no?. Pues això, a part de les dones tot lo de la casa, ho podíem enumerar perquè jo crec que no té res a veure la ---del treball domèstic és molt divers allà s'hi conjuntava tot el treball domèstic i després la camp. Per exemple, hi havia l'època que era "sermentar", que era tallar dels ceps la vinya. És allà a l'hivern. Per exemple, anar a treure patates, anar a treure cigrons. Tota aquesta recol·lecció la feien les dones. Tot lo que era "a la siega", els homes anaven amb la falç o així anaven recollint los ---és que hi han paraules que evidentment...amb "als haces" del blat o així pues anaven recollint el moment de la trilla pues els nanos estaven tots siega, sobretot era una feina més de nens i dones, d'estar donant tot el dia voltes a als Heras amb els animals. L'home recollia més a la tarda, recollir tot lo que s'havia fet. Les dones portaven també quan era el moment de la verema, tothom homes i dones anaven a veremar. Potser eren els homes que s'encarregaven d'agafar els cestos més grans, però les dones s'estaven tota l'estona a la vinya amb el cistellet amunt i avall i els altres no. Bueno, pràcticament totes les feines que es poden fer la camp, en petites divisions dins de la mateixa feina, però elles estaven. Fer el menjar per tota la colla, portar-lo fins el camp, que de vegades ens feien caminar mitja hora amb tot el menjar per portar-ho la camp, tornar-ho, etc.

E.- M'has dit que els avis tenien...set fills i els avis paterns i els materns?

Els avis materns. Sis fills. Dos homes i quatre dones.

E.- Era una tendència general aquest gran número de fills?

Sí, en el meu poble encara ho és. Lo normal en aquella època eren 8, 9, 10. Era una cosa molt normal. Les dones tenien una situació molt dura, perquè a més era parir a casa, parir en males condicions, perquè no hi havia masses recursos de res. Hi havia un metge la poble, però bueno, no era cap especialista en res. Parien amb la llevadora i a més a més amb unes condicions de vida de lo que t'explicava, no?. Imaginat que has tingut a la criatura i la cap de poc temps ni tens la rentadora ni tens res eh...ja estàs una altra vegada. És a dir, que tot lo que fas per canviar als nanos, per rentar-los, amb aigua freda i amunt i avall, i amb sabó d'aquell que et posen les mans fetes caldo. I res, la dona es posava en servei la cap de 2 o 3 dies de parir. Ja es posava en marxa. O sigui, que van passar tota la generació aquesta... de les àvies, va ser molt dur, no'. la generació ja de els ties ja estan en un nivell de 4, 3 o 4 fills. Ma mare va tenir 3 fills. Lo nostre ja és un altra cosa. En tres generacions així distanciades.. Lo normal era això, tots els meus amics els cosins d'allà el poble tenien ----. En un poble tothom és família la final, no?.

E.- És un poble gran?

No, molt petit molt petit ara és més petit cada cop és més petit. Deuria tenir uns 800 habitants. Hi havia molts nanos, molt joves, no?. En aquests moments aquest poble és un poble que no té més que persones grans. Persones grans i algunes persones joves que són els que d'alguna manera es van anar quedant, i allà per els anys 70 i pico o 80, comença la mecanització i ja la gent que s'havia quedat pues comença a treballar el camp d'una manera diferent. Ja estem parlant d'un altre moment. A partir dels 80, es Treballava el camp en una situació de que hi havia unes màquines, les cosechadores els tractors però la gent comença a tenir lavabos a la casa, que fins llavors no es tenien es tenien corrals. I comencen a canviar una mica les condicions. Molta gent ha marxat del poble, amb lo qual d'alguna manera les terres queden per menos gent, no?. I és un nivell d'exploració més intensiu, i per menos gent, lo qual fa que la gent que ha quedat pues viu d'una altra manera. No queda poca gent jove, eh!.

E.- Hi ha hagut una millora?

Per la gent que ha quedat sí, respecte a com s'estava en els anys 60 sí. La manera de treballar era viure una mica diferent. En 30 anys ha canviat radicalment la vida. Estem parlant d'una zona de Castella que moltes de les coses són romanes. Als anys 60, des de la balança que era romana a tot el sistema de fanegues, no?. Des de les unitats de mesura a tot, és que "la era" era romà, fins que comencen una mica

les maquinàries. És a dir, que en 30 anys ha hagut un canvi molt fort. El que passa és que és això, que van quedar molt poca gent jove, molts grans, pocs nanos, moltes dones grans. Moltes d'elles viuen la poble soles però unes altres el que fan ja és a l'estiu van la poble, obren la casa i a l'hivern se'n van amb algun fill o alguna filla que tenen a Madrid, a Euskadi, a Barcelona. Allà a l'estiu s'omple de veraneantes. Allà comences a veure cotxes de los veraneantes: de Barcelona, de Bilbao, de França, però són tots els fills de la gent que estan treballant en altres llocs.

E.- Va haver-hi molta dispersió?

No, molta dispersió no. jo crec que va ser sobretot Euskadi, Catalunya (Barcelona) i França. França també va haver-hi molta gent que va marxar. A partir d'una família que marxen. Comencen a marxar cap el mateix lloc restes de família. I depèn del primer de la família on anava, pues la seva família comença a anar cap allà, però jo crec que fonamentalment en aquest tres llocs. Alemanya crec que poca gent va marxar. Sobretot França va ser ---algunes famílies---una anda de molta gent.

E.- Els teus avis materns, algun cop et van comentar com es van conèixer?

No, els meus avis materns no.

E.- I la teva àvia paterna tampoc et va parlar mai?

La veritat és que no. Amb els avis materns jo crec que quan podia haver començat a xerrat d'aquestes coses, crec que ja hi havia un tall fort, no?. I amb la meva àvia també ja era molt gran, no?. no sé, pocs comentaris. Jo crec que allà la poble, per lo que vaig poder veure allà, la gent com que es coneixia tothom allà... no ho sé. Altres històries sí sé com han anat, però ells concretament no perquè a vegades fan més que coneixes en els balls les festes del poble del costat en aquell moment es sabia normalment on havia casadero i casadera. Hi havia com una predeterminació a pensar qui seria bo que es quedés amb qui, no?. Ara, en concret amb els meus avis no et puc dir, però que ha funcionat l'element personal per una banda, suposo, sobretot en els més joves, però en els més antics jo crec que la cosa aquella d'emparentar cases, crec que podia haver estat un element important... almenys per altres històries que conec de gent de la seva edat. De voler unir terres sobretot. Es casava el noi d'una família rica amb una noia que també tingués terres, de cara a tenir més propietats i coses d'aquestes. I també de casar-se amb un cert nivell de classe, no?. De no casar-se fora dels mateixos espais.

E.- Ho aconseguien?

Jo crec que bastant. Jo crec que a partir dels 70 ja no, perquè l'element més de la recerca personal de la parella juga més, no?. Però anteriorment sí, perquè ho veies. Era una cosa molt dels mateixos nivells/

[FINAL CARA B, CINTA 1]

[INICIO CARA A, CINTA 2]

jo crec que sí, jo crec que sí, perquè d'alguna manera això reflexa amb els comentaris que et van fent els avis, els tiets i la mare, no?.

E.- Quins comentaris?

Pues amb el sentit de a qui has d'aspirar tu, no?. Per exemple, quan ja començàvem a tenir aquelles coses de "con quien tenia que salir yo", i jo crec que s'estava plasmant això. És a dir, de quina manera cadascú s'ha de relacionar amb el mateix nivell, no?.

E.- Eren tan directes aquests comentaris?

Home, eren tan directes com dir que tenies que esperar per casar-te per conèixer un jove a la universitat. Per exemple, era així de directe, no?. Jo crec que això és directe. Era el sentit de la anivellació, del mateix nivell, no?. Jo crec que si es fes tot un estudi més a fons del poble de com es van emparentar la gent, jo crec que deu ser interessant. Lo que passa és que jo pràcticament als 16-17 anys la poble ja no hi he anat. He anat molt poques vegades. He anat a enterros i poca cosa més.

E.- M'has dit que els primers 4 anys de la teva vida vius la poble a la casa dels avis materns. Això vol dir

que els teus pares van treballar allà.

En el moment que es coneix l'embaràs de ma mare, es provoca molt follón, la tracten molt malament, era una situació de molt poc suport sinó més aviat de molta bronca i de molt rebuig. Llavors, jo sé que ella va marxar a viure una temporada a casa de la família del meu pare, eh!. després ja quan ja vaig néixer jo llavors ja ens vam quedar a casa de la família materna. És a dir, van viure allà però la meua mare va ser molt rebutjada----- Vam viure a casa materna dels seus pares en una habitació. El sistema de la casa era això: un espai comú, i després unes habitacions per tenir un espai més íntim, no?

E.- El matrimoni dels teus pares estaria dins d'aquesta línia que deies que es feia... una mica predeterminació?

No, jo crec que el matrimoni dels meus pares va ser perquè es va quedar embarassada ma mare perquè en realitat jo crec que el meu pare tenia una núvia. Jo crec que sí, més aviat va ser--- una atracció important vull dir que era... crec que no eren ni novios perquè com es va quedar embarassada pues es van casar, no?. Però que no hi havia que hi ha tot un procés de nuvis, sinó que va ser tot molt ràpid d'alguna manera. Per lo tant, sí que podien estar dins d'un tipus de família més o menys que tenien algunes petites propietats, però jo crec que va ser més una cosa personal.

E.- Tot això va condicionar el seu matrimoni?

Jo crec que sí, perquè el meu pare expressava molta afectació de no haver pogut determinar una mica la seva vida, no?. ell, després de que va tornar de Barcelona perquè bueno, va venir aquí a treballar, va passar molta gana i va tornar a treballar el camp, pues la seva intenció era intentar estudiar d'alguna manera encara que fos a distància. Volia fer Dret, li agradava molt el Dret. I era bastant espavilat. Era bastant intel·ligent, tenia capacitat per estudiar, i llavors ell tenia aquest neguit de combinar-s'ho, de treballar la camp, etc. lo que fos per estudiar. El fet de casar-se quan ell tenia 21 anys li trenca completament, no?. Ell es prepara les oposicions quan ja he nascut jo, com una manera de poder sortir del poble perquè no volia quedar-se allà. Tenia una altra expectativa, però de tenir un salari, de tenir un salari per poder fer algo, no?. Llavors clar, això marca molt. Marca molt, perquè ell d'alguna manera ell s'havia fet una altra idea del que podia ser la vida, de l que volia fer a la seva vida, de no lligar-se tan aviat amb la família. No tenir una responsabilitat amb una filla tan aviat, etc. era una cosa molt racional. I ma mare pues clar, ella vivia bé la poble. Estava en el seu ambient. Estava amb les seves germanes, les seves amigues. Era una dona molt vital, molt alegre, però que tampoc tenia... bueno, es va trobar amb una filla, no?. Es va trobar amb una filla, i no només es va trobar amb un filla sinó que es va trobar amb una vida amb la qual sempre va anar darrera del pare, no?, perquè per molt que decidissin anar junts qui pren la decisió --"jo faré unes oposicions aquí"- és ell, no?. Qui originalment tria el lloc on ha d'anar és ell. I ella surt del poble, va trencar amb el seu entorn. Ha d'anar a un lloc que no té cap relació, no té cap vincle, no va treballar a fora de casa, va estar sempre amb el treball domèstic. I clar, era molt fort. I clar, quan arribava l'estiu si podia anar la poble s'anava la poble. Perquè clar, per ella continuaven sent els pares, els germans i tot, no?. I justament aquesta relació els hi va provocar molt conflicte, perquè el meu pare amb la família materna no s'entenia gaire. Considerava que l'avi era molt autoritari, sempre volia manar sobre els fills encara que estiguessin casats, i tan de dretes, no'. pues ell no suportava que ella estigués encara tan pendent de lo que deia el pare. Això no ho suportava, no?. I aquestes baralles de família jo sí que les havia viscudes.

E.- I de qui era?

Bueno, jo crec que el pare de ma mare li marcava moltíssim. La seva família li marcava molt. Encara que estiguessin a 600 quilòmetres, tenia molt fort el vincle, perquè era el seu punt de referència. Era la seva socialització. Era on ella s'havia criat. Fora d'allà del poble lo que tenia era el meu pare i a nosaltres, i el seu entorn era molt petit, molt pobre, molt curt, no?. Li marcava molt la seva família.

E.- T'havia parlat la teua mare de la seva infància?

No, bueno, comentarís, anècdotes. Coses en positiu, sempre en positiu. Lo de l'embaràs, va ser quan jo ja tenia 18 anys que em vaig enterar. Anècdotes de la seva vida; sí clar. Ella tenia una imatge molt bona del poble, de com s'ho havia passat, no?. Per ella havia estat una etapa molt feliç la poble. Era de molt treballar, dura, perquè de petita tenia que ajudar la camp, a fer coses la camp, a la casa i sempre treballant, però tenia una imatge i un records molt positius. S'ho havia passat bé, havia estat feliç amb el seu entorn, amb les seves amigues, no? ja quan va ser l'adolescència anar als balls i aquestes coses no tenia un record dolent de cap etapa de la seva vida, no. Moltes anècdotes. Estava contenta. Tenia

amigues. -----

E.- I el teu pare et parlava de la seva infància?

El pare parlava de la seva infància sobretot allà amb lo dels frares. Teòricament el portaven allà de com una manera, no?... també amb tants fills, amb una època de Postguerra que per més vulguis tenien dificultats i així, i passava molta gana molt de fred, un nivell de molt autoritarisme. El fet de com es va anar d'intern amb 8 o 9 anys, tenia que fer tots els treballs d'un home quan ets una criatura, no?. Pues clar, això li va fer espavilar des de petit. D'alguna manera em vinc a referir, que sobretot ho feia molt en referència molt als altres nanos, no?... que tenien 14 o 15 anys i ell encara tenia 8 o 9 anys i s'havia d'espavilar com ells. Tenia que treballar amb els frares, es buscava la vida. Bons records amb els companys. No va trobar-se sol. A ell li hagués agradat evidentment estar més la poble, encara que tingués de treballar amb els altres nanos, però d'una manera més lliure i amb més llibertat. Els horaris no estar----- tancat en un lloc. Els frares eren molt autoritaris, els hi donaven moltes bufetades quan no feien les coses que teòricament havien de fer, etc. Sobretot explicava molt quan havia de tornar la poble quan arribaven les vacances, eh!. totes els coses de buscar-se la vida.

E.- Has dit que el teu pare tenia un gran neguit per estudiar, d'on creus tu que li havia sortit?

Jo crec que va ser potser el seu germà que va fer de mestre, i jo crec que ell també, perquè la convent es va donar compte que tenia possibilitats de seguir, que tenia capacitat de fer-ho, no?. I jo crec que també perquè l'estudi no era un fi en sí mateix sinó un mitjà per sortir del camp, perquè l'alternativa que tenia el meu pare era o el camp o anar-se'n a treballar fora. Llavors, va intentar venir a Barcelona, es va col·locar en un banc, i va veure que no se'n sortia. No teia prou peles ni per viure. Deia que l'estudi podia ser un mitjà per tenir una vida una mica diferent a la que ell estava veient la poble, no?. Que el seu germà ho havia fet i estava de mestre. I bueno, jo crec que el germà jugava com un model en positiu, no?.

E.- El seu germà gran.

El seu germà gran. Ell vivia d'una altra manera, que podia fer més coses, i després jo crec que era un home curiós. I jo crec que això també li motivava a poder estudiar. Llavors, lo que no sé molt bé és perquè sempre lo del Dret. Ell volia ser advocat. Ell és com una cosa que ell tenia molt així, no?. I el fet és que quan va fer les oposicions per això, va estar 1 any o 2 preparant-les quan jo ja havia nascut. Estava allà treballant la camp i a les nits es preparava les oposicions de---i justícia. I sempre tenia la idea de que es ficaria a la universitat per fer Dret, no?. Sempre tenia com un punt intermig per acabar de fer dret. El que sí que va fer ell també, quan va estar aquí a Barcelona va fer Peritatge Mercantil.

E.- Quant temps va estar aquí a Barcelona?

Crec que va estar 1 any o 2.

E.- Et va parlar mai el teu pare del perquè havia decidit venir a Barcelona?

Per buscar-se la vida, perquè jo crec que és perquè algun amic li va dir que hi havia alguna possibilitat sobretot per treballar a Banca. I llavors va venir i es va col·locar en un banc, perquè jo crec que bueno, va venir aquí... i podria haver anat a Madrid, però jo crec que va ser pel que recordo algun amic que li va parlar, perquè ell aquí no tenia cap família. Estava ell sol completament. Res, va estar en una casa. Tenia una habitació i li pagava pel menjar i pel dormir. Casi bé pagava el salari que li pagaven amb ell. Lo que cobrava del banc és lo que li tocava de pagar, i com que no tenia cap suport familiar ni de res, doncs no li donava, no?. Era el problema que tenia. Passava molta gana. Se'n torna la poble. Però bueno, lo que estava pensant que el Peritatge no el va fer aquí. Aquí va fer la --- Ell després dels frares, i se'n va anar 2 anys amb una germana seva que estava a Ponferrada. Una germana que estava casada amb un ferroviari, un de la RENFE. I estava visquent a Ponferrada. I allà em sembla que va fer el Peritatge Mercantil allà. Va fer Peritatge, i llavors un amic li va dir, de venir aquí a treballar a la Banca però ell ja tenia el peritatge. Se'n torna la poble, i diu: "i ara com m'ho munto per treballar i estudiar a l'hora".

E.- I a partir d'aquí com es desenvolupa?

Quant ells ja estan junts, quan estan casats?

E.- Sí.

Bueno, jo crec que de joves els recordo com de gent alegre. Clar, jo me'n recordo de la meua mare, imaginat, jo tenia 4 anys i ella tenia 23 anys. Jo sempre la recordo molt jove a ella. I a ell també. Jo anava a l'escola i sempre deia: "els meus pares són molt joves en relació amb altres pares". El problema és de que d'alguna manera, sempre la principi, quan van marxar del poble era una situació de temporalitat. Vam estar 1 any o 2, fins que van marxar a Manresa. A Manresa vam estar bastant de temps, però ell, jo crec que sempre el meu pare ha tingut una vida pròpia fora de casa i la meua mare no. I és clar, el fet de que ma mare la seva relació estaria més lligada amb el meu pare, jo crec que això ha marcat molt, perquè la va convertir en tenir molt poca autonomia, en tenir molt poca independència i molt poca vida per sí mateixa. Llavors clar, el seu món per ma mare era nosaltres i ell. Els fills i ell, el meu pare. I és per això que també, els fills, el meu pare i la casa del poble, no?, que mai va trencar amb ella. Eren els seus punts. Jo crec que feien una vida en comú en tot lo que es referia a tota la qüestió dels fills i de la família, però que per una altra banda jo recordo el meu pare que arribava molt tard molts cops a casa, no?. Tenia els seus amics. S'anava por ahí amb amics o amb que li donés la gana, etc. I poques estones a casa. Jo recordo molt poques estones a casa. Els dissabtes, els diumenges, però els dies entre setmana sortia la matí i arribava a la tarda. Feia més hores del que tocava, per poder tenir una mica més de sou.

E.- Això devia de condicionar el matrimoni, no?

Sí, clar. Lo que passa és que jo la seva relació afectiva tampoc la conec molt a fons com va anar. Això sí que són coses que no sé fins a quin punt la meua mare estava o no contenta amb la seva relació amb ell, no?. Però el que sí és que era una relació molt condicionada pels fills d'alguna manera. És un matrimoni que es va ajuntar perquè jo vaig néixer d'alguna manera, que després va anar agafant força en sí mateix; el seu vincle, la seva relació. Però que sempre, d'alguna manera, la meua mare ha estat en relació a nosaltres i el meu pare ha tingut els seus espais, no?. I jo crec que sí, que la relació és una relació desigual. Jo crec que és una relació molt desigual. D'alguna manera la meua mare anava la darrera de l'altra persona, no?. I això és lo que jo no volia per exemple, no?.

E.- Què?

Que això és lo que jo no volia. Quan tu vas creixent veus que això és un tipus de relació que "això no pot ser, no?". Ells van tenir sempre una relació respectuosa. Mai he vist cap crit, mai he vist cap cosa de manca de respecte entre ells. Bé, una relació bona. Afectiva, fluïda, ells eren molt afectius entre ells mateixos amb nosaltres. Bé, les petites bronques que veus amb els pares, són sempre per la família. La majoria de bronques és per la família. Les bronques entre ells mateixos eren per coses nostres, que un defensava i l'altre no coses molt així. Però entre ells altre tipus de conflicte no. Ma mare no es va plantejar fins a molt tard el poder fer coses per ella mateixa. Sempre estava amb els fills. Ella no va plantejar mai el treballar fora de casa ni el meu pare tampoc considerava que ho tingués de fer, no?. Era una cosa molt de... "un cop que t'has sortit del poble, que ja t'he tret de treballar la camp... pues has d'estar a la casa". Aquest concepte de la dona que no treballa que ha d'estar a la casa y yo la mantengo. Aquesta relació de "yo la mantengo, yo mantengo la casa i la dona només a la casa" amb aquesta concepció. Però ella mai expressava mai el neguit de sortir fora ni res d'això. Era una relació afectuosa, respectuosa. Amb petits conflictes més aviat en el seu nivell d'intimitat com a partir d'aquella--- de matrimoni. Això si que és una cosa més difícil per mi

E.- El teu pare has dit que va fer unes oposicions, i és com un mitjà per sortir del poble.

Per trobar un treball i sortir del poble, perquè allà sinó Treballava la camp no tenia ni les terres, tampoc perquè no havien dividit casi bé l'herència. Era un mitjà per poder... "pues bueno, no he pogut estudiar d'alguna manera que era l'objectiu, però jo no em quedo la camp, jo no em quedo la poble, no?". I es va anar a treballar a fora a la Banca es pensava que ---Peritatge Mercantil---justícia---Fer oposicions era un salari preestablert, era una cosa que li podia assegurar una certa seguretat per agafar, i ja està.

E.- I la situació econòmica a casa teua amb el salari del teu pare, era bona?

Era normal. Normaleta, en el sentit de ni bones ni dolentes. A veure, no sobraven peles a casa meua. No sobraven sempre ma mare anava fent. El que passa és que jo viure i passar algunes dificultats, tampoc les he viscudes. Sempre ens en sortíem. Jo no recordo... així com en el poble sempre tens el menjar com un plat únic, però quan nosaltres vam començar a marxar, pues bueno, també continuàvem molt amb el menjar molt de l'estil del poble... on eren plats forts. Però hi vaig veure més incorporació de carn, de fruita, etc. vull dir, que l'alimentació jo que recordi era que sempre hi ha hagut una situació bastant

bona, molt suficient amb el vestir i amb les altres coses. Sí, tampoc ens negaven moltes coses però vull dir que des de sempre ens van acostumar a mesurar una mica les peticions, no?. De seguida te n'adonaves del que podies demanar i no en relació a la casa, no?. ho relacionaves amb els teves amigues que vivien més o menys en el teu barri, no?. Això ho vas anant veient. I dins d'aquest nivell pues això, jo crec que sempre vam estar bastant bé. T'ho dic també per l'època que era, que també als anys 50-60 era una època bastant dura. El que sí recordo, és que la principi a Aranda, que és quan van començar a viure junts, que vivíem en un casa molt petita i molt fosca. Va ser el primer any que vam estar allà, que estava a sobre d'una bodega. Era una bodega... com una taverna. Havíem de pujar pel mig de la taverna i així. I cada cap de setmana anàvem la poble. Estàvem a 10 quilòmetres. I tornàvem carregats de cigrons... de tot lo que podíem arreplegar, no? Això si ho recordo molt com una manera de encara de la casa paterna alimentar una mica el matrimoni, després ja no?. Després ja no, després ja vam agafar un altre nivell. Vam anar fent un raconet. Sempre mirant cap el futur i ells volien que nosaltres estudiéssim.

E.- Això era realment molt important per tots dos?

Era molt important, era molt important. Jo crec que això estava com algo de molt de pressió, no?. Jo crec que per exemple no hi havia pressió mai en considerar que tenir moltes peles era algo molt important... no?, però sí estudiar. Jo crec que estudiar era per ells molt important. Jo crec que per ells el canvi d'estatus per ells no era per les peles sinó pels estudis. Per ma mare sobretot, perquè ella ja t'ho he dit, sabia llegir d'aquella manera i les 4 regles però no sabia escriure escrivia molt malament. Llavors, que els seus fills estudiessin per ella era molt important. Era la manera que podien fer coses que ella d'alguna manera no havia pogut fer. I pel meu pare, perquè ell no ho havia pogut fer. Llavors, li semblava molt injust que ell que volia no ho hagués pogut fer, i nosaltres que podíem no ho féssim. És a dir, si ell estava fent un esforç, si ell ens posava els mitjans, si ell s'estava sacrificant i treballant més hores de les que podia perquè nosaltres estudiéssim, pues nosaltres teníem que estudiar. No tenia cap altra pressió. Per ells lo important era una carrera.

E.- Us ho van plantejar?

Sí, sí, a mi sobretot que era la gran des de l'institut. Se'm donaven bé els estudis, no tenia masses dificultats, i anava fent i sempre era allò d'estudiar tenia... Insistien molt en això tenia com una obsessió en això. A més, és curiós perquè era un home bastant masclista, no?. Bastant masclista en el seu plantejament respecte la paper de les dones, amb ma mare, no?. Amb tot lo que ell considerava que les dones podien fer i no podien fer, no?. I en canvi, en el tema del estudis, en això ell sí que amb mi tenia clar que això era algo que jo havia de fer, no?. Clar jo veia potser li hagués restat importància. Pues clar, en un plantejament tan masclista, que donés uns estudis a la seva filla no quadrava molt, no? quadrava dins de tot lo que era la seva història, no?, a més que estudiés no una carrera qualsevol sinó una carrera potent és a dir que també era exigent ---sinó una carrera potent

E.- Quina carrera?

Jo vaig començar medicina. Jo des de sempre jo primer volia ser paracaigudista, [riures] després ja quan vaig ser una mica més gran volia fer Antropologia, quan tenia 14 anys i medicina que sempre a mi m'havia agradat no? jo me'n recordo que anàvem la poble, i tenia 13 o 14 anys de vacances i em deien: "i què vols ser tu de gran?" I jo deia que "médico". I em deien que "una mujer tenia que ser infermera". I jo deia médico. I amb això el meu pare sempre em va donar molt de suport. No només li semblava bé sinó que ell volia que ho fes. Per mi va ser molt important perquè clar, el fet de que el meu pare en això em donés un suport perquè jo pogués estudiar, i que ell considerés que com a dona podia fer una cosa així, per mi era important vist en perspectiva.

E.- Els teus germans van rebre el mateix suport en aquest sentit?

Sí, en el tema dels estudis sí. La meva germana i el meu germà també. Sempre deia: "jo em sacrificaré el que sigui, deixarem de fer el que sigui". Total en vacances anàvem la poble no? massa coses tampoc és que féssim--- Això era un plantejament que ell tenia, però deia: "jo vull que estudeu". Era una mica el seu punt, el seu punt i la mare igual fins i tot jo crec que la mare--- ella com havia estat----

E.- Has dit que la teva mare era molt conservadora i el teu pare era molt masclista, això sembla una mica contradictori, no?

Per això et dic, que això és un certa ruptura amb la seva manera de ser. Jo la interpreto com per una

banda, el canalitzar cap a mi cap a la gran el que ells no havien pogut fer; sobretot el meu pare ell no havia pogut estudiar perquè no va tenir mitjans econòmics i perquè s'havia tingut de casar. Ma mare, no havia pogut estudiar perquè imagina't la Primària fins als 9 anys allà la poble, i no tenia uns altres horitzons i en canvi un cop que comença a veure que això és una possibilitat, per ella no ho hagués fet mai ja ho donava per tancat. Així com el pare no ho va tancar mai, ella ni s'ho havia plantejat que podia fer una altra cosa però en canvi que les filles fessin... és aquesta la paradoxa. Per mi era una paradoxa la única cosa que en aquell moment de l'adolescència en canvi en això coincidien "mira noia tu ets una noia te'n vas a fer ----vale? en tot cas et busques un marit i et cases no? perquè al meu entorn era passava en el món de les amigues saps que havia de passar per això, en canvi jo no això per mi era important Estava contenta perquè en això coincidien. Podria haver passat d'una altra manera, com per exemple fer-me casar i altres coses similars. És algo que jo crec que és fruit de tota aquesta, sobretot de la història personal del meu pare. Ma mare seguia bastant la meu pare. Si el meu pare hagués dit que jo no feia de metge, jo crec que la meva mare no s'hagués posat la meu costat en aquell moment la cap d'uns anys si es va callar bastant però en aquell moment no m'hagués donat suport sinó m'hagués donar suport el pare/

[FINAL CARA A, CINTA 2]

[INICIO CARA B, CINTA 2]

E.- La teva mare no hagués donat suport/

No, si ell s'hagués posat en plan farruc, jo crec que ella tampoc. Però bueno, són coses que a l'hora tot va generant una... o sigui, el fet mateix que es tendís a de que jo sí que podia estudiar, i que era bo que jo tingués la meva carrera. Ells m'estaven dient que era bo que jo tingués la meva autonomia. I aquesta és la contradicció del missatge, perquè és després quan venien les hòsties. Per una banda, donava per positiu això però per una altra banda, en tots els aspectes de relació amb els nois es tenia que seguir uns canons determinats. Vull dir que, són coses així, no?. A la casa tenia que ser una dona. D'alguna manera em tenia que comportar com una dona, com una noia. Amb tot el que vol dir comportar-se com una dona, com una noia. És rebre com dos missatges en un moment en que a més tu estàs rebent altres que t'interessen més, no?. I això també accelera el procés i accelera la contradicció i la controvèrsia.

E.- Quin procés?

El procés teu de considerar que el que t'interessa és viure una vida que no sigui molt la reproducció de lo que estàs veient a casa, no?. És a dir, que si d'alguna manera se t'està alentant el que tu puguis fer una carrera, tu puguis ser metgessa, per exemple, pues per mi això és un cosa que interioritzes, que no la vols, i això no lliga massa amb un tipus de futur que tingui com a perspectiva el tipus de relació del pare i la meva, sinó que té en el futur una perspectiva en la que com a dona tens un nivell més alt d'autonomia, no?.

E.- Llavors, quines expectatives creus que tenien el teu pare i la teva mare?

Jo crec que les expectatives que tenien era que jo fes al carrera, em casés amb un altre metge, que fundés una família, i que per més que fos metge que fes una família bastant similar a la seva, amb la qual pues els homes juguen un paper de més autoritat i en la família que jo tingués un nivell més de subordinació cap a l'home, etc. Per ells no suposava cap ruptura que fos metge. Que això pogués plantejar-me una altra possibilitat, una perspectiva de vida diferent, no?. L'emmarcaven més dintre d'un projecte de vida de família, la qual és un status superior i sobretot cultural. I evidentment és un status econòmic millor que el que ells tenien, però sobretot cultural. Jo crec que tenien aquesta idea. Que jo estudiés, que tingués molts fills, no?. Que tingués una família com la tenien ells, però amb una diferència: que tingués una professió, tingués un ofici diferent, no?, però que això no tenia perquè involucrar altres tipus de consideracions. I clar, tot això de "estudiar, estudiar, estudiar", "busca't el nòvio quan estiguis...", eh!. clar, perquè de sexe mai s'ha parlat a casa meva. Al tenir jo la regla ma mare només em va dir: "ahora ya puedes tener hijos, vete con cuidado". Clar, perquè jo ja ho sabia, perquè ho parlaves amb les amigues, però si jo no tenia la informació de "ahora ya puedes tener hijos y vete con cuidado", que és tota la informació que vaig de --- de la meva pues imagina't, no? que és el que jo he rebut

E.- Aquestes converses eren doncs amb les amigues?

Amb les amigues ens vam enterar de tot lo que es referia a la sexualitat. No només el fet de la sexualitat

sinó el fet de tenir la regla, perquè el susto que vaig tenir quan jo vaig tenir la regla no t'ho pots imaginar. Em llevo un dia, i veig tot el llençol tacat de sang, i em vaig espantar moltíssim perquè jo la veritat és que la vaig tenir als 11 anys. De les amigues vaig ser la que la vaig tenir primera. Llavors, jo no sabia lo que m'havia de passar i ella em va fer aquest comentari "ara ja es dona ja pots tenir un fill així que ves amb compte"

E.- I a partir d'aquí com realment t'enteres de lo que et va passar?

Pues perquè vaig amb el panyo vaig a l'escola , a l'institut a jo anava a l'institut estava fent primer de batxillerat "escolta mira i això o lo altre" una que tenia una germana llavors comences a xerrar amb elles, a saber què és el que t'està passant, no?, perquè clar, per mi va ser traumàtica la primera regla. És que fins i tot em semblava que era algo molt incòmode, era algo que em fotia, perquè a mi m'agradava molt jugar al carrer i em semblava que podia ser una limitació a la meva vida, com si als 11 anys se m'hagués acabat una etapa i ara entrés en un món que jo desconeixia, que se m'escapava de les mans, que em provocaria que .... no podia fer les mateixes coses, no?. I tot això clar, és xerrar-ho amb les amigues. Perquè... què és realment la regla?. Encara que evidentment, tot amb unes explicacions amb molt mites i moltes coses. Vull dir que també, amb les coses que cadascú elaborava, fabulava. És a dir, tot anava incorporat a les pròpies fantasies, no?.

E.- Quins mites?

Bueno, pues els mites de "no et pots rentar massa, no et pots rentar el cap, quan tens la regla no et pots mullar els peus que se't talla". Sobretot això. Ja el mateix estiu que vaig anar la poble ja.... no pots anar en bicicleta perquè pots perdre la virginitat és a dir el pas cap a dona, "no pots pujar-te a un burro amb l'--- perquè també pots perdre la virginitat, no pots amb la regla mateix no pots remenar coses a la cuina perquè es talla", no?. Tota la qüestió de la impuresa de la... "No pots ficar els peus la riu, perquè això és perillós et pot passar no se sap què se't pot tallar una cosa amb una bola a la panxa i.... sí una bola a la panxa et pots posar i pots anar a l'hospital no? .Aquest tipus de coses que després ja vas descobrint, però que de principi la regla és un gran misteri, i quan ho descobreixes aquells anys amb les pròpies amigues és un misteri. I quan ja et comencen a parlar d'aquestes maneres en plan de fàbules, encara hi ha més misteri, no?. Et costa anar normalitzant-ho, no?. Per mi va ser un moment important. Va ser un moment que em vaig donar compte que algo estava canviant, no?. Algo m'estava canviant, i que pensava que no era a mi, sinó que m'impediria fer coses que a mi m'agradaven molt. Estar allà amb els xicotets allà al carrer, jugar, bellugar-me molt, etc.

E.- Després realment, vas trobar limitacions?

No, després no va ser una limitació, però en aquell moment per mi ho era. A perquè per la mateixa cosa de que anava pel carrer amb el pany aquell que et posaven que no tenia res a veure amb la Evax Segura. Eren aquells de roba, que tenies d'anar amb una agulla, que anaven amb una agulla a la calça perquè no es bellugués. Jo anava caminant amb una por a que es caigués. Jo tenia por a que se'm caigués un dia anant cap a l'institut, a la classes o al carrer, que tenia una por espantosa, no?. fins que clar trigues uns mesos 2 o 3 mesos en adequar-te, no? després els tenies que rentar per mi era una idea de brutícia,és a dir Es vivia la regla com algo brut, com algo impur, no?Aquesta cosa de que hi ha algú que no...clar el fet de tenir que rentar la sang era algú que a més amb aquesta idea.. no limita és clar però la por a que es mullara les cames els peus que no em podia dutxar..."no,no, no et dutxis" això fins que vas modificant una mica, que t'enteres més.

E.- I mai vas parlar amb la teva mare o li vas preguntar?

No, no hi havia possibilitat de parlar-ne, perquè li vaig intenta dir-li i així ella em va dir: "no, tu has d'anar amb cuidado amb els nois". I jo me'n recordo que li vaig dir: "però les monges també tenen la regla i no es queden embarassades", "bueno, això és diferent". És a dir, allò que l'intentes treure la conversa, per una mica facilitar la cosa, no?. No hi havia comunicació en aquest tema. Jo crec que ella no es trobava bé per poder-me parlar a mi de sexe no es trobava.... Jo crec que tenien molts mites entorn la qüestió de la sexualitat, amb ella tampoc li havien parlat clarament mai, de sexe estic convençuda ella es va tenir d'espavilar com va poder i tota la seva preocupació era l'embaràs. Que jo no em quedés embarassada. Tota la seva preocupació era aquesta, no?. És a dir, "m'ha passat a mi i a tu no et pot passar". És a dir, "tu has de fer el teu projecte, i ja faràs els fills quan toca, no?". Era la preocupació més gran que tenia ella.

E.- El teu pare quan es va casar abans ja tenia un projecte molt elaborat, en el cas de la teva mare també va ser així?

En el cas de la meva mare va ser... jo crec que en el principi va ser molt dur perquè la van rebutjar, i clar es va trobar amb un perquè en un poble en aquella època no són fàcils, eh! casar-se embarassada quan tothom ho sap és dur. Tothom ho sap que... Va tenir bronques explícites amb la seva família. Una germana seva no li va anar a la boda, m'entens?els pares la devien abroncar no ho va explicar mai la devien deixar molt sola la devien rebutjar, insultar, la devien realment rebutjar molt durament. Ella haver-se d'empassar l'embaràs allà la poble devia sentir-se molt sola, casar-se embarassada era una vergonya, era una vergonya. Era algo que a una dona decent no li passava llavors clar tot això per ella va ser molt fort. Llavors, ja suposo quan em va tenir ja... les coses més o menys es van normalitzar els pares el seu pare ja van acceptar el matrimoni em van acceptar a mi ella ja va entrar en una etapa de la seva vida però ella jo crec que quan es va quedar embarassada també molt jove molt...bueno pensant que encara tenia temps per festejar per veure amb qui es casaria o que faria a la vida es va trobar que d'alguna manera va tenir d'adaptar-se a la situació

E.- Potser no tenia una idea, un projecte...?

No, encara estava amb la cosa de que bueno, pues que segurament sí que el seu projecte era buscar-se un nòvio i casar-se i viure la poble. Jo crec que el projecte era aquest. Jo crec que per sort com a mínim el meu pare i la meva mare s'atreien, suficientment perquè la seva cosa dins del que cap el matrimoni va ser una cosa avançada però bueno va evolucionar en positiu no?. Van anar visquent junts bé, però jo crec que com a projecte no ja us dic quan es va quedar embarassada no eren nòvios formals perquè es veien i així però el meu pare ----no sé aquelles coses sí són coses "eh aquella que no sé qué la novia de tu padre" saps aquelles coses que te n'enteres en plan de comentari que no té més importància. Però jo crec que ella no...bueno és que com a projecte quedar-se embarassada tan d'hora no era la cosa del noviazgo, una boda normal, acceptada una acceptació social ,no?..... després, per una altra banda, quan valorava si hagués continuat la poble o això si que o a marxar, jo crec que ella estava contenta d'haver pogut també viure altres coses que les del poble. Ella quan tornava allà a l'estiu, i veia a les seves germanes, la vida que portaven en el poble, que era bastant més dura que la que ella portava. Les dificultats que tenien les seves germanes per donar tants estudis als seus fills, no?. Tota la situació econòmica que veia a la seva família pues clar, d'alguna manera pensava jo crec que pensava que també estava bé. Haver pogut sortir, haver pogut fet altres coses i haver marxat d'allà. Jo crec que ho valorava.

E.- Ho valorava?

Jo crec que sí. Ho valorava positivament per més de que ho va passar dur, perquè va tenir que trencar amb tot el seu entorn.

E.- Però... encara que eres molt petita, tu recordes com vas viure aquest procés d'emigració primer a Aranda de Duero i després a Barcelona?

El de Aranda molt poc, mol poc, perquè estàvem a 10 quilòmetres i pràcticament Aranda era una cosa comarcal però era molt poble encara, eh!. Jo l'únic que recordo és que estava tan acostumada a estar al carrer que sempre volia estar al carrer. Sempre anava pel meu aire. A la que es descuidaven m'anava a passejar, a córrer, etc. Per mi no era emigració. Lo de Aranda va ser com quan et canvies de casa, que te'n vas una mica més lluny però no acabes de trencar del tot. Sí que trenques una mica amb alguns amics amigues que tens allà, però total, els veus cada setmana. El punt va ser Manresa. Per mi el punt va ser Manresa.

E.- Anar d'Aranda a Manresa, és una decisió personal, familiar, voluntària del teu pare o és una qüestió obligada de fer?

No, és voluntària. Jo crec que el meu pare tenia la perspectiva d'anar, ell tenia molt clar el projecte. El projecte era que quan nosaltres fóssim grans, perquè en el mateix moment que vam venir a Manresa ja tenia la meva germana. La meva germana la Carme que té 4 anys menys que jo. Ja havia nascut. Jo tenia 6 i ella tenia 2. Jo crec que la seva idea era d'anar a viure a una ciutat gran on nosaltres poguéssim estudiar, i després poder-se plantejar alguna cosa de que poguéssim continuar estudiant. Com un objectiu. O sigui, més que un objectiu econòmic, perquè en realitat allà estaven més a gust, perquè allà tenia la seva llengua, coneixia a la seva gent, vivia més tranquil, però com un objectiu. Llavors, el dubte que va tenir era si tirar cap a Barcelona o tirar cap a Madrid, no?. Suposo que a l'hora de poder fer el canvi pues li va venir Manresa. I l'emigració a Manresa jo crec que per mi va ser molt forta, però jo crec que per la mare va ser fortíssima. Per ma germana menos perquè tenia 2 anys. Ma germana, ella sí que no se'n recorda gens de la vinguda. Jo l'explico que vam venir en un tren, la passadís no sé quantes hores a sobre d'unes maletes allà asseguts perquè no teníem seients. Vam arribar a una ciutat que no

coneixíem a ningú. Una ciutat que parlaven d'una altra manera. A mi lo de la llengua va ser una cosa que em va... és que com que ningú m'havia dit que fora del meu poble hi hagués gent que parlés diferent, pues clar, no hi havia sentit mai parlar a ningú. Encara no tenia edat per saber si parlaven d'una manera diferent no a Catalunya sinó a França. Això sí que va ser algo que en principi em va impactar molt. A ma mare també, però d'una manera diferent.

E.- Tu recordes com el teu pare planteja l'emigració?

No, jo recordo quan ja estava la decisió fet, quan ja teníem pràcticament que agafar el tren, no?. Quan ja s'estaven acomiadant de la família, perquè ens anàvem a una altra ciutat molt lluny, no?.

E.- Però no recordes el procés, no de parlar els teus pares entre ells d'organitzar?

No, no, no. Jo ho vaig veure molt fet. Només la última setmana. Els últims temps que ja es van acomiadant, que notava que algo canviava, no? perquè s'acomiadaven molt de la família era molt ploranera i "jo òstia a qui passa algú" que marxàvem molt lluny. Fer les maletes, portàvem de tot. Portàvem existències per jo què se un mes que si els cigrons. Moltes maletes de coses nostres no teníem, de mobles no vam portar res. Vam venir amb el tren vull dir que també els mobles que ells tenien eren molt senzills no teníem ho vam anar comprant tot a Manresa, no?. Vam venir amb lo puesto d'alguna manera vull dir que tampoc deixàvem una casa montada no... era un pis molt provisional. Eren dos habitacions molt trist, molt petit. De la cuina a l'habitació es tenia que passar per un passadís. I quan vam anar a Manresa vam anar de lloguer també. Tot el temps a Manresa vam viure de lloguer. I quan vam viure a Barcelona també vam viure de lloguer. Sempre vam viure de lloguer. A Manresa vam anar a parar a un barri, primer en un pis que estava a sobre d'un magatzem de cartró que només tenia un altre veí. A d'alt i nosaltres. A mi m'agradava molt sortir. A ma germana me la portava sempre.

E.- On vau anar?

Primer vam anar cap el centre, amb un pis que era un magatzem i que tenia dos pisets a d'alt. Un que era una buhardilla i el nostre que era més un pis. I allà vivia un home que era practicant, era ATS. I era un home que me'n recordo molt d'ell perquè era vegetarià, era després lligant caps aquell home era una anarquista però llavors no ho sabíem. Però per mi era un home molt atractiu, no?. Vivia amb dos filles més grans que nosaltres; amb uns 14 o 15 anys, la dona i ell. I ell me'n recordo sempre perquè a la tarda jo pujava sempre i posava la ràdio. La ràdio sempre feia interferències. I estava amb la Ràdio Espanya Independiente intentant connectar. Era una d'aquelles persones que t'expliquen, et parlen, et van explicant com és la ciutat, com és la gent. et van introduint molt, no?. I me'n recordo que jo passava les tardes allà perquè em semblava com una persona que ----Amb el temps em vaig adonar que aquell home era anarquista. En aquell carrer vaig fer amistat sobretot amb gent gran, no?. Un matrimoni d'una bodega, que anàvem a la tarda a fer una partideta, ---- Després vam anar a viure en un barri, a Manresa, prop de la carretera de Cardona. Era un barri que vivien de l'avecrem. Era un barri nou que li dèiem de l'avecrem perquè ---la gent d'allà només podíem menjar Avecrem. Era un barri aixins no era un barri...hi havia gent catalana i castellana, perquè a Manresa hi havia molts barris que eren més d'una ala migratòria. era un barri que era més intermig, i llavors de seguida em va anar molt bé perquè vaig aprendre el català la cap de mig any la meva amiga que vivia a sota era catalana, i bueno, les altres amigues eren catalanes i això va ser un manera d'entrar fàcil en la llengua. I a més de viure-la amb normalitat. No a viure-la com una cosa...difícil i complicada, sinó que jo la vaig veure amb el joc. Amb el joc jo la vaig agafar la vaig interioritzar sense masses problemes.

E.- Perquè, a Manresa el català, o dintre del cercle del barri... era usual, era normal? La gent parlava català?

Sí, era molt normal, era molt normal. Hi havia barris molt catalans. Jo crec que si hagués vingut a Barcelona no hagués après el català tan ràpid, en canvi a Manresa sí. La meva mare anava a comprar, i sentia parlar molt el català. I allà la gent quan parlava en castellà li parlaven en castellà. Ella amb això sempre va tenir una bona actitud d'intentar: "nom parli'm en català, que ya lo entiendo". Ho va intentar entendre. Tant el meu pare com la meva mare van tenir una actitud bona. Una actitud respecte a la llengua bona. Va ser difícil per ells no parlar sempre castellà. Ma germana i jo sempre parlàvem en castellà. Tot tres parlem en català perfectament amb tothom, però som incapaços de mantenir una conversa en català. Però bé, en aquest sentit bé, no?. També ells feien una bona valoració de la gent catalana. Sempre ho he viscut més en sentit positiu, no?. Quan tornàvem la poble en deien "los catalanes". Tenien una actitud molt despectiva amb els catalans. Així com amb la gent que havia anat a Euskadi i tornava la poble, que la gent basca era "buena gente", pues la gent catalana no "miran por si

mismos" despotricaven molt dels catalans. Des del primer any ens van veure com "los catalanes".

E.- D'on creus que veien aquesta imatge? De la gent que tornava de vacances?

D'alguna gent que potser havia vingut i tenia una actitud un mica més molt més negativa respecte el seu fet migratori i que no s'havia pogut incorporar que havia anat a parar en llocs es va tenir que anar a llocs que no va poder relacionar-se casi amb la gent catalana pràcticament. No havia pogut intercanviar i conèixer, no?. I també pues de viure com malament, perquè bueno, tothom estava current en llocs dolents, i els altres veien que era l'encarregat de la fàbrica l'altre no? els catalans que veien en el seu entorn normalment no eren gent que estaven com ells, no?. Però també jo crec que hi havia molt la propaganda del franquisme dels catalans i de.... hi havia les històries de quan la guerra que els catalans no "eran trigo limpio" jo crec que en aquest la sort va ser anar a parar en llocs on hi havia...on vam poder estar barrejats i tot això... els petits conflictes culturals de que a vegades havia viscut, com el despreci de la meva cultura, no? jo vivia coses

E.- Com per exemple?

Per exemple tonteries, però jo me'n recordo de que es reien perquè veien que menjava els cigrons amb cullera aquí a Catalunya es menjaven seques les mongetes que a mi em semblava raríssim però bueno [riures] "mira mira" com dient "fixat aquests d'on vénen que mengen els cigrons amb cullera" jo pensava però per favor però perquè m'han de despreciar perquè m'han de dir coses així com si vinguéssim de no sé on per menjar amb cullera si això és "lo más normal del mundo" però bueno. En coses que veies costums diferents i que llavors, el que sí que a mi em molestava molt és això, que sobre la diferència es riguessin, o critiquessin no?. O quan jo estava intentant parlar català, i llavors ficava la gamba i es burlessin que em corregeixin Jo era petita però això em sabia molt de greu. Em sabia molt greu. O comentaris despreciatius cap als castellans a mi em sabia molt de greu. Igual que tampoc m'agradaven els comentaris despreciatius amb els catalans, em dolien molt perquè veia com la gent catalana estava en millor situació i com un despreci: "va estos son unos incults", venen d'allà del poble no saben. Era molt poc, eh! Jo crec que per sort vaig tenir un entorn molt...excepte coses d'això de costums no vaig viure una visió massa conflictiva ni de manca de respecte cap a la meva cultura, perquè jo a més em sentia molt castellana, no?. I a més, passes un procés en que també et sents castellana però també et sents una mica catalana, i et preguntes: de què soc, no?. Aquella situació de vegades una mica d'entremig. Ma germana imagina't, amb 2 anys, el català ja no el va ni viure ella ja va ficar-se i cap cosa l'el meu germà ja va néixer a Manresa, o sigui que aquest ja no té ni referències del poble. Ma germana menys també que jo, perquè vulguis que no de 2 a 6 anys hi ha molta diferència. Tinc jo molts records encara que tinc la cap moltes imatges que tinc allà la poble les relacions, les amigues viscudes la poble Viscudes en general en positiu, no?. I clar, això et fa tenir una certa vinculació.

E.- M'has parlat del projecte dels teus pares en emigrar, les expectatives aquestes que ells tenien a l'arribar a Manresa... què hi ha entre lo que esperaven trobar si creus que esperaven alguna cosa i realment la situació que van viure?

Jo crec que dintre de lo que ells volien, buscar un lloc per nosaltres com a família, com els fills tinguessin més oportunitats per poder estudiar i demés, doncs ho van trobar. Un lloc en el qual poguessin viure més o menys tranquils millorar respecte el pis que els tenien És a dir, jo crec que va representar un millora material en alguns aspectes. I el fet de que realment allà en ens sortíem, que anàvem bé allà a l'escola, que anàvem bé a l'institut que ens podíem sortir jo crec que els hi quadrava. Estava dins de lo que ells havien pensat, perquè en canvi, de Manresa a Barcelona ja va ser un canvi pensant en la universitat. Vam venir aquí als 14 anys perquè ja era l'altre pas va ser una mica com un recorregut va ser una cosa no? era una cosa molt planificada.Jo crec que s'ajustava. Hi havia una millora, millora d'oportunitats, que en realitat era lo que ells pretenien jo crec que se'ls ajustava bastant bé l Manresa com a ciutat jo crec que a ells els hi agradava. Era una ciutat intermitja que es podies moure's caminant ma mare podia anar la mercat que estava bastant--- a mi em carretejava amb les bosses sempre a comprar amb ella i mitja hora caminant anar per la plaça però bueno estava no tenia que agafar autobusos no tenia...encara que fos una ciutat, encara tenia un punt de relació més humana amb les coses, no? encara que ja estigués més allà Nosaltres encara podíem anar soles pel carrer, podíem anar per anar a l'escola o a l'institut anàvem junts soles. Jo anava sola i portava ma germana, eh!. Després anava jo sola a l'institut i caminava moltíssim, no?. Vull dir que, era un entorn que ells estaven bé es situaven bé. Jo crec que si no hagués estat per aquesta cosa de buscar un altre espai per anar a la universitat, pensa que jo tenia 14 anys però ja estaven amb això /

[FINAL CARA B, CINTA 2]

[INICIO CARA A, CINTA 3]

Jo crec que sí que estaven bé. Crec que estaven bé. Jo crec que també veien que nosaltres teníem bones relacions, que teníem molts amics i amigues la barri. Ens em sortíem.

E.- Respecte a la vida que potser portaven a Aranda o la poble, les relacions socials, la manera de passar el temps lliure, va canviar això?

La meva mare per exemple radicalment. Home, el meu pare també però com que les va canviar va buscar-se unes altres alternatives, pues van ser diferents. Però per la meva mare va ser radicalment. D'estar en un casa allà amb "tropecientosmil" que estàvem allà no sé quants deuriem viure en aquell moment...12 persones o 14 jo què sé...el estar allà sempre amb gent i bueno les germanes perquè ella estava bé sobretot amb una que tenia més petita que ella, no?. Feia coses en comú, menjar en comú...l'hora de la "siesta" estar fent una cosa molt en comú amb les dones. Les dones no feien ni la migdiada, no?, perquè després de fregar els plats del menjar mentre els homes feien la migdiada per tornar la camp, elles estaven cosint i aprofitant l'estona, perquè la dona "ha de ser molt laboriosa". Clar, després amb les amigues a passeigs carretera amunt i carretera a vall, perquè no hi havia cine ni hi havia res. El ball del diumenge que hi havia un local que tocaven el organillo que tenia una orquesteta el diumenge, no?... Clar, per ella això era la seva vida, no?. Sempre estava amb els amigues, amb les germanes clar, anar a Aranda encara, però després anar a Manresa és ficar-se en un pis que no coneix a ningú.

E.- Quants anys tenia?

Doncs mira, tenia 19 més que jo... 19 i 6, 25 anys. Era molt jove. Però en canvi, es relacionava amb la veïna de d'alt amb la veïna d'abaix, però bueno, amb un nivell de confiança que no anaven una a la casa de l'altra, més que quan necessitaven algo. No hi havia una relació d'amistat. Jo sí que estava a casa de les amigues, però ella no. Cadascuna a casa seva. No feia una vida social externa a la casa. No anava enlloc més. Tampoc era una dona religiosa en el sentit de dir que anés a la parròquia, per exemple. Anava a missa de complir i tampoc tenien aquesta vessant, no?. No anava per exemple a un curs d'alguna cosa, no?---fora de casa no, no, i llavors clar, són hores i hores a la casa--- és un canvi radical. Anar a comprar i moltes hores a la casa. Això jo crec que és un canvi enorme. Jo crec que això és el que d'alguna manera sempre la referència amb el poble i amb la família, és la referència a una forma de vida o a unes coses que ella havia estat contenta també amb allò. Deixava unes maneres de viure que per ella eren satisfactòries.

E.- I el dos junts no compartien activitats en comú?

No, el que fèiem nosaltres... bueno, de dies entre setmana no podíem arribar tard. El dissabte, sortia una mica ell, jo sempre amb ma mare a les feines de casa des de petita des dels 17 anys una cosa o altre però i després amb la germana els germans sempre, els diumenges sortíem a passejar, que evidentment anàvem a missa, ens mudàvem i anàvem a missa tots plegats. I a la tarda pues potser anàvem a passejar una mica per algun lloc; algun parc, alguna plaça, o anàvem ma germana i jo a patinar allà a Manresa a unes pistes que hi havia hi anàvem nosaltres pel nostre compte. Però bueno, diumenge ja era en plan de més de família, no?---coses que a mi m'avorrien molt. Però bueno, fèiem aquesta cosa en comú i res més no?. Recordo un cop o dos que vam agafar, clar no teníem cotxe, que vam agafar com un taxi o com un autobús i ens vam anar a 12 quilòmetres de Manresa, que hi havia com uns banys. O un altre cop, que va ser el primer cop que vaig veure el mar, que vam venir a Barcelona a banyar-nos, que va ser un diumenge que vam agafar el tren a Manresa i vam venir a Barcelona vam estar a la Barceloneta tot el dia, que ens van sortir unes ampolles a tota la família que es van rebentar, perquè no coneixíem lo que era el sol de la platja ni la crema solar ni res. Clar, vam estar amb febre durant tota una setmana. Va ser un descobriment del mar que va ser algo increïble.

E.- Com t'imaginaves el mar?

Jo lo que vaig veure en realitat va ser l'aigua... més que la immensitat del mar, era allò de poder-te ficar a l'aigua. De tenir l'aigua que estàs acostumada a tenir-la a la dutxa o no sé què, pues aquella immensitat a mi em semblava que era algo que no es podia acabar mai, que es podia estar tota la vida allà, no?. Era una sensació de pensar: no pot ser que hi pugui haver tanta aigua a l'hora i que jo pugui estar-hi dins, no? Devia fer 2 anys que estava a Manresa. Tenia 8 anys o així. Com un joc, com una descoberta, però com algo que tu pots estar-hi, no? el mar en relació la bany a l'estar no allò de dir Em semblava algo increïble allò de sentir tanta aigua--- allà al poble teníem un riu molt petitet allà---al juliol--

--Era el mar, era el sol, era tot. Eren unes sensacions que no havíem tingut mai, i que les vam voler tenir tant que ens vam cremar. Jo recordo que no volia marxar del mar aquell dia el tinc gravat i la paella, no? I una paella allà a la Barceloneta. Però bueno, aquesta era una mica les distraccions que teníem. Ma mare sobretot. Llavors, clar, per ella era important els diumenges, i era important que anéssim ben mudats, era important de que anéssim ben nets. Aquesta cosa de: "amb lo que tu vagis em jutjaran a mí, no?".era una cosa que amb ella li preocupava molt del què pensés la gent d'ella, per si pensaven que era una mare que "no limpia" a sus hijos, etc. I després a la tarda, recordo sobretot la ràdio del meu pare. Es passejava per tota la casa amb el transistor amunt i avall amb tots els resultats "Carrusel deportivo" o no sé com es deia eren partits de fútbol era tot lo que hi havia. Ma mare i jo lo que feiem sobretot era escoltar novel·les. Escoltàvem novel·les de la ràdio. Quan jo estava fent els deures/

E.- De les novel·les te'n recordes?

No, no me'n recordo. La veritat és que no me'n recordo. No me'n recordo, perquè a mi no és que m'interessessin molt, però m'agradava l'espai. M'agradava estar allà a l'habitació i jo fent deures, i ella estava cosint i anava escoltant la ràdio. La veritat és que no me'n recordo molt de les novel·les. El que sí que me'n recordo és que el meu pare i la meva mare seguien una novel·la que eren "Los episodios nacionales", que se n'anaven la llit molt d'hora perquè la sentien des del llit. No sé si era dos dies a la setmana o no sé quant, però sopàvem d'hora i ells s'anaven a l'habitació a sentir "Los episodios nacionales" o una novel·la similar. Un culebrón llarguíssim. I aquest per exemple el sentien ells, perquè ja era una mica tard a la nit i se n'anaven, no?. això és una activitat que sí que feien en comú, no?, però lo altre no--- cadascun tenia un espai. Teníem una habitació petita que era la que ella feia era on cosia o feia coses, ganxet----

E.- Aquest era un espai reservat per la teva mare?

Casi bé sempre, perquè el que fèiem era dinar allà i sopar allà. Era un espai més nostre.

E.- En contra, el teu pare tenia un espai dintre de la casa?

No, no, jo el veia amb el transistor a munt i a vall, però no era un home d'estar allà assegut. Jo no el recordo mai llegint el diari, assegut o llegint un llibre. Ni la meu pare ni a la meva mare. No els hi recordo mai. A casa meva no hi havia biblioteques, no hi havia llibres. Pràcticament no hi havia llibres. Els llibres comencen a entrar quan nosaltres. Jo que sóc la gran que començo a demanar llibres, etc. No hi havia llibres. Vam comprar una enciclopèdia d'aquestes de no sé quants tomos, no?----No els recordo llegint a cap dels dos. Ni tan sols a vegades revistes d'aquestes del cor. Em recordo amb la ràdio. La ràdio sí, la ràdio la tenia encesa sempre.

E.- Em resulta una mica curiós perquè dius que em sembla que els teus pares tenen un sentit molt alt de lo que és la cultura, perquè us volen donar aquesta educació que sembla que és un punt molt important... i en canvi, per exemple em dius que no llegeixen.

No, no llegeixen pràcticament----

E.- I a què ho atribueixes això?

Jo crec que a que no havien llegit mai la poble. A casa del meu avi la poble no hi havia ni un llibre. Ni a casa del meu avi ni a casa de la meva àvia. No hi havia ni un llibre. No és que estiguéssim de petits familiaritzats. A ma mare li costava bastant llegir. Llegia però li costava. Llegia quan ens feia els repàs dels deures. Ens feia el repàs una mica del cole. Agafava algun llibre, i llavors a vegades comentàvem algunes coses que l'interessaven, però ella agafar llibres no ni el meu pare tampoc ha estat mai afeccionat a la lectura. Li agradava més per exemple sentir les notícies. Ell sempre sentia les notícies a la ràdio. I novel·les mai. Ja quan era més gran, que ja no teníem moltes coses a fer, li deia: "llegeix una novel·la, un llibre, no sé, pots veure altres coses". No, no li han agradat mai. El concepte que tenien de la cultura era per nosaltres no per ells justament perquè---- En canvi, jo quan vaig començar a demanar llibres em van donar tots els que volgués. Jo des de petita que sempre he demanat llibres, llibres i llibres, tebeos i més tebeos. I jo quan vaig fer els 16 anys, que em va fer un regal el meu pare... que em va comprar amb una enquadernació preciosa, que em va comprar 12 llibres molt macos que eren les obres clàssiques, no? Balzac, Dostoievski. Em va fer una il·lusionista bàrbara. I en canvi ell mai va tenir la curiositat: "vaig a llegir-me'ls". Ho va comprar per nosaltres. Ho va comprar per mi, per ma germana, pel nano, però no per ell. Però la ràdio sempre estava encesa---- Sempre quan s'estava fent alguna cosa com cosir s'escoltava la ràdio, i després tenir un espai per seure's per escoltar-la. I llavors, la sopar sentíem les

notícies, el parte. Era un espai jo crec que més de ma mare. Teníem el menjador, però com que el menjador era per ensenyar/

E.- Per ensenyar?

Sí, no dinàvem mai. Era quan venien visites. Teníem el menjador, les habitacions de dormir, i una saleta que allà fèiem tota la vida. Fèiem deure, cosíem, feia ganxet, dinàvem , sopàvem.

E.- Com era el pis? Era un pis gran, maco?

No, era un pis que estava bé, perquè era tot molt exterior. Com que eren blocs la barri, pues tot era exterior. Feia com cantonada, i llavors no era molt gran però tenia molta llum. Tenia tot ventilat. A mi va ser una cosa que em va agradar molt d'aquell pis, no?. Tot donava al carrer. Ma germana i jo dormíem juntes, l'altra habitació era dels meus pares, i una altra habitació que és quan va néixer el meu germà la cap d'uns anys on va estar el meu germà. Estava bé. Era gran. Quatre habitacions petites, però donava autonomia, perquè cadascú podia estar la seu lloc. I el menjador ben posat. I això és molt del meu poble. La meu poble la gent tenia "la glòria", que era on deien la vida. Li deien la "glòria", perquè és un lloc que és una habitació la costat de la cuina que té un sistema de calefacció. Hi ha una entrada fora de la sala, i tu fiques la llenya per allà, i llavors s'escalfa el terra. I per això estàs en la glòria, no?. Llavors era la única habitació que tenia calefacció. La resta a l'hivern et pealves de fred. Jo recordo molt els sabanyons de petita, per passar d'un lloc tan calent a un lloc tan fred tan intens. Quan tenies que posarte a dormir et posaves una totxana, que l'havíem posat la forn, embolicada amb paper de diari i te la ficaves la llit. I sinó una botella de fang amb un tap que també li posaves aigua bullint i te la posaves als peus. Allò era una nevera. Les mantes pesaven molt. No hi havia cap sistema de calefacció. Pues l'habitació en la que estàvem més era com la de "la glòria".

E.- Hi havia calefacció?

Sí, teníem una de petroli. Una estufa de petroli que feia una olor horrorosa, espantosa, i que havíem d'anar a comprar el petroli a un lloc on es venia el carbó allà a Manresa. I me'n recordo aquell any quan van haver-hi les nevades aquelles del 62, pues me'n recordo que es va calar tot. Després vam començar a comprar estufes d'aquelles elèctriques, de resistència de les primeres que van haver-hi. A l'estiu es feia servir la mateixa habitació.

E.- A l'estiu es feia servir la mateixa habitació.

Sí, ja estava com determinat. La cuina era molt petita, perquè sinó haguéssim estat a la cuina.

E.- Ho deixem aquí per avui?

Sí.

E.- 24 de novembre de 1999. Segona sessió. M'agradaria que em parlessis de la feina del teu pare.

El meu pare va fer oposicions a justícia. Llavors, va estar tota la vida treballant a jutjats com a oficial d'un jutjat. Tan ho va fer a Aranda, com ho va fer a Manresa com ho va fer a Barcelona, en diferents jutjats. Sempre en jutjats d'instruccions. Tota la seva vida sempre va estar treballant de lo mateix. Va agafar una baixa per llarga malaltia, i després va tenir una incapacitat total quan tenia 57 anys, perquè va tenir un despreniment de retina i va tenir molts problemes de visió. Als 57 anys ja va plegar de la feina. Això per ell va ser un problema, perquè d'alguna manera no sabia molt bé com reorientar el seu temps lliure, les seves estones, la vida, no?. Li va arribar massa jove la jubilació. No li va arribar com una qüestió voluntària sinó com un qüestió vinculada a una incapacitat, a una dificultat, no?. Llavors ell no havia tingut mai unes decisions d'altres activitats diferents a la de la feina, amb lo qual va tenir molts problemes per reajustar-se. Per reajustar el seu temps lliure. La no veure molt bé li dificultava fer coses que hagués de llegir, veure televisió, però tampoc podia estar masses estones fixant la vista, lo qual també això era una limitació a l'hora de plantejar-se alternatives d'altres activitats. Llavors, quan va tenir 65 anys, que li va arribar la seva jubilació ja formal, ja es sentia amb l'edat de ser jubialt i llavors va morir als 66 anys. O sigui que va viure una jubilació massa anticipadament, massa jove. Ell se sentia massa jove per estar ja fora de la feina. Per ell la feina d'alguna manera era la seva identitat com a persona.

E.- Quina era exactament la feina que feia?

Era una feina administrativa. Ell el que feia era fer tota la part burocràtica d'omplir els expedients, de transcriure les coses que li passaven la jutge o la secretari. Era un feina en la qual estava com de... en plan administratiu. És la feina burocràtica i administrativa que desprèn el funcionament del jutjat, de la justícia, no?

E.- Ell definia la seva identitat amb la seva feina, li agradava?

Sí, jo crec que sí que li agradava. Bueno, quan li preguntaves si estava a gust o així, ell estava bé amb la feina. No va explicar mai que volgués canviar de feina cap a una altra feina. Ell sempre aquella feina tenia alguna relació amb lo que ell teòricament volia ser, que era haver estat advocat, i aquella feina d'alguna manera li anava bé. Sempre tenia aquell repte de: "algun dia ho faré, algun dia ho faré", cosa que després no encetar mai encara que no ho va fer mai, no?. No va tenir mai la oportunitat de plantejar-se fer al carrera, no?. Però jo crec que era una feina que ell jo crec que no se la va qüestionar mai, no es va sentir mai malament.

E.- Què explicava?

A casa explicava poc dels jutjats, perquè quan estava a Manresa sobretot els hi tocava anar a tot tipus de coses que passaven, no?. Si hi havia alguna tipus d'accident a un tren tenien que anar a aixecar el cadàver, no?. Coses a vegades bastant desagradables, bastants fortes. Parlava poc del que estava fent. No ens explicava massa. Suposo que a part de quan ets petita que tens una mica més aquella cosa de dir... que li havien trucat a Manresa perquè hi havia hagut un accident i una persona morta, no?. Aquella cosa morbosa, no?. I després t'habitues i quan ja ets més gran pues tampoc entres molt perquè suposo que tot el tema de la justícia, els funcionaris, és una cosa que quan ja em vaig anant fent més gran tampoc és que m'interessés molt, no?. No parlava excessivament. Sempre anava cansat; això sí, perquè feia les seves hores i després feia més hores perquè no arribàvem. A casa les hores que tenia les sabia moure tan poc com utilitzar-les, no?. O de manera alternativa estava a la feina, a casa, o en uns altres llocs. És a dir, que era un home que no tenia durant el dia moltes altres coses que fer. No tenia hobbies, no sortia amb amics, anava la bar el café la copa, però poca cosa és.

E.- L'altra dia em deies que havies començat l'escola a Manresa. Mentre va estar a Aranda/

Bueno, és que clar, vaig venir d'Aranda a Manresa amb 6 anys. A Aranda vaig anar molt poc. Vaig anar alguns mesos a l'escola nacional. No la recordo l'escola nacional. Recordo que estava en un carrer molt estret la centre, em recordo que m'agradava l'escola. Era una escola separada de nens i nenes. Però tinc records més de la part més lúdica, no?: del recreo, del pati. No tinc molts records d'austral, de l'escola. I després també me'n recordo a l'hora del recreo quan ens donaven la llet dels americans i el formatge aquell groc que va ser tot quan lo del plan Marshall, que a mi em va agafar una mica de... distribuïen la llet en pols i ens ho feien a l'hora del pati per tota la gent de les escoles i el formatge. Això sí que me'n recordo. Li vaig agafar durant una temporada com un mica de fàstic a aquella llet que em sentava com malament. Era una llet que no m'agradava. Només recordo això de l'escola d'Aranda. Lo que més recordo és ja de l'escola de Manresa. Aquí quan arribo ja inicio l'escolarització formal. Vaig anar a parar a un col·legi de monges. Un col·legi de monges de les Dominiques, que vaig estar des dels 6 anys fins 9 o 10 anys, que vaig fer l'ingrés la Batxillerat que llavors vaig anar a l'institut. La col·legi de monges em recordo de l'uniforme, me'n recordo de les files, de les nenes de classe, de les monges. I la veritat és que me'n recordo sobretot de lo més positiu; de les amigues que vaig fer la col·legi... però no m'agradava anar a les monges. No m'agradava tenir d'anar a l'època del Rosari que ens feien passar per la capella per fer el Rosari, no m'agradava l'estil de disciplina que tenien, de dir que de tant en tant utilitzaven el "cachete", la bufetada, com una manera de cridar l'atenció. No m'agradava el sistema que tenien de seleccionar dins de la classe les bones alumnes de les alumnes torpes, no?. Ens posaven a les tres primeres com una medalal amb una cinta balva de la "la primera", "la segona", "la tercera" de la classe. Tot aquest sistema de competitivitat. Els campionats que fèiem de catecismo, eh!. Era tota una cosa molt vinculada per una banda, a un idea de religió de l'església molt, molt.... la tinc com molt fosca, la manera que ensenyaven la religió tot com dogmàtic, no?. A mi em provocava una certa por, un cert rebuig. No m'interessava massa el nivell de disciplina que portaven. El fet de que ens feien fer "als albores", que jo no tenia molta habilitat i és no m'agradava. Es feien les coses bordades, el bolillo, etc. Em recordo alguna vegada algun càstig de quedar-me a fer bolillos amb una monja allà tota una tarda castigada a fer bolillos. Aquestes coses, no?. En canvi les amigues m'agradaven molt. Tenia bones amigues de col·legi i ens ho passàvem bé. Però jo si podia m'escaqueixava a l'hora d'entrar... intentava saltar-me la part per exemple del Rosari a l'entrada de l'austral. Allò d'arribar tard, posar-me a última fial i llavors ja entrar tard. No era una cosa molt conscient respecte a la religió o respecte...perquè era petita, no?. Però és que em provocava com por, com malestar tot allò de l'església. Des de l'olor dels ciris,

l'incens, aquella com sentir-te molt petita davant d'una cosa que no entens que t'estan....sobretot és aquesta idea de foscor

E.- Com és que et van posar a les monges?

Perquè em van posar a les monges (es riuen).

E.- No, però com és que els teus pares/

Em van posar a les monges?. Jo crec que em van posar a les monges amb la idea de pensar, ells pensaven que potser tindria un tipus d'educació dins de l'escola privada que podia estar millor que lo que era l'escola nacional, no?. Jo a banda vaig estar uns quants mesos anant a l'escola nacional i estava la mar de bé, no?. Quan van arribar a Manresa van pensar que podia anar millor. Tampoc era una tria molt religiós sinó jo crec que era més optativa/

[FINAL CARA A, CINTA 3]

[INICIO CARA B, CINTA 3]

Però vaig anar jo, va anar ma germana, després que jo.

E.- I el teu germà?

El meu germà és 10 anys menys que jo. Llavors, ell va anar molt poquet, com un pre-escolar, no?. Però pràcticament poca cosa, perquè quan vam venir de Manresa a Barcelona ell tenia 4 anys encara. Més aviat es va escolaritzar aquí. I aquí també el van ficar als frares, però jo crec que era una opció més per pensar que dins de la privada podien tenir millors oportunitats amb l'ensenyament. És algo que crec que encara per molta gent és una opció que tria a vegades. Eren religiosos però no era per això. Jo els hi deia que no m'agradava anar a les monges, i la resposta era que tingués paciència que de seguida vindria l'institut. També una de les coses positives és que estàvem vora de la casa. Podia anar sola, i després jo anava a acompanyar a la meva germana. Llavors, era una cosa molt funcional. Varies nenes de l'escala de les que estàvem la costat,, també anàvem a les monges, és a dir, que es conjugaven diversos aspectes: d'estar més a prop, de pensar que ens podien preparar millor el batxillerat, etc.

E.- Pagar l'escola privada representava un sobre esforç pels teus pares?

La veritat és que no sé molt el que costava en aquell moment. No sé si molt si era una cosa molt elevada. Sé que tampoc eren molts diners, eh!. Però la veritat és que no sé dir-t'ho, perquè la veritat és que als 11 anys ja et dic jo que vaig plegar i no me'n recordo. Home, jo crec que si segurament després d'haver anat gratis a tenir que pagar, sempre això representa una opció que t'implica econòmicament. Però jo crec que la seva aposta és de que estudiéssim. Jo crec que aquesta opció que els va marcar tota la vida crec que passava per damunt d'altres coses, no?. Deien: "potser no et podrem donar molts coses però tota l'educació que puguem o tot lo que puguem fer respecte a l'educació que creguem que és el millor, és el que farem". Això és el que els hi guiava.

E.- I dius que després vas anar a l'institut?

A l'institut. L'institut ja em va agradar més.

E.- A quin institut vas anar?

Vaig anar a l'institut Josep de Paguera?? De Manresa. Era un institut també dividit per la meitat: noies i nois. És a dir, no vam estar en classes mixtes mai. Jo tot el batxillerat fins el PREU el vaig fer sempre, i després de Barcelona també, en grups de noies. Però bueno, em vaig trobar ja molt més lliure, més tranquil·la. Cada matèria era un professor, una professora. Em centrava realment a estudiar, no?. Algo que jo podia manegar millor, que m'ho podia organitzar millor ja la disciplina no pesava tant, sinó que eren més interessants pels continguts que allà m'estaven explicant la Física, la Química, la Literatura el que fóra tot i que tenint en compte que el sistema d'ensenyament tant a l'escola com a l'institut era tremendo. És a dir, que continuàvem estudiant amb uns materials, amb uns llibres franquistes, molt... moltes històries tremebundes no? on la moral estava ficada per tot arreu. La manera en què relacionàvem totes les matèries com estudiàvem la història, la manera com estudiàvem la literatura, no?. Quina és la història que estudiàvem i quina era la que se'ns amagava, no?. Ho dic perquè vaig tenir un professor d'història que d'alguna manera ens va descobrir una altra manera de veure la història. Era una posició molt més crítica, molt més de pensar en allò que ens estaven explicant, estàvem sentint, quina

realitat teníem. I això era important. Potser les altres matèries eren diferents, perquè la física, la química i les matemàtiques pot ser poc didàctic la manera com t'ensenyen, però bueno, és una cosa com més tècnica. Però tot lo que eren les disciplines més humanístiques estaven molt impregnades d'una visió molt moralista, molt hipòcrita molt del franquisme I teníem un professor d'història que va obrir els ulls a mi i a molta gent de l'aual.

E.- I com és?

Perquè en comptes de fer-nos estudiar la història en base als grans fets de les persones, de la realesa, de la història oficial de l'Espanya contemporània, ell plantejava una cosa molt novedosa llavors estem parlant de l'any 62-63, i era entrar a explicar, analitzar els fets, no?els fets en quant a les persones i a les relacions que allò portava ja qüestionava la història oficial. Jo me'n recordo molt que lo que va qüestionar molt va ser lo del CID, que com que era de Burgos per això me'n recordo molt entre altres moltes coses, no?. A qüestionar-ho com a personatge positiu o bo. I a discutir-ho des d'un punt de vista de lo que havia estat, de com a mercenari dels Reis Catòlics amb una qüestió d'expansionisme ---respecte a la massacre amb la cultura àrab, a tot lo que va representar la Reconquesta, com una qüestió imperialista de la Corona de Castella, per exemple. Qüestionar els personatges a partir del efectes econòmics i socials que allò representava era molt, molt difícil de trobar--- I clar, allò et va marcant, perquè et dona la idea de que es poden estudiar coses diferents, no?. És a dir, que el mateix que aquell que està explicant una cosa, et qüestiona les altres coses que t'explica, no?. Vull dir, que la importància que té jo crec que és més per la matèria concreta i la possibilitat de pensar que no tot lo que estaves estudiant o tot lo que estaves vivint passava. Almenys lo que va fer va ser explicar un mica la inquietud. Després vaig arribar a Barcelona i em va tocar una altra professora que et feia estudiar la història en plan de la lista de los Reyes Godos. Però llavors clar, ja tens una altra actitud. D'alguna manera allò ja et representa una cosa com molt imposada, és una cosa en la qual ja et distancies, una cosa que no t'interessa tant. I bueno, a l'institut em va donar molta més autonomia. És l'edat de 10, 11, 12 anys, que vas amb les amigues, estan els nanos a l'institut. És una moment que despertes en moltes coses. I bueno, l'institut no només són els classes sinó tot l'entorn que allò et generava les relacions amb les amigues, amb les amics, etc. i em trobava a més bé. Em dedicava a estudiar. Sempre m'ha agradat molt estudiar. Bueno, agradar molt estudiar és una manera de dir-ho. No és que m'agradés molt empolalr, però m'agradava. És a dir, no em representava... no em feia mandra anar a classe. M'agradava anar a classe. M'agradaven unes classes més que altres. Les matemàtiques que per exemple ara m'encanten i llavors les odiava, no?. Però bueno, sempre hi havia algunes coses que m'agradaven més. Sobretot m'agradava el fet de que cada any podies anar aprenent més coses. També d'alguna manera jo crec que també tenia una aposta de continuar estudiant com a projecte. No em cansava. Em podien molestar els deures, em podien molestar algunes coses que no m'interessaven però com a manera d'estar estudiant, m'agradava,... m'agradava.

E.- Dius que és un moment de despertar, de conèixer moltes coses. Com va viure aquesta etapa?

És un moment en que jo crec que ja em relacionava amb es amigues d'una manera diferent, no?. Vaig començar a conèixer amigues que no eren del meu barri. La principi arribes la barri estàs només amb els veïnes i et relaciones també amb altres amigues que van la col·legi i bueno, et bellugues en un ambient del col·legi cap la barri, no?. I per més que Manresa fos una ciutat petita, era la quarta part de la ciutat, no?. Lo altre pràcticament no la coneixia, no?. No sortia si no sortia amb els pares. Anar a l'institut era anar a l'altra punta de Manresa. És conèixer gent d'altres zones, d'altres barris, era quedar per fer activitats fora del barri, era quedar per anar la passeig a balalr sardanes, que era la manera com es coneixia més gent, no?. En comptes d'anar a la discoteca anàvem a balalr sardanes, o quedar per jugar la pati de l'institut o a la plaça del davant o quedar a casa d'alguna amiga, que ja no estava vivint amb qui vivia, no?. Llavors, et dona una altra dimensió de la ciutat molt més àmplia. Tu et bellugues més hores fora de la casa, més hores fora de l'entorn en el que estaves, no?. I clar, també és una moment en el que comences a parlar de la sexualitat, comences a veure els nanos d'una altra manera, els comences a veure més com a nois. Estàs en un institut que tu entres a primer de batxillerat i estan els de quart de batxillerat i que ja són més grans, no?. I és un moment on les amigues juguen un paper molt essencial. Va tenint un paper més essencial que la família. Anys enrera també les amigues eren molt important, la germana, però la família encara té un pes més gran. I a l'entrar a l'institut és ja agafar una força amb les persones amb els que et relaciones, no?. En el sentit de que despertaves d'una altra manera, no?.

E.- Què més recordes d'aquests anys?

A Manresa, bueno, sobretot unes quantes amigues. Recordo encara el grup de la gent de l'institut. No em recordaria dels noms, però sí recordo un mica tota la gent que hi havia. Les activitats que jo feia llavors, sobretot era anar a classes, quedar amb amigues per estudiar o per jugar o per lo que fora. No tenia tampoc moltes més activitats. M'agradaven molts els esports. Bueno, m'agradava molt estar al

carrer en general. I això volia dir que m'apuntava a lo que fos. M'agradava l'exterior, potser perquè venia més d'un àmbit més rural... i sempre als pisos no m'agradava massa estar moltes estones a la casa. Llavors, des de sempre, des de molt petita, sempre m'ha agradat jugar al carrer, estar amb la colla al carrer. Llavors, m'anava a patinar, si podia anàvem a la piscina municipal, o quedar amb les amigues per anar a la piscina municipal a fer algunes activitats. Clar, el fet de que als 14 anys marxés de Manresa a Barcelona és un tall, no?. És el moment que estaves consolidant més relacions, ja et podies començar a conèixer molts més nois i noies, i tot allò es talla, no?. Et marges i quedar allò mig tallat. Però de fets socials, jo a Manresa recordo molt poc, perquè estava en un àmbit de relacions molt d'adolescents per dir-ho d'alguna manera, no?. Recordo algunes famílies d'algunes noies, d'haver anat a casa seva, de veure maneres de relacionar-se diferents, no?. Però així com a fets... recordo la gran nevada del 62 a Manresa. Va ser el primer any que vaig veure la neu. Ens vam despertar amb la neu fina a la cintura. I evidentment tothom ens vam tirar per sobre la neu i vam fer tot tipus de guerres de boles. Em recordava molt a aquest cap de setmana que va nevar aquí a Barcelona allò va ser impactant, no?. Recordo també com alguns estius, en comptes de anar a més a més la poble que ens quedàvem a Manresa amb ma mare. I llavors em va col·locar 2 anys a cosir, a aprendre a cosir, i un altre any a aprendre a bordar.

E.- A l'estiu?

A l'estiu, perquè és que 3 mesos sense fer res, ni que tingués 10 o 11 anys no és gaire bo. Sense fer res, quan jo a la casa col·laborava amb ella i tenia que fer tot el que sabia. I quan va néixer el meu germà, que jo tenia 10 anys, ma germana va tenir un accident i va estar ingressada un temps, i jo pràcticament em cuidava del germà. Vull dir, que amb 10 o 11 anys em cuidava del meu germà, que me l'estimo molt, perquè pràcticament és com un fill, no?. Però em va ficar a cosir en plan aprenentat, però que aprengué a cosir. A que tenir una idea de que dins de la meva educació el aprendre a cosir, el aprendre a cuinar, les tasques de la l'alr doncs són molt importants. I també el fet de que una dona no pot estar de braços plegats. I que no pot ser que quan comences a tenir 10 o 11 anys, tot el dia sense fer res no és interessant, no?. I llavors, el taller de costura, jo me'n recordo que a mi m'agradava. No m'agradava molt cosir, però m'agradava però m'agradava l'ambient. M'agradava molt perquè clar, jo tenia uns anys, i anava a una modista que tenia un grup de noies que cosíem i aquestes noies doncs tenien 16 o 17 anys, i alguna 14 anys. I clar, era l'estar cosint la voltant. En una sala, estàvem totes allà juntes amb la ràdio, i bueno, ens parlàvem, explicàvem coses. I per mi clar, això de sentir parlar a les noies més grans de coses més adultes pues m'encantava. També eren noies que no estaven estudiant, que estaven cosint ja com un feina professional. Jo em sentia diferent, en el sentit de que finalment jo anava 2 mesos i després marxava, no?. Jo les veia amb elles com unes dones que estaven ja treballant; joves però que estaven ja treballant. I em va agradar molt estar amb elles. Em feien cosir lo més tirat. Tots els cinturons a màquina, poc aprenia però bueno, d'algo em va servir.

E.- On era això?

On era?, era a Manresa a casa d'una modista. Ma mare anava, perquè ella també sabia cosir una mica, li tallaven les peces i va fer amistat amb la modista i em va posar allà a aprendre a cosir d'aprenentat.

E.- Cobrant?

No, cobrava ni pagava. És a dir, l'aprenentatge per la feina. I després, un any que em va posar a brodar, que això sí que ja no l'aguantava, perquè la cosir encara li veia una certa utilitat, no?. Jo crec que era més útil, que saber cosir. Però brodar ja no, ja em superava. Ja em superava perquè allò sí que per mi era pèrdua, era una cosa que no li veia sentit, per mi era una qüestió més d'afició, no?. No li veia un sentit d'utilitat.---embrutava molt les coses i també l'ambient que hi havia allà era diferent. Ja no eren les noies que estaven treballant sinó que era gent que anava més en plan d'aprendre a brodar, no?. I allò ja no m'agradava. Després, un any quan vam arribar a Barcelona, un altre any em va fer anar a Corte y Confección, a aprendre ja a tallar la roba perquè això també era important el saber-te fer la roba, no?. És a dir, que va intentar tot un procés d'aprenentatge. Jo crec que era molt mala alumna, però va intentar fer tot un aprenentatge en la qüestió de la costura, que alguna cosa sí que era útil, no?. I de totes formes, vist ara també, el fet de fer una altra activitat que no fos estar tot el dia jugant, encara que tinguis 11 o 12 anys, també em sembla positiu, eh!. Llavors, em feia una mica més de pal, perquè el que jo volia a l'estiu és no fer res, no?. O anar a quedar amb els amigues al carrer i ja està. I el fet d'anar tots els matins per obligació amb un horari, quan ets tan petit et sembla que ostres ja...és un pal. Però ja vist en perspectiva crec que no és una mala idea. Però que sí que compaginar o veure, o treballar o aprendre alguna cosa de treball, no està tan malament. I més quan ho pots fer en plan sense l'obligació econòmica, sinó en un altre nivell, no?. Vist des del punt de vista com a mare amb un fill, perquè sàpiga lo que és treballar una mica, o lo que és una mica un horari. Això no està malament. Una altra cosa és que com era dona em

tocava anar a cosir. No era lo que més m'interessava però és la idea de la mare.

E.- Què era més lo que l'interessava?

Pues això, d'aprendre totes els feines de la casa d'una manera tan obligatòria, no?

E.- Què et molestava?

Em molestava, bueno, hi havia que m'agradaven i altres que no. Per exemple, lo de cosir no m'ho vaig passar malament, però brodar no m'interessava. Llavors notava això, per què em tocava?, per què ho tenia de fer?. Em molestava en el sentit de que no era una cosa que jo hagués demanat, no era una cosa que jo volgués fer durant l'estiu, sinó que era algo que ma mare havia triat per mi. Si a mi m'hagués agradat pues no m'hagués molestat, però ella estava triant per mi. Llavors, jo no és que tingués moltes altres alternatives, que li digués: "mira mama, no vull fer brodat, però ja que vols que treballi me'n vaig a fer no sé què". No, tampoc, és mentida, jo tampoc li plantejava alternatives. Jo crec que la única alternativa que li deuria plantejar era: "no vull anar". Però bueno, de fet crec que ells el valor del treball també el tenien molt, perquè la poble i així també era un altre tipus de relació amb el treball i amb les hores lliures i així, no?.

E.- Has dit que la teva mare cosia.

Sí, cosia a casa per nosaltres. Molts vestits ens el feia ella. Ella a casa ens feia moltes vegades, sobretot quan érem més petites, ens feia la roba, feia els patrons, els jerseis els feia ella. Tot una mica de lo que ella sabia ganxet, també feia coses per la casa. Tot lo que era la mitja, cosir i el ganxet ho feia ella. Coses ja una mica més complicades de trajos i així, no. Però fins i tot roba d'ella també se la feia. Per dos raons: una perquè econòmicament sortia molt millor, i després perquè clar, el fet de que tot lo que feia era treball domèstic i no sortia a treballar fora de casa, pues també era una manera com de formar part d'aquest treball domèstic suplementari, no?.

E.- La teva mare no va treballar mai amb un sou, no?

Fora de casa mai va treballar. Fora de casa mai. Ella va treballar la poble. Sense salari però va treballar fins als 19 anys. Però clar, com que no tenia salari, Treballava per la casa, doncs no, mai va tenir salari per ella mateixa. Jo crec que era algo que d'alguna manera sobretot en els darrers temps, és algo que jo crec que ho expressava el fet i la importància de tenir un salari. Jo crec que això per exemple, quan ella volia que les filles també estudiessin i tinguessin una carrera, tinguessin un professió, encara que volgués que ens caséssim com a idea central, però sí que per ella era important que la dona tingués un salari. Considerava que podia donar més possibilitats el fet de que tu tinguessis la teva feina, tu tinguessis el teu sou, no? Després com administres aquesta autonomia jaés una altra cosa però en aquell moment sí...

E.- En algun moment la teva mare va pensar o va tenir la possibilitat de treballar per aconseguir això?

Jo crec que no és que li passés pel cap, jo crec que en algun moment li va passar pel cap. és a dir, quan ella valorava com molt positiu i ho veia molt bo, jo crec que ella estava parlant d'ella. El problema que ella tenia per sortir a treballar fora de casa, era el fet de que no tenia un ofici. No tenia un ofici, no tenia una formació escolar que li permetés d'alguna manera fer algun tipus d'aprenentatge per poder fer una feina. Llavors, les seves alternatives de feina que en aquell moment podia aspirar, eren alternatives de feina que no estava disposada a fer-les i també hagués sigut difícil de plantejar-les a casa, no?, perquè crec que no haguessin a arribar a un acord amb el pare ni ella tampoc les volia fer. Anar a fer feines per casa o fregar o algun tipus de feines d'aquest estil, crec que quan ella estava pensant de treballar fora de casa, no crec que estigués pensant en això, no?. No ho va fer, perquè en algun moment que ja es podria fer, que ja podia anar a escola d'adults, pues ella jo crec que ja sentia molt gran per fer coses. Era molt jove quan em va tenir a mi, quan va tenir la meva germana, i quan va tenir el meu germà. El meu germà que és el tercer, el va tenir als 29 anys. Als 29 anys jo encara no havia tingut cap fill. I va dedicar-li pues molta atenció a tenir-nos. Quan ja el meu germà que és el petit, que sempre ha estat el petit, comença a ser ja més gran ella ja es veu gran. Ella ja es veu gran per començar o per fer coses una mica diferents que li requereixen com molta inversió de temps, no?. Estudis o formació professional, o altres coses. Es veia com si no tingués ja possibilitats. Com si ja hagués perdut el tren. Però crec que és algo que sempre li va quedar, eh!, el fet de no haver estudiat. Es va trobar que quan ella podia o tenia més ganes de fer-ho, que és lo que li passa a moltes dones, ja que quan tenen la casa més buida, pues ella ja es va trobar gran. I a més a més ella va tenir problemes de salut des de bastant jove, i llavors se li va complicar molt

la vida.

E.- Has dit que normalment anàveu de vacances la poble, però que hi havia estius que no anàveu. Bueno, sempre el meu pare i la meua mare anaven sempre la poble. Fins que jo vaig tenir uns 10 o 11 anys, pues a vegades anàvem fins a 3 mesos sencers. Els primers anys, el distanciament, no?. anàvem molt. Després vam començar a anar 1 mes o les vacances. I d'alguna manera sempre vam continuar anant la poble. Després ens vam combinar. Vam començar a fer alguna cosa una mica diferent. Algun any vam llogar un apartament a Masnou. Vam anar durant 2 anys a Masnou, però després sempre d'alguna manera encara que fossin 15 dies ells anaven la poble. Jo recordo haver passat temporades a l'estiu, sinó 3 mesos o 1 mes, potser 15 dies. Va ser fins als 17 o 18 anys. A partir dels 17 és quan jo no vaig la poble. Jo no vaig tornar la poble fins a que jo tenia ben bé 40 anys; 37 anys o així. Vaig fer un tall molt gros des dels 18 fins els 37 anys. Però ells no, ells sempre. Ma germana que era més petita i el meu germà doncs els acompanyava. Ells tenien els germans, germans i germanes. Tant un com l'altre. Ma mare tenia el pare i la mare. Era una relació molt de primera línia, no?. Per mi la relació fonamental eren els meus pares. La gent del poble ja era una qüestió més llunyana, no?.

E.- Com era la vida a casa dels pares?

Depèn els anys.

E.- Durant els anys que m'estàs parlant ara.

De Manresa. Bueno, una vida agradable. Jo crec que tenia bona relació fins als 14 anys; bastant bé. Normal. Hi ha moments o etapes que comences a tenir altres inquietuds o necessitats o aficions, i d'alguna manera et trobes pues amb manifestacions d'imposició dels pares. I sobretot en aquesta edat, no?. Però malgrat el que no em pogués agradar coses que em feien fer, o que voldria fer més coses de les que ells em permetien en quant a fer coses fora de la casa o així, jo sé que és una etapa en la que dins de la casa hi ha una bona relació. I a més a més, el fet de tenir un germà petit pues jo era la germana gran, no?. Em va tocar pues cuidar-me una mica d'ell i estar amb ell. Jo del meu germà em sentia una mica com la mare, perquè li tenia molt carinyo. Sempre anava a passeig amb el germà. Però bueno, en general en positiu. Era una etapa en que jo crec que comença a despertar-se algunes qüestions ja més de confrontació, no?, però que encara no s'expressen massa a Manresa. Vaig arribar als 14 anys a Barcelona. és l'etapa de l'adolescència inicial, no?. Jo la recordo bé.

E.- Dius que ajudaves a la teua mare en les feines de la casa, com t'organitzaves?

Pues les tasques les feia ma mare, i les que no, m'encolomava a mi. Aquesta era l'organització. No hi havia cap altre organització, no?. Si tenia que anar a la compra la mercat el dissabte pues anava amb ella, perquè la veritat és que estava molt lluny i tornàvem amb les bosses amb molt de pes. Ajudar als llits, a netejar la casa, fer encàrrecs. Si li quedaven coses per comprar pues anava jo a fer els encàrrecs de compra que li quedés a la mare. Amb el germà... pues canviar-li, cuidar-li una mica, no?. Era una part de la responsabilitat que tenia que assumir, no?. Però ma germana com tenia 4 anys menys que jo i el pare que no feia res de les tasques domèstiques; però res. Ni dignar-se a anar a comprar el pa. Res. Llavors, que portava més la casa era la mare. I en certa mesura era lo que la mare m'encarregava. I tampoc era allò d'entre les dues, d'un repart, d'una organització... no. Després ja, tu mateixa tens més iniciativa en les coses de la casa. I després quan ma germana ja era més gran pues ma germana també va intervenir. Ma germana també.

[FINAL CARA B, CINTA 3]

[INICIO CARA A, CINTA 4]

E.- També l'altra dia em vas dir que entres en contacte amb gent que està relacionada amb l'església.

Ah!, de la CISPALSA, és que llavors crec que es deia la CISPALSA. Lo que ara és la MEVOSA va passar per varis noms, i això ja va ser a Barcelona; quan vaig arribar a Barcelona.

E.- A Manresa no?

No, a Manresa no. a Manresa la gent amb la que em relacionava és la gent de l'institut. I lo cert és que en temes polítics o qüestions així no... Jo no vaig... bueno, jo no recordo haver despertat com si diguéssim alguna qüestió més de caire social o política a Manresa. Quan vaig venir cap a Barcelona

estava a mitjans del 4rt de Batxillerat. A més, en els meus nivells no hi havia ningú que estigués fent activitats polítiques, o que jo ho pogués saber, no?. I tampoc recordo així com fets de gent, d'altres coses que m'impactessin, que conegués. No tinc en aquella època un record de res així ni social ni sindical, tenint en compte que Manresa és una ciutat fonamentalment industrial, no?, que hi havia en aquell temps coses de talles reivindicatives, i més en el sector del tèxtil. Però jo no ho vaig viure massa. Una de les amigues que tenia sabia que els seus pares havien estat republicans. Tot això sí que m'enterava. Tenia gent a l'entorn que havia tingut conflictes i problemes i que havia estat repressaliada i perseguida, no?. Però coses més de conèixer, de participar, de veure, més enllà de lo que t'explica algú, de la família d'algú... no, no recordo res a Manresa. Ni algo al carrer que jo veiés. També la meua vida era bastant limitada. Vull dir, amb els cercles que em relacionava, no?. Anava més aviat amb cercles de gent de l'institut, col·legi, les amigues que tenia i les sortides que fèiem, que tampoc tenia altres ambients ni altes punts de referència, no?. Tampoc estava en cap tipus d'associació, ni d'església ni d'altra cosa, eh!. no pertanyia a cap tipus d'organització. Ni d'espalis, ni de noies guia, que tenia una amiga que era noia guia; res. És a Barcelona quan començo a relacionar-me més. Quan arribo a Barcelona, que és el moment de retornar a fer les amistats. És un moment també una mica fotut, perquè estàs en una etapa de l'adolescència que ja comences a tenir unes amigues, que comences a tenir com un entorn on et vas relacionant, i has de tallar allò perquè comences una nova vida. Canvies de ciutat, canvies de barri, canvies de...et trobes sense ningú, noi coneixes a ningú aquí a Barcelona. i has de tornar a començar.

E.- Recordes la primera vegada que et diuen... o que saps que...que marxareu a Barcelona?

Sí, jo recordo les converses de que teníem que venir a Barcelona, i el cert és que no em va agradar gens. És a dir, no va ser una opció que a mi m'agradés. Jo pensava que això m'obligava a tallar tot el que jo tenia en aquell moment, a tallar les relacions amb la gent. Jo em trobava bé a Manresa, m'estava trobant bé a l'institut, pensava que havia començat a consolidar també unes relacions a partir de l'institut diferents a les del col·legi. I que d'alguna manera allò ho perdia. I que el que se m'estava oferint a Barcelona per mi no era res, perquè per mi no era res, perquè Barcelona per mi era una gran ciutat en la que no coneixia res. Llavors clar, era tornar a refer les coses. El que passa és que en les converses no hi ha massa diàleg, no?, perquè d'alguna manera jo m'entero de la decisió feta. És a dir, no és una consulta de què fem, què sembla i com ens ho palntegem, no?. És en certa mesura és una comunicació de: "marxarem a Barcelona". En aquest sentit és que els converses són bastant tancades, perquè més enllà de poder dir "m'agrada més o m'agrada menys", no es podia incidir en la decisió, no?. La decisió no nostra, dels fills, era dels pares.

E.- En cap moment et van preguntar què en pensaves?

Tenia 13 anys encara. Em van preguntar però la cosa estava molt madurada. I era molt difícil que fins i tot m'hagués palntat i tirar-me enrera. Jo tampoc recordo que em posés en plan farruc. Per lo poc que m'agradava i per lo que a mi em representava, tampoc no recordo haver-m'hi oposat, no?. És a dir, no em sentia amb un nivell d'autonomia personal pues per dir que no anava. Recordo que sí, que vaig expressar, perquè a més és que representava molt, representava deixar moltes coses, no?. Era algo que per mi no tenia molt sentit.

E.- No et van explicar els teus pares el motiu?

Els motius de canvi sempre eren una mica en el sentit de que a Barcelona podríem tenir més oportunitats en el futur, i sobretot per continuar els estudis. És a dir, en el moment que tingués d'anar a la universitat, no em tingués de desplaçar de Manresa a Barcelona. és a dir, es feia molt en previsió. Jo això ho entenia. Ho acceptava. Lo que em passa és que a mi lo que em passava llavors tenia més importància que lo que podia representar-me de guany la cap de 4 o 5 anys. Era d'hora, lo que passa és que el pare estava de funcionari, suposo que ell es presentava molt a les palces que tenien lliures. Llavors, pel que després he sabut una mica com anaven les coses, allò que si no l'agafaves et podries trobar que després no tenies la oportunitat. És a dir, va agafar la oportunitat quan li va sortir. No és algo que ell tampoc tingués programat. Li va agafar l'oportunitat en aquell moment i va optar. Va optar perquè pensava que era millor a Barcelona que a Manresa de cara a quan els fills fossin grans. Deia: "quan els fills sigueu grans, millor allà que no aquí", perquè aquí realment la gent que estava estudiant, de l'Escola Industrial tenien que anar fins a Terrassa, i no hi havia en aquell moment cap altra formació a nivell superior a Manresa, no?. Va ser massa d'hora, però jo crec que va venir una mica condicionat per les prioritats que tenia ell de canvi.

E.- Llavors, acabes l'institut, i marxes/

No, marxem a mig de curs. Ell ve primer a Barcelona, perquè comença a treballar a Barcelona. està durant tota una temporada baixant i pujant cada dia, fins que troba un pis. Quan troba un pis pues llavors fem el canvi. I llavors ens incorporem a mitjans de curs. No recordo molt bé el mes que vam arribar, però jo recordo que estava la 4art de Batxillerat, i vam començar les classes allà. I em vaig incorporar a mig curs, quan ja estava començant, aquí a Barcelona, és a dir, que ni tan sols té a veure amb el curs escolar.

E.- On vas anar?

A la zona del barri de Navas. Estàvem per aquella zona. És un barri que tampoc tenia molta entitat de barri. No sé si ho coneixes molt: la zona de Navas, Meridiana. En aquell moment no tenia molta entitat de barri, eh!. Eren blocs. Jo em vaig trobar que no sabia molt bé on estava. Clar, arribes a un lloc i ja comencen a fer les cases molt més altes que a Manresa. Estàs en un lloc molt més organitzat, perquè jo a Manresa vivíem en un barri a les afores. Estàvem una mica casi la costat del riu i el camp. Llavors, ja és un altre salt. I és més difícil trobar noves relacions en una ciutat gran. A Manresa era més petita, i vaig estar relacionant-me amb els nanos al carrer. A Barcelona no hi havia nanos en el carrer, ni gent jove al carrer. No estaven al carrer. On trobes tu les relacions?, pues les trobes una altra vegada a partir de l'institut. Les primeres amigues, les primeres relacions són les del institut una altra vegada. I a partir d'aquí, a la parròquia que estava la costat de casa, pues vaig veure que feien activitats els dissabtes i els diumenges, que hi havia un grup que feia muntanya, que sortien d'excursions. I és així com em vaig apropar una mica a fer una alguna activitat que jo pogués trobar gent o alguna sortida a una situació de molta soledat, de reclusió. També, en l'edat de 13 o 14, i era un moment que et trobes que per tu té molta importància les relacions amb les persones. I te les tens que buscar. No sabia molt bé com trobar els espais però els vaig trobar. Tampoc és que vaig trigar molt. Tampoc és una situació de gran trauma això de vindre a Barcelona. després del disgust i de l'enyorança, la cap de pocs temps ja amb els amigues de Manresa de tant en tant pujava i baixava i aquestes coses, no?. la cap de 4 o 5 mesos ja les amigues de l'institut i de la parròquia ja començo a trobar-me també bé. Començo a veure que hi han possibilitats que he canviat una mica en les relacions per altre gent. I bueno, la parròquia més que res és l'espai on es reunien els grups. No tant l'església, sinó els locals que hi havia la costat de l'església era com un centre parroquial. I estava dividit en varis grups: gent que feia jocs de taula, gent que feia muntanya, gent que organitzava coses, i va ser amb aquesta gent sobretot amb gent que feia sortides no tenia res a veure amb tot el que són els grups de espais ni era res organitzat de l'estil de ----lo que eren les noies----tot el que hi havia en "boy scouts" però en noies que era lo que hi havia tot això no però era un grup de gent de la meua edat, potser una mica més gran, però estàvem entre els 14 o 16 anys. Nois i noies. Va ser el primer grup mixt una mica organitzat en el que jo em vaig trobar, més enllà del jocs de carrer va ser el primer grup.

E.- Més organitzat...

Més organitzat en el sentit de que jo m'incorporo quan ja estan funcionant, i que es reuneixen per fer algo, i aquest algo és anar a la muntanya. Ja funcionen gent de diferents àmbits, que es troben per fer allò. Jo crec que és el primer nivell de grup que trobo. Llavors, en aquest grup hi havia gent molt diferent. Hi havia una noia de l'institut, hi havia nois de l'escola d'aprenents, hi havia altra gent que Treballava d'altres coses o estudiava. Hi havia gent que estava dins del món laboral i hi havia gent que estàvem estudiant, lo qual per mi també va ser un grup que em va agradar molt. Era diferent.

E.- Per què era diferent?

Era diferent perquè jo amb la gent que jo abans em relacionava era gent que estava tothom estudiant. En aquell grup hi havia gent que ja estava fora, que estava dins d'una empresa ja. I no sé, em semblava que coneixia més coses, que parlaven unes altres coses, que tenien unes altres inquietuds, no?. els veia com gent ja més feta, com molt més adulta, no?. Per mi era com un canvi ja... com un etapa dins de l'adolescència però més de joves. Jo em veia jove. Era passar d'una etapa més infantil a una etapa més juvenil. És un canvi de ciutat, és un canvi de grup. I vam començar a fer les sortides, si un diumenge no sorties quedaves allà, parlaves, jugaves, balaves. En fi, lo que es podia, no?. Havia una gent que era gent que dins de la parròquia estava organitzada en els sectors jo crec que de la JOC, i havia una altra gent que no tenia res a veure amb lo de l'església, però que funcionaven dintre d'aquell àmbit, no?. Jo tampoc era una persona excessivament religiosa. Jo anava a la missa perquè en certa mesura pues amb els pares anaves a missa. No és algo que a mi íntimament m'interessés. No m'interessava. No sabia perquè però no m'interessava tot el tema de la religió. I ja en aquest grup començo a ser conscient de la gent que està, més compromesa a nivell individual i altra gent que no, és on jo també començo a anar la grup de parròquia, però és quan començo a deixar d'anar a missa d'alguna manera, no?. Encara que sembli una contradicció, però és així. Es viu la religió més com a opció personal i no com una cosa de costum, imposada o familiar. És una situació segurament molt poc reflexionada, molt vivencial, més

íntima, més d'acord on ja es va començant a teoritzar, a pensar o a poder valorar, no?.

E.- El grup que dius que estava vinculat amb la JOC, tu et vincules?

No, jo em vinculo amb el grup de gent, de gent diversa, però no em vinculo amb la JOC ni amb el compromís d'aquella gent respecte a l'església el que passa és que d'alguna manera tu reps amb les dicussions amb les coses que es palntegen amb les maneres de, amb les maneres de poguer parlar tothom una mica rebíem de tothom, no?. Igualment que la gent que estava a l'empresa, pues era gent que d'alguna manera t'està transmetent algo de l'empresa, el problema de l'empresa, la qüestió salarial a l'empresa, gent tan jove treballant, quines perspectives de futur tenien, no? et dediques de passar de ser aprenents a ser especialistes oficials com un projecte de vida molt vinculat a l'empresa allà estàs d'alguna manera discutint i parlant de projectes de vida una mica diferents. A nivells de compromisos són diferents.

E.- Una activitat una mica més lúdica -----
Sí, lúdica, amiatat, de relació.

E.- En algun moment dintre de l'església o dintre de la parròquia, deixa de ser tan lúdica per fer-se més...

No, en aquell grup no. Una altra cosa és que alguna gent d'aquella si que tenia més compromisos. Sobretot ja quan va passant el temps, perquè jo crec que la gent ja teníem 16 o 17 anys, i ja era una gent que estava vinculada la PSUC, i ja és quan anem avançant una mica. Es van incorporant altres compromisos organitzatius. I es comença un altre nou procés, no?

E.- M'expliques el procés?

Bueno, sobretot tres nois del grup que finalment pues clar, les nostres trobades són trobades molt de cap de setmana, no?, però que finalment pues acaben per participar, per militar, no? la PSUC. I altra gent que cada cop més estaven d'alguna manera més relacionats amb l'àmbit sindical, no?. Perquè després jo quan arribo als 17-18 anys, trenco una mica amb el grup quan m'incorporo una mica en la universitat, però que després m'he trobat ja la Sindicat, no?. M'he trobat la Sindicat amb algun d'aquells nanos, no?. És a dir, jo després quan no vaig la grup, pues sé que hi ha gent d'ells que estan en Comissions Obreres. Hi ha tot un procés de maduració de la gent. passem dels 14-15 anys a que la gent ja va tenir 17-18 anys, i va anar agafant com projectes i compromisos més individuals cadascú.

E.- Com arribes a ser tu militant?

Jo sóc una mica tardana en la militància, primer perquè fins als 14 anys d'alguna manera no entro amb contacte amb gent/

[SE INTERRUMPE LA ENTREVISTA]

i et deia que jo havia començat una mica tard, no?. És a dir, que en tota la meva infància, tota la meva adolescència vaig estar pues en grups d'amics i d'amigues, i aquest és el primer grup que començo a veure gent que de diverses maneres s'està preocupant per coses d'àmbits socials. És gent igual que jo, el meu punt de referència, que t'està explicant problemes, que t'està dient coses. Però jo passo tot un temps que jo escolto, vaig aprenent, vaig mirant, però no entro en cap cosa. No vaig més enllà. El que sí és cert és que a mi allò em va servir moltíssim. És a dir, el poder estar compartint amb gent que estava dins de l'àmbit laboral, i que per mi eren gent molt més madura, més feta, no?. Era gent que ja estava en un altre món, en una altra esfera. I jo em veia més en estudiar, la casa, i l'altra gent ja veia que ja estava com si diguéssim ja havia donat el salt, el treball el salari i bueno encara que hagués estat jo crec que va ser tot bastant determinant, no?. anar a parar en aquest grup va ser bastant determinant perquè per més que tu estàs allà, comparteixes, i només escoltes, sí que estàs. Comences a tenir una percepció del món i de la societat molt diferent a la que jo podria haver tingut si els punts de relació de referència només haguessin estat les que em venien donades per l'institut, no?. I quan ens vam anar a la universitat ens vam anar com separant, les nòvies, les nòvies, el grup es trenca, la gent ja agafa la seva pròpia vida. És a dir, no és que jo marxés del grup sinó que el grup es va trencar. Et continues veient però ja d'una altra manera, però per mi va ser una gent important. I a la universitat jo quan arribo també és un moment jo crec de tot l'impacte... perquè jo vaig entrar a la universitat la maig del 68. Perdó, jo entro a l'octubre del 68. Però vull dir, és tota una qüestió o un fenomen que suposo que després s'ha magnificat més de lo que tenia el seu impacte en aquell moment, no?. Va impactar d'alguna manera a alguns sectors

determinats de joventut. No va impactar a tota la societat, però sí que és cert que va plantejar de manera molt, molt, molt bèstia un munt de coses, de qüestionament de coses. Sobretot a lo que es refereix no tan sols als compromisos socials i polítics sinó als personals. Hi ha un moment de ruptura de moltes coses. Es qüestionava la família, de qüestionar la dependència, de plantejament de vida pròpia sobre uns altres paràmetres que no fossin el del treball com un element central, o el fet... sobretot en la qüestió més de les relacions entre persones, les relacions també una mica amb el paper com a dona: a nivell de l'autonomia, de la possibilitat. De sobte, quan tenies davant de la vista... el poder plantejar-se un futur molt diferent la que has estat veient en les teves relacions anteriors, en la teva pròpia família, no?, de relacions entre les persones. O sigui, la dependència de la família, els límits de la meua autonomia, com a dona i com a jove encara estava a l'institut. En tota universitat, tota la qüestió que envolta cultural i social a l'any 68, és justament acabar de trencar els esquemes o de tenir com una força més... més enllà de lo que tu penses, perquè ve acompanyada de tota una línia de pensament que molta gent del teu voltant, no?. I això és lo que a mi em va representar entrar en la universitat en aquell moment. És un moment a més, que la universitat de medicina va estar oberta uns mesos perquè va ser i es va iniciar tota una lluita. En aquell moment va tancar la facultat durant 4 o 5 mesos. La van obrir una altra vegada per exàmens. Però per mi va representar sobretot l'aspecte cultural de l'any 68, i no l'aspecte organitzatiu i l'aspecte més polític, no?, sinó l'aspecte més personal fins i tot, de pensar que podia tenir un projecte de vida que no tenia perquè reproduir altres coses que s'estaven reproduint anteriorment. I que podia plantejar-me coses molt diferents, que fins i tot el meu horitzó, lo de casar-me, era algo que desapareixia. Com a mínim era una opció però fins i tot mal contempaldada, no?. No només en el sentit econòmic, sinó la qüestió de viure la sexualitat d'una manera independent, lliure, sense lligams, no?. Tot això és central per mi en aquell moment

E.- Durant el maig del 68, tu reps informació de...?

Una mica, a l'institut. A l'institut sí. Tot el període aquest del PREU, no només a l'institut sinó abans. Perquè a l'institut, entre el sisè de batxillerat i el PREU, vaig anar la Maragall, ja hi ha unes companyes que estaven més o menys compromeses d'aquella manera, però ja estaven relacionades amb altres instituts, amb altres estudiants.

E.- Compromeses amb?

Amb política. No sé el nivell de compromís que tenien amb el PSUC per exemple, però estaven ja en compromís polític, portaven informacions. No s'atreuen ni podien en aquell moment fer reunions àmplies ni grups, però sí que anaven ja xerrant, no?. Anaven intentant explicar una mica, o involucrar-te en algunes coses de les que s'estaven donant ja a la pròpia universitat. I la maig del 68, es viu més per l'impacte que es viu, l'ambient que es viu, per la premsa, per la ràdio, per la televisió. Les imatges que t'estan arribant de França, les imatges que t'estan arribant d'Alemanya. Poca cosa, no?. La situació es rep molt més com un situació més de projecte de vida, no?

E.- A partir de quins comentaris, o què és lo que t'expliquen?

Pues tot una miqueta lo que arribava de plantejament dels estudiants francesos i dels estudiants d'Alemanya, no?. És a dir, les informacions que et van passant, pues tot el qüestionament de la societat burgesa, el qüestionament de la societat de classes, el qüestionament de la vida de l'estudiant, la crítica a la família. La crítica a la família com a institució, com una institució que talla la llibertat a les persones, eh!. La hipocresia de la societat, la doble moral de la societat burgesa, no?. Tot el que es pot fer, el que es pot dir, lo que no es pot dir, no?. Les referències de la gent. El qüestionament d'una societat basada en el logro personal, amb l'ascens, amb la promoció, amb les peles com a únic mirall de la vida. Tot això jo crec que era lo més important. És a dir, trencar aquesta idea de la promoció de les persones o de les relacions de les persones o de les relacions amb les classes. El qüestionament de base tota la societat. Jo crec que en aquells moments va arribar una mica més tardana. Va arribar la maig mateix, tot va arribar una mica més tardà. Jo crec que els efectes, fins i tot són més la setembre o a l'octubre que no directament la maig. Ja quan la cosa ja estava liquidada. D'alguna forma ja estava liquidada. Tot lo que venia de Cuba, tota la guerrilla cubana. Bueno, són molts fenòmens que vas captant, que vas interioritzant, que vas pensant, no?, i que et van... a mi en aquell moment no em provoquen amb la decisió del compromís o de la militància, però sí que m'impacten culturalment, políticament i personalment. Si més no... en un canvi personal profund. No em porta a una opció militar, però sí que em transforma, no?. I jo crec que com jo molta gent en aquella època. Tot aquest canvi que representa no es trasllada la compromís militant, però sí que es trasllada a un canvi amb el teu plantejament de vida, amb la teua perspectiva de vida. Jo crec que això també provoca una crisi bestial amb les parees, perquè tot lo que allà s'estava... tot el conflicte... jo crec que ja acaba d'escallar. Jo en aquells moments vaig

marxar de casa. Vaig marxar de casa als 17-18 anys. I a partir de llavors ja mai vaig tornar a la casa igual. Vull dir, sempre vaig estar allà visquent fora mig visquent dins, no?. Sense una marxa definitiva però sí amb una situació conflictiva estant a la casa. I sempre amb espais, amb temps, en temporades en que jo vivia a casa amb altra gent. És una ruptura forta.

E.- Com s'arriba a aquesta ruptura?

Per la incapacitat de diàleg. Jo volia estudiar, i amb això no hi havia ruptura, però no m'interessava l'estudi com una promoció, en sentit d'estudiar, ser metge ser una persona benestant, no? montar-me el gran despatx i a més estudiar i buscar-me el marit Tot aquest estil de vida m'agafava com una basca no?, només de pensar no m'agradava, no?. Jo volia estudiar perquè m'agradava, perquè m'agradava la medicina i no sabia molt bé que volia fer encara amb la medicina. El que sí que sabia és que no volia d'alguna manera acabar de metge, amb la família, etc. Tot aquest projecte, no?/

[FINAL CARA A, CINTA 4]

[INICIO CARA B, CINTA 4]

No només volia tenir relacions sexuals abans de casar-me, i no només els volia tenir sinó que no les volia amagar. I aquesta és una altra cosa, no?. Ma mare deia: "todo el mundo dice als cosa pero nadie als dice como tu". Me'n recordo molt d'això, no?. Bueno, em deia: "no només les fas sinó que les has de dir, no?". Era algo que la desesperava.

E.- Per què? Quina mena de converses podies tenir llavors?

Molt malament, molt difícils. No eren tan les converses sinó que en realitat era la discussió sobre el conflicte. Era el conflicte. Era difícil, perquè jo suposo que jo tampoc podia plantejar tranquil·lament les coses, perquè jo em sentia limitada, em sentia que no podia fer les coses que a mi m'interessaven, que no podia viure com jo desitjava. Ells no ho entenien. Ells tampoc m'entenien a mi. Vull dir, ells després de tot el seu projecte de vida: que si el cole de les monges, que si l'institut, que si ara ja està a la facultat, la PREU. I de sobte, s'escapa de les mans, i diuen: "i ara aquesta! Aquesta què!, després de tot això què vol fer a la seva vida, no?. No comparteix res de lo que és la nostra vida. Vol sortir quan li dona la gana, vol relacionar-se amb qui li dona la gana diu clarament que no té perquè esperar la matrimoni per tenir relacions sexuals". Llavors clar, són dos punts de vista radicalment diferents.

E.- La plantejes?

Sí, no la paltejo així, la plantejo en bronques. Clar, jo crec que no va poder haver-hi mai una possibilitat de diàleg, sinó que sempre van sortint les converses en el moment que ja hi havia conflicte. És la pitjor manera de que poden sortir, no?. Tampoc estàs en tota la teva cosa reivindicativa sense escoltar molt l'altre en un punt quan tens 17-18 anys, no estàs en un punt de sentir les seves raons. Per mi les seves raons eren les que sempre m'havien dit que tenien de ser, i jo estava amb unes altres raons que em semblaven les meves les millors. I no em col·locava a l'altra banda. Jo crec que això és lo que feia impossible el diàleg. I ells tampoc es col·locaven dins del meu punt de vista. No és que ells no es col·loquessin i jo sí, no, no, és que jo tampoc em col·locava. Llavors, és que no hi havia manera de conversar. No hi havia manera de conversar perquè la discussió sempre era a la força, no?. El diàleg no existia. Cadascú volíem defensar lo que ens semblava, els punts de vista propis que eren molt conflictius i molt contradictoris i ningú va tendir un pont per poder millorar-ho. No jo, jo la primera, ni ells, no?. Llavors clar, una incapacitat de reformular les coses. I a més, que jo crec que després ho veus tot en perspectiva, no?, però jo em trobava amb la veritat absoluta. Amb la veritat absoluta, de que... "tot això que feu, aquesta vida que porteu és una merda, això no ho vull fer de cap de les maneres" els estas tirant per terra tot el seu rojecte de vida i clar, i l'altra banda és: "això no, això no sé quantos". I això tampoc. Són elements en el que manca una maduresa o una situació en la que puguis parlar amb tranquil·litat. Jo crec que de millor o pitjor manera s'ha fet posteriorment. Els punts de vista s'aproximen més la cap d'uns anys, amb el qual ells també segueixen una evolució, i jo també tinc una altra perspectiva per abordar els problemes, perquè relativitzo més les coses, tampoc tens una cosa. Vull dir, que calia aquesta per poder-nos trobar. Jo és que en aquells moments és que no cedia ni així, és que no cedia res. Era impossible. Jo crec que estàvem en un punt insuportable. Jo crec que va escaltar, a mi em va escaltar l'adolescència i encara jo creia que ja estava a la joventut, amb totes les mogudes més fortes com si diguéssim del 68. Allò era un còctel explosiu. Va escaltar de totes les maneres amb la família però també amb mi mateixa. No saps molt com situar-te, què fer, què vols fer en la vida. Era un conflicte personal per mi, no amb ells, que difícilment podia solucionar amb els altres si no el tenia resolt amb mi.

Llavors, allò em va durar 2 anys ben bé.

E.- Entre els 17 i 18 marxés de casa...

Marxo de casa per una situació que jo vaig considerar límit de que m'estaven posat masses traves. Jo crec que era als 18, eh!. Devia se la 18, perquè jo crec que jo estava dins de la universitat. Va ser el primer any, que et comencen a qüestionar, fote la bronca a cada moment, no trobes un espai a la casa per poder fer les coses que si tens un nòvios... et trobes molt limitada, molt tallada. I això que marxés molt malament, no?. Marxés malament. Després allò de l'intent de diàleg mutu, de l'acord mutu, de: "vale, tu em respectes aquestes espais i jo et respecto aquestes coses". Una espècie d'acord, no?. Torno a casa, però ja no és lo mateix. Ja és allò d'anar entrant i sortint. Hi ha uns nivells en els quals sempre hi ha una tensió, perquè sempre tornes a la casa d'alguna forma i hi ha com un intent de recuperar-te, no?. I és irrecuperable, no?. I tu cedeixes. Hi ha dies que cedeixes o tu creus que estàs cedint, però la dia següent ja no cedeix més, no?. Sempre és un punt de conflicte. I jo a més a més ja començo a buscar-me la vida, començo a treballar, estic a la universitat. Mentre vaig estar a l'institut vaig fer algunes feines ja de mecanografia, i ja en el moment que la cosa escalta jo ja penso que la única possibilitat que tinc és la de buscar-me la vida, perquè sinó no puc discutir. I clar, començo a treballar tard en coses molt esporàdiques, molt temporals. Em buscava la vida de lo que sortia. Des de les enquestes a treballar en qüestions de mecanografia i casa, o per alguna oficina, a treballar d'auxiliar de farmàcia en alguna farmàcia allà Nou Barris; de tot. Va ser una temporada en el que tot el que arrambava pues tot m'anava bé per treballar, no?. Tot em donava igual, perquè és un mitjà per poder viure. La opció encara en aquestes moments és estudiar medicina. Tampoc volia una feina que em limités l'opció d'estudiar medicina. El que sí que sé és que jo pràcticament no vaig a classe, no vaig gaire a classe perquè bueno, anava intentant treballar les hores que podia. I tampoc m'interessaven molt les classes. Em vaig col·locar a una sala d'interna. Aprofitar les poques hores que tenia, i vaig estar en una sala de psiquiatria 2 anys i amb una sala la Clínic com alumna interna. Jo allò d'anar a les classe per anar a agafar apunts no m'interessava. Preferia estar allà, viure l'hospital, i després llegir llibres o estar amb altres companys que em passaven apunts. I anar fent. I buscar-me una mica la vida com podia, no?. Això són els primers anys. Als 22 anys ja em vaig casar, em vaig casar estudiant medicina, que també és un punt aquell de... de component de consens, eh!. Allò de dir que jo estava visquent amb el noi i ja era una situació molt tensa. I clar, sempre hi ha una ambivalència amb les relacions amb els pares, perquè més tinguis conflictes hi ha una relació afectiva, no?. Va haver-hi una situació de no trencar els ponts. No ens enteníem però no trencàvem ponts, ni d'una banda ni de l'altra, no?. I bueno, allò de que em vaig haver de casar, però em caso per lo civil però em caso. I tampoc va ser gaire bon acord perquè ma mare no va voler venir a la boda, es va presentar a l'últim moment la jutjat perquè li sembla que tampoc això era lo que ella desitjava, no?. O sigui, la seva idea de boda realment no era aquesta. Però bueno, van ser uns anys molt així. Va ser tot un procés en el qual tota la meva relació amb la facultat o amb les mogudes universitàries, ja que participo a les assemblees, participo en el comitè de curs, participo a les manifestacions que hi ha, però no m'organitzo. No m'organitzo políticament. Vaig a algunes reunions així del PSUC, que es feien les reunions de captació del PSUC. Captaven estudiants per explicar el projecte de partit. I conec a diverses organitzacions però no m'acabo de decidir una mica per l'organització. Potser perquè em sentia... estava molt en plan individual, em feia por l'organització. L'organització com estructura em motivava molt em cridava molt l'atenció Volia implicar-me políticament i per això m'agradava anar a les manifestacions, anar a les assemblees, estar a les mogudes, però em feia por les organitzacions en sí mateix. El que em representaria el compromís, de vincle. Em semblava com que estava lliberant-me d'altres vincles, no?. M'estava lliberant d'altres vincles i volia la meva participació a la vida política... la volia però amb molta llibertat. Jo tenia aquesta idea, no?. Estar en una organització em lliga, et lliga, però no per l'activitat, sinó com... com a estructura el camí als 22 23 anys ja comences el contacte més formal amb una organització ---libertària ja és una l'altre pas ja tens una altre sentit del compromís polític que s'expressa en organització. Des dels 17 o 18 anys estic a les mogudes polítiques activament però no m'organitzava. Tenia com una por personal a això, però potser un cosa molt deformada la veure les coses des de fora, no?, del que representava l'organització. Havia mamat molt lo del maig del 68, havia agafat més la vessant llibertària, de les coses per dir-ho d'alguna manera I tot el que era estructura, família, organització i així, em provocava molt feia molta por sense un coneixement real del que podia representar l'organització però sempre era com una barrera, i crec que aquesta barrera és la que em va impedir interessar-me més per una qüestió organitzativa.

E.- Aquests canvis d'actitud que van relacionats amb l'època del 68, creus que és fruit únicament d'això...o venia d'abans?

No, venia d'abans. Jo crec que va escaltar tot a l'hora i de mala manera/.

E.- Em refereixo la teu canvi personal.

Jo crec que venia d'abans. Venia de sempre una mica, no?. Venia sempre com de rebutjar molt un paper de noia, de dona, molt a l'estil del que existia, no?. Això jo crec que més que els aspectes polítics, aquest el recordo molt, eh!. em veia limitada pel fet de ser nena, noia, no?. És algo que a mi em venia ja, m'estava resistint continuament tot el que podia. Si podia en contra de portar faldilletes portar uns texans bruts, portava uns texans bruts. Coses molt simples, però em refereixo a allò a lo de brodar... i jo crec que ho identificava molt amb un món en que jo estava veient dones que el reflex d'aquelles dones no volia jo seguir aquell camí, no?. És un primera qüestió de... de rebutjar un món de les dones que té com un únic punt de referència la dona com a mare, la dona com a mestressa de la casa que depèn de l'home, no?. És algo que sobretot en l'adolescència s'expressa molt. És quan començo més amb els conflictes amb la mare. Però és aquesta cosa de que no tinc perquè tenir un destí marcat, no?, ni amb els fills, ni amb el matrimoni, ni amb altres coses. A estudiar una cosa com medecina... primer m'interessava tenir la possibilitat d'estar en un lloc que encara no hi havia moltes dones per mi era com un repte me'n surto una mica d'un destí marcat. Tot això jo crec que també t'anava marcant. L'aspecte social jo crec que d'alguna manera és anterior. El fet encara de que jo anés de vacances la poble i no tingués l'obligació de treballar, doncs sí que anava la camp a treballar. I tot lo que és el treball manual, i tot lo que són les formes de vida de la gent, pues tot això ho tens. Vull dir que no és algo que no has conegut. O sigui, no m'he vist obligada a viure amb unes situacions o de misèria o d'explotació però sí que les he buscat. I m'he sentit identificada. És a dir, que jo ho compartia d'alguna manera, eh!. No ho vaig rebutjar, sinó que estaves allà. I després ja el grup aquest de la parròquia d'alguna manera et desperta cap altres móns tu no t'hi fiques perquè ja saps que estàs en un altre nivell, en el nivell de que estàs estudiant de que però que t'atreu, que et preocupa i et fa pensar, i et fa posar en el lloc de l'altra persona, no?. Jo crec que clar, tot això és un procés en el que per més que hagi estat això a la casa, estudiant, no?. Si jo no hagués volgut, no hagués sortit a treballar fins a acabar al carrera. És l'objectiu que volien, no?. És a dir, que tenia una vida com molt... molt determinada, molt còmode en el punt de vista material. Però que són altres coses les que d'alguna manera et fan pensar, et fan tenir una sensibilitat, et fan començar a tenir una consciència, que no ha vingut donada per la teva pròpia situació però sí per la situació dels altres que has conegut. Jo crec que això és així, perquè clar, per la meua pròpia situació realment no, perquè jo no tenia jo una obligació concreta de sortir a buscar-me la vida a treballar o a fer altres coses o a pensar amb altres coses, perquè no les tenia directament la costat. Però sí amb la gent que jo he viscut, o m'ha interessat, o m'he estimat, o m'he relacionat, sí. Jo crec que això m'ha anat aportant coses de veure el món diferent. De veure que la societat era molt injusta, i si no amb mi amb molta gent. És a dir, que el nivell d'injustícia jo no el volia, difícilment el podia viure en mi. Estava en una situació familiar i econòmica en la que no anàvem bolalntes però tampoc teníem una situació molt apretada, no?. Anàvem vivint, en una situació més o menys. Podíem estudiar i podíem fer coses. Però tota la qüestió de la injustícia social, sí que és algo que la vaig percebre des de molt petita la poble, des de molt petita, perquè és algo que se't queda. Són més importants les imatges que les paraules, no?. I després, perquè comences a viure, conèixer, a veure com s'ho munta la gent, fins i tot les noies de costura. Amb les noies de costura vaig aprendre molt; clar, i vaig conèixer molt de que cony, la vida era molt desigual, no?. Que aquelles noies tenien 14 anys i es trobaven ja en unes situacions en que tota la perspectiva de vida que tenien era continuar treballar, no tenien possibilitat d'estudiar i que tenien una mica condicionada la fet de tenir-se de casar, no?. Estava determinada la seva vida per la societat i per la família seva, no?. Clar, tot això són les oportunitats, no?. I ja a partir dels 17 o 18 pues comences a veure més, a conèixer, a parlar més, a veure no només de lo que està passant aquí en aquest país sinó de lo que està passant pel món: què passa a França, què passa a Cuba, què passa a Laltinoamèrica, no? el que passa amb el Che,vull dir, que ja són d'alguna manera qüestions més elaborades teòricament. Jo crec que la part vivencial és la part que va gestant que després les coses es consolidin. Lo que jo no he viscut en carn pròpia pues ho he viscut molt a la vora. O he buscat de viure molt a la vora, perquè jo crec que també vaig fer moltes opcions perquè m'agradava molt estar amb gent diferent en l'entorn que jo tenia. Perquè el maig del 68 va passar i a tothom ens va impactar diferent, eh!. Hi ha gent que li va passar però sense enterar-se com si diguéssim no? A cadascú ens va agafar i va fer escaltar amb alguna gent coses que ja teníem gestant. Va ser com el detonant. Com el detonant de coses que tu ja estaves plantejant, discutint i visquent. Per mi és un punt central a la vida, però políticament és bastant més discutible. És bastant més discutible l'impacte social que té. Jo crec que ja podríem.../

[FINAL CARA B, CINTA 4]

[INICIO CARA A, CINTA 5]

E.- Mª Jesús Pinto. 30 de novembre de 1999. Tercera sessió.

Doncs mira, precisament ara que em deies d'això de.. que havies arribat només fins als 19 anys, i que tu pensaves que la teva etapa de la vida era més intensa era a partir dels 21... ara, pues repassant una mica em vas dir l'altra dia que als 22 anys et cases. Voldria que em parlessis una mica de la teva parella, com l'havies conegut, de la vostra relació.

Bé, em caso als 22 anys amb un company que tenia a la Facultat. El vaig conèixer a la Facultat de Medicina. Nosaltres ja estàvem... ja havíem conviscut. Teníem una relació bastant feta des dels 19 anys, i d'alguna manera el fet de formalitzar, de casar-nos, era com una forma d'intentar normalitzar les relacions amb les famílies. Era una situació bastant conflictiva. Era una situació en la que a més a més al menos jo estava i cada vegada més em veia com més compromesa amb altres activitats, i el fet del conflicte amb la família provocava una mala maror que pensava que es tenia que solucionar d'alguna fora, no?. El punt de compromís la que podíem arribar era una mica intentar normalitzar aquesta situació amb el casament. Lo que vam fer és casar-nos per lo civil, perquè era el punt màxim que podíem transigir. El casar jo ho vaig viure com transigir, no?. Una situació en la que realment jo no m'hagués casat sinó hagués estat per la situació de la família, que no era tan clarament una imposició però sí que era algo que no em provocava benestar, no?. Llavors, és el punt aquest de l'acord. Llavors, el casar-nos va ser per lo civil; això sí. En aquell moment, que tampoc va ser una cosa...que tampoc era ben rebut a la família, la seva perquè era una família molt catòlica, i això els hi suposava un problema també des d'un punt de vista ètic, des d'un punt de vista de creença, no?. I a la meva família no era tant catòlica li donava més un problema en el sentit de les formes, del que cal fer que quan et cases és per l'església, atenant una mica la cerimònia. A les formes de fer, no?. I això tampoc els hi va donar masses satisfaccions. I bueno, vam anar la migdia, anat vestits de carrer, ens vam casar, no portàvem ni anells ni res, i vam estar amb els pares i els germans de les dos famílies i vam a fer un petit dinar i ja està. I ja la cosa ja estava, no?. Jo crec que també es va viure per les dues parts com un situació de compromís però també com una situació de respecte, no?. És a dir, que jo que als meus pares no els hi donava massa satisfacció amb un boda per lo civil, ells també sabien que la boda venia provocada per una intent de normalització, no?. Cada part cedia una mica, no?. I jo crec que això també va permetre pues ja poder establir finalment unes relacions ja més tranquil·les. És a dir, cadascú tenia la seva vida, cadascú anava fent, i era un punt de sortida diferent, no? que vam poder també recomposar coses que amb els anys així més durs de joventut eren molt difícils de xerrar o de parlar en plan adults o d'igual a iguals. Jo crec que s'estableix una relació més d'igual a igual que al menos a mi em provoca una certa tranquil·litat per poder ficar-me en altres històries, de tancar un capítol. Tancar un capítol i no trencar amb la família, perquè tampoc tenia cap pretensió de trencar amb la família. Vull dir, volia tenir una relació amb bueno, la família, sinó no hagués entrat en això, sinó no hagués transigit, no?. Era una mica un intent de solució pactat. Per mi en aquell moment també va ser millor perquè era també una manera de posar les coses...mmm...del reconeixement de l'adultesa, que crec que als pares els hi és difícil reconèixer i també de cara a mi com una mica de trencar un conflicte altent o explícit moltes vegades. Es necessitava una mica de serenor en aquest aspecte de la vida familiar. Llavors, amb això nosaltres vam estar visquent junts fins a l'any 75-76. En el 75-76 estem bastant en crisi com a parella. O sigui, que vam acabar una mica l'interès que teníem mutu i llavors, s'acaba per trencar d'una manera més formalment l'any 77 que jo marxo pel meu compte. No vam formalitzar el divorci fins la cap de molt anys però d'alguna manera estàvem separats. Ma mare sempre va dir: "clar, perquè t'has casat una mica per...". Perquè clar, com que em vaig casar no com una opció de vida ni perquè seria per tota la vida, sinó perquè jo era el qui estimava en aquell moment i el casar-me tenia molt a veure amb la constitució de parella estable i més amb una normalitat en la societat, pues clar, tampoc era una aposta definitiva, no?. El matrimoni va venir una mica per conciliar i la cosa es va acabar tan si haguéssim estat casat o vivint només en parella. Tenia el seu límit la relació. Cadascú vam agafar punts d'interès diferents. Jo em vaig anat compromentent cada cop més amb l'activitat política. I bueno, llavors de la relació de parella jo el que vaig tenir va ser un avortament a l'any 73 i em vaig quedar embarassada i em vaig anar a Londres a avortar jo sola perquè en aquell moment no em veia amb ganes ni amb situació de tenir cap fill. Era el moment que m'estava compromentent d'una forma més organitzada i seriosa en la política i pensava que allò em provocaria una impossibilitat cap endavant en la vida que estava triant. Vaig anar a Londres i vaig avortar. Allò també va ser un drama sortir fora del país a voltar era com una mica un cop has pres una decisió difícil com és avortar També vaig tenir la possibilitat de conèixer a molta gent diferent perquè no tenien repressió com aquí: política, cultural, no?. Arribar a Londres d'alguna manera, allò que portes el telèfon i comences a conèixer altre ambient. Allò era com una explosió de llibertat, no?. Vaig fer l'avortament i em vaig poder quedar allà 20 dies i va ser molt curiós el poder mirar també la realitat espanyola des d'un altre país: com s'estava visquent, què és el que s'estava dient, el poder parlar amb llibertat al carrer de política i el que fos, etc. era com una altre món.

E.- Aquesta va ser una decisió teva?

Fonamentalment meva, però bastant compartida. Dins de la parella això estava molt clar que no era el moment. A més a mi, sempre m'han agradat molt els nois, o sigui, jo l'opció de tenir un fill o una filla la tenia, però en aquell moment era una cosa com d'un aplaçament. És algo que suposo d'una manera molt poc reflexionada però que jo volia ser mare en algun moment sí que ho tenia. Però bueno, allò era com un aplaçament. Ara no, ja veurem quan, no?. va ser una cosa així.

E.- M'has dit que quan et cases estàs estudiant i dius que ell també estudiava medecina, us aneu a viure a on?

Ens anem a viure a un pis amb més gent. jo pràcticament he estat visquent en parella i amb gent fins la 84. Sempre ho compartia amb altres persones per qüestions econòmiques, no?, però també com a qüestió d'opció. Em resultava molt més interessant viure amb gent que no exclusivament com a parella en una casa. Era una mica aquella sensació de que en realitat no estàvem establint un matrimoni tan clàssic, per dir-ho d'alguna forma. Que la relació de parella que havíem tingut de ser o que ens havíem finalment casat, no tenia d'implicar un canvi en la relació que havíem mantingut des de llavors. Era una relació molt oberta, era una relació amb la que tant un com l'altre tenia una vida molt pròpia en la que compartíem coses amb molta gent, que havíem viscut en pisos amb gent, no?. I llavors, en cap moment vam plantejar una ruptura d'aquesta forma de vida.

E.- Per què vivíeu amb més gent?

Amb més gent?, bueno, en aquell moment compartíem pis, i sobretot compartíem moltes estones sobretot a la nit perquè la gent era un moment que tenia moltes activitats. Era gent que estava treballant, gent que també estava estudiant, i tenien potser algun compromís polític. Llavors, lo que compartíem fonamentalment era alguna festa que mai no s'acabava. Era el moment de parlar i de fer. Els espais comuns---- Bueno, la convivència era fàcil perquè en aquell moment també era un moment que tens molt poques coses, un moment que estàs molt de provisional en un pis, en que no és un pis que només ets tu i amb qui estàs, sinó que comparteixes pràcticament tot lo que és la casa, no?. Ningú teníem moltes coses i l'única cosa era posar-se d'acord amb les neures pròpies: la neteja, les compres. Uns mínims comuns que fossin compartits per tothom. Si calia comprar d'alguna manera, si calia fer els torns de neteja d'alguna manera.

E.- Com s'organitzaven aquestes coses bàsiques?

Bueno, pues com que tampoc dinàvem massa a casa que estàvem fora, pues lo que era lo de la cuina i el menjar cadascú comprava el que pensava que tenia de menjar i s'ho anava fent. Si en algun moment teníem de fer algo comú pues es plantejava. I lo de netejar els espais propis, cadascú la seu aire, amb la seva llibertat, i en tot cas la cuina, els lavabos es feien conjuntament. S'anava fent pues això, una setmana un i una setmana l'altre. Era un plantejament que no depenia de parelles sinó que era individual, com a persones. No eren punts de massa conflicte, no?. Entre nois i noies tampoc hi havia gaire problemes, potser era perquè era una relació que hi havia un intent com de respecte. Després, cadascú tenia les seves manies però bueno.

E.- La col·laboració era equitativa?

Sí, era bastant equitativa, tenint en compte que de feina domèstica en fèiem molt poca. Tu anaves fent. No era molt conflictiu, algunes bronques com és normal però bé. Era normal perquè érem diferents tarannàs.

E.- Tu segueixes estudiant?

Jo segueixo estudiant, el que passa és que cada cop vaig treballant més hores, no?. Jo vaig treballant en diverses coses, i a classes no anava gaire però sí que estava molt ficada en la part social de la medecina. Era un moment en que es qüestionava també tot lo que era la professió mèdica. Era tot un plantejament molt dels sectors més progressistes, etc. I el meu aprenentatge mèdic era fonamentalment allà, no?. I la part més d'estudiar i així, pues era als dies lliures, dels llibres, dels companys i companyes que anaven més a classe i que em passaven apunts i així anava fent. I clar, cada cop me'n vaig ficant una mica a treballar d'una manera més estable, en jornades més llargues, i això va generant més conflictes. Va generar un cert conflicte perquè realment al carrera és molt incompatible amb treballar moltes hores. És una carrera molt dura. Les assignatures eren molt dures. Jo anava intentant presentar-me a la que podia, me als anava traient bastant bé però la meu aire. Sense sospensos, anava fent el que podia fer. I clar, simultàniament que a més treballava més hores, cada cop també em sentia com més

compromesa a fer una activitat més política, no?. Pensa que estem la 68, i la 69 hi ha to l'Estat d'excepció, la 70 estem amb els judicis de Burgos, no?. La dictadura encara és una situació bastant dura. No com als ans 60 però deu n'hi do com estaven les coses. També tot el món internacional pues també t'arriba; lo del Vietnam. És a dir, que era un moment d'una explosió molt forta de tot lo que era la lluita contra la dictadura, tant la part que a mi em va tocar com la part de fora. I en la mesura de que vas assistint, vas veient, vas actuant, perquè jo anava actuant molt en plan lliure, no?. Anava molt de lliure.

E.- Actuant com?

Pues assistia a les convocatòries que m'arribaven de manifestacions, de tirar fulles, però en plan molt lliure. No estava compromesa amb cap organització, encara que assistia a les reunions de comitè de curs però no estava organitzada políticament. Però arribo un moment en que considero... vaig veient diferents opcions, vaig conèixer diferent gent d'alternatives polítiques, i finalment a l'any 73 decideixo una mica comprometre'm políticament i entro la MC. A l'any 72 s'havia format el MC perquè anteriorment era com moviment comunista d'Euskadi, i jo quan entro la 73 la MC com simpatitzant, ja és molt més dintre d'Espanya, no?. I bueno, la implicació política, més les hores de treball, més la medicina la final es va convertir en una cosa incompatible. Era una cosa realment de boixos, no?. Perquè clar, a més a més volia viure una mica. De tant volia anar la cine, i és que no hi havia hores. En lo qual a l'any 74 començo a... ja la 73 m'anava a presentar a una assignatura, i hi ha un moment en que d'alguna forma vaig fent una tria. I la tria és el treballar, el compromís, i el pensar que al carrera d'aquí uns anys, com que allò estava apunt d'acabar-se... que és aquella cosa que en poc temps la situació política tenia que canviar, pues ja reprendria al carrera un cop que la cosa estigués més bé. Va ser una cosa paulatina, perquè estava en un moment que ja no m'havia preparat cap assignatura, no?. I bueno, que has desaparegut de la Facultat, que no estàs a sala ni estàs enlloc. Ara estàs en un altre espai. A més, quan jo em vaig plantejar la militància vaig preferir la militància en un ambient laboral que no pas la universitat. Potser perquè la facultat l'havia viscut molt lateralment. Tota la vida més estudiantil i universitària la vaig viure com més lateralment. I és un punt on jo decideixo que prefereixo treballar en un àmbit laboral. A mi m'interessa més. La meua militància associada a l'àmbit laboral. És una forma de sortir definitivament, encara que temporalment, però sortir de lo que és la facultat i aquell món. En aquell temps havia estat treballant en moltes coses. Però així de forma estable vaig estar bastant temps en una farmàcia en el barri. Això va ser molt interessant perquè clar, hi havia molt moviment en el barri, i encara que estigués en hores de feina podia visualitzar moltes coses. Vaig estar a l'INP que ara és el INSS, que érem una colla d'estudiants treballant allà. Vaig estar en un taller de metall que fèiem pulidos cromados. Tenien un taller de cromats de metall. I llavors ja la 74 entro a una empresa de metall a Poble Nou que és on ja estic d'una manera més estable----

E.- Quina empresa era?

Era la Deslita, és una fàbrica de coixinets a Poble Nou. Fins llavors on havia tingut la militància més vinculada a altres àmbits de barris. Havia estat una mica a santa coloma la barri de santa Rosa. Quan entro en aquesta empresa, ja tot lo que era la militància gira la voltant del món sindical de manera més definitiva políticament. A l'any 74 em van detenir, abans d'entrar a l'empresa aquesta em van detenir. Quan tota la mobilització de la pena de mort del Puig Antich, que també va ser un moment bastant clau, bastant important al menos a mi personalment, no?. Respecte a la situació que hi ha, en la qual jo crec que en aquell moment no hi va haver una resposta prou contundent per un munt de forces polítiques. La resposta a Puig Antich, que jo recordi, va ser una resposta post la mort, post l'assassinat de Puig Antich més que previ, no?. Crec que la gent que vam estar una mica fent agitació, la mobilització, érem poca respecte la que realment podia haver estat. Després quan la mort de Puig Antich va haver una resposta d'àmbit nacional molt més important. Internacionalment sí que hi havia hagut més mobilitzacions. Llavors, em van detenir en la campanya en contra de la pena de mort de Puig Antich, que seria la febrer del 74. Poc abans d'allò van matar la Març. Llavors jo en aquell moment jo estava per això. era l'intervenció política més rellevant a nivell de barri. Va ser a Santa Coloma.

E.- Com es desenvolupa la detenció?

De matinada, per allà la costat del riu de Santa Coloma. Va aparèixer la policia urbana. Em van detenir a punta de pistola. Jo portava una melena molt llarga, i vaig córrer però no corria prou. Em van agafar pels cabells a punta de pistola. Només per sort només en van detenir. Els altres companys i companyes van poder marxar, i llavors em van portar... com que era una detenció a Santa Coloma, no em van portar a la policia sinó que em van portar a la Guàrdia Civil. I del cuartelillo de la Guàrdia Civil de Santa Coloma em van portar a la caserna de Sant Pau d'aquí de Barcelona, que és on eren els servies d'intel·ligència de la Guàrdia Civil. vaig estar allà 3 dies, i em van passar després als jutjats. I també per sort, en el moment

que estàvem tirant fulls, hi havia fulls d'altres organitzacions i clar, com que jo ja vaig veure que hi havia fulls de tota mena... pues hauran d'investigar, no?. També és una certa avantatge, però no m'havien detingut per una cosa clara sinó per una acció al carrer que pots tantejar una mica més,-----perquè no t'identifiquin tan clarament amb una força política. I llavors, vaig anar als jutjats i vaig fer una declaració negativa, i em van donar llibertat condicional. Vaig pagar una fiança, vaig estar pendent del TOP uns quants anys. Em deien que em van fer fitxa de puta, però no em molestava.----- Tenien un comportament clarament sexista i masclista i misògena. Però clar, en aquell moment lo que tu desitges és sortir quan abans d'allà i no implicar a ningú. Lo demás ja són coses que formen part del seu ideari i que tu justament per això estàs en contra.

E.- Com es va donar aquesta situació?

Sí, em van portar... vaig estar tot el temps amb ells la despatx. Vaig estar... no em van deixar anar la calabós. Jo considero que no va ser una detenció molt dura perquè déu ni do les coses que en aquell s'estaven donant a les comissaries, i més a la Guardia Civil que són d'intel·ligència res però bèsties molt. Crec que la meua detenció, el meu pas per allà no va ser excessivament dur, no?. Jo no ho vaig viure així. Home, dur és perquè estàs allà, perquè tota l'estona t'estan marejant, perquè tens por de tothom, perquè estàs una mica també de tindre una mica la sensació del què vindrà després. No vaig menjar, ni veure en la resta dels dies. Em van tenir de peu. Sé que això és fort, però en relació a altres coses sempre ha estat una mica més petit respecte les coses que has sentit o has escoltat. Era una cosa que podia aguantar, no?. Cadascú té el seu què és el que més li preocupa de les coses. Després, tota la lluita psicològica, pues jo també estava bastant forta en aquest sentit. En aquest sentit em trobava que podia. Cadascú viu les coses depèn de lo que més li pot impactar en cada moment a la seva vida. Justament va ser el punt que em va quedar més clar de que jo militava. En comptes de tirar-me enrera em va tirar endavant. Però bueno, això tot el rato imaginat que estàs en un despatx 72 hores amb la Guardia Civil, pues imaginat la conversa que poden tenir, no?. Tota mena d'al·lusions de lo que estava fent aquesta fulana..."su marido un calzonazos que no viene, que no pregunta". Clar, ell no va aparèixer preguntant; evidentment, perquè lo primer que es van pensar és que si jo estava allà ell segur que tindria que estar més implicat, no?. ----Em deien: "tu ets una cabrona, eres una comunista, una puta". Bueno, tota la sarta masclista. I em van portar a més a casa, em van portar a fer el registre, i evidentment a casa l'única preocupació que tenia... és que vaig poder allargar una mica perquè sabia que la cosa estava controlada.---- L'únic problema és que no trobessin res, no?. Però per exemple, em va dir un: "esta tía en vez de estar por ahí tendría que estar en casa que es guarra, que la tiene muy sucia". És la humiliació contínua. És tractar-te amb un nivell de sexisme. Són moltes hores d'aguantar, no?-----.

E.- Tenies referències d'altres detencions?

Sí, no de dones especialment en aquest sentit. Tenia referències d'altres detencions de maltractes molt bèsties, no?. No tant en la qüestió més aquesta de l'estar visquent això, tantes hores amb aquesta gent tota l'estona intentant-te burxar treure informació i que inculpessis a tots els demás----- . Jo aquestes estratègies ja les coneixia perquè la gent ja te les explicava. Encara era molt novata, perquè realment era molt novata, però hi havien coses bàsiques que jo ja coneixia. Tot i que l'impacte aquest del masclisme és algo que et va com cremant per dins perquè és allò de dir: "no només en el tema polític, sinó que s'estàs ficant amb tu perquè ets una dona". I una contínua amenaça de dir: " bueno, a ver cómo sales de aquí porque si eres una puta pues claro, ya sabemos als putas a lo que se dedican y en fin, aquí tenemos muchas horas por dealnte". I em van amenaçar d'abús, de violació, no?. Era aquest el joc.---La Guardia Civil era molt més bèstia I bueno, va anar la meua sogra a interessar-se. La pobre va anar amb uns pastissos. Em vaig enterar jo després. la senyora era de casa bona, molt de dretes, però bueno, ella va anar allà a interessar-se. Jo no vaig sortir del seu despatx. Em van tenir allà de peu en un interrogatori constant. Va ser un gest, perquè es podria haver posat una mica la marge, no?. Llavors, vaig entrar a l'empresa, que encara estava pendent de judici, i era un moment en que portava molt detectius. Em controlaven molt. I la veritat és que vaig estar 3 mesos i com bona nena se'm van quedar fixa. I la dia següent que em van fer fixa, vam baixar la de personal a demanar una reivindicació d'igualtat de salaris amb els homes de l'empresa. I l'home de personal em va dir: "però com pots fer això, jo que he avalat que tu ets quedessis i ahora me sales..."/

[FINAL CARA A, CINTA 5]

[INICIO CARA B, CINTA 5]

Vaig estar 3 mesos de prova fent més hores que un rellotge. Les hores extres que calia. Jo coneixia a la gent, a una de la secció sindical, bueno, de la comissió de fàbrica. Ens vàiem fora, molt lluny de

l'empresa. Jo allà evidentment no tenia contacte amb ningú. Vaig estar 3 mesos per intentar quedar-me a l'empresa. Llavors, vaig estar a l'empresa aquesta fins a l'any 78. Vaig estar la juny del 74 fins a l'any 78. En aquell moment es van fer eleccions sindicals a l'empresa. Quan jo portava 4 mesos no em vaig poder presentar perquè calien 6 mesos. I llavors, la cap de poc, a l'any següent, a l'any 75 van acomiadar a tot el comitè d'empresa, a tots els delegats. Ens vam quedar a l'empresa alguna gent de la comissió obrera, però es va anar la gent que tenia més experiència, la gent que era representant pública pues estaven fora.

E.- Això va ser quin any?

La 75 els van acomiadar. I llavors, vam poder reconstruir una mica lo de dins. Amb el Miguel un noi molt jove i amb dos homes bastant grans, vam començar allò de reconstruir una mica la situació a dins, i vam poder muntar una vaga i els van readmetre. Vam fer una vaga per la seva readmissió a partir una mica de la gent que havíem quedat a l'empresa. Per mi això va ser com una gran experiència, en el sentit de que ets una dona en una fàbrica majoritàriament d'homes, que és una fàbrica que tenia 300 i pico de treballadors on les dones només estaven... érem unes 10 dones, a taller. Hi havia unes 8 dones la magatzem i algunes dones a oficina. El que passa és que en aquesta empresa, com en moltes altres, sobretot el inici de tot lo que era l'organització de la comissió obrera i així, la gent d'oficina estava molt en presència a tallers, no?. Tot lo que era oficina pues pràcticament no hi havia organització ni havia implicació. Era una fàbrica molt d'homes. Pues el fet d'això, et quedes sola d'alguna forma. Sola en el sentit de que la gent del comitè estava fora, pues t'obliga una mica a plantejar-te l'actuació, el anar treballant sindicalment. Clar, amb tants homes era complicat. T'havies de guanyar una mica... t'havies de fer una mica el teu espai. Primer et tenies que fer-te sentir, fer-te sentir com a sindicalista, tenies que reconeixes't el valor que no era mateix que fora una home que fora una dona. Aquí hi havia... va ser tot un procés on anava guanyant autoritat amb els companys; autoritat en el sentit moral, en el sentit de confiança parlo, eh!. El sentit de confiança de que em tocava a mi d'alguna forma, no?. Estava en aquell moment dirigint una mica lo de dins i em va tocar intentar organitzar amb gent per sort que va quedar. Hi havia bastant gent la voltant de lo que era la gent més compromesa. Pues vam poder tots plegat en un grup de constituir lo de dins i muntar-ho, no?. Va ser molt important per mi. Com a dona et trobes dificultats moltes vegades d'aquest reconeixement, de dir que no el tens sinó que te l'has de guanyar. I clar, allà estan fent dos coses: per una banda, reconstituïnt el grup i per una altra banda ens teníem que fer-te valdre en un món molt masculí. Cada matí treballàvem a torns. Jo Treballava a torns i després vaig treballar de 8 a 5, o de 6 a 2, o de 2 a 10. Treballàvem els dissabtes també. I el fèiem és que coincidíem tothom, dels que fèiem jornada partida, coincidíem a les 8 del matí a l'hora d'esmorzar la menjador. Cada matí, cada matí, cada matí. Arribava el cafè amb llet i vinga a xerrar i vinga a xerrar, perquè era la manera i l'únic punt on es podia explicar què passava, no tan sols en lo que respectava la nostra empresa sinó també per tota la situació que s'estava vivint fora, no?. La situació política, la situació sindical, les mobilitzacions més àmplies de la zona, de la resta del metall. Estàvem coordinats amb la Coordinadora del Metall. És a dir, que tot una mica anar transmetent, anar informant, anar conscienciant i anar mobilitzant a la gent respecte a fets generals, a fets polítics, a fets sindicals en general, i a l'hora pues una mica intentant anar fent possible que finalment es canalitzés la vaga per la readmissió de companys, que era la fita que nosaltres teníem, no?. Jo recordo que devien estar a fora encara quan van matar la 75 la Txiqui Otaegui la setembre, perquè nosaltres vam fer els 5 minuts de silenci. El cert és que en alguna empresa del metall... a Pegaso i a unes altres empreses, van detenir als companys de Comissions que havien promogut el silenci per protesta per l'assassinat de Txiqui. Pues això, de combinar una mica tota l'activitat política i més sindical amb lo altre. Jo crec que va ser un període de temps en que va ser molt fort i molt ràpid.

E.- Què era molt ràpid?

L'aprenentatge sindical, l'aprenentatge per parlar amb la gent, l'aprenentatge d'una mica treballar tot lo que era l'activitat contínua per espavilar-te a fer la feina ràpid i poder marxar les màquines per poder parlar amb la gent, per anar a discutir, per anar veient quines voluntats hi havia per la lluita, de passar tota la propaganda. És a dir, posar-me tota la propaganda a la bata i anar-la distribuïnt. Una mica va caure en 3 o 4 companys més una mica de responsabilitat. I això per mi era aprenentatge perquè una pràctica sindical així sola o amb 2 persones més, però que em tocava molt un cert nivell de responsabilitat no ho havia tingut. Havia estat més arropada, o havia hagut moments en que no hi havia hagut una situació conflictiva. I clar, per mi és bastant determinant aquell moment, no?. El moment que em va fer créixer més sindicalment, no?, perquè de no tenir molta experiència a tenir-la d'anar adquirint amb la pròpia pràctica.

E.- M'has dit que tu t'has d'anar guanyant la confiança. Aquest procés de confiança entenc que arrel de

l'acomiadament no es fa, no?

Sí, perquè fins aquell moment, d'alguna manera jo estava en activitats sindicals però molt arropada. Hi havia una quanta gent de la comissió obrera pues que portaven anys, que tenien molta confiança amb la gent, que era gent que tenia molta capacitat sindical i bueno, que tenien un espai pues molt seu dins de la fàbrica. I jo pues estava allà treballant col·laborant amb ells, i jo estava però bueno... perfectament arropadeta, no?. És a dir, que no tenia que anar prenent moltes decisions la marge sinó que anava fent pues les reunions, teníem reunions col·lectives, però sempre tenies algú que sabies que tenia més experiència que tu perquè jo estava començant més tard a una experiència més sindical, no tan política però més sindical: de com treballar, de com elaborar, de com fer les coses. És el fet de que et quedés més sola perquè ens vam quedar allà 3 o 4 companys allà, i vam tindre que començar a currar-ho una mica sols. A encertar-la i a no encertar-la, a plantejar coses que després veus que per allà no van, a conèixer una mica també, a parlar molt amb la gent, a escoltar molt a la gent, a veure quines coses es poden plantejar i quines coses calen esperar una mica més. Vull dir, tenir paciència.

E.- Abans de l'acomiadament, personalment quines tasques feies o tenies assignades, si és que les tenies assignades...?

No, tasques molt assignades no. el que jo sí que em dedicava molt era el treball amb les dones des de l'inici; amb les dones de la fàbrica, perquè a mi m'interessava molt. A mi m'interessava molt de sempre el treball amb les dones a l'empresa. Em motivava molt. I llavors, era una oportunitat sobretot dins de les diverses persones i... i per molt que ----- les dones, a mi em semblava molt important. Jo treballava molt amb elles. Fins la punt de lo que abans parlàvem, que hi va haver un moment que vam plantejar la primera reivindicació pel tema salarial. Nosaltres una prima variable de 4 punts per sota, quan nosaltres estàvem ficant les mateixes peces que l'operari. Era una cosa així molt clara que les dones vam compartir de seguida. Evidentment, va ser una cosa que ens va unificar. Ens va unificar des de pràcticament des de que jo em quedo fixa, no?

E.- Qui ho va proposar això?

Ho vaig proposar jo. Va ser una cosa com molt compartida per les companyes. Vull dir que el comitè ho va veure molt clar. Vull dir, que també és un cosa que va ser molt compartida per la gent de la comissió obrera. Vull dir, que amb això va haver-hi molta sintonia per plantejar-ho i trobar molt bon ressò amb els companys i amb les dones de l'empresa.

E.- Abans d'això hi havia alguna altra dona implicada amb la comissió?

No, no, recentment no. Hi havia dos dones que també tenien una relació amb altres organitzacions polítiques, però així com que va cuajar a partir d'això. Va cuajar una mica a partir d'aquesta reivindicació en un cert aspecte de gènere en relació a altres coses més generals, no?. I bueno, a més va ser una manera d'implicar més dones a la comissió obrera. Va ser com un punt en allò de confluïr cap a altres aspectes.

E.- Era la primera vegada que fèieu la reivindicació?

Sí, era la primera vegada que jo recordi. No vol dir que al menos aquestes dos companyes que estaven abans, no haguessin plantejat res, però així formulada, d'anar a plantejar-la, de buscar un acord, de com quedava... va ser una cosa d'aquest moment.

E.- Perquè tu plantes, per una banda, comissió obrera i per una altra banda les dones treballadores...

No, ho vam anar treballant en comú, perquè jo en els 3 mesos de prova era molt bona dona, i eren coses d'anar dient: bueno, com ho podem formular, com ho podíem plantejar, de quina manera ho fem. i llavors, pues una mica l'estratègia de mica en mica, més tranquil, no?. Però també hi havia dones que estava clar que eren dones que podia confiar amb elles. I ja et dic, al menos alguns companys tenien bastant confiança en les persones de l'empresa fins i tot amb les dones. Era una cosa que un cop es comença a plantejar hi ha com molta confluència de voluntats. És un fet significatiu de poc impacte en quant a quantitat perquè érem molt poques dones les que s'ho van plantejar, però era un fet qualitatiu. I allò que a més et dona com un cert... la grup de les dones dona com un cert nivell de protagonisme a l'empresa. Són coses que van així. No va provocar conflicte tampoc amb els companys de les màquines. Va ser ben rebut, perquè lo nostre era de calaix, no?. Després vam intentar altres coses, com era que es possessin a màquines en comptes d'estar alimentant, eh!. Nosaltres alimentàvem les màquines, i l'operari, l'especialista estava era el que posava, era el que estava controlant la màquina. Eren unes brotxadores

molt grans, després hi havia altres màquines més petites, després hi havia unes altres taladradores, hi havien altres màquines, i no nosaltres en cap moment ens deixaven el poder portar una màquina. Només com a auxiliars de la màquina, com a alimentadores o verificadores. Vam intentar treballar una mica el tema de que se'ns deixés portar màquines. Lo que passa és que això ja va ser impossible. Vam discutir tots els arguments, no?. Deien que hi havien un certs moments que s'havia de fer servir la força en les màquines, però aquest argument no valia, perquè només es feia 2 vegades la dia----- Però finalment va ser una cosa que no va cuajar. No ho vam poder aconseguir. Això va ser posterior, però bueno, que ens va anar generant com una inquietud pròpia a les dones a l'empresa. Com un altre... que fèiem pinya en moltes ocasions i ens hi sentíem una mica com a grup. Al menos les dones de taller, que jo crec que ja més enllà de lo que vam aconseguir o no, que vam aconseguir un punt intermig en la reivindicació salarial. Un punt intermig. Era una satisfacció de les dones. I per exemple, en el moment de la vaga van ser molt actives moltes de les dones, i en altres moments que després ja quan les van readmetre, que després es va estant lluitant pel conveni. Vam tenir dos vagues pel conveni, vam participar en vagues del conveni del Metall en general i en altres mobilitzacions. Hi havia tot un nucli de dones. Eren com molt actives i molt participatives. Això és molt important, no?. Anàvem a les manifestacions, anàvem a les mobilitzacions, de sortir de l'àmbit de l'empresa per anar a les convocatòries de la zona de Poble Nou. Eren unes companyes que tenien molta força.

E.- Com es desenvolupa aquest procés?

Vam quedar en taules. En el sentit de que no vam aconseguir la prima que demanàvem, però sí que vam aconseguir un punt intermig.

E.- Com es va desenvolupar aquest procés de negociació?

Es va desenvolupar pues primer intentant aconseguir evidentment lo que nosaltres plantejàvem. El conflicte estava en que érem molt poques dones implicades, i un cop que et poses a discutir amb el cap de personal, et poses a discutir quina és la teva reivindicació i quina és la posició de l'empresa, pues la cap de 2 o 3 reunions van anar a cedint una mica. Vaig anar a plantejar directament la comitè d'empresa la cap de poc de quedar-me fixa. Va ser una ----- persona, perquè m'havia recomanat de tan bona noia que era. Amb el comitè vam anar discutir un era un punt d'acord, perquè realment un cop que van cedir el punt mig era molt difícil plantejar més allà d'això una acció, una mobilització, una vaga per una cosa que havia tan poca distància. Era un fet més de drets que no per quantitat econòmica que allò podia representar, no?. llavors, al menos jo tampoc vaig pensar en cap moment que allò podia desencadenar un vaga que impliqués a l'empresa per una qüestió de dos punts d'una prima, però sí que el que era important és que va ser ben acceptat com a idea, com a proposta, com a drets que nosaltres teníem a reclamar coses d'equiparació amb els homes. A mi em semblava potser més significatiu, no?. I com a mesura de que vam guanyar una part, pues allò ens va donar forces. No ho vam aconseguir tot però vam guanyar. Vam guanyar com a mínim el reconeixement de que estàvem fent una feina que si no la fem nosaltres, l'altre no es treia la prima. Era essencial, i que no tenia perquè ficar-nos una prima arbitrària. La podíem discutir, jo crec que era més en aquest sentit que va ser interessant. Però bueno, com que d'alguna forma a mi en certa mesura és el començar a conèixer altres companyes en altres empreses a les reunions de la Coordinació del Metall, i vam començar a compartir amb altres companyes sobretot del Metall, el fet de que estàvem en una situació diferenciada dels homes, de que calia que comencéssim a xerrar per nosaltres mateixes, a plantejar coses que ens estaven afectant a nosaltres i no als homes, discriminacions. És una mica això, que pràcticament des de l'inici es va confirmant de que ja a l'any 76, la voltant de les primeres Jornades Catalanes de la Dona, que ja d'alguna forma vam estar alguna de nosaltres la tanto de la creació d'aquestes jornades, de que allò a nosaltres també ens està generant més necessitat de discutir entre nosaltres com a dones obreres, com a dones treballadores, com a dones sindicalistes, no?. Tot això que s'està plantejant com ens afecta a nosaltres. I es van fer grups de dones treballadores, el "Grupo de mujeres de Comisiones Obreras", sí, que ens reuníem la despatx de los Salvadores, que encara estava en una situació de legalitat, no?. i bueno, vam començar a parlar amb... estava l'Aurora, hi havia molta gent de Banca, hi havia la Montse Cosmos, hi havia la Pepi de Roselsum. Hi havien unes quantes dones i llavorens vam començar a tenir algunes reunions per parlar de lo que ens passava, no?. No només de coses d'empreses sinó perquè és un moment en el que és explosiona una mica el feminisme, no?. Al menos les "Jornades catalanes de la dona", algunes les vam rebre com algo que... jo en concret no hi vaig participar relativament per res, però com algo de despertar coses que tu ja les estaves visquent, o que t'havien preocupat, o que a nivell individual les havies sentit, o que ja t'havies barallat fa molt en temps en aquestes coses, no?. No és el meu problema realment, és una qüestió compartida. Temes de sexualitat, de relacions en parella, relacions en família, de feina, no?. És algo comú, hi ha algo comú en més dones, i és aquesta recerca de les coses comunes en les dones. Ja et dic, en l'empresa de sempre i en la meua vida anterior de sempre. Era algo que allà on hagi estat i

hagi estat fent les coses que sigui, sempre la qüestió aquesta de viure les coses diferents com a dones i veure les discriminacions justament per ser dona, és algo que ja havia viscut en processos diferents, perquè jo crec que hi ha un punt, almenys en la meua vida personal, que em vaig trobar sempre fent moltes coses en comú amb els homes: els jocs al carrer, etc. Sempre trencant una mica els esquemes. M'agradava allò d'anar sempre amb pantalons que no en faldilla, m'agradava més embrutar-me que no anar neta. Sempre una mica amb un intent com de sortir-me d'un paper que veia que m'estaven inculcant, però sense formular-ho. Com mecanismes jo crec que més inconscients de les coses. Les baralles amb la família sobre la meua llibertat, la meua sexualitat, sobre el dret a fer les coses, no?. Però molt fet individual, eh!. Quan vaig estar a Medicina a la sala de Psiquiatria, que estava a la sala de Psiquiatria de dones, i jo veia en comparació a la sala de Psiquiatria d'homes una gran diferència de patologia. Jo veia com els dones d'alguna forma molts dels problemes que ja estaven reflexant a la sala, eren problemes de com estava en el món.

E.-Per exemple

Bueno, pues hi havia moltes dones amb unes situacions familiars molt dures de molta soledat, que estaven desenvolupant unes neurosis. A la sala d'homes el que veia jo sobretot eren al menys en urgències, que és a la sala clínica de Barcelona, hi ha alguns que tenien o esquizofrènies o tenien sobretot també molta gent que ingressava per qüestions etíliques, no?. Veies que era diferent. Hi havia una dona que recordo jove, que el seu pare abusava sexualment d'ella i jo pensava: "però com pot ser que estigui aquí aquesta dona?, i el tio està tan tranquil a casa seva, no?". Jo deia: "a qui el malalt qui és? Realment qui tindria d'estar aquí tancat?". Tipus de coses que estaves veient, perquè clar, tu feies les històries de vida de la gent, de les dones, i t'estaves trobant un panorama de soledat, d'aïllament, de moltes dones que estaven mestresses de casa, que sortien d'allà i es tornarien a trobar amb un situació un altre cop molt encaixonada que els tornaria a portar una altra vegada a una crisi, no?. Jo veia això, diferències grans de com les maneres que tenien de viure les dones o d'estar les dones, generava unes coses molt diferents de la manera que tenien de viure els homes.----- Poder veure com realment el rol de les dones estava provocant una sèrie de respostes moltes vegades, de reaccions en contra. I com el rol de les dones estava condicionant a unes situacions de molta manca de llibertat, de molta constricció, que a vegades ens portava a malaltia mental, i igual que a molts homes també els hi explota però aquesta cosa diferenciada, no?, em refereixo. Aquest anàlisi diferencial. Llavors clar, tot això de poder veure a partir de les Jornades Catalanes de la Dona, com coses que jo anava anat fent i reaccionant molt en plan individual. En algun moment jo crec més com d'estar molt en un món masculí, no?. No vull tenir de ser el que suposa que jo tinc de ser com a dona, o el paper que a mi em donen, no?. Vull fer altres coses. Però això porta, a mi em porta en un primer moment a ficar-me en móns masculins, no?, d'una manera poc crítica, sinó de dir... al menys jo no vull fer això. Crec que començar a discutir amb dones, el començar a posar en comú les preocupacions que veus que no són coses individuals sinó que són coses més col·lectives, més socials. Et comença a provocar a repensar una mica això de si la manera de trencar o de lluitar contra una forma de ser dona, de socialització de gènere, o de rol de gènere, ha d'anar tant amb l'assimilació molt en móns masculins o si realment hi ha altres possibilitats, no?. Tenint en compte que de totes formes el punt de referència en aquell moment era el feminisme i la igualtat. Vam aconseguir ser iguals en drets però amb poca ruptura encara en lo que eren les essències del model masculí, no?. Però fins i tot encara en aquest model nou de feminisme de la igualtat, de voler tenir els mateixos espais, de compartir les mateixes coses, però bueno, és el moment de començar a pensar que no és una cosa que ens tinguem d'obrir a codazos, no?, individualment, sinó que hi ha coses més de fondo. I que realment sinó es comparteixen coses, difícilment, perquè totes allà estàvem guanyant-nos el cielo, no?.----nivell d'autoexigència molt alt. La 76-77 comença aquesta recepció més col·lectiva.

E.- Més col·lectiva també a nivell d'aquest grup...?

A nivell de grup, sí, i a nivell del partit. El partit també de seguida es munta una estructura de dones.

E.- Encara estaves la MC?

En aquell moment sí. Jo estic la MC fins a l'any 91. Del 73 fins la 91 estic la MC. Llavors, allà hi ha un altre àmbit important de discussió, i no només de discussió de gènere sinó de situació política, de discussió sindical, que és a mi com d'alguna forma m'alimenta molt, perquè també tota la situació, l'activitat sindical a l'empresa és una activitat que jo puc discutir en una organització, que podem establir estratègies, preguntar, que podem pensar d'una manera més col·lectiva, no?. Alguns dels companys de l'empresa que són acomiadats també estan la MC. És el nostre punt de trobada a part de la Comissió Obrera de fàbrica, i on hi ha una capacitat d'elaboració més àmplia de les coses. I una mica un lloc on anar fent, no?. Però la MC es munta una estructura de dones, una estructura de dones que no recordo

molt bé en quin any és però també seria després de les Jornades Catalanes. Cap la 76-77. Una cosa a més, una estructura que jo perquè conec altres organitzacions, és molt singular. No s'ha donat enlloc més, no?. Tots els homes i dones estan organitzats en una organització bastant clàssica en aquest sentit organitzatiu. Els grups de simpatitzants, el grup de militants, etc. Però a l'hora, comencen a haver-hi unes reunions que són típiques de dones. Unes reunions de les dones que tenim inquietuds respecte altres temes: temes de gènere, temes de feminisme, de poder compartir coses, preocupacions.

E.- D'on surt aquesta proposta o de qui?

No sé molt bé de quina de l'organització surt. No ho sé perquè van confluint coses. Segurament hi havia algunes dones molt implicades. Jo crec que una dona clau en tot això és l'Amparo Pineda, que és una dona que d'alguna manera va organitzar els jornades Catalanes de la Dona, que portava tota una experiència. Jo crec que va haver unes quantes voluntats, unes quantes dones dins de l'organització. I va ser això, començar a discutir. Veure el fet de que es tenia que tenir una organització mixta, però que hi havien coses que no es tractaven o potser hi havien preocupacions que calia introduir en la política o que havia espai per la nostra vida que teníem de tenir espais per discutir-les, no?. Espais en les relacions personals, espais de la teva autonomia com a dona. Jo crec que era un moment, l'any 76-77, que es replanteja tot, la vida, la militància, etc.

E.- Respecte la militància què és lo que es replanteja?

Replanteja el fet de que les polítiques no poden ser neutres. Vull dir, d'alguna manera hi ha moltes coses que cal introduir a l'aspecte de com ho veiem les dones, i que això era important. És a dir, que el fet del treball domèstic era algo essencial en la socialització i en la forma d'estar de les dones, i que això d'alguna forma devia d'haver-hi una tensió. De que la sexualitat o les relacions entre homes i homes eren/

[FINAL CARA B, CINTA 5]

[INICIO CARA A, CINTA 6]

Era una mica tot, no?. Tot era polític. Jo crec que és aquesta cosa que es va gestant de dones que en algun moment has portat la teva baralla personal amb la família, amb els amics, amb tot, i de sobte trobes que allò té un sentit col·lectiu, que té un sentit polític.

E.- Un sentit polític per exemple, respecte que em parlaves una mica de la feina...de la sexualitat/

En tot.

E.- Com paltegeu tot això?

En el sentit de que per una banda s'ha discutit aquest tipus de coses, no?. És a dir, que no són coses que pertanyen exclusivament a la vida privada. És a dir, que si estàs per construir o per plantejar un tipus de societat diferent, la teva utopia, no només la lluita contra la dictadura, no?. Era una opció que anava molt més enllà. Una opció comunista, una opció de revolució. Encara caminàvem amb aquesta esperança de revolució. Doncs bueno, també si penàvem un tipus de vida diferent, no podia ser només en les relacions públiques sinó s'havia de traspasar tot el àmbit de les persones. Que les persones havien de canviar en lo individual en les seves qüestions. Que no hi havia uns despatxos, no, no. És a dir, que la persona som integrals, i que hi ha aspectes de comportament o d'ètica que tenen a veure també amb una formulació d'un estil de persona compromesa amb un model de societat diferent. Que havien d'haver-hi canvis en lo personal, en les relacions també interpersonals, per poder realment pensar que aquestes persones poden transformar les coses públiques. I a l'hora que també s'havia de pensar en qüestions de propostes polítiques que impliquessin canvis en la vida de les dones. És a dir, és en aquest doble nivell, de qüestionar lo privat com una esfera en la que no es podia fer política i a l'hora qüestionar la política que es feia des d'un punt de vista de la integració la gènere. Això a poc a poc, perquè així queda molt... tot esta molt pensat, eh!. Ara és molt fàcil fer una síntesis tan petita, però en aquell moment que ens va costar els nostres mesos i anys d'anar concretant tot això, no?. D'anar concretant totes aquestes inquietuds, què volíem dir exactament. Són coses que es van avançant, discutint, plantejant, però era això que motivava... aquestes reunions del grup de dones de Comissions. Era això que motivava el fer que els reunions pròpies de dones dins del partit que finalment es configura com una estructura de d'alt a baix dins del partit. És a dir, que teníem unes reunions mixtes i a l'hora teníem una reunió del grup de dones, del col·lectiu de dones dins de l'organització de manera paral·lela, casi tan

freqüents com les altres, en la que ens trobàvem i podíem discutir de tots aquests aspectes. I també trobar uns espais de guanyar confiança, de guanyar autonomia. Servien no només per l'elaboració, sinó propostes polítiques que podien entrar i després alimentar també la part en el sentit de que eren coses que després es plantejaven, no?, per les seves formulacions. Sinó que tenia també un aspecte de suport mutu, no?. De reforçar les dones, de poder discutir coses que trobaves amb dificultats per discutir en altres àmbits, les teves inseguretats, les teves dificultats en moltes coses, la teva por a vegades a agafar responsabilitat, la teva por a parlar en públic, els teus cabreixos quan se't tractava d'una manera que consideraves que se't tractava així perquè eres dona. Vull dir, molts espais que servien sobretot per afiançar aquest nivell de confiança i de suport a les dones. A l'hora que servien per l'elaboració de propostes que havien de ser plantejades per tothom, no?.

E.- En aquestes reunions que m'has dit que feies dintre del Sindicat en el "Grupo de mujeres de Comisiones", de què parlàveu? Quines coses pràctiques concretes es plantejaven? De dir si hem d'aconseguir això què hem de fer?

Bueno, pues jo crec que la primera va ser el començar a posar moltes coses en comú. Més que actuacions, va ser una mica allò a trobar-te dones amb inquietud similars. Hi ha dones que pensàvem que dins del sindicat la qüestió de reivindicacions concretes de dones o de poder parlar amb altres dones de coses que no es valoraven com importants, era algo que per nosaltres tenia, era algo central. És a dir, que aspectes que el Sindicat en aquest moment ens desconsiderava, com aspectes de la vida privada, pues per nosaltres sí que eren importants. I que això a més havia de ser important per les dones en un inici i que podia ser una font també de conformar una organització sindical com més rica, on sentir-nos més identificades. No podíem anar pel món amb allò de "---dirigente", no, no, havien altres coses que havíem de començar. Tot era molt embrionari, tot era molt de sensacions, d'anar posant en comú, no?. Anar fent. Vam lluitar molt en temes de la vida anomenada privada, perquè era justament l'espai que no tocàvem la Sindicat. És a dir, la discussió de sexualitat, de que eren aspectes realment importants per les dones, totes les qüestions relacionades amb les relacions personals, la lluita pel divorci, la qüestió de la reproducció, i els anticonceptius. Eren coses que a nosaltres en hi semblava que tenien que formar part de la discussió la Sindicat en algun nivell. Jo crec recorda que vam organitzar fins i tot algunes xerrades sobre sexualitat el grup de dones de Comisiones, i imaginat com ens van mirar aquí los compañeros, no?. Crec que vam fer alguna aquí a... no sé a quina sala devia ser. No sé, sóc molt despistada, però tinc allò com la foto del grup de dones, del "Grupo de mujeres de Comisiones", unes xerrades de sexualitat, d'anticoncepció i demés, i llavors era com parlar d'algo estratosfèric, no?. Què té que veure sindicalisme amb muntar una discussió sobre sexualitat o sobre anticonceptius?, què té que veure això amb el sindicalisme?

E.- Algú us ho va plantejar a vosaltres?

Sí. Jo crec que estic parlant dels anys 76, 77, 78, que estem en un moment molt de transició cap a la legalitat. No estem encara legals, no tenim formalitzades les estructures, però bueno, estem en una etapa de semi legalitat. Comissions ja actua en semi legalitat en moltes coses, i això també permet espais perquè nosaltres parlem d'això, no?. En èpoques anteriors les dones jo crec que realment ho devien tenir molt difícil per poder parlar d'això. També el moment social és diferent, no?. I també surt el feminisme, i és el feminisme el que ens impulsa, no?. Ens impulsa molt a començar a pensar en això. Jo crec que sí, que jo recordo discussions amb els companys: "i això què té a veure", "pues té molt a veure, perquè si les dones realment estem en una situació que tenim molt conflicte amb les qüestions personals, amb les qüestions mateixes de l'autonomia, amb la capacitat reproductiva... són coses que a nosaltres ens marquen en la vida. És a dir, no podem aïllar lo que és el sindicalisme de lo que és la vida les persones. No som persones que ens podem trencar i dir: "ara parlem de lo fonamental que és lo polític i això són qüestions que cadascú les resol". No, són qüestions que són col·lectives, i com a tals qüestions col·lectives i que a més són centrals per a moltes dones, això és bàsic per poder després també fer participar a les dones i que les dones puguin participar en coses. I fins i tot no és només per donar sortida a les dones, sinó perquè això forma part de poder fer una política que impliqui les dones. Nosaltres també veníem de molta inexperiència. Jo no sé si nosaltres vam encertar en els plantejaments, en les coses que vam plantejar. No sé, vam tirar per on ens va semblar, en lo que en aquell moment ens semblava més important. Ningú no havia fet res, en el sentit de que vam anar fent. Vam anar fent, i clar, en algunes coses vam portar més bufetades que en altres, però nosaltres vam anar fent. Sobretot ens vam portar sempre més incomprendiments en temes que sortien de lo estrictament sindical. És a dir, tota la discussió més en reivindicacions concretes respecte la salari, "igual trabajo- igual salario", pues són coses que dintre de la discussió de Comissions en aquells anys, a l'inici, en menos dins de lo que era la gent que estava configurant la direcció del Sindicat, eren coses molt clares. Bastant més acceptades que després quan tot això ho anaves traslladant a altres àmbits, bastant més en el sentit de dir que com a

mínim era un tema de discussió que podien entrar a discutir. No vull dir que l'agafessin o consideressin prioritari ni essencial. No, no, no, no estic parlant d'això. Vull dir que, podies entrar més a discutir sobre aquest tema i a barallar-te per aquest tema. Altres tipus de coses...

E.- Perdona, a barallar-te per...era una qüestió que s'havia de fer o si no s'havia de fer?

Exacte, i si s'havia de fer com s'havia de fer, i quina centralitat tenia. Si era una reivindicació central o era una cosa que vale, però que no era lo fonamental en aquells moments, perquè a vegades no era una discussió sobre la justícia o injustícia de la teva reivindicació, sinó sobre el pes que jo havia de tenir amb les reivindicacions sindicals. Era més la discussió aquesta. Més incomprendiments quan més anaves cap a les empreses, perquè clar, tota la idea de lo que el salari principal, el salari auxiliar, les dones... això és una cosa ... els homes clar, hi havia tot el mejunje de, d'una discussió més de fons. Darrera d'això estava tota la idea la voltant del rol d'homes i homes que s'expressava en base d'una cosa concreta. Però a lo que em vinc a referir és que entrar a dins d'una discussió que permet que la conclusió no és la que tu volies, era algo que tenia algo a veure amb el Sindicat, algo a veure amb el Sindicat. Encara que la idea central és que de homes i mujeres teníem els mateixos interessos de que lo fonamental no era dividir sinó unir, de que anàvem d'anar "todos a una".-----

E.- Percebeu un doble...

Un doble discurs.

E.- El teòric i el pràctic?

Sí, però fins i tot el discurs teòric és bastant masculí en un inici, perquè almenys jo recordo també el fet de dir si era oportú o no era oportú començar a fer coses específiques com a dona, no?. Que allò era una font de.. era com una font de divisió. Quan ens interessava érem homes i dones que teníem uns únics interessos: uns únics interessos de classe, uns únics interessos respecte a liquidar de tot el període de la dictadura, més clarament la transició. Teníem uns únics interessos. Quan tu introduïes els únics interessos i sinó rectificaves eren interessos d'homes, pues era aquí on venia el conflicte, perquè era una formulació que era molt pròpia dels homes, però que segons... per molts dels homes ens implicaven a tothom. Quan tu dius: "no, no, si és per tots incloem algun aspecte que nosaltres ens podem sentir representades". Deien: "això divideix, això no és lo essencial, lo prioritari són altres coses, lo polític és lo més important. Tota aquesta tensió va durar bastant temps. Però tu imaginat amb això de lo de la sexualitat, és que això ja era...però bueno. I parlar del repartiment de les feines domèstiques. Se'ls hi bellugava el terra. A nosaltres també se'ns bellugava el terra.

E.- "Se'ls hi bellugava", a qui se'ls hi bellugava?

Els homes la discussió aquesta sobre aspectes que fins als anys 76, 77, eren molt de la índole considerada privada, amb un terreny de privacitat on es podia estar tranquil·lament en tota la lluita política- sindical, i això no entrava per res. Entrar a qüestionar aquests espais era algo que no tothom estava disposat a fer, però les dones tampoc. Vull dir, que eren moments de que se'ns bellugava el terra molt a tothom. A nosaltres les primeres, perquè entrar a discutir o pensar-se moltes d'aquestes coses, era qüestionar molt també les teves relacions, com t'estaves relacionant amb altra gent, amb altres homes... és a dir, que havies tu d'anar paint, però clar, entrar sobre aquestes temàtiques... bueno, jo crec que era impactant de.... Estem en un moment sobretot és tot el moment de la transició, no de la legalitat però de semi legalitat. El que cas és de que quan es munta ja a l'any 78 crec que és, quan ja es fa el primer congrés de les Comissions Obreres de Barcelona i després es fa el primer congrés a la CONC... i ja la Secretaria de la Dona surt la primer congrés. Vull dir, hi ha tot un treball, sinó no hagués sortit la Secretaria de la Dona. Estem parlant d'un treball de 2 o 3 anys que és un treball que d'alguna manera cuaja al menos, va cuajar al menos en la preocupació de que allò algo hi havia de donar com un espai, que hi havia algunes coses a pensar o a fer. I que hi havia un grup de dones que estàvem allà com impulsant. I a més a més, amb una voluntat d'unificar molt des d'una perspectiva obrera, des d'una perspectiva sindical, introduir el feminisme. Jo crec que és una cosa també important que no s'ha donat en altre sindicat, no?. És a dir, que érem dones que estàvem vivint el feminisme però que volíem introduir-lo sense que suposés una ruptura dins del sí del sindicalisme o de la classe obrera. No volíem tampoc viure el feminisme deslligat d'aquesta altra opció, sinó que la volia fer compatible. Només defensàvem que era compatible. Per això quan es podien formular coses: "això divideix", nosaltres no podíem estar per això, perquè justament com a dones que preteníem unificar amb una política tot... ens hi sentíem molt del Sindicat. I que fèiem la opció de seguir el sindicat, el que passa es que volíem transformar aspectes, no?. Nosaltres volem certament que la classe obrera sigui més plural i més

complerta, no?. És a dir, que en pocs anys, com a mínim formalment, la Secretaria de la Dona surt la primer congrés, no?. És a dir, que s'agafa d'un tipus de treball que ha sortit molt com a impuls de dones, molt vinculat a alguns espais que més o menys tenien relació amb alguns espais de direcció, però que es formalitzen la primer congrés. Jo crec que si no hagués hagut tot aquest treball d'aquest grups, totes aquestes companyes, tot aquest nucli de dones del Sindicat, realment no hagués hagut la Secretaria de la Dona. I jo crec que difícilment la trajectòria del Sindicat no hagués estat la que ha estat ara. Perquè crec que hagués estat com molt més formal, com una qüestió... que jo veig per exemple la UGT o altres sindicats, que ja quan la societat ha valorat tant el fet de que no es pot viure d'esquenes a les dones, de que la política d'una forma correcta ha de tenir en compte algun aspecte de les dones, pues és quan comencen a ficar organitzativament el concepte. No es veu com un cosa que és degut a tota una pressió interior, tot un debat de pròpia gent sindicalista. Aquesta és la gran diferència respecte a altres organitzacions sindicals. Que crec que és lo que li diferencia i lo que li dona valor més enllà dels guanys o no que hem aconseguit o de les dificultats o dels límits que té això. Vull dir, que no era "camino de rosas", i no ho és ara tampoc. Jo crec que ens trobàvem bastant incompreses les feministes. Una mica incompreses. També és un moment que per la majoria de dones d'empresa, el feminisme encara no ha arribat. El feminisme social encara no està present. És a dir, que el rol de la dona encara és molt clàssic i tot lo que és l'imaginari col·lectiu, i lo que és la propaganda, i lo que és el què de les coses. Vull dir, que considerem com d'una cosa més comuna malgrat el munt de discriminacions que encara es perpetuen. Hi ha coses que en aquests moments són més de calaix en aquest moment no. I estem parlant d'un sindicalisme que és molt masculí. El gran percentatge d'homes que està configurant les estructures del Sindicat, la gran majoria són homes. Són homes. És un sindicalisme que ve de la clandestinitat. És un sindicalisme que ve del sindicalisme unitari, que es comença estructurar i a organitzar de cara als congressos. Estem parlant d'un període bastant complicat, en el qual no ha hagut tota una possibilitat de tenir una formació on poguessis discutir les coses, unes grans reunions on poguessis discutir les coses. És un sindicalisme com més des de les empreses que va confluint amb les seves grans virtuts, però també en les dificultats d'algunes coses poder-les posar en comú, perquè el nucli qui és d'alguna manera està centralitzant tota aquesta organització tan de base, tan de fàbrica, tan de sector.

E.- Em parles d'actitud de confrontació en la lluita sindical. Paltegeu aquests temes que s'han de posar a debat...dins de què...

Anem posant en un inici allà on estem cadascuna, no?. Allà on estem cadascuna anem discutint aquestes coses. En empreses, en els àmbits d'organitzacions polítiques que en aquell moment tenen la seva influència en la constitució del sindicat. Vull dir que també és una cosa que això en aquell moment sobretot és una cosa molt evident, perquè el sindicat també... des de la gent que està la PSUC a la gent que està a altres organitzacions polítiques i nosaltres que estàvem la MC, són coses que es van fent com molt en paral·lel. No és una cosa tan autònoma. Tot té interrelació d'alguna manera. El cas és de que hi ha una trobada de gent de diferents organitzacions. Ens trobem dones de diferents organitzacions, lo qual jo crec que va tenir un aspecte molt positiu perquè això es podés formalitzar, perquè clar, després la voltant d'això s'estaven donant en paral·lel totes les discussions de model sindical, de política sindical, d'una política sindical pues que algunes persones consideraven que no era la que tenia d'haver-hi. Va haver un gran debat de posicions. Alguna gent estaven en minoria. Hi ha tota una barreja de coses. És un moment també complicat, en lo que el tema del gènere, la qüestió aquesta de la Secretaria o el grup de dones i les qüestions de les dones estan com molt també la mig d'altres tipus de discussions. Era un moment difícil.

E.- Dins del vostre grup de dones, hi ha gent del MC on estàs tu, hi ha altra gent que és del PSUC...els debats generals que hi ha a nivell de Comissions, estan a dins del vostre grup també?

No, no, jo no recordo que això fos... no. Jo crec que no és que estigués la marge o que no estigués present, implícit està en tot moment perquè clar, vull dir nosaltres no estem la marge de la lluita sindical. Estem molt pringades amb la política, perquè a més el nucli que ens trobem d'alguna forma o altra estem pringades a nivell de partit i a nivell de lo de Comissions, i dels sindicats. Estem totes pringades en les nostres posicions. Però sí que l'àmbit és més una disposició la voltant de què fem la ----- de dones. Jo crec que a més és lo que va salvar la possibilitat de pensar en coses comunes, no?. Això no vol dir que no hi haguessin tensions, perquè clar, després a l'hora de mirar, també podien haver-hi matisos en la manera d'enfocar, no?. Algunes volien anar molt més lluny potser en el temps en coses de dones. Altres ho podíem més com col·locar-lo molt més adequat a lo que pensaven que s'estava donant, tota la formalització dels sindicats. Però vull dir que, en general els grups eren per discutir sobretot les qüestions de dones i la voluntat de fer un treball de dones la Sindicat.

E.- Quines diferències hi veus per exemple... com tu veies com s'havien d'aplicar que estaves la MC,

respecte... alguna altra que estigués en un altre lloc?

Potser en algunes qüestions més en relació a les qüestions de vida teòricament privades, entre cometes privada, de donar-li importància a aquestes qüestions dins de la mateixa discussió del Sindicat, encara que es seguia parlant d'altres coses. Després jo crec que es donaven algunes diferències suposo en com integrar qüestions de reivindicacions de dones amb la política que estava sorgint en el Sindicat. Nosaltres vam estar en contra dels Pactes de la Moncloa, en contra de les línies centrals la Sindicat. El gènere no el pots deslligar totalment de les polítiques generals del Sindicat en la mesura que tu encaixaves l'aspecte de dona dins d'una opció de política sindical. Clar, això... per més que estiguéssim parlant de dones clar, estàvem parlant de visions sindicals diferents. No és un bolet lo de les dones. Nosaltres ho estàvem integrant i és una percepció que teníem cadascuna del sindicalisme, i de com fer la política sindical més en general. Per tant, això està clar, sobretot ja a partir dels anys 77, 78, però de diferents maneres. Però sí que hi ha com un entendre de dir: "bueno, això s'ha de fer", al menos unes quantes dones vam fer l'aposta de que això s'ha de fer i que cada dia més ens hi sentíem del moviment feminista, de que no teníem de trencar amb el moviment feminista, que podia ser compatible i jo crec que va ser això... un procés de voluntat de que això podia fer-se. De que no teníem perquè optar entre una militància feminista i una militància política i sindical, que a nosaltres tant ens motivava una cosa com l'altra. No la volíem multar sinó que la volíem integrar. I clar, per una banda el Sindicat però també ----- -- hi han moltes polèmiques sobre si el que cal és una única opció en relació a la militància feminista que és la que engloba tot, que és un absurd, no?. Altres formes de militància política, sindical, que estaven allà la 77-78, perquè és absurd la doble militància d'intentar convèncer als homes de no sé quines coses. Vull dir que també hi ha tota una polèmica a dins mateix que nosaltres també el moviment feminista la traslaldem i la defensem, en el sentit de que defensem aquesta opció de considerar el sindicalisme, la nostra activitat sindical com una qüestió sindical com una qüestió important, com un qüestió que no volem abandonar sinó que a més volem considerar prioritària. És aquesta doble tensió, és a dir, en un lloc tenim que estar d'alguna manera defensant unes posicions en el sentit de que estàs pensant en unes alternatives de societat o de transformació de la societat, política i sindicals, amb el tema de la lluita pel gènere. I no vols tenir una militància feminista i obviar les altres militàncies, no?. I el Sindical a la inversa. Tenim una opció de classe, una opció sindical. Estem compromeses, però no volem obviar l'aspecte de gènere.

E.- Era com un situació com molt de conflicte per les dos bandes, no?

Sí, era una situació de conflicte per les dos bandes, però que a l'hora jo crec que aquesta situació de conflicte, perquè les situacions de conflicte generen quan les solucions no són simples, i jo crec que aquesta situació de conflicte que havien per totes bandes és el que també va fer possible que malgrat les dificultats s'haguessin plantejant o anés pervivint en el sí del Sindicat un treball feminista, per dir-ho d'alguna manera, no?. Bueno, en aquells moments parlar de feminisme... ara parlem de feminisme, però en aquells moments parlar de feminisme era parlar d'un concepte que estava molt més a l'aguard, una cosa molt exterior la moviment obrer, una cosa molt de burgeses, una cosa que no tenia res a veure culturalment amb la lluita de classe. Nosaltres intentàvem integrar això. i jo crec que aquest empeny és el que fa possible que d'alguna fomra alguns coses calien. I dins del moviment feminsita també, aquesta posció de moltes dones sindicals i d'altres organitzacions polítiques que se senten feministes però que a l'hora reivindquen la seva militància sindical i política, també estava el feminisme a l'estat espanyol que també intenta contempalr altres aspectes. És més compromès amb algunes qüestions polítiques. Jo crec que també tot enriqueix, no?. I les discussions que són molt explosives, però tots tenim les veritats i jo crec que també ens anem escoltant més les persones. Anem compartint veritats de tothom, algunes. I això li falten anys d'anar entenent una mica. En un primer moment tot és molt crispat, però jo crec que el conflicte també va provocar que anéssim madurant sobre solucions. I que clar, aquest tipus de dificultats també fa que algunes dones pues optin per una cosa o altra. Hi ha dones que ja consideren que ja s'han barallat prou en un àmbit sindical i polític i que a elles els hi motiva més el feminisme i allà no es senten representades i se'n van. Això també és una cosa que nosaltres veiem en companys. Això no hi ha qui ho arregli. Prima la seva militància feminista i consideren que allò no. bueno, les dones ens anem posicionant respecte els nostres anàlisis o les realitats.

E.- Per quina optes tu?

Jo opto per continuar militant la partit i la Sindicat. Per mi el feminisme és algo que travessa, que va travessar tota la meva vida, la meva infància, la meva joventut, i ha d'impregnar tot. I llavors, el que jo tampoc compartia ni comparteixo és el fet de que des del feminisme, com a única opció de militància o de projecte es pugui confluïr en altres coses que a mi també m'interessava transformar. A mi no m'era indiferent la situació de classe, no m'era indiferent altres situacions d'injustícia. I jo crec que l'únic lloc on

jo puc treballar en contra de tota una sèrie d'injustícies que a mi em motiven també, és amb un compromís polític i amb un compromís sindical, malgrat els disgustos i les baralles. Sí, i perquè també creus que la transformació també després de les primeres idees molt de revolucions molts espectaculars, també vas veient en mica en mica, en el transcurs del temps, que les transformacions personals són molt lentes i que les coses també a vegades... consideres fracassos coses que després veus que no és tan fracàs, no? del treball que estàs fent

E.- Què coses?

Bueno, que potser... tot lo que és la idea del treball de gènere, pues no es canviarà ni en 2 ni en 3 anys, no?. Portem no sé quants anys i encara avui estem fent cursos de política d'igualtat i realment si tinguéssim de dir si el Sindicat és feminista, pues diem no, ni de lejos, no?. I els homes del Sindicat pues tampoc, però sí que podem veure coses que d'alguna han tingut o han generat canvis culturals no només la Sindicat sinó a la societat que és fruit de nosaltres, no?

E.- Com què?

Pues canvis culturals... la percepció que tenim les dones de nosaltres mateixes, que s'ha trencat amb la visió més clàssica almenys des de la meua joventut sobre els rols tan tancats que podien tenir les dones, canvis en quant la percepció que té la societat de lo que la dona i l'home pot fer. És a dir, allò que diem que un siglo de "la revolución de las mujeres", pues és veritat. I a tot això hem col·laborat nosaltres. Poc o molt... totes les que hem estat implicades en això hem col·laborat. Això no ve de les institucions ni ve des d'Europa. Això ve de tota una feina que hi ha la darrera, com qualsevol canvi social i cultural que hi ha, no?. Tampoc serem potser les protagonistes d'això, però hem col·laborat en això. Han confluït moltes coses: polítiques, econòmiques, etc. Però també, jo crec que tota la generació dels anys 70, tota la generació que comprèn la lluita feminista, és la que provoca molts dels canvis que en aquests moments tenim en relació a la vida de les dones. I jo d'això em sento protagonista com moltes altres dones és a dir jo no crec allò de la botella mig buida mig plena/

[FINAL CARA A, CINTA 6]
[INICIO CARA B, CINTA 6]

Penso que hi ha moltes maneres de marginació i discriminació molt més subtils que abans, però tampoc puc veure que està tot com abans, no?. Hi ha tot una sèrie de guanys que és gràcies a moltes dones que hem estat presents. I clar, jo puc dir que a mi em motiva el feminisme però em motiven moltes altres lluites. És una situació la meua, que jo des del feminisme exclusivament no em veia donant resposta a altres aspectes per mi essencials. Clar, això depèn del nivell de totes les coses que a tu et provoca la militància o et provoquen la resposta o et provoquen les coses.

E.- Perquè en algun moment vas pensar o et vas plantejar la possibilitat de deixar de militar sindicalment?

No, no, la veritat és que no, perquè... això, perquè tenia un nivell de preocupacions molt plural i per més que veies que hi ha moments en que tota la qüestió del feminisme, sobretot a l'inici, et porta molt i és per on et dediques molt... tot lo que era... m'interessava molt tot lo que era política sindical i tot lo que era política més en general. No en quant a política institucional sinó en quant lo que era l'activitat de resposta, de lluita de les situacions. És a dir, també en la mesura en que van passant els anys pues potser et bellugues més en resposta contra coses que no m'agraden, i anar fent i anar avançant i anar intentant canviar coses. Era un gran projecte elaborat i com a projecte de revolució, que fa molts anys que no el tens com a fita, com a programa. Però sí que tens com una mica el contestar el que trobes injust. I a mi és lo que m'ha mantingut jo crec que en la militància. A mi lo del Muro de Berlín, com aquell que diu, em va afectar relativament poc en un sentit personal com que no era prosoviètica ni res d'això. En un sentit social sí que va afectar, però en un sentit et vull dir... en el sentit que potser ja després dels primers anys, quan comences a madurar més, a sentir més, a tenir una certa experiència política més gran, a poder tenir una reflexió més pròpia de les coses... el que sempre m'ha bellugat és allò de "en contra". És a dir, no sé quina societat tindrem però aquesta no m'agrada. I vull dir, com que no m'agrada, és algo a que no puc ser indiferent. Llavors, és el treballar en tot una cosa evidentment sempre amb una proposta en positiu respecte allò. Propostes en positiu, però vull dir que el que et motiva no seran els gran guanys que obtindrem sinó la incapacitat de viure compartint coses que no em semblen bé, no?. I buscar sempre solucions respecte a allò; no un programa miraculós sinó la realitat de la gent. I la realitat de la gent és molt diversa i està creuada per múltiples injustícies. I llavors per això, jo crec que en l'àmbit sindical he trobat un espai de treball, malgrat moltes diferències amb lo que és la política general del

Sindicat. I he trobat un espai en el qual jo creia que encara calia discutir en tot cas quin tipus de política fer. I el feminisme com a qüestió completament transversal. Això sí que és bastant la constant. Això és la constant sobretot per un grup de dones que encara estem aquí. Que encara estem fent cursos de formació, encara estem discutint, encara ens estem cabreixant per moltes coses. Bueno, ara jo tampoc puc dir que està tot com fa vint i pico anys. No està on jo vull ni on voldrien moltes ni de lluny. Però clar, també una mica suposo amb els anys s'anirà guanyant una certa perspectiva, en el sentit de treure la impaciència de les coses. I bueno, veure les coses més amb el dia a dia, amb el anar fent, amb el dir: "sinó s'hagués fet això ara no tindríem això", "si haguéssim abandonat perquè no s'obtenia allò, ara no tindríem això", no?. I bueno, no és tot però és lo que tu pots fer com a persona, no?. És a dir, tu has fet el que pensaves que havies de fer com a persona i té un impacte. I llavors, és una mica aquesta actitud. No pragmàtica, perquè jo crec que té un punt d'optimisme una mica utòpic. Jo em trobo sempre més aviat com optimista utòpica, sempre pensat que les coses poden millorar i sense perdre de vista objectius més a llarg plaç, que pots estar treballant en situacions, no?. Hi ha moments, etapes històriques, que tot era molt més explosiu, tot canviava es transformava molt i moments que és més el dia a dia, en coses més quotidianes de treball moltes vegades. Però sí que tens una perspectiva de que no vols una societat, i tens unes idees de com vols una societat, no?. I així optes per continuar amb els àmbits, a més de que considerava que tenia un espai de treball interessant. Era un espai de treball que a mi em motivava.

E.- Ho acabem per avui?

Jo crec que sí.

E.- Mª Jesús Pinto. 9 de desembre de 1999. Quarta sessió.

L'altra dia em vas estar parlant aquesta creació del grup de dones de Comissions. I bueno, situaves la creació de la Secretaria de la Dona la primer congrés de la CONC la 1978. Em podries explicar amb detall el pas d'aquest grup a la Secretaria que seria una organització més formal?

Aquí a Catalunya abans de fer el primer Congrés de la CONC, es va fer el Congrés de Barcelona, que es van consolidar lo que són les Comissions Obreres de Barcelona. i ja en aquest Congrés abans de fer la formalització del Congrés, d'alguna manera ja es va demanar que es formalitzés la Secretaria de la Dona. I el fet és que ja en la primera direcció de Comissions Obreres de Barcelona surt la Secretaria de la Dona com a part de la direcció del Sindicat, no?. Vaig ser jo la primera responsable. Jo estava a l'empresa, i se'm va plantejar la possibilitat de que fos la responsable de la Secretaria de la Dona. Se'm va plantejar la possibilitat de que m'alliberés de l'empresa per fer aquesta responsabilitat i en aquell moment ho vaig trobar que era....bueno, vam estar parlant el grup de dones, amb les companyes, sobre què representaria i en certa mesura, clar, la valoració era important, era positiva de que es pogués estar allà en el primer nucli de direcció formal que surt en el primer Sindicat legal d'alguna manera. I bé, l'únic que en aquell moment pues plantejàvem quin tipus de relació tenia d'haver-hi amb lo que era l'estructura del Sindicat, ja que per nosaltres era com molt nou. Era la primera direcció, formal, oficial, legal del Sindicat. Quin tipus de relació tenia d'establir-se respecte a les dones del Sindicat. Com es faria aquest nexa amb lo que era fins llavors el grup de dones que ens veníem reunint. Nosaltres parlàvem en aquell moment d'una secretaria que no fos una única responsable sinó que fos un equip de treball. Que hi hagués com un comissió de dones la voltant de la responsabilitat. Que no fos una cosa molt personal sinó que fos com un representació de grup, i que amb el suport de la persona que feia de responsable, tenia de ser tot el grup que Treballava. I per dos raons: una per continuar una mica amb la tasca d'equip, que no fos una cosa personalitzada sinó que era un grup de dones que dimanitzava això. I segona, per no deixar sola a la dona que estigués allà en un Sindicat tan masculí i amb una cosa que era totalment nova. Era una cosa mot novedosa. El Sindicat ja s'anava consolidant d'una manera més àmplia, més obert, i era aquesta doble idea, no?. Una qüestió unipersonal i l'altre és el pes del grup de dones que no es perdés; que era una mica la preocupació però que era la necessitat d'un treball més ampli, més de base, més d'aquí. I eren una mica les discussions. Per lo tant, almenys bastant de temps aquí a Catalunya, la idea de la Secretaria de la dona, la responsable dins d'un grup que era la Comissió de Dones, era el pas entre el grup de dones i lo que és la Secretaria. Cosa que jo crec que no s'ha acabat de fer real. Mai o durant molt de temps va estar com present. Llavors, en el primer Congrés de la CONC també es consolida lo que és la responsable de la Secretaria de la dona de la CONC; que en aquell moment va ser la Núria Casal. Va ser la primera responsable, en lo qual dos sindicats importants de Catalunya, que era el de Barcelona i el de la CONC, tenien la Secretaria de la Dona de la CONC. Totes dues responsables treballaven molt en equip, justament amb la resta de companyes que formaven part de la primera, dels primers nuclis del grup de dones, no?. I es van anar consolidant més amb dones que venien després d'altres empreses, d'alguna comarca, etc. És a dir, es va com possibilitar aquesta cosa que va ser molt embrionària amb la formalització, peus agafés una dimensió diferent. Tant perquè podien aproximar-se o ser coneguts per altres dones que no havien tingut la oportunitat de formar el grup des

dels inicis, i tant pel fet que dins del Sindicat se li dona una certa carta d'avaluar aquesta feina; al menos formalment, institucionalment. Es va institucionalitzar la feina. I surt en el primer moment, lo qual també crec que marca una diferència amb altres tipus d'organitzacions sindicals que l'altre dia parlàvem. Que potser amb altres departaments d'altres sindicats, és més de partir de que hi ha el sindicat s'ha anat constituint o es veu que tenir alguna feina relativa la gènere és important, però més com impuls des de fora. Socialment és important. En canvi, a Comissions en aquella primera etapa és l'impuls des de dins. Es va necessitar de que una configuració d'un sindicat tingués això present. És un impuls molt motivat i molt generat per les pròpies dones del Sindicat, cosa que jo crec que també marca. Això no vol dir que s'entengués, això no vol dir que s'assumís, que això no vol dir que fos sense conflicte ni molt més.

E.- Perquè dius que hi havia una voluntat de les dones des de dins. Totes les dones o aquesta voluntat sorgeix del nucli?

Del nucli, jo crec que en uns inicis hi ha bastant diferència entre les dones del Sindicat, entre unes dones que podem veure clarament que cal una perspectiva molt de gènere o que cal introduir aspectes específics de les dones dins del defensament sindical, dins de l'organització del sindicat, dintre de les reivindicacions del Sindicat, a altres dones que no veuen aquesta necessitat. Creuen que no, que això és una cosa, que els plantejaments feministes no tenen lloc dins de l'organització, no?

E.- Això crea un debat entre lo que serien totes les dones...?

No, els debats sempre són petits, en realitat, no?. Els debats o aquestes coses obertament, debats públics sobre aquesta qüestió jo no els recordo molt plantejats com a tal. Però sí que es veuen els tarannàs, les formes de fer i que en reunions diverses molts d'aquests tipus de plantejaments surten la discutir altres tipus de qüestions o la voltant fins i tot del valor que tu li dones o no a la Secretaria de la Dona. Per algunes dones era una cosa molt important, però per altres dones fins i tot podia ser no necessari, no?. Igual que per molts companys no era necessari que hi hagués Secretaria de la Dona. Això és un debat que ha estat sempre present la Sindicat, i que avui crec que no es planteja tant però encara hi és. En alguns moments han quedat molt clar, que era una discussió que fins i tot ha tingut un marc congressual. Moltes vegades la discussió sobre el fet recurrent en molts moments de congrés, és si tenia que existir o no la Secretaria de la Dona. Això reflexava posicions diverses la voltant d'aquest tema. No només respecte a posicions diverses sobre la importància que tenien els temes específics de dones del Sindicat, sinó també sobre la palmaria organitzativa d'aquestes qüestions, perquè en to hi havia molts matisos. Hi havia gent que podia dir que eren importants els temes de gènere però que no calia específicament que hi hagués una organització sinó que això ho tenia que assumir tothom i que per lo tant, el fet de que hi hagués una Secretaria enguettava una mica les coses, separava, aïllava, i no permetia que s'impregnés o que hi hagués porositat la conjunt del Sindicat sobre aquests temes. Era una de les discussions que es plantejaven. Altra gent realment tenia una incomprensió molt gran de que això fos un tema sindical per dir-ho d'alguna forma. I jo crec que avui encara tot això de fa 20 anys, encara és un dels debats que hi ha. En matisos, eh!.. jo crec que han perdut força algunes coses. Crec que han guanyat posicions al menos socialment, i això també ha impactat la Sindicat... la fet de que no es pot desconsidera els aspectes de gènere. I això clar, és la cultura que va permeabilitzar socialment. Però bueno, moltes de les coses que llavors es discutien potser amb més força, crec que encara hi són. Encara hi són en les maneres organitzatives, en les maneres de pensar, en la manera de valorar, en la importància que es donen a les coses. Jo crec que hi ha com una pàtina més feminista del conjunt sindical, no?. Jo crec que algunes persones que han canviat, perquè han hagut canvis culturals en sectors importants, però que de fons jo crec que encara falten anys per acabar de plantejar a fons el que representa realment tenir una visió de gènere que representa fer un sindicalisme amb perspectiva de gènere, que vol dir la transversalitat, no?. Quan tu estàs plantejant una activitat sindical, estàs fent política sindical. Jo crec que és un debat que tenim ara, no?. Justament és aquest; que representa la transversalitat.

E.- A veure, si ho he entès bé, la primera responsable és la Núria Casals/

A la CONC. I jo a Barcelona.

E.- I tu a Barcelona. En quin moment se't planteja i qui et planteja que siguis o que estiguis la càrrec?

Es va plantejar, se'm va plantejar i m'ho va formular directament crec que va ser... un company de l'empresa, el Rafa, el Rafa Gisbert, que és el company que anava a la coordinació del Metall i tenia relació amb la Local de Barcelona en el moment que estàvem discutint una mica la configuració dels òrgans de direcció del Congrés. Li van plantejar que m'ho formulés a mi, no?. Jo no anava a aquestes

reunions en aquell moment. Jo estava més en aquell moment en lo que era l'estructura de l'empresa, en les reunions de zona del Metall i d'altres empreses, en el grup de dones, però no assistia a la reunió de la Local ni a la coordinació del Metall. Ell em va fer una mica la proposta "de mano de...", no?. D'alguna manera indirectament. Jo m'ho vaig pensar una mica, i no perquè no m'interessés, sinó perquè jo en aquell moment jo d'alguna forma a l'any 78 pensava que era un moment en que podia tornar a fer medecina. Era allò com que no havia fet "carpetazo", sinó que estava treballant en altres qüestions que considerava més importants tan políticament, com sindicalment, com laboralment. Pensava que aquell moment era potser allò de poder-me plantejar el acabar allò. Tenia i tinc 4 anys mig a medecina. O sigui, que em faltava 1 any i mig per acabar-ho. I clar, el fet d'agafar la responsabilitat de la Secretaria de la Dona i està en un òrgan de direcció del Sindicat, en un moment en que a més surt socialment i encara en el moment de la constitució... la configuració, l'ampliació i la legalitat, pues clar, era molt contradictori novament. Em puc posar en a la direcció i a més continuo al carrera. Pues no, per mi era incompatible. No era un plantejament teòric sinó que es va demostrar a la pràctica que era incompatible, no?. Vaig fer novament una mica l'opció. I aleshores em vaig decidir a estar de responsable de la Secretaria, i jo crec que en aquell moment d'alguna manera sí que ja vaig veure clarament que medecina ja no quadrava.

E.- Vas intentar continuar al carrera?

No, ja no.

E.- Per què?

Perquè anteriorment la fet de quan vaig deixar al carrera, va ser palatinament per la necessitat, perquè no donava l'abast. En la mesura que em vaig anant compromentent més política i sindicalment no podia estudiar, no em podia ni presentar a cap assignatura. Però mai no ho havia donat per sentat. És allò que deia: "bueno, ho recuperaré quan la situació ho permeti". Això era la 72-73-74, no?... i quan arribes la 78, ja han passat varis anys. O tornes o no tornes. És bastant difícil. El compromís de direcció era de 4 anys. Jo sabia que fins el 82 d'alguna manera estaria en una responsabilitat. O sigui, que d'alguna forma sí que és una opció ja de futur. Bueno, ja deixo això, trio per aquí i això no em permet acabar medecina. És més conscient que l'anterior. L'anterior no era deixar, era simplement aplaçar. Jo crec que en aquests moments sí que està clarament que es deixa. Es deixa perquè ja no hi ha possibilitats en aquest sentit.

E.- Et conscient en aquell moment?

Sí, en soc conscient. Sempre dius: "bueno, potser...". (risas). Perquè allò de dir: "nunca más jamás", també ho veia difícil. No es pot tenir una visió de futur tan acabada, perquè també són uns anys de molta inestabilitat. La 81 va haver-hi l'intent de cop d'estat. Vull dir que no és allò que dius: "bueno, ja hem arribat a aquesta etapa de la transició, ara ja comença tota una etapa legal, ara la meva vida va per aquí, no". No, no, crec que les opcions sempre van en una línia però no són unes opcions a llarg plaç. Però que sí que soc conscient en aquell moment que estic fent una tria que d'alguna manera sí que pot ser que no acabi medecina. Això sí que és veritat. Bueno, perquè em pensava que m'interessava més, creia que era més important. I mira, em vaig ficar allà a la direcció del sindicat. A més, amb molta poca experiència d'estar en òrgans de direcció, perquè també en aquesta tria no només s'ajuntava lo de medecina, sinó que era el fet d'estar en un òrgan de direcció de responsabilitat d'un Sindicat. També era una altra cosa que pesava de dir: "fer-ho, no fer-ho, ho sabré fer, no sé res". Realment no havia estat en cap àmbit de direcció. I clar, m'impressionava, i deia: "ara què faré jo allà a la direcció, no". "Potser em sento molt segura en temes de dones i a més em sento amb força per treballar en aquest tema, però hi ha altres coses que estan plantejades sindicalment. Potser en soc molt desconeguda, no?".

E.- Perquè dintre de l'empresa quina havia sigut la teva experiència?

Bé, no... la meva experiència a l'empresa havia estat àmplia, no?. Àmplia perquè vam estar... vam tenir dos o tres vagues i vaig tenir un protagonisme important. Després de les primeres eleccions que no em vaig poder presentar perquè portava poc temps a l'empresa, pues a la següent ja vaig ser delegada del comitè d'empresa. Em vaig bellugar per les reunions de coordinació de la zona de Poble Nou. Em vaig bellugar també a les reunions de la coordinadora del metall, però clar, no és el mateix. O la idea que tu et fas, d'un òrgan de direcció ja de tota Barcelona, amb un Sindicat constituït legalment, no?. Clar, per mi era un terreny una mica desconegut. I com tot terreny desconegut és un repte. Per una banda t'interessa molt perquè t'interessa molt el tema que t'han plantejat, perquè valors que és fonamental que allò estigui present, no?. I a més a més, perquè en el Congrés de Barcelona, en el Congrés de la CONC, també vaig estar en algunes de les comissions de treball, i era una estar com si diguéssim amb la gent que havies vist formar la direcció del Sindicat, no?. "Los grandes dirigentes". I clar, impactava. I a més,

perquè jo arribo la Sindicat des de la minoria, perquè és un forma que es dona des d'un corrent que és crític respecte les posicions de majoria la Sindicat. En lo qual, una nova responsabilitat. És a dir, si estaré a l'alçada o no de poder defensar, discutir moltes coses que tu saps que no estaràs en un ambient favorable per molts temes, sinó que estaràs en un ambient en contínua contradicció. Amb unitats en altres coses però amb bastant contradicció en altres. En lo qual, el nivell de suport que pots tenir dels companys en alguns moment és diferent; et quedes com molt sola, no?. Em trobava bastant sola dins de lo que podia ser la discussió sindical. Em trobava amb allò de que em tocava espavilar-me, aprendre i espavilar-me, per estar una miqueta a l'alçada de les discussions.

E.- Com és això d'estar dins d'una postura minoritària podríem dir doblement minoritària?

Sí, dones i políticament. Clar, era una de les coses que per una banda a mi m'impressionava, perquè em carregava de responsabilitats. La principi, sobre les meves esqueses semblava que tingués por: "què diré, com ho diré", no?. Per aquesta responsabilitat no personal sinó política i respecte la tema de gènere. Com fer-ho, com fer-ho entendre, com discutir-ho, com fer-ho avançar, no?. I clar, sí que és una doble situació de minoria, perquè justament aquesta situació complicada és que la que crec que en alguns moments va dificultar que molts dels plantejaments respecte la gènere i respecte a la Secretaria de la Dona, s'agafessin en quant a tal i es barrejaven masses vegades no tot el que es deia sinó qui ho deia. Jo crec que ens va passar a la Núria i a mi. No era si era just o no, sinó potser estaven dient dones que estàvem dins del sindicat en un sector que no era el que tenia la majoria, que era un sector que estava plantejant altres discussions respecte a altres temes, no?. I tot això era una barreja complicada a la vegada, no?.

E.- I com resultava això a la pràctica dintre de les reunions o dins de les relacions amb la direcció?

En molts moments conflictiva.

E.- Per exemple?

Bueno, és que... era el moment dels grans debats sindicals. Era el moment dels debats de les polítiques dels pactes del Sindicat, de la... de tot lo que és el procés de la transició política, lo que és ja el "carpetazo", la constitució, les primeres eleccions. Són moments en que el debat polític i sindical són molt forts. És molt fort i entren diferents percepcions del que es pensava que havia de fer,, no?. Llavors clar, eren debats bastant durs, durs no només en petites reunions sinó que eren moments en que es feien bastants assemblees, es feien bastants actes públics. És clar, tot això representava bastants elements en els quals hi havia posicions diferents, no?. Clar, si.. potser una persona que ha estat plantejant o discutint o portant des de la teva perspectiva sindical, unes línies diferents, diverses, i a l'hora... estàs portant també uns plantejaments que tu creus que no són d'una línia sinó que són de conjunt, pues jo el que crec que passava a vegades és lo que et deia abans, que no se sabia diferenciar una cosa de l'altra. Jo sí intentava diferenciar una cosa de l'altra, no perquè sigui fàcil sinó perquè jo crec que els plantejaments respecte la gènere i respecte a les dones eren perfectament assumibles per diferents corrents del Sindicat. És a dir, no venien sesgats per una línia política. Sí que podien haver-hi matisos, però fonamentalment eren perfectament compatibles amb una perspectiva sindical que ens pugui involucrar a tots plegat. Jo crec que sí. I en canvi, crec que a vegades aquesta barreja de coses primava més de vegades el dir ostres....

E.- A lo que em referia és que dins de lo que és la política dels plantejaments sindicals, vosaltres des del MC, quines diferències veus o matisos veus?

En política sindical?. No, en política sindical eren molt gordos, eh!. Jo crec que en lo essencial era sobretot el no perdre la força, la força que tenies de l'organització, de la gent. No perdre el protagonisme. Ens pensàvem que en la línia dels pactes que s'estaven establint, que eren pactes polítics, d'alguna manera s'estava hipotecant el futur i la força del moviment obrer. Que el s'estava és deixant una mica--- en funció d'aquestes hipotètiques millores no? que es podien fer de a partir de reformes quan en el fons el que es feia es guanyar força cada cop més la dreta la discussió jo crec clau i emblemàtica que va rebassar molt del moviment sindical en aquell moment va ser quan els Pactes de la Moncloa, que crec que van ser bàsics, que aquí a Catalunya pues ens vem mantenir des del sindicat diversa gent que tenien opinions diverses però que en altres llocs de l'Estat va representar l'expulsió de gent sencera del sindicat que estava en contra de la política dels Pactes, no?. Clar, els Pactes de la Moncloa tenien molt fondo polític, sobre quines línies defensava treballar, sobre quin tipus d'aliances, sobre la força que tu li donaves o no la moviment obrer com ente autònom, la voltant d'això hi havia molt. Clar, jo crec que el debat de la constitució va ser molt important, i vam ser molt incompresos. Nosaltres ens vam abstenir a

la Constitució. Pensàvem que era una Constitució que havia sortit guanyant molt tot lo que era la Constitució que tenia un contingut molt de classe, molt burgès, en contra de la classe obrera que tenia molts problemes des del punt de vista de les nacionalitats, que des del punt de vista de les dones no recollia masses coses, lo dels reis, etc. Moltes coses en aquesta Constitució, i llavors vam optar per l'abstenció. Jo recordo assemblees bastant dures, perquè d'alguna manera se'ns assimilava a les posicions de la dreta, de l'extrema dreta. En aquest de la democràcia s'ha fet un consens sobre aquesta Constitució, l'únic que queda a fora és l'extrema dreta que vol la perpetuació d'un règim de dictadura o que no vol arribar en això, i aquesta típica assimilació dels extrems, no s'entrava massa a discutir realment de lo que podia representar. Jo crec que avui per avui encara hi ha moltes discrepàncies. I en aquell moment, si era tot el que es podia treure o no era tot el que es podia treure i jo continuo pensant sent molt crítica en aquella constitució i en aquell moment decidir tot lo que es podia treure tampoc era molt és a dir, era una discussió molt abstracte. Era una discussió per fer tot lo possible o lo necessari també. Era una mica el que es barrejava amb aquest tipus de coses. Jo crec que continuem tenint visions diferents, no?. Però bueno, potser ara no són tan crispades perquè ja està súper aprovat. Potser podríem tenir altre tipus de discussió més històrica que va representar aquells moments, però llavors eren coses molt dures, molt inicials. I a més, travessaven tota la política, perquè en el moment en que el Sindicat... hi havia molta discussió política. És quan comença d'alguna forma a sortir d'una etapa i a entrar a una altra, no?.

E.- Respecte a la transició llavors, entenc, creus que el Sindicat es va col·locar en una posició per sota diguéssim de la política?

No, jo crec que el Sindicat va estar molt de la ma de la política del PC. Tot el procés de transició. I a més, clar, era molt polititzat tot. No perquè critiqui que fos o que tingués tanta influència del PC. No ho plantejo tant...encara que crec que d'alguna manera el Sindicat hauria tingut de tenir més autonomia a l'hora de plantejar quines eren les seves estratègies. Jo crec que era l'estratègia del PC la que portava la Sindicat.

E.- Llavors, creus que es va col·locar en una posició de subordinació respecte la PC?

Sí, sí, sí. Jo crec que sí, que va tenir manca d'independència i autonomia. A més, aquestes van ser una de les discussions importants en el primer Congrés de la CONC, el primer Congrés, pues com s'havia de configurar el Sindicat. Per una banda, amb autonomia, amb independència respecte les organitzacions polítiques, amb una política pròpia, eh!.

E.- Lo que seria els vostres plantejaments de portar a terme una política feminista o de gènere també/

[FINAL CARA B, CINTA 6]

[INICIO CARA A, CINTA 7]

E.- Em deies abans que es barrejava amb la vostra postura minoritària políticament amb... des d'un punt de vista personal.

No és que nosaltres ho barrejàssim molt, sinó que se'ns identificava massa. És a dir, que jo crec que algunes de les dificultats o algunes de les crítiques que a vegades es feia en qüestions que es plantejaven respecte a dones, a temes de dones i la gènere, venien jo crec motivats per això de les persones que ho dèiem, de la manca de credibilitat que se'ns podia concedir a unes persones. A vegades, en les dones, en el sentit d'estar com identificades en una posició política que no era la que alguna gent tenia, no?, o el que tenia la majoria. Jo abans et deia que no crec que les posicions que mantinguessin corresponguessin amb el tema general de la minoria, sinó que eren posicions perfectament assumibles pel conjunt. Podien haver-hi algunes coses que no, algues coses que no, perquè si tu fas més èmfasis en una política que no sigui tan pactista, en una política és radical, amb una política més de lluita, lo de dones també té relació no està tallat totalment. És evident que sí. Però en la majoria de qüestions que estaven plantejant crec que no, perquè això demostrava a més que realment en reunions que continuàvem tenint amb dones de diferents corrents, no hi havia tantes diferències. Nosaltres continuàvem tenint reunions i eren dones de diferents corrents. I en aquelles reunions, en política respecte a dones no teníem tanta diferència.

E.- Quines polítiques es plantejaven?

Bueno, era tot el moment de la lluita per la igualtat del salari, per la inclusió de reivindicacions

específiques de convenis. Era un moment també d'acabar amb les lleis proteccionistes, de parlar d'igualtat d'oportunitat i de drets. Lo de la igualtat de salaris va ser molt important perquè era tota la discussió de si el salari era un dret individual, no?. El salari és un dret individual, en el sentit de trencar la idea del salari familiar i per tant, el dret de treballar de la dona. I per tant, el dret a un salari d'igualtat en quant que no érem subsidiàries dels homes sinó que teníem que tenir les mateixes responsabilitats i els mateixos drets a l'àmbit laboral. Eren moments també de discussions del divorci, del dret del divorci, que evidentment també nosaltres ho plantejar molt fort dins del Sindicat perquè eren baralles polítiques fonamentals, no?. Eren temes que es feien fins i tot amb més dificultat que quan estàvem parlant de salaris, quan estàvem parlant coses mixtes. Tot lo que representava que no era estrictament laboral, hi havia molta incomprensió del Sindicat, per comprendre que allò tenia algo que veure amb la lluita sindical. Si era algo de fora o de dintre. I nosaltres vam parlar, vam dir que nosaltres érem dones treballadores però que com a dones teníem tots aquests problemes i no els podíem dividir i no ens podíem dividir entre dones treballadores i dones del carrer ens involucràvem en tots aquests conflictes, no?. Posteriorment va ser tota la lluita pel dret a l'avortament, que va ser també important, a vegades difícil d'acabar de copsar, perquè també era un tema delicat que hi havia problemes a vegades per fer entendre tot el dret a l'avortament. Eren situacions de posicions una mica... que calia anar a filar prim. A explicar realment el que estàvem dient, no?.

E.- L'oposició, davant de les vostres propostes com a dones, ve sempre diguéssim del sector del PSUC o està també dins del sector del MC, del homes? Aquesta incomprensió sempre és de...?

Sí, sí, no...no, la incomprensió... a veure, la incomprensió que jo et deia sobretot en el nivell que parlàvem abans de com es barrejaven les posicions polítiques, lo del gènere, la identificació, era evidentment del sector del PSUC. Dins del MC tampoc era un camí de roses la principi, no?. És a dir, que també hi havia... crec que l'altra dia ho parlàvem, que vam muntar tota una estructura a dins de l'organització que servia com a lobby intern de cara a anar canviant lo que era la política des de l'organització... per poder fer un tipus d'organització amb uns plantejaments més correctes i més feministes. Però tot això també té un procés. No vol dir que tots els homes ho entenguessin, sinó que va representar tot un temps de treball organitzatiu, de treball polític. També de reforçar-nos les dones per anar agafant llocs de direcció. Això va ser una cosa molt important la MC. La voluntat de totes les dones d'estar a tots els llocs de direcció que poguessin, com una manera de tenir l'espai on poder plantejar i poder fer política. Poder fer política i una política amb una vessant diferent, no?. Clar, tot això té el seu ritme. El que sí que és cert és de que com que és un procés com intern en una organització no molt gran, en una organització en que en principi és com molt més oberta a temes o a coses diferents a les qüestions més clàssiques, no?, de que un partit o un moviment sindical... sinó que té una receptivitat més gran cap aquest tipus de coses. Jo crec que per això va ser més senzill, no?. No diria més senzill sinó... que va ser més favorable tot allò que vam fer, no?. Va provocar uns canvis jo crec més ràpids en algun nivell que en altres organitzacions normals. El Sindicat també és una organització molt àmplia, molt gran, amb gent amb molts diferents nivells de consciència, de responsabilitat, i per canviar això són 20 anys, eh!. I encara no ho hem canviat. És a dir, no és els que els homes del MC no es fessin feministes, sinó que jo crec que va ser tot un projecte dins del partit, fet per dones. Estava molt emperrat en fer que la política tingués aquesta perspectiva i molt compromeses. I a més, representava molt treball també, perquè participar en una estructura de dones i intentar estar als òrgans de direcció i fer moltes coses, això representava per moltes dones una sobrecàrrega de moltes reunions i de moltes responsabilitats. Això va ser una de les coses que també va provocar moltes discussions, no?. És a dir, aquest empeny que teníem a nivell de càrrega que representava específica per les dones i no pels homes. Una de les qüestions "famoses de los tiempos de la doble militància", es deia: "coll, estem amb la doble militància la Sindicat, en la doble militància la moviment feminista". Dins del partit també portant aquesta doble estructura que era important i que la vam mantenir casi bé sempre, amb més èmfasis o menys però sempre. Continuàvem pensant de que era bàsic.

E.- Bàsic...?

Bàsic ocupar llocs de direcció i bàsic tenir una estructura específica de dones dins del partit per poder discutir dels temes, per poder avançar, per avançar propostes, per reforçar-les, per fer força, per fer lobby per fer de tot, perquè allò servia per una mica de tot. També per poder tenir un espai personal. Era un difícil de trobar un espai mixt. Jugava a moltes coses l'estructura: molt de solidaritat entre dones, molt d'elaboració i de creació de discussió de les teories feministes, de com plantejar també tot lo que era la lluita, tenir un espai on discutir el què passava la Sindicat, què passava la moviment feminista... però dins d'un espai de dones, no?.

E.- Em deies que per exemple una de les coses que havíeu plantejat era el salari individual, quina és la

reacció dels homes, de la direcció?

Bueno, nosaltres argumentàvem així com a salari individual. Jo ara si veiés una mica els escrits que teníem, però sobretot plantejàvem molt lo de igual treball- igual salari. Era una mica la consigna central. Llavors, el que argumentàvem que era el dret la treball era un dret individual. No es pot aguantar això d'una diferència salarial basada en la diferència de gènere, en quant un paga el paper de manutenció de la família i l'altra trabaja a ratos, no?. Perquè la realitat anava per una altra banda i perquè a més per justícia social i per qüestions d'anti-discriminació. I la reacció bueno, depèn, formalment amb alguns òrgans era acceptat. Quan anaves deixant i anaves arribant a les empreses, es notaven una mica les reticències. Es trencaven o es quebraven algunes coses respecte a lo que eren els rols d'homes i dones, no?. I sobretot el més important és quin èmfasis se li donava això en les reivindicacions. Jo crec que on es veu la credibilitat de les coses. Jo crec que és on hi havia més dificultats, perquè a l'hora de la veritat moltes lluites com si diguéssim en convenis per aconseguir-ho, no és que tothom es posés a la feina de manera immediata, no?, sinó que bueno, eren d'aquelles coses que s'anaven plantejant. Com que calia modificar, com que calia agafar a nivell de convenis, com que calia canviar coses del conveni, no formava part d'aquelles reivindicacions que sempre eren les barreres, no? de totes els reivindicacions.

E.- Vols dir que formalment s'accepta però a la pràctica no s'accepta?

Sí, a la pràctica no s'actua massa per modificar les situacions que impedeixen que hi hagi igualtat de salari, no?

E.- Tu diries que com una cosa...?

No, a nivell per exemple de lo que són les modificacions legals, sí que el Sindicat assumeix de que no pot haver-hi cap llei que mantingui diferències. Això s'assumeix política i sindicalment. Igual que s'assumeix en contra de les lleis proteccionistes, no?. Això sí que s'assumeix com a política sindical. El que jo crec que costa més és d'interioritzar aquestes coses, interioritzar-les en quant a que això sigui molt important per molts dirigents i a nivell d'empresa. Que això sigui molt important i mereixi el nivell d'esforç de posar-ho en primer lloc en les discussions, en la Patronal i en les negociacions. És aquí on hi ha la quiebra, no?. Entre lo que pot ser el discurs i lo que pot ser la realitat. Jo crec que ha passat gairebé sempre i encara continua passant masses vegades. Primer l'acceptació com a discurs és una; costa però costa menys, però a la pràctica és quan tu notes si allò s'ha interioritzat i allò estava realitzat o no. I jo crec que encara passen aquestes coses i són coses que encara estem discutint moltes vegades. Allò que dèiem de: "és la primera, és l'últim punt de la plataforma i el primer que cau", pues jo crec que pot sintetitzar molt el que ha anat passant en cada una de les reivindicacions segons les hem anat posant. Això no vol dir que no vol dir que no s'aconseguissin coses o que no es fessin, però sí que ha hagut sempre la "coletilla", i per això durant molts anys es va estar discutint de la manera també d'entrar en aquests temes que no fossin justament les "coletilles" dels convenis sinó que realment els temes de gènere formessin part d'un discurs més globalitzat no del apèndice. Lo principal és defensar lo global; homes i dones. I si és lo principal s'ha de defensar des de l'inici. I si tan principal és, tan important és una reivindicació com una altra. I és això perquè m'han estan matxacant contínuament la Secretaria.

E.- Matxacant en què?

Pues en totes les discussions, en totes les propostes, en totes les reunions, en qualsevol moment que s'han tingut durant els anys la Secretaria de la dona a l'hora de plantejar aquell tipus de política sindical, conferències, congressos, jornades, que hem anat fent, no?. Seria aquesta concepció del món diferent, conjuntada per homes i dones. I que per lo tant, la política les ha d'englobar i que no és aquello de la "coletilla". Jo crec que es parteix molt de la "coletilla", i això és algo que avui per avui jo no crec que encara estigués donant fruit. Pensa que avui estem parlant de la famosa transversalitat, que és un intent d'aquesta globalització, no?. És un intent. Es va parlant casi bé 4 anys en els congressos, però que ja feia més temps que la Secretaria estava amb això. Però si tu preguntes la Sindicat, jo ara faig cursos de formació, preguntes la Sindicat què és la transversalitat a un delegat d'empresa et dirà: "¡mande!". Són com processos d'entrar. Jo crec que sempre és el o que et deia, sempre és més fàcil el discurs. Molt més difícil és allò quan t'involucra a tu en moltes coses, t'involucra en accions, t'involucra a tu en deixar de fer coses o fer altres coses. És lo mateix que lo de tota la discussió de que les dones la Sindicat havien d'estar en llocs de direcció, no?. Pues també, més o menys es va anar... és una cosa que formalment des de l'inici no s'estableixen ni de lluny percentatges ni de res. Això és posterior, quan ja es va veure que amb els discursos no s'arribava i que calia ficar algunes mesures. Moltes vegades entrar dones representa que algun home no ha d'entrar. I aquí hi ha un gran conflicte. No que li semblin malament que entrin dones, el conflicte està quan per entri una dona ha de marxar un home. És on ve la veritable

discussió, no?. És on pots calar fins a quin punt realment s'ha interioritzat la importància d'aquella dona amb igualtat de l'home. No és que tinguis d'estar tots ell, i bueno, la mujer, no?. Aquella té dona té tanta o més capacitat que l'altre. Llavors, és on acabes d'entendre també fins a quin punt acceptes en realitat allò; quan no hi ha trampes. O sigui, amplies l'òrgan de direcció perquè entrin les dones i no surti cap home, no?.

E.- Això s'ha fet?

Això s'ha fet en algun moment. Sí, s'ha fet en algun moment. Ja en els darrers anys quan la qüestió de la proporcionalitat, lo que passa és que es un terreny més complicat, no?

E.- Però això és una qüestió pactada diguéssim?

Bueno, pactada o més o menys arreglada perquè pogués estar tothom. Lo que passa és que tot és complicat. A vegades també la dificultat de quin tipus de direcció o quines responsabilitats, quin tipus de sector. Vull dir que, que en tot de lo d'estar en els òrgans de direcció, sobretot hi ha una qüestió molt important i és el canvi de consciència i la valoració de que això sigui important primer, per les pròpies dones que són les que empenyem, i després que també això es vagi veient important pels sectors amplis del Sindicat, perquè tot lo que són per exemple normes obligatòries tenen sentit perquè faciliten que això pugui ser. Però mai no poden canviar la realitat. És a dir, la norma de la proporcionalitat serveix quan realment hi ha dones que volen estar i hi han homes que ho impedeixen d'alguna manera. No serveix molt quan tu no has fet un treball previ en aquell sector i no hi ha un empuje de les dones per dir-ho d'alguna manera, no?. Les normes són importants si són a favor, però difícilment canvien la realitat. Poden ajudar a canviar les realitats, però de les realitat es canvien per altres bandes, no?. De tenir un protagonisme del treball de les dones, un treball cap als homes, canvis de consciència i canvis de cultura, no?

E.- I com està per canviar aquest canvi de mentalitat?

Bueno, jo crec que hi ha molts factors. Per una banda, en una organització com la nostra no és una organització aïllada de la societat, no?. Jo crec que tota l'evolució i els canvis socials influeixen. Per una banda això, facilita, no? que hi hagin percepcions diferents, un ambient més favorable cap a determinats temes en aquest cas els gèneres però poden ser altres no estem tallats de la realitat, som una mica un reflex abans de: "com pot ser que en el Sindicat un home pugui ser tan masculista?, és que no està tallat del món, no?". Per lo tant, tot lo que d'alguna manera ha evolucionat amb la lluita de les dones, amb els moviment feminista, tot lo que s'ha treballat i tots els canvis que han hagut, socialment això ha influenciat. Per lo tant, és un canvi que influència culturalment en positiu la Sindicat. El treball des de la Secretaria i de moltes dones que no han estat a la Secretaria, moltes dones sindicalistes però que sí que han tingut clar que bueno, que calia treballar perquè els temes de gènere s'introduïssin a la política del Sindicat, perquè hi hagués protagonisme de dones, no?. I de diferents àmbits han treballat perquè això fos possible. És a dir, tot el treball d'alguna manera general del Sindicat, no és la Secretaria. És més ampli. Tot això també col·labora i influència perquè és una tasca quotidiana, permanent, contínua, no només de discurs sinó de propostes, de models, de maneres d'actuar. Per una altra banda, també formació en temes de gènere aportat pel Sindicat... doncs de... materials diversos que s'han fet, pues també han anat ajudant una mica, no?. Jo crec que és tot això----- és no parar, és no parar, perquè si et descuides... Si desapareixés ara la pressió de les dones, no de la Secretaria sinó de les dones, en el sentit d'aquesta línia de canvi, d'aquest no deixar passar moltes coses, això de plantejar propostes, iniciatives. Si ho deixéssim de fer, és a dir, no és que sigui un moviment imparabile, però vull dir que aquesta pressió que és l' essencial perquè hi hagi aquest canvi, doncs és el que ha facilitat. Si no existíssim amb aquesta pressió, amb aquest empeny, jo crec que si s'haguessin produït alguns dels canvis que hi ha i jo crec que giraria la cosa.

E.- Creus que es tornaria enrera?

Enrera... no tornaria en el mateix punt, perquè socialment és impossible tornar la mateix punt, però jo no crec que avancés. I fins i tot, podrien retrocedir aspectes. Jo això ho he vist i notes que a la que deixa d'haver una companya en un lloc de direcció, la Secretaria ja ha fet desaparèixer algun treball que era especificat a dones, resulta que el conveni ja no s'han plantejat determinades coses o en la formació ja no fan aquell curs que feien. És a dir, que amb això lo que vull plantejar és que la pressió de les dones, el protagonisme de les dones, el treball de dones, és essencial . Ha estat essencial i continua sent essencial. Els canvis culturals, els canvis de consciència són molt a llarg plaç, eh!. I perquè les coses no són immediates i para siempre, sinó que requereix tota una interacció contínua. És una interacció social

entre les persones de manera contínua, i que finalment el protagonisme de les dones és bàsic i és per això que jo crec que la Secretaria van ser importants llavors i són importants ara, perquè per més que hi hagin cada cop més dones que no estan la voltant de la Secretaria, que tenen clars els temes de gènere i treballen des del sindicat, pues l'impuls de la Secretaria en tot això, tant per la relació amb altres secretaries i altres responsabilitats com a punt de referència per alguns temes tan per homes com per dones és bàsic. És bàsic per mantenir una mica aquesta cosa d'anar, aquesta falma de que no baixi.

E.- Parlàvem respecte a la reacció de la direcció de reivindicacions del treball individual, i em comentaves pues respecte la dret de l'avortament, la divorci. La reacció com era en aquest tema?

Sí, va ser més difícil d'entendre. El dret del salari individual en el sentit de igual-trabajo, igual-salario, les lleis proteccionistes, pues jo crec que a nivell de direcció van ser més ràpidament enteses, no?. Jo crec que les altres costaven més d'entendre perquè el Sindicat tenia que prendre a vegades posició respecte a aquests temes.

E.- La vostra argumentació quina era?

Era un argumentació molt comuna de totes les dones. Era en el sentit aquest, de que el Sindicat era una organització social que per lo tant no es podia circumscriure només als temes d'àmbit de negociació amb l'empresa. Igual que estava intervenint en altres aspectes polítics, pues era un Sindicat molt polititzat els primers anys. El qual, no eren plantejaments només amb l'empres, sinó que tenia plantejaments polítics de tota mena. Per lo tant, estàvem parlant de política. I de política important, i de política que afectava la 50% de la població, i a més de política que tenia molt a veure amb la gent treballadora perquè tots aquests temes a més tenien una vessant de classe fonamental. I per lo tant eren coses que ens involucraven molt, ens importàvem molt a les dones del Sindicat i a les dones treballadores. Per lo tant, com a Sindicat no hi havia cap argument per d'alguna manera no intervenir respecte aquests temes. No eren de la vida privada, no eren de la privacitat, eren temes polítics. I temes que no eren la marge de la classe obrera sinó que pertanyien a la classe obrera i sobretot a un sector fonamental de la classe obrera que érem totes les dones, no?. Eren aquests els arguments que nosaltres plantejàvem. I el cert és de que quan anaves xerrant en assemblees, el tema de les lluites de Chuministes, de les categories, dels salaris, tot lo que anàvem discutint, tot importava molt a les dones. Però aquests temes moltes vegades que eren així més relacionats amb lo que teòricament es diu la vida privada, el repartiment de les feines, el tema del temps diferent, la cura dels nens, la cura dels grans, la sexualitat, la planificació, l'avortament, eren temes molt sentits per les dones. És a dir, que en realitat eren coses que les afectaven d'una més determinant a vegades en la seva vida que altres aspectes de l'àmbit laboral. És a dir, que arribem a l'àmbit laboral carregades de tot lo que representa ser dona. Nosaltres no ens podem dividir. Forma part de la nostra vida. A l'empresa no deixem de ser mares i de lo que representa socialment ser mare i les càrregues que això vol dir. Per lo tant, tots aquests aspectes per nosaltres eren essencials i per les dones eren essencials, perquè estaven marcant aspectes fonamentals de la seva vida i del seu treball. El seu treball a l'empresa depenia dels rols socials que tenien com a dona i de les altres càrregues socials que tenien com a dones. Per lo tant, de privacitat o de coses que l'involucraven políticament o socialment... nada, perquè tenia una transcendència econòmica, social i política. I era el que nosaltres volíem fer entendre. Però clar, això era el que costava, perquè tota la tradició sindicalista és molt masculina; no Comissions, sinó tot lo que són els antecedents històrics del Sindicat és molt masculí. Clar, amb el moviment feminista el que va fer és plantejar que tot era política, però això era nou. El que tot és polític és una cosa dels anys 60-70, no era anteriorment com a fet social, ni social, ni polític, ni sindical. I és aquest canvi de plantejament el que s'introdueix en les organitzacions sindicals. És a dir, que no era una cosa senzilla que ja hi és en la tradició de l'esquerra, no, no, que l'esquerra no tenia aquesta tradició tenia una tradició diferent de lo que representava fer la política o lo que era lo social o lo sindical.

E.- Quines respostes vas tenir?

Bueno, tindria que pensar una mica tot lo que va passar, però jo recordo algunes discussions difícils, eh!, amb algun organisme de dir: "per què heu de fer xerrades d'avortament, per què heu de discutir d'aquests temes, no?". Jo crec que vam anar fent, vam anar fent, eh!. Es a dir, que lo de la Secretaria jo recordo que vam fer xerrades, vam fer reunions, vam fer assemblees. A vegades, amb més o menys desconfiança dels òrgans que tenies, però jo penso que anàvem fent. Jo un dia parlant amb l'Aurora, em deia: "tu te'n recordes un cop que ens vam prohibir no sé què", i vaig dir: "mira, no me'n recordo, no me'n recordo, sé que va haver-hi alguna de les reunions de dones que van tenir algun problema, però jo crec que finalment les vam fer totes, d'una manera o altra les vam fer totes". I vam salvar les incomprendions de que les dones es reunissin soles, perquè moltes de les discussions que van haver-hi en els inicis i que

encara han durat molt de temps, és perquè les dones estem soles.

E.- Això no s'acceptava des de...?

Des de molts llocs, des de molts llocs. És a dir, la Secretaria existia com a tal, però que hi hagués una reunió, una secretaria, alguna gent plantejava perquè només dones, i no només ho deien els homes sinó les dones. Plantejaven algunes dones que perquè tenien que ser només dones, perquè aquests temes no podien fer-se en comissió mixta. Algunes de les assemblees que plantejàvem només per dones a l'inici eren vistes com una mica estranyes, perquè ens deien que perquè fèiem només assemblees de dones, què havíem de parlar allà que no havien d'estar els homes, perquè no podien anar els homes si era una lluita comuna.

E.- Es tenia una reticència a acceptar homes a les vostres reunions?

Perquè en principi vam plantejar unes reunions exclusivament per dones. Les vam plantejar clarament i això s'ha imposat fins ara, no?, d'algunes reunions exclusivament per dones.

E.- Algunes.

Algunes, no totes, perquè en alguns moments, de quines coses o quines reivindicacions o quins plantejaments, volíem justament que fossin mixtes. El gran problema que s'ha tingut sempre és que quan és mixt venen molts pocs homes. És a dir, que és una cosa bastant contradictòria, no?. Quan tu la feies de dones la gran escandalera, perquè què es podia parlar en una reunió que no podia venir algun home del Sindicat si eren temes sindicals. I aquí, la dificultat d'entendre una mica el moviment autònom de dones. Això reflexa la crítica cap al feminisme, com a moviment exclusivament de dones. La incomprensió, això de la necessitat per un espai autònom per elaborar, per discutir, per plantejar coses. Era una incomprensió teòrica d'aquest espai que estava dins el Sindicat però que també estava cap a fora, no?. El que sí que vam plantejar des de l'inici eren les Secretaries, les comissions de les dones, només de dones. Això sí ho vam defensar molt clarament. Ens hi semblava que era bàsic. Era bàsic per nosaltres, per donar-nos força, per a discutir, per elaborar, per plantejar les coses. Semblava que era un espai que l'havíem de tenir, no?. I després les reunions àmplies les diversificàvem depèn quines reunions les fèiem amb dones i quines altres amb homes. Només hi havia conflictes quan dèiem una de dones llavors hi havia el gran conflicte; assemblea 8 de març només de dones..el gran conflicte no?això ha esta sempre sistemàtic, un curs de formació només per dones problemes crec que això amb el temps s'ha anat difuminant perquè també amb el temps cada cop són menys les reunions exclusivament que tu plantejges dones i cada cop les fas mig mixtes sobretot amb la política quotidiana, el que si que s'ha conservat és que la Secretaria de la Dona i dels grups de dones són de dones això es continua conservant, els nuclis la voltant de la Secretaria són de dones/

E.- La direcció diguéssim

Si si bueno la Secretaria de Dona, les col.laborades, les reunions que hi han de treball, els equips de treball,.. són dones/

E.-Com està estructuada la direcció, hi ha una responsable lo que m'explicaves abans hi ha una responsable hi ha una comissió

Bueno en aquell moment nosaltres estàvem----hi havia una comissió en un inici perquè veníem d'un grup i no volíem que la cosa s'institucionalitzés només en una figura d'una responsable sinó que volíem tenir la força del grup, o sigui no hi ha una Comisión de mujeres

E.-Del grup em vas dir que estàveu tu

Bastanta gent estàvem... sobretot les que jo recordo en aquest moment perquè era l'últim nucli estàvem la Nuria, la Aurora, la Dorita, la Pepi, la ---- la Mª Queralt que era una dona de químiques, hi havia més dones...el que passa és que sóc molt despistada. Però bueno com més nucli i després hi havia altre dones d'altres empreses i així que ens veiem i així no, però era aquest intent de que fossin aquestes persones tenir una responsabilitat individual, era aquesta la discussió no tant... sobretot era la discussió que no fos una responsabilitat individual amb l'objectiu de la necessitat de que fos una elaboració comuna, de que d'alguna manera fos un treball de grup que no depenguéssim de les altres per donar forces a la dona

E.-Això va ser una decisió unànime

Va ser discutit jo crec que va ser més aviat una cosa que sortia com de consens/

[FINAL CARA A, CINTA 7]

[INICIO CARA B, CINTA 7]

E.- O sigui, que no van ser dos opcions que es van presentar per separat, sinó que...

No, jo crec que en el primer moment era com una mica natural de dir: "se'm demana a mi o a l'altra que fem de responsables, però no és una responsabilitat individual, vale!. És com continuem treballant, o com fem grup, o com fem nucli. Era més aviat això. Venia d'una tradició diferent. Jo crec que amb el temps la idea de la Comissió s'ha anat perdent i queda més la responsable de la Secretaria. Una altra cosa és que la responsable de la Secretaria tingui un equip, o depèn de quines responsables en aquests moments hi ha pues tingui més o menys empeny en tenir la voltant pues un grup de dones o no, o s'ho manega sola. Vull dir, això ja depèn més de les individualitats o de la manera com ho té organitzat o les possibilitats; de que hi hagin més dones que vulguin treballar amb elles. A vegades, no és l'opció sinó la realitat, no?. En aquell moment perquè era un procés de transició. I si donava peu, si volia, jo crec que alguna discussió van tenir del reconeixement de la Comissió, no només la Secretaria sinó de la Comissió. Jo crec que això ho van discutir fins i tot en alguna reunió o alguna jornada, que no només es reconegués la Secretaria de la Dona sinó que es reconegués la Comissió de la Dona com un espai organitzatiu específic, no?. Jo crec que era una mica el que estàvem parlant, no?, perquè el fet de la força que donava grup, el fet de la necessitat, de l'elaboració més col·lectiva sobretot en temes que eren molt nous. El fet de la força que podia donar la pressió de grup davant de fets, no?. Del fet de que fos un espai unitari, i més sabent com estava el Sindicat respecte a les qüestions més de diversitat política. Sempre que fos un espai que es poguessin trobar dones de diferents corrents, com un manera de poder confirmar l'aspecte de gènere. Era... jo crec que era en aquest sentit. I sobretot el recolzament personal que ens provocava, que ens podia provocar a totes, no?. El fet d'aquesta cosa de grup, jo crec que sobretot a l'inici. Jo per lo que vaig veure després, és que tot això es va anar difuminant i perdent. Van anant i sortint també les dones del primer grup, però també era tot molt mòbil, no?. I ja quan es comença a organitzar ja dintre del Sindicat, pues cadascuna es fica més en responsabilitats de la seva federació, del seu territori o agafant altres camins, no?. Vull dir que són coses una mica així, no?. Tot va seguir un procés.

E.- Bueno, lo que et preguntava era quina era l'estructura...

Llavors, en aquell moment l'estructura era: està la Secretaria de la Dona de la CONC. I en la secretaria de la Dona de la CONC hi havia com una comissió que Treballava... jo, que tenia la Secretaria de la Dona de Barcelona, estava l'Aurora i estàvem unes quantes dones la voltant d'aquella comissió, no?. Clar, era una estructura informal la Comissió, perquè l'estructura real formal era la Secretaria. Llavors, formalment com a estructura real la Secretaria de la Dona de la CONC es tenia de racionar amb la Secretaria de la Dona de Barcelona, de l'altra comarca, de l'altra comarca o les Federacions, perquè molts cops quan nosaltres fèiem les reunions formals, era una convocatòria que seguia una mica en paral·lel lo que és l'estructura del Sindicat, no?. Siguí, la secretaria de la CONC convoca a la secretaria de Barcelona, del Vallés, a la del tal, a la de químiques, a la del tèxtil, no?.

E.- Cada federació de ram tindria una Secretaria.

Exactament, l'estructura era reproduir els òrgans de direcció del Sindicat i a cada òrgan de direcció tenia que haver-hi una Secretaria. Aquesta és l'estructura que es va discutir de l'inici i és la que continua fins ara. L'única diferència era l'èmfasi en que hi hagués una comissió de treball més de grup la voltant de tot això. Que en algun moment fins i tot van arribar a ser, aquesta comissió va canviar de primer grup a formar part algunes de les responsables que s'anaven anomenant, de manera natural anaven formant com aquest grup que més enllà de les reunions formals també podien fer pinya respecte a coses; les pròpies responsables, no?. Teòricament, l'inici hagués estat que cada responsable en cada àmbit després tingués la seva comissió, perquè també era una qüestió de participació, de treball més de base, d'ampliar les idees feministes la màxim. És a dir, teòricament es feia la seva responsable d'un lloc i la

seva comissió, la responsable d'un altre lloc i la seva comissió. I l'estructura formal de les responsables de cada lloc seguia la mateixa estructura del Sindicat, de federacions i territoris.

E.- Havia creat un xarxa, no?

Clar, era una xarxa, era una xarxa intentat que fos més àmplia que les persones. Aquesta era la idea.

E.- I no es va aconseguir?

En algun moment sí, en algun moment algunes de les secretaries tenien grups treballant. Algunes secretaries, no totes, perquè també el procés no va ser automàtic. No es van començar a constituir el Sindicat i sempre la responsable a tot arreu, no?. Algunes es van anomenar aviat i altres van continuar, ho van anar fent després, no?, perquè també una de les altres coses que al menys sempre ha provocat una mica discussió, és qui tenia que ser responsable de la Secretaria, si tenia que ser una dona o no. Uns deien que "perquè una dona"; en algun cas. Però una dona que tingués clar els temes de gènere, no el fet de ser dona i més en aquells moments, vol dir representar que tingués clar el tema de gènere. Nosaltres plantejàvem que fos una dona que s'ho cregués, que tingués ganes de barallar-se dintre del Sindicat per això, perquè era un moment que estàvem començant. Barallar-se en un sentit positiu de fer força, de que no es cansés, de que tenia que estar a molts llocs, de que tenia que ser bastant persistent, no?. Que s'ho cregués i que fos persistent. I que a més que tingués una certa idea sindical per poder incloure els temes de gènere en les propostes sindicals. És la idea que nosaltres teníem. No de que fos la secretaria de quarta que d'alguna manera venia a ser omplerta de manera formal per la dona que es pensava o per acords entre sectors del Sindicat pues li toqués, o que bueno, no sabien quina secretaria donar-li d'alguna manera, perquè això ha pogut haver-hi en alguns casos aquesta temptació, aquesta tendència i això no és lo que convé. El que convé és de que sigui una secretaria important. Jo crec que no ho ha estat mai. Per mi sí però pel Sindicat no. jo crec que sempre ha estat una secretaria no de les de primer nivell.

E.- Això que m'estàs explicant, aquesta era la voluntat de voler evitar que la Secretaria estigués directament... diguéssim manipulada?

No, no, no tan manipulada sinó per desconsideració. Jo crec que a vegades, a veure, a vegades el fet de que la Secretaria de la Dona... la idea és de que estigui una dona que s'ho cregui bé que tal i que qual, no?. El fet de que a vegades es posés una dona que no tingués aquestes característiques o no es fiqués ningú, jo crec que més aviat tenia el sentit de no donar-li la valoració que tenia la Secretaria. Va més per aquí, eh!. O a vegades volies tenir pues gent o del teu corrent o coses així, però més aviat perquè no ha estat secretaria de primera. La de la Dona, pues aquella Secretaria que jo crec que des de l'inici i malauradament fins ara, és una secretaria de segona. No és aquella que "yo escogeria aquella", no?. I jo no ho comparteixo, perquè crec que és de les més importants la Sindicat. Per mi és de les més importants del Sindicat, perquè a més representa que travessa tota la política del Sindicat. I que el Sindicat tindria que fer una aposta realment perquè que aquesta fos una secretaria amb molts recursos i molt ben considerada i a és en que poguessin haver-hi dones amb molta capacitat sindical i molta capacitat d'intervenció, perquè això fa canviar tota la política. És important, no?. Per això jo crec que és una de les grans discussions des de l'inici. El fet de que existís no volia dir que allò fos la gran secretaria. No, jo sempre he vist que ha estat, ho hem viscut moltes vegades les responsables de Secretaria, no?, de que era la... aquí dèiem que "era com la Maria". És un terme molt femení i té molt a veure amb això. I sempre hem lluitat perquè fos valoritzada. Les dones hem d'estar a la Secretaria de la dona i a altres secretaries. Jo no he compartit la posició d'algunes companyes de dir: "si et farta estar a la Secretaria de la Dona perquè és una Secretaria que no et valora". Jo això no ho comparteixo. Jo crec que és important estar a la de la Dona i a la d'acció sindical. Ens hem de creure que és igual d'important, encara que el Sindicat no la valori, perquè jo crec que la nostra valoració també té a veure amb les expectatives que generen respecte a la mateixa a la que tenim nosaltres. És a dir, que encara que no es consideri tan fonamental, jo crec que ho és. I en la mesura que crec que tu l'acabes d'interpretar-la així, també tens una força diferent per plantejar-la la Sindicat. Si acabes interioritzant que és que allò no pinta res, pues no pinta res.

E.- Plantejaves abans quan parlaves del MC, que la intenció era que les dones ocupessin càrrecs de responsabilitat dintre del partit. Dintre de la Secretaria també hi ha aquesta voluntat de voler portar el càrrec de direcció dintre del Sindicat?

Per part de les dones del Sindicat?

E.- Sí, sí.

Sí, jo crec que les dones del Sindicat, totes, les de diferents opcions polítiques, considerem que és fonamental que hi hagin dones a tots els àmbits de direcció. Això jo crec que des de l'inici, perquè és una de les tasques de la Sec, bueno, que es fa a les secretaries. Per una banda hi ha tota la qüestió de política sindical, i per una altra banda hi ha tota la qüestió organitzativa. La importància d'estar a llocs on es marca la direcció de la política del Sindicat, no?. Jo crec que sí, que és una constant des de l'inici. De voler estar en àmbits de direcció, amb les dificultats que això genera a l'inici.

E.- Dificultats.

Sí, dificultat mmm... perquè el Sindicat és molt àmpliament d'homes l'inici. Jo no recordo els percentatges, ho hauríem de mirar, però els percentatges de les direccions dels primers congressos crec que eren molts més masculines que ara. Ens hem anat incorporant més, però jo crec que això sempre ha estat una constant. Ha estat una baralla que es va plasmar en totes les discussions dels congressos de la CONC sobre la qüestió de la proporcionalitat. És a dir, la voluntat que volem i que a més per les bones aconseguir. Allò de matxacar i dient i fer l'esforç, no s'aconseguia, no?. I llavors, d'alguna manera es va plasmar a nivell d'Estatuts aquesta obligatorietat. Que és també lo que opinava abans, de que és important que si es fa tot una treball la voltant difícilment també s'arriba però això de la baralla per la professionalitat, jo crec que marca i palsma aquesta voluntat d'estar als llocs de direcció des de l'inici fins ara. I existeix perquè en l'anterior congrés confederal, fa dos congressos confederals que es va perdre... l'esmena de la proporcionalitat de dones als òrgans de direcció. Aquí la cosa està assumida, ho vam assumir. Aquí a la CONC ja fa 8 anys, però com és confederal no existeix. És com un recomanació no com a norma estatutària. Vull dir, que el Congrés no ho va valorar important aquesta proporcionalitat. Va perdre l'esmena per molt poc però no es va acceptar. Això vol dir alguna cosa també. Que la valoració sobre la importància d'aquesta representació, pues no està compartida per la majoria del Sindicat, no?.

E.- En canvi, el fet d'anar augmentant la presència femenina als òrgans de direcció, ha fet revaloritzar la Secretaria?

Jo crec que ha fet revaloritzar a les dones, no tant a la Secretaria. És a dir, el fet de que hi hagin dones a llocs de direcció, també tot és molt variat, perquè també totes les dones som diverses les unes de les altres, no?. Hi ha dones que poden tenir uns plantejaments més de gènere i altres pues no ho poden compartir, o les poden compartir amb molts matisos, no?. Però jo crec que en general, la presència de més dones a la direcció, fa avançar els plantejaments respecte a la necessitat de que es tingui en consideració a l'hora de fer política els aspectes de gènere. Algunes dones segurament no, perquè s'incorporen des d'una visió molt masculina. Però hi ha altres dones que no, i jo crec que avança respecte a les dones en general i no respecte a la Secretaria. La Secretaria no és l'objectiu que avança la Secretaria. La Secretaria és per fer avançar tot lo que es polítiques es fan des del Sindicat. I això es pot fer des de la Secretaria i des de les dones que estan en el òrgans de direcció. Hi ha dones que estan en òrgans de direcció que no participen a la Secretaria però que d'alguna manera poden compartir coses/

E.- Però es referien a les polítiques.

A les polítiques, exacte; sí, sí. Jo crec que sí ajuda, perquè si no totes, algunes de les dones, sí que poden estar pensat quan s'està discutint algun tema, de com incorporar alguna qüestió... sinó totes, sí que moltes dones poden donar un model diferent de formes de fer o de plantejaments sindicals o d'inquietuds, o de sensibilitats, respecte a temes que si només estiguéssin homes o no hi haguéssin un número de dones no existiria jo crec que és com tot, això és el sector fonamental?, pues no. Però és un factor, i per això tant des de l'inici com ara, es continua barallant per la proporcionalitat. Primer per fer avançar les coses i segon per qüestions de justícia. És qüestió de política social com totes les polítiques igualtat la igualtat d'oportunitats no vol dir igualtat de llegar perquè estem en una altre posició ---que cal fer hi han molts entrebancs estem en una altra fase de veiem que hi ha algo que està impeding: dificultats de les dones en quant a temps o en quan funciona el Sindicat, o els horaris del Sindicat anem a parlar d'això. Algunes dificultats poden ser de que algunes dones creuen que no estan prou formades. Anem a parlar d'això, però moltes de les dificultats no venen d'aquí, venen de la pròpia inèrcia del Sindicat que continua pensant amb els llocs de responsabilitats moltes vegades amb un home i no amb una dona. I això és el que pot ajudar a aspectes com el de proporcionalitat. Perquè a mi l'excusa aquesta de "que no estan formades, de que no quieren", pues bueno, no va per allà. Algunes no volen, però no són totes. I dic: "anem a discutir altres factors, anem a discutir com funciona el Sindicat en aquestes jornades, anem a discutir si es podrien organitzar les coses diferents amb una cosa més d'aquí, més participativa, donant

lloc a tothom, eh!. Anem a veure si donen confiança a aquesta dona que tu creus que no està formada, i ja veus que la cap de 3 mesos s'ha espavilat molt més que tu. Els homes tampoc han nascut ensenyats. I a més, es demostra que les dones que aspiren a un lloc de direcció, en general, tenen una gran preparació, perquè moltes dones tenim aquesta qüestió de sempre tenir més aviat una sensació d'inseguretat en nosaltres mateixes a l'hora de fer les coses, no?. És a dir, en general, si tu mires el promig de les dones que estan en direcció, són dones molt potents amb relació als homes. Per lo tant, jo crec que sempre el promig de les dones de la direcció, això és un estudi que es podria fer, però crec que en general tenen una capacitació molt alta, perquè per desgràcia han tingut d'anar provant que són tant o més vàlides que els homes. I els altres com que no han tingut que provar d'alguna manera, ni cap ells ni cap els demés, pues poc repte, poc aprenentatge i poc esforç a vegades han tingut de fer en relació a les dones. No dic que no ho hagin fet, però en relació la gènere això és així. Bueno, i després seguint una mica amb això només, que jo crec que sí que és important que siguin òrgans de direcció però això tenint en compte que també cal veure de quina manera als òrgans de direcció, eh!. Però que les dones que arribin tinguin una o puguin tenir una perspectiva una mica diferent de fer les coses que la rutina masculina moltes vegades, no?.

E.- Quina manera diferent?

Bueno, crec que fa més avançar que hi hagin dones que tinguin una certa perspectiva de gènere que no qualsevol dona, no?. Vull dir en aquest sentit, no?. No qualsevol dona en una organització fa avançar. Crec que fan avançar sobretot aquelles dones que realment poden aportar coses una mica diferenciades o poden donar aquella visió o aquell esforç en la manera d'elaborar les coses que tinguin en compte la perspectiva de les dones.

E.- Abans has fet un comentari...i deies que hi ha dones que no volen estar o la manca de participació femenina la Sindicat, i plantejaves l'horari...

Sí, perquè jo crec que de lo darrera de no volen estar, s'amaguen moltes coses.

E.- Quins factor creus tu?

Jo crec que per una banda... les igualtat distribucions dels temps, és bàsica. Jo crec que encara que moltes de les dones més actives del Sindicat dins de lo que és la seva esfera familiar o de responsabilitats pues jo crec que poden haver fet acords una mica diferents en lo socials, en quant a més repartiment, pues tanmateix continuem tenint moltes de les dones i sobretot en àmbits d'empresa, moltes responsabilitats. Continuem tenint molta responsabilitat de la cura de les persones, responsabilitats domèstiques, que bueno, que per una banda hi ha tota la discussió a dins de la família però hi ha una discussió també externa de la societat, de com s'organitzen els temes dels horaris. I dintre del sindicat jo crec que hi ha dedicació total i amb molt poca... a vegades, eh!, però hi ha una certa tendència a centralitzar les feines. Una persona amb molt poca delegació de coses, fer poc equip. Clar, el fet de la manca de tems, jo crec que és un factor important. Uns horaris a tuti ple a moltes dones els hi tira enrera, perquè representa que han d'optar a altres aspectes de la seva vida o perquè tenen impossibilitat d'arreglar altres coses i realment és un factor que pot ser determinant, no?. No és que no volen, és que anem a mirar què és el que tenen darrera, no? que els exigeixes tu com es pot discutir això no?. És com quan fas formació com quan fas altres coses anem a discutir com podem organitzar algo que sigui més equilibrat amb aquests repartiments o amb aquesta redistribució d'horaris que estem plantejant en àmbits laborals. Estem plantejant uns temps de treball diferents no? que compatibilitzin el viure pues també dins del sindicat anem a discutir tot això és un tema gordo, com ens estructurem els horaris per tal de que tothom puguem fer sindicalisme puguem viure puguem compartir coses a la cases; i els homes també, perquè per a mi no és un gran mèrit que un home estigui de les 8 del matí a les 10 de la nit. A mi quan un home em diu això dic mira: "i a casa teva que fas? què fas a casa teva?" perquè jo també estic aquí des de les 8h de matí a les 9 h de la nit representa que no fots ni brot a casa teva, per lo tant no et posis medalles que per mi no tens cap medalla al mèrit perquè el mèrit seria que fessis sindicalisme que tinguessis la responsabilitat casa seva, que la teva companya pogués actuar en el mateix nivell que tu. Exacte això si que seria un mèrit no? vull dir que és aquesta imatge, que alguna gent està transformant. Jo crec que fins i tot alguns homes la Sindicat comencen a valoritzar altres coses, que jo crec que moltes dones sí que el Sindicat això... no volen entrar. Moltes volen no tenir de deixar totalment altres aspectes per les coses del Sindicat. I aquesta exigència de poder fer compatible tot és important en el treball i en el treball sindical també. En això no estic dient que no tenen que haver persones que tinguin un nivell, una dedicació més intensiva... pues està clar, perquè el Sindicat realment té una estructura molt complexa i això representa que cal algun canvi. Però sempre pot ser més rotatiu, sempre pot ser més a curt plaç i no de per vida. Coses d'aquestes. Jo crec que és tota una discussió que jo crec que

s'està entrant més en la discussió de treballar menys, compartir la vida, compartir coses. En l'àmbit del treball es comença ara molt a discutir d'això però també cal discutir dintre del Sindicat, perquè aquestes és una de les grans dificultats de participació. Si mirem per exemple les dones en els òrgans de direcció, m'agradaria que també mirar la composició de famílies de les dones: quantes tenen fills i quants fills tenen, o quines responsabilitats tenen cadascuna, no?. I això jo crec que seria molt important en relació als homes quants fills té cada home i quina responsabilitat tenen—o si tenen els fills ja molt crescuts i ...coses d'aquestes. O com viuen quan tenen els pares malalts: unes i altres... en aquests moments el Sindicat, no?. És a dir que, finalment el Sindicat és formar part de tota l'estructura de treball també. Una part de més voluntariat, més de militància, però hi ha moltes hores de treball i cal organitzar-les. I després tot l'aspecte de la confiança. Hi ha dones que no tenen confiança en sí mateixes. Les expectatives de la gent també responen a les expectatives socials que es tenen d'elles. És a dir que, quan tu generes confiança cap a les dones que tens la voltant, segur que volen estar a la direcció quan tu tens una actitud de infravalorar les dones que tens la voltant, pues mai no generaràs el fet de que aquella dona vulgui estar allà. Vull dir que també la manera com a vegades treballem amb la gent que ens envolta, fa que determinis qui podrà formar part o no de la direcció. I qui l'estàs realment desconsiderant totalment, eh!, i generant tu inseguretats respecte a l'altra gent. Per lo tant, no són responsabilitats exclusivament de les dones, sinó dels homes que poden estar no valorant el munt de dones valuoses que tenen la costat. I llavors clar, et toca a tu com a dona no només creure't que vals sinó que a més barallar perquè s'ho creguin els demés que vals i això és fort no? Vull dir que és una part de la socialització important, però crec que no és el nostre conflicte. És el conflicte dels altres: de com et veuen, de com et valoren, de com no s'empenyen en que aquelles dones que tenen allà donar-li responsabilitat o capacitar-les o tenir-les en compte en el moment de donar responsabilitats o capacitar-les o tenir-les en compte en el moment de donar-lis responsabilitats si sempre dones als mateixos, els mateixos són els que ...qui té la informació té una capacitat de decisió de poder més alta, no?. Si tu no facilites que les dones puguin agafar responsabilitats i sempre les deixes marginades, evidentment pues estar configurant uns llocs de direcció que hi ha uns quants que estan a l'aguait i seran els que seguiran i no les altres.

E.- I per què més creus que pot influir en aquest no voler o en aquesta no participació la Sindicat?

Jo crec que el temps, els horaris, la manca de.... confiança de gent que en aquests moments té que pot tenir direcció respecte a dones. Jo crec que això és molt important. La manca de promoció és molt important, perquè no només és un factor teu sinó que és dels altres, no?. També de vegades també passa que depèn de l'ambient o llocs que estàs, pues cal vèncer aquesta possible inseguretats de les pròpies dones. És a dir, de com et veus a tu mateixa. No només és personal sinó és un fet social. I de la por a fer determinades coses. I després també hi ha opcions de vida com tothom, no?. Es a dir, que també hi ha dones que depèn de quina imatge tenen la Sindicat, desde luego...no imatge política sinó de treball pues no es volen veure involucrades fins la 100% tornem una mica als horaris no perquè si l'obligaga a agafar un ritme una opció de vida que trenca altres opcions que té o les fa incompatibles pues no s'hi pot pringar jo crec que té molt a veure amb això. No hi ha elements de formació intrínseca, ni inseguretats intrínseca. Són qüestions de inseguretats social, de rols, o de promocions internes o de moltes coses. A vegades sí que has de fer una formació espacial per les dones, però jo m'hi nego a pensar que la dona està menys formada que els homes, sindicalment, perquè la formació sindical és molt de la pràctica també. Nosaltres des de la secretaria es fa formació per dones, però sobretot pel tema aquest d'agafar una mica de forces, d'autonomia i de saber el que saben, de reconèixer el que saben, no?. No tant... a vegades de donar molts coneixement. Alguns sí, però no tant. Jo crec que això és una excusa. Com a consideració general és una excusa.

E.- Perquè tu parlaves que... la principi vas començar per tu mateixa quan t'ofereixen ocupar un lloc de responsabilitat a la direcció.

Sí, sí, em va fer por, em va fer por. Jo crec que aquesta inseguretats una mica que tens de què faràs, de com ho faràs, no?. Com ho faràs, perquè no havia estat en aquell àmbit, perquè no ho coneixia. Perquè el Sindicat... és el primer moment en que es legalitza el Sindicat. Jo no tenia una experiència de què volia dir estar en un lloc de direcció. Per mi era una cosa completament desconeguda. Jo crec que és diferent una mica, però bueno, és un repte, no?. És un repte que un cop que comences també vas madurant i veient que bueno, no cal saber de tot, no?, perquè és una mica la responsabilitat que jo m'autoimposava de dir: "estaré jo allà sola en el meu sector, i tinc que contestar tot, tinc que fer de tot, ho tinc de fer perfecte, tinc de quedar bé, perquè no era lo personal sinó que tinc de fer quedar bé, no?". Jo crec que era la meva por, no?. També m'impactava que fos un món majoritàriament masculí, no?. Està clar que sí, i més amb un tema de gènere però és algo que un cop que dius: "bueno, són coses com davant d'una cosa desconeguda o nova, que t'impresiona però ho puc fer i ja aprendré el que no

sàpiga, no": i jo crec que és una mica la cosa aquesta de totes les persones, però que en les dones jo crec que socialment sempre aquest punt més d'inseguretat el tenim respecte als homes.

E.- M'has parlat de la Secretaria en general, de la teva experiència personal dintre de la Secretaria...?

Bueno, jo... vaig estar... em sembla que van ser 4 anys. Un mandat. Jo el que recordo molt és un treball molt en comú. En els primers moments era un treball molt en comú amb totes aquestes dones que parlàvem. Un treball molt d'intentar organitzar, de tirar la Secretaria, els rams. Llavors, estava molt en relació amb el moviment feminista. Participava molt amb la Coordinadora feminista. Formava part de la Coordinadora feminista i d'alguna forma ens identificàvem com les dones de Comissions que érem les que estàvem especialitzades amb els temes laborals; per dir-ho d'alguna forma, no?. És aquesta... les especialistes en els temes laborals. Érem les militants/

E.- Érem?

Sí, perquè la Núria també estaven i altres dones també estaven per allà. Era la cosa de formar par d'aquest doble... Recordo molt també una posició molt feminista meva respecte la Sindicat. De fer molt èmfasis en que no podien anar/

[FINAL CARA B, CINTA 7]

[INICIO CARA A, CINTA 8]

Pues això, és molt el fet de formar part de les dos organitzacions, no?. I que les dos organitzacions no fossin incompatibles, sinó fos compatible. Jo crec que és el moment que tot es comença a crear, no?. És un moment fort de la Coordinadora feminista aquí a Catalunya. Va dones de barri. És un moviment que està configurat per dones de molts sectors socials, dones independents també. I és aquest intent de formar part del moviment feminista sense contradicció també a formar part del moviment sindical. Jo crec que era aquesta doble tensió, que traslladava en una banda i en l'altra. Crec que recordo que per mi era important. Era una cosa que la discussió en els dos àmbits sobre aquest sentit, que era una mica la teorització sobre això i la pràctica sobre això i és l'intent d'organització de les dones de les secretaries, el moment de mirar els sectors com estaven, els convenis, tot el tema de les ordenances, què és el que calia, analitzar, quin tipus de qüestions plantejar, participar en les assemblees, convocar reunions i assemblees de dones dins de l'àmbit de Barcelona. Fer xerrades de tot tipus també en l'àmbit de Barcelona. recordo molt sobretot tota aquesta fase, no?. Que era una fase com molt inicial d'organització, molt també de prospecció, de per on ficar ma a les coses perquè també era el moment que podies tenir a l'abast un coneixement sobre bastants coses i també les possibilitats d'estar en una estructura que et feia que podies bellugar-te lliurement, no?. Podies anar a una federació, i si havia alguna company responsable pues treballar amb ella i sinó pues veure què es podia fer, no?. Cosa que era el moment on es començaven a fer les coses. Començàvem a teoritzar quin tipus de plantejaments tenia que fer el Sindicat, quin tipus de reivindicacions, plantejar la lluita política. Recordo tot això, i bueno, les reunions de l'executiva de Barcelona, intentant allà fer, traslladar tot el que discutíem amb altres dones... comprometre'ls amb les qüestions que nosaltres estàvem plantejant en algunes de les qüestions relatives del moviment feminista, tot el tema del 8 de març. Jo recordo que era el primer moment que en realitat el Sindicat participava en les manifestacions que venien donades del moviment feministes o altres organitzacions socials, no?. Era una data que el Sindicat no tenia, que la va incorporar el moviment feminista, encara que ara aquest àmbit és nostre. Pues no, el 8 de març qui el treu és el moviment feminista. Només teníem el primer de maig, i és el 8 de març que es va ficar com una part important. I a més a més, en aquells moment surt com el 8 de març "dia de la dona treballadora", i està fet així pel seu origen, lo de la --- de Nueva York, recuperant aquella part de la història que ningú no coneixíem; jo la primera.

E.- Recordes alguna d'aquestes reunions en especial?

De l'executiva?

E.- O...no sé...

La veritat és que no. Tinc molt cacau. Jo crec que per recordar aquestes coses hauríem de seure unes quantes dones i començar a xerrar, perquè a llavors jo crec que suggereix les coses que hi havia. No, jo

no recordo cap reunió especial.

E.- O algun tema que fos especialment conflictiu?

Jo crec que lo que hem parlat abans. En general és lo mateix. En realitat lo que jo explicava abans de lo que ens passava a Catalunya i a Barcelona era el mateix. Era una mica les mateixes discussions i tot. Però de totes formes vaig estar 4 anys. Vaig estar lliberada, que també per mi això era una cosa una mica nova. El fet d'estar plenament en dedicació amb el Sindicat, era algo que... Jo me'n recordo que venia la Sindicat a les 8 del matí, perquè clar, jo estava acostumada a entrar a l'empresa a les 6, i bueno, jo venia a les 8 i pensava: "bueno, no era l'horari, però bueno...".Peus la final ja vaig anar a les 9 h perquè pensava que no tenia molt de sentit. Eren moments jo crec que també moments d'un nivell més alt de militància que el que existeix actualment per part de tothom. Fèiem reunions els dissabtes i els diumenges de consells i reunions sindicals, cosa que després en el temps això va anar variant. No ho dic en negatiu, perquè jo crec que també és important disposar de vida. Però vull dir que era un moment de molta intensitat de treball: matí i tarda, dissabtes i diumenges. Però vull dir que el fet de estar lliberada a mi em representava un nivell d'atenció molt alt en el sentit de donar la màxim. I semblava el fet de que em paguéssim l'organització sindical, pues m'obligava una mica a treballar tant o més que Treballava a l'empresa. Era la sensació aquella de que m'estaven pagant els companys i les companyes, perquè fonamentalment eren les quotes sindicals, no?. I jo si que recordo això de treballar amb bastant intensitat i bastant compromís des del primer moment. Jo recordo l'intent de cop d'estat. Això sí que ho recordo, perquè estava allà a Barcelona la 81. Però va ser que estàvem justament en una reunió de l'executiva. O sigui, que sí que me'n recordo d'alguna reunió d'executiva (risas). Estàvem en una reunió d'executiva i un estava escoltant la ràdio i ens va dir que no s'ho creia. Va representar molt de trasbals per la gent.

E.- Com es va viure aquell moment? O com el vas viure tu?

Sí, jo el vaig viure amb allò de dir... "veig que les coses no estaven clares". És a dir, tot el procés de la transició, tot el moviment com s'havia anat donant, etc. S'havien deixat masses coses en mans de la dreta. S'havia deixat finalment tot allò que semblava que es feia per contentar a tots els sectors. El reforçament de la dreta era molt important. No vaig acabar de saber si triomfaria o no el cop, però en principi tenia que treballar amb la hipòtesis de que si la cosa tirava cap endavant què es feia, no?. Perquè de lo que no triomfava ho vam saber després, no?. Tots estàvem allà una mica desconcertats. Vam estar allà. Crec que tota l'executiva ens vam quedar, i vam estar plantejant què faríem, com organitzar a la gent, quin tipus d'acció plantejar, fer tot com un comitè d'urgència. Es van treure totes els fitxes del Sindicat. Es van treure fora del local.

E.- On estàveu?

A Padilla. Primer quan érem central estàvem a Bailén, que vam estar molt poc temps. Després vam estar a Padilla. El que es va fer és posar tot en marxa l'impremta, vam fer octavetes pel dia següent, cridant a la mobilització cridant a la vaga a tota la gent. vam estar treballant tota la nit. Vam habilitar un lloc d'emergència per si havia algun problema pues tenir un lloc de reunió de la direcció del Sindicat. I vaig estar trucant la meu company, i va treure tot de casa. Va llençar papers com tothom. Va fer una bona esbandida i es va anar de casa. I recordo tota la nit allà. I vam esperar un mica els aconteixements, a veure com no acabava de... era un cop que no va triomfar. Però bueno, també és un moment que veus la inseguretat de les coses. Bueno, de sobte tot un procés que semblava que anava cap a una cosa més estabilitzada, peus es pot truncar. No es va truncar però es pot truncar en algun moment. I clar, t'obliguen una altra vegada a pensar: "pues bueno, potser tornem a estar en les mateixes. Tornem a estar visquent una altra vegada, canviant de pis, a la clandestinitat". És a dir, tornes a un procés anterior. És algo que també en aquells moment podia passar. Tot és com massa feble com per poder pensar en coses molt definitives. Llavors, la gent jo crec que.. tot un nucli de gent va estar a l'alçada del que calia. Alguna gent que no va estar a l'alçada, però bueno. És un moment que també a mi em va fer agafar més confiança en determinada gent. És a dir, que la reacció davant de les crisis és important també per conèixer a les persones i establir llaços de confiança més enllà de les discrepàncies polítiques, perquè malgrat les discrepàncies, les relacions de molta gent de Barcelona amb molta gent era bona, no?. La discussió era molt crispada a vegades, però era una relació d'estar la gent conèixer a la gent, agafar-li confiança, no?. Vam estar tota la nit treballant durant la vaga, i també després per la mobilització posterior que es va fer. A tothom li va agafar per sorpresa. Per molt que sapiguessin, per més que tota la qüestió del "ruido de sables" era una qüestió que es venia parlant, no?, de que l'exèrcit el fet de no haver fet més, pues podia facilitar això i que políticament no és que fos una sorpresa en el sentit de que allò estava dins, però clar, el fet mateix del cop pues és un impacte en el primer moment, no?.

E.- Era una possibilitat en el que realment havíeu contat o que estava molt present?

Era... no, la possibilitat que hi havia, o sigui, el que hi havia és que el fet de que no hi hagués depuració de l'exèrcit, de que estiguessin tots els comandaments, pues era una contínua amenaça sobre qualsevol activitat que es podés fer. O sigui, que en algun moment que es veiés l'estat o un sectors de la dreta o uns sectors de la burgesia que es veiessin que anaven les coses per un lloc on consideraven que anaven avançant massa socialment, pues podia passar, no?. Era algo que estava com un cosa tutealda, no?. Això si existia. La concreció d'un cop d'estat amb el que hi havia... no tan directament però... sí, perquè era tot lo que hi havia de moviments de tropa. Hi havien coses que ja se sabia que hi havia. Si es concretava en algun cop o com es va donar...no, perquè allò va sortir finalment per peteneres. Però políticament sí que estava present, però una cosa és que estigui present políticament i una altra cosa és quan et trobes que no acabes de creure't el moment concret del cop d'Estat; per dir-ho d'alguna forma. És la discrepància, perquè tu creus que jo en aquell moment per exemple, que ja tenia un nou company i pensaves que ja podies tenir un nano, no?... i després et quedes una mica així com dient: "a lo millor encara no és el moment, no?, perquè les coses estan encara molt febles, no?, per comprometre't en tenir un fill de la manera que el volia tenir". Bueno, amb una certa tranquil·litat al menos política, amb una certa estabilitat més o menys política de que no em comportés tenir d'estar en clandestinitat ni tornar enrera. Era aquest mínim de situació una mica de seguretat. Sí que és cert que vaig dir: "millor que esperem una mica". Em va afectar en la decisió personal. Aquella sensació de dir: "potser encara no és el moment, no?".

E.- I aturat el cop?

I aturat el cop, el que es va demostrar és que hi havia molt merder als cuartels. I que havia anat per aquella banda però podia haver anat per altra, perquè hi havien altres processos en marxa. O sigui, que la cosa sempre estava penjada bastant del fil. Allò no va funcionar perquè no estava organitzada la cosa. Se'ls hi va disparar amb ells, eh!. Era un altre procés que hi havia, no?. I això es va desencadenar per una altra banda. Però bueno, la qüestió de la força de la dreta en el procés de transició un cop s'havia deixat això... eren unes crítiques des de l'inici que llavors es confirmava. I que fins molts anys després, era algo latent. Les coses no van anar per aquí, perquè també tot va anar d'una altra manera. És a dir, que el fet social i històrics són una mica complexos en com es van anar desenvolupant, però que tenir allò era com una llosa. No ho acabàvem de tenir controlats, no?. Tenir allò a les casernes, un moviment organitzat. Era un focus de poder que podia girar les coses. Podia girar tota la política, no per sí mateix sinó en relació a interessos de la burgesia i de l'Estat.

E.- No, el que et volia preguntar és si això, aquesta situació realment et provoca una inestabilitat personal?

No, no em provoca una inestabilitat personal. Sí, em marca una decisió personal que és el aplaçar el tema dels fills; aquesta sí. Aquesta sí, perquè anàvem ja tontejant de tenir un fill, però bueno. Hi ha molta feina, estàs molt la Sindicat, però això és la vida. No pensava tampoc en un futur que jo estigués molt tranquil·la en quant a treball i en res. Allò sí que em provoca de dir: "pues esperem una mica, no: esperem una mica perquè això no ha funcionat però...". Jo no volia tenir un fill en una situació de clandestinitat. No volia. Volia tenir un fill o una filla però no a costa de tot, sinó en un moment que jo pogués atendre'l, el meu company i jo, d'alguna manera una mica millor i no en una situació que a mi em provoqués a mi un nivell d'angoixa respecte la feina o altres coses, no?. Per respecte amb ell o amb ella, i per com afrontar la maternitat. Jo sempre he volgut tenir un fill o una filla, però no passava per damunt d'altres coses. Era un sentiment de voler no sé perquè... com molt irracional. No, no, jo volia tenir un fill, però també fer altres coses. I des del primer moment que vaig tenir un avortament perquè no el desitjàvem en aquell moment, el moment de tenir-lo... sempre com molt racionalitzat, no?. Sempre molt racionalitzat el moment. No, el desig, perquè el desig no es pot racionalitzar, però el moment sí, intentar racionalitzar-ho. Llavors, vaig atrassar-ho fins la 84, que sí que vaig tenir un fill. És a dir, que en algun sentit sí m'afecta, clar. No en el sentit del treball, de la feina, però sí que 'afecta a l'hora de tenir un fill.

E.- I per què la 84?

No, perquè ja vam esperar 2 anys, i llavors vaig tenir un avortament espontani. Llavors, més que res per qüestions de salut. Vam estar un parell d'anys, i quan ja vaig voler tenir una criatura pues vaig tenir un avortament de 3 o 4 mesos. I aleshores ja em vaig tornar a quedar embarassada i llavors ja va néixer ell. No ho vaig aplaçar molt tampoc, perquè va arribar també un moment en que no es lo del reloj biológico però sí que comences a pensar, no?. No podia esperar molt més. Quan jo vaig tenir el meu fill ja tenia 34 anys tampoc el volia tenir als 40 anys, per el risc de la salut meu i de la criatura, no?. Pues ja està. Té a

veure amb això. Té a veure molt amb l'edat. Si hagués tingut 23 anys considero que ho hagués tingut la 90, no?. Per mi ja 34 anys ja era un punt límit. Avui les dones els parts de 40, 41, són molt normals, però als anys 80, 34 anys com a primera criatura ja era una edat elevada, no?. Això ha anat canviant amb el temps, no?.

E.- Com canvia el fet de tenir un fill en la teva feina, la teva activitat sindical? Canvia d'alguna manera o no?

Canvia però jo crec que canvia poc. I ara ho veig amb perspectiva, no?. Vaig intentar fer el màxim, continuar fent el màxim les coses que feia, no?. Continuar fent el màxim la meua militància del partit, tenia una responsabilitat, continuava la Sindicat, la direcció ja no tenia la Secretaria de la Dona però tenia la Secretaria de Cultura i estava a direcció igualment. Bueno, anava d'alguna manera tenint moltes hores de feina, tenia moltes responsabilitats, i a més volia fer-ho, em comprometia a fer-les. Llavors, m'ho vaig combinar d'una manera que crec que ara en perspectiva em sembla que no m'ho hagués combinat de la mateixa forma. No, perquè després veus que passen els anys molts ràpid, i que el nano anava creixent i que tampoc li veia massa temps. El meu company li va dedicar molt més que jo en aquell temps. La principi es va dedicar molt més amb el nano que no pas jo. Era una cosa com una mica com invertida del que estàvem parlant, no?. També ell tenia molts menys compromisos sindicals i polítics, també li agradaven, etc. Vull dir, es combinaven les dues coses. La meua mare, la mare del Tomàs, etc. És a dir, que teníem una mica... no li vaig donar de mamar, amb lo qual també va ser millor ja no estava alliberada quan vaig tenir el nano. Estava en una feina d'assessoria en un gabinet jurídic de dones. Tenia una situació de treball bastant precari. Jo em vaig tenir que incorporar a la feina la cap de 2 mesos i mig. No vaig tenir la baixa maternal, lo qual també això marcava, no?. Vaig deixar el Guillem amb una persona que li feia de cangur fins que li vaig posar 4 mesos en una guarderia. I bueno, combinava molt amb les iaies. Però bueno, la veritat és que el veia poc, el veia ja poc. Però en el moment que estava, estava. Era una situació molt qualitativa però no quantitativa. No era allò de dir...estava poc. Quan estava amb ell no estava fent altres coses; per dir-ho d'alguna manera. Però no estava masses estones, que és lo que em venia a referir. De qualitat que no de quantitat en aquest sentit. És que ja té 15 anys. Creixen que ni t'enteres. Jo la veritat és que no em vaig enterar molt. No és que no el seguís, no és que no estigués per ell, no és que no estigués la tanto de tot el que passava. A mi s'ha m'ha passat molt ràpid. Els anys passen molt de pressa. En general, eh!. Però quan tens una criatura jo crec que ho notes més. Jo crec que ho notes molt, perquè la referències de vida a vegades les relaciones amb la teua filla o amb el teu fill.

E.- Deies que la principi ho combinaves amb el teu company/

I les dos iaies.

E.- Que ell es dedicava més, va ser la seva decisió o va ser per circumstàncies d'horaris? Com ho organitzeu?

No, jo crec que prèviament a tenir-lo ja era una cosa bastant xerrada, en el sentit de que per mi tenir una criatura no volia deixar de fer coses que feia. Era una qüestió que estava molt discutida. I per això tota la discussió que et plantejava abans, era el moment de tenir-ho. No el volia tenir a tota costa i deixar penjades les coses. Llavors, també és un moment que es relaciona molt amb aquest decisió amb tota una discussió que en aquell moments hi ha sobre la maternitat en el moviment feminista. Era un discussió una mica doble ambivalent. En aquell moment era 4 o 5 anys enrera, el fet de les dones de tenir fills quan havíem estat discutint i qüestionant la maternitat com un fet obligatori, com la nostra definició com a persones, la nostra obligació de ser mares. Era algo que s'havia impugnat molt, no?. Aquesta determinació especial de la maternitat. L'havíem revertit molt en el fet d'una cosa molt conscient, molt racionalitzada, més en el sentit o la possibilitat de no tenir-ne. relacionar el tenir o no tenir, com un element de ruptura respecte el paper assignat i com un element d'autonomia per la realització de la persona com a dona. Llavors clar, jo crec que això també em marca a l'hora de tenir un fill. És adir, jo el volia tenir però no volia deixar res. Alguna cosa has de deixar. Alguna cosa evidentment vaig tenir que deixar, però vaig deixar el mínim que vaig poder, en lo qual també va ser un sobre-esforç. I sempre lo mateix, sempre les dones han de fer un sobre-esforç gran per poder estar a l'alçada del que jo volia, que m'havia marcat, i el fet que pogués ser compatible la maternitat. I a més, autdemostrar-me i demostrar que això era possible, no?. La súper woman d'avui. Però clar, podia fer moltes coses perquè tenia un company a casa que evidentment ja havia acceptat aquesta situació. Havia acceptat que jo no deixaria de fer masses coses, era un moment que ell podia ser, a ell li venia de gust, li agrada i per o tant no va ser molt difícil sinó que va ser una cosa bastant senzilla. Ho dic com a discussió de parella, no?. va ser bastant fàcil. Que també era una situació bastant excepcional potser amb altres companyes que em

trobava, no?, que realment per moltes dones l'opció de ser mare en la situació que tenien familiar o d'entorn volguessin o no deixaven de fer moltes coses. Per força, perquè els dies tenen 24 hores i la cura de les persones és una atenció molt important i molt delicada també. I llavors, bueno, per això dic jo que en perspectiva crec que aquesta discussió de: "que les dones no tenien que ser mares per obligació, la maternitat era algo molt imposat, i tal i qual"... pues crec que també després ha ajudat molt en la discussió també del feminisme com les pròpies reflexions personals, no?. Crec que s'ha anat cap a extrems a vegades, d'una glorificació massa gran de les dones com a mares, no?. I això tampoc ho comparteixo. Però bueno, equilibrar les coses, no?. És a dir, és una part de la vida, és un moment, necessites també atendre a l'altra persona, i és on hi ha la majoria de les discussions. Jo en la meua opció no vaig impugnar perquè jo ho podia fer-ho tot. I jo crec que vaig poder fer moltes coses però perquè l'he dedicat poc temps en proporció a la del company i perquè tenia un company que estava d'acord. La discussió era una altra. La discussió és com fer això, com poder fer les coses sense deixar de tenir més espais per fer les altres coses i compartir-ho més, no?. Jo crec que aquest és el canvi d'alguna manera, no?. Quan ja ho vaig tindre ja no, però jo crec que en els any 80 una dona autònoma del moviment feminista que tenia un fill no se li mirava gaire bé. Era una cosa molt complicada. Almenys un sector de dones més compromeses políticament i en voler estar en tots els àmbits, eh!. Potser dones que d'alguna manera ja tenien una opció més la voltant només de la lluita feminista com a opció més política o de vida, i no estaven en altres ambient o en altres àmbits, pues potser s'ho plantejaven d'una manera més relaxada, no?. Però per nosaltres allò era un repte. Havíem d'estar a molts llocs. Havíem d'estar amb compromisos. Ens havíem imposat molts compromisos, que jo no crec que sigui negatiu però vull dir que tenia la contradicció de que clar, tot l'aspecte de vida personal quedava molt relegat. i ens vam trobar amb moltes dificultats. Llavors, calia trobar un equilibri. La vida d'ara jo crec que és més equilibrada que la nostra generació. Estàvem fent tot un munt de coses i a més a més com el fet de que pogués sentir-te culpable, de que perquè tinguessis un nano no podies fer altra cosa. Ho dic amb aquest sentit. I jo deia: "jo ho tindrè però faré el mateix".

E.- per què sinó què?

Per mi, perquè és el camí que jo he triat. No per donar imatge a ningú, sinó que jo crec que era una cosa més d'autoresponsabilitat imposada, no?. Perquè en realitat la societat et tirava cap a una altra banda. Més aviat, el tenir un fill era apartar-se de les coses. Era apartar-se de les coses, era deixar moltes coses, era dedicar-te a la cura. I no, jo volia continuar fer les mateixes coses i a més el volia tenir. I a més el podia tenir, no?. Era aquest el tema. Era molt difícil l'equilibri, però bueno, ha resultat bé.

E.- En quin sentit?

La relació amb el nano va anar bé, que la relació amb el company va bé, perquè clar, tot això és conflictiu, no?. Tenir una relació així és conflictiu. Les relacions es podien crispar. I crec que vam poder anant sempre, discutint, a vegades remodelant, anar resituant.

E.- A què creus tu que funcioni bé o que no?

En general?

E.- No.

El meu. Jo crec que una mica a la discussió contínua, per la parella d'anar situant les coses. Jo mateixa, a mesura de que van passant els anys pues el meu nivell de militància la principi van ser molt fort, fins la 91-92. Però després van baixar per la meua part bastant. He anat resituant la meua vida personal i penso que és important el teu fill, i llavors per lo tant, anar deixant allò que em semblava tan important políticament/

[FINAL CARA A, CINTA 8]

[INICIO CARA B, CINTA 8]

I també amb el company. El company també és un company que planteja les coses. És aquest centre, no?. Vull dir que no és que tingués que ser conflictiu però ajudava a anar resolent les coses. No perquè no hi hagués conflictes, clar que hi havia conflictes, no?, perquè si hagués estat així, per més que ----- ho has tot perfecte, no?. Hi ha tendències en un moment a passar-te massa o columpiar-te una mica també. No, i després també el fet de que el cuidés bastant el company, també era una opció una mica de com volia criar a un home, no?. El que sí tenia clar és que volia és que es compartís lo que era la criança, compartís lo que era el biberó. Fins i tot el tema de lactància materna, per molt contradictori que

sigui tot, etc. El fet de no donar-li, és primer perquè tenia un treball bastant precari i em tenia que incorporar i l'altra és que també volia que ell compartís lo dels biberons. Veia que també era important afectivament pels dos perquè pensava que el contacte físic es porta igual, però per mi tenia molt valor. En aquell moment tenia molt valor. I llavors, aquesta opció també era molt racionalitzada el voler compartir la criança i que ell s'involucrés i que tingués la possibilitat també afectiva de tenir un contacte amb la criatura, no?.

E.- El teu company també volia tenir aquesta/?

Sí, era comú, era una cosa discutida prèviament. Jo crec que... ho volia sempre a més. Volia jo i ell, en el sentit de que jo crec que en aquell moment no hagués tingut un fill sola. És a dir, si ell no hagués vist molt tota aquesta complementarietat, pues crec que volia un fill però no a tota costa. Si no hagués tingut aquestes condicions, si no ho hagués pogut fer d'aquesta manera no sé si hagués pogut tenir un fill. Si m'hagués obligat a mi a deixar coses, a canviar completament de vida, pues no sé si l'hagués tingut. Crec que no, crec que en aquell moment no. Potser ara diria: "ostres, no el vaig tenir", no?. Però intentant recordar el meu pensament de llavors. Una cosa és de llavors i una cosa és com ho veus ara, no?. És diferent com valorem la vida en un moment. Intento pensar com vaig prendre la decisió, i crec que en aquell moment no l'hagués tingut sola; potser ara sí. Ara sí, potser ara sí. Però clar, és també després de veure una mica el que has vist créixer al nano, a la filla, el que representa també afectivament. Vull dir, que no és lo mateix prèviament que després, no?. Que l'experiència de la maternitat ha estat en positiu i aquest tipus de coses que prèviament mai les pots saber a l'hora de tenir una decisió. I que a més no es poden traspasar a ningú, que són experiències molt personals en el sentit aquest de que juga o no juga a l'hora de decidir en la maternitat. A més, jo crec que és molt personal.

E.- Mª Jesús Pinto. 22 de desembre de 1999. 5ª sessió. L'altra dia parlaves de la decisió de ser mare, del teu fill, i deies que la teva situació laboral havia variat perquè ja no estaves alliberada, sinó que estaves treballant en...

Estava treballant en un despatx que fèiem un assessorament de dones. Era com un despatx jurídic que sobretot es portaven casos sobretot de separacions, de divorcis i altres coses. Era tipus matrimonialista. I vaig estar el temps després del part, i després vaig estar durant un temps també treballant pel partit, pel MC. Feia tasques una mica de treball sindical, d'àmbit estatal aquí a Barcelona. I després ja vaig estar també durant un temps, em van plantejar d'estar també en tasques del partit. Jo en aquell moment jo estava en el comitè sindical, després vaig estar la comitè nacional. Vaig estar durant una temporada també alliberada pel partit. Vaig anar fent una mica així, fins que l'any 90-91, ja vaig plantejar que necessitava una mica treballar d'una altra manera, no?, perquè d'una forma o altra, treballs així des del 78, amb alguns períodes d'interrupció, però he estat molt temps alliberada per una banda pel Sindicat i per altra banda pel partit. Llavors, pensava que necessitava buscar-me una mica un altre àmbit laboral i poder-m'ho combinar amb militància. Sense deixar cap responsabilitat, jo necessitava treballar d'una altra manera. Llavors, em vaig començar a professionalitzar en la formació sobretot cap a dones. Vaig començar a tenir alguna petita incursió així formativa que m'agradava molt, i a partir de llavors, crec que va ser el 91, que vaig començar ja a fer formació. I des de llavors fins ara que és lo que estic fent. Formació molt centrada sobretot en persones adultes, formació de programes especials molt vinculat a la Formació Ocupacional, sobretot amb persones amb atur però fonamentalment dones. I no amb una formació especialitzada en qüestions professionals, sinó un tipus de formació més aviat de lo se'n diuen de motivació, d'habilitat, de comunicació, una mica de coneixement d'entorn. És lo que he estant fins ara. És una trajectòria laboral des del 84, com si diguéssim que té com dos parts, no?. Una part més vinculada, després d'una interrupció que estava en una situació de precarietat, a tasques polítiques, i l'altra més a tasques de formació.

E.- Perquè després del període de ser responsable de la Secretaria de la Dona de Barcelona, que em vas dir que vas entrar la 78 i vas sortir la 82, com arribes a aquest gabinet jurídic?

Vaig estar un temps alliberada encara dins del Sindicat, quan portava la Secretaria de Cultura. Després ja... va ser tot un període, i llavors em vaig casar que no... que no estava ja la Sindicat, que no estava alliberada. I és un despatx que portava una dona, una dona feminista. Era un àmbit de treball que a mi m'interessava. M'interessava a nivell econòmic però que també m'interessava com a tema, no?. Llavors em va semblar que era algo que tenia relació amb lo que estava fent, i que per lo tant era un tipus de feina professional que també em motivava. El que passa és que clar, són situacions difícils perquè no era un tipus de feina que jo em pogués mantenir per molt de temps, perquè també la situació del despatx no donava per poder tenir allà persones en pal molt estable. Era una cosa que s'iniciava. I clar, en el

moment que jo vaig tenir el Guillem, pues estava treballant allà. Vaig continuar una mica, i després ja va ser quan se'm va plantejar tot el tema de l'alliberament del partit, que bueno, que també em va semblar que era important poder fer una feina política i vinculada a l'organització; que també m'interessava, no?. Em sentia bé i m'interessava. Però és com tot, a mi em semblava que veurem en un futur molt llarg sempre en pal d'alliberada política, pues tampoc era algo que personalment m'interessés molt, perquè jo soc una persona que m'angoixo molt en el sentit aquest d'estar alliberada, no?. Sí, perquè llavors m'autoimposo un nivell de responsabilitat i de compliment i d'horaris, que és molt absorbent. Et sembla que tot el que fas és poc perquè d'alguna forma estàs a plena dedicació per l'organització. I és molt fàcil confondre lo que és la feina que en realitat et paguen amb la militància. La final tot és tot, no?. I estàs a tuti ple, i és molt difícil llavors poder diferenciar. Llavors, per més que després quan estàs treballant en un altre àmbit, després li dediques moltíssimes hores, perquè jo li dedicava moltes hores fins i tot a tot lo que era la militància, però em semblava que jo podia personalment diferenciar una cosa de l'altra, no?. I per mi era important. És una qüestió molt subjectiva en aquestes coses, no?. M'agradava més militar i treballar i guanyar-me les peles en una altra banda i poder diferenciar aquests dos àmbits. Potser per això, pel fet de responsabilitat en el sentit aquest, de que tot em semblava poc perquè vam estar... bastant esforça feia l'organització per pagar-me. En aquell moment ho veia així.

E.- Com és que passes de la Secretaria de la Dona a la Secretaria de Cultura?

No per voluntat pròpia, no va ser per voluntat pròpia. A mi la Secretaria de la Dona és la que em va sempre interessar, i és una qüestió de decisió de la Secretaria de Barcelona. Jo crec que és una decisió que es pren molt motivada pel fet de que jo era una dona de la minoria i estava portant la Secretaria de la Dona de Barcelona, la

Núria Casals estava portant la Secretaria de la Dona de la CONC, i també era del sector d'esquerra sindical, i jo crec que és un moment en que es considera que s'ha de ficar una dona a la majoria, no?. Llavors, posen a l'Aurora Gómez com a responsable de la Secretaria de Barcelona i a mi em posen en Cultura, que era una Secretaria inexistent. No existia. És la primera vegada que existia. Se'm treu una cosa i se'm dona una altra, no?. Jo en aquell moment no la desitjava aquella responsabilitat, perquè jo volia continuar amb la Secretaria de la Dona. Tampoc és que ho visqués molt bé, no?. No ho vaig viure mal personalment, sinó malament políticament. Era una qüestió que era netament vinculada amb la qüestió... jo ho vaig interpretar com a sectarisme, no?. Com a sectarisme sindical en el sentit aquest de qui tenia aquesta responsabilitat havia de ser de la majoria. Una altra desconfiança és que portessin les dos secretaries més importants de Catalunya, pues dones del sector d'esquerra sindical, etc. El que passa és que no em desvinculo mai de la Secretaria de la Dona, malgrat que no tinc la responsabilitat de Barcelona, però jo continuo treballant amb la Núria Casals, amb l'equip de la Secretaria de la Dona de la CONC i també col·laborant amb l'Aurora Gómez, perquè per més que hi hagi aquesta decisió jo amb l'Aurora em porto bé. Això no m'impedeix continuar treballar ni a la de Barcelona ni a la de la CONC, ni portar tota amb tota la responsabilitat la Secretaria de Cultura. Jo entenc que és un tipus de decisió sindical que es pren per altres motius que no tenen relació amb el treball. Són altres motivacions polítiques. I en la Secretaria de Cultura, ja et dic que era una secretaria inexistent i també després em vaig trobar bé, perquè crec que vam poder fer coses importants, vam fer coses interessants.

E.- Quina tasca vas fer?

Pues mira, com que era una secretaria que no existia i me la tenia que inventar, pues vaig fer el que em va semblar. Clar, vaig fer el que em va semblar, i llavors en aquell moment estàvem en plena fase per exemple del referèndum de la OTAN. I bueno, vam aprofitar per fer un munt de xerrades, debats, coses interessants, conferències que venia bastant gent. Venia bastant gent de fàbrica, no?. Vam fer un cicle de cine del moviment obrer a la filmoteca. El premi Martí Pol de poesia va ser en aquell moment que es va crear. Vam fer una exposició de pintura de gent treballadora a la Virreina. Moltes activitats, sobretot moltes activitats en el sentit de trobar la participació de la gent en un àmbit, com allò de recuperar una mica lo que podia haver estat un tradició més de l'anarquisme abans de la Guerra, durant tota la República. De lo que podia ser un apropament des de l'àmbit també de la transformació de la cultura, no?. El poder buscar les potencialitats de la gent en un àmbit no estrictament el laboral o el de la fàbrica, o el de la reivindicació directa, sinó també l'expressió de moltes coses que té la gent i que les pot treure per altres bandes, no?. De fer acords amb l'ajuntament de cara a que es poguessin fer coses d'àmbit cultural amb la gent treballadora, etc. bé, jo tinc bon record malgrat que no és una Secretaria que vaig triar. Malgrat que jo no la vaig triar jo tinc molt bon record d'aquella època, perquè crec que a més a més era allò era innovador. Tenies capacitat de poder tenir iniciativa. No se'm va posar impediments a la tasca que vaig desenvolupar. Em van trobar bastant sola, perquè clar, en aquell moment el Sindicat era sobretot era una organització molt relacionada amb la reivindicació o amb els plantejaments de propostes molt vinculades a la part sindical i de fàbrica i de propostes més governamentals. I tot això

queda com una cosa de més, quan jo crec que tenia o té un fonament també essencial de la vida de les persones. Forma part de la seva vida. I el que es va trobar és que hi havia molta gent que això li motivava, no?. molta gent d'empresa que això li motivava, que li agradava perquè es podia expressar. Podia expressar coses que tenia i no tenia un marc, i se li facilitar el marc de facilitació, d'expressió. Jo crec que el premi Martí I Pol, jo crec que va ser una cosa important, no? en aquell moment. Molta gent va trobar un lloc on poder presentar els seus treballs, les seves poesies, poder llegir-les. Es va crear un grup que va durar 2 o 3 anys. Un grup de gent que havia presentat els premis cada setmana, i tenien un lloc la Sindicat. Vaig participar també una mica en tot lo que va ser la creació de la ràdio obrera, encara que jo no era la persona que ho portava en responsabilitat. Però bueno, formava part una mica de tota una sèrie d'activitats que es duïen allà. A més, eren un tipus d'activitats amb molt poc finançament. És a dir, que no hi havia massa finançament. Era allò d'inventar i treu-s'ho d'on es pogués, no?. Allà no hi havien partides pressupostàries per fer cultura. Era buscar-se la vida amb els institucions o amb coses a vegades molt barates, però comentant sobretot la participació de la gent i l'autonomia de la gent. Jo crec que també era un fonament important del concepte de cultura que es volia fer. Vull dir, que jo crec que en el fons es va fer molta política, sobretot en les xerrades i els debats la voltant dels temes que hi havia del moment. Conferències per un tubo me'n recordo allà a Padilla a la sala C que hi havia, un munt de xerrades i de debats. Es feien sobre pau, sobre la OTAN, sobre ecologisme, sobre tot tipus de temes que odien ser importants introduir-los.

E.- Quant temps hi vas estar?

A la Secretaria de Cultura vaig estar 4 anys.

E.- Quatre anys, i després dius que...

És a dir, que es va plantejar perquè jo després ja no vaig tenir cap responsabilitat formal, no?. I és clar, la Secretaria d'alguna forma són secretariats de responsabilitats. I llavors clar, després es va plantejar que ja després ja no estaria alliberada. És a dir, que ho vam acordar en el sentit de que tampoc em va semblar malament, no?. Vull dir, que jo crec que potser dic que sí que m'ha semblat sempre... és el fet que els canvis de responsabilitats per plantejaments de poc pluralisme, de poca capacitat de treballar de manera plural amb persones diferents, és potser la crítica, i no el fet de que en un moment tinguis d'estar alliberada i en un altre moment no. Són coses que es tindrien que fomentar més. En realitat jo crec que seria bo que la gent no estigués massa temps alliberada en cap lloc. 4 o 8 anys crec que és suficient. Crec que és important que les persones es renovin i no s'acomodin massa en lo que és una salarització de la seva feina, no?. I que dona lloc a entrar altra gent i de que la gent no faci d'allò una manera de viure o sentir-se massa compromesa després amb lo que és la vinculació del seu lloc respecte el seus ingressos. Això ja és molt delicat. Quan ja es porten molts anys, després el retorn cap la món laboral és molt difícil per la gent. Sempre és una cosa que la vaig tenir molt clara de no plantejar com una perspectiva de futur sinó com a molt limitada, no?. Acotada. Tenir una capacitat de treball plural, no?. Finalment tu portes les propostes, les discuteixes, i et baralles en les qüestions que sigui, no? sindicalment. Però després els equips han de ser plurals i han de ser integradors de totes les persones, perquè finalment, les responsabilitats que tu portes dintre del Sindicat es poden fer perfectament des de diverses posicions i això no és un problema sinó que és un enriquiment. I això no s'ha vist la Sindicat. Jo crec que no s'ha vist clarament la Sindicat. Sempre s'ha viscut problemàtic. Després, quin tipus de responsabilitats i amb problemes, no?. I amb problemes a l'hora de delegar responsabilitats amb gent que no forma part de la majoria. Jo vaig estar 4 anys a l'executiva de Barcelona i 4 anys a l'executiva de la CONC, sense responsabilitats. Sobretot a l'executiva de Barcelona va ser una cosa molt clara, perquè va ser un congrés on van haver-hi molts enfrontaments per dir-ho d'alguna manera, de posicions. No recordo quin any és el congrés, però crec que deuria de ser el del 85-86 a Barcelona.

E.- Del 78 la 82 estàs a...

A la Dona. Després estic fins la 86 o així a Cultura, i després vaig estar 4 anys o 3 anys ...és que jo saps que em passa amb els Congressos que ara són de 4 anys però jo crec que hi ha un congrés que em perdo perquè abans els congressos eren de tres anys dos anys..sino són quatre anys sinó que son dos o tres, per això que jo la 84 ja no estava alliberada potser m'entens?.Entre la dona i la de Cultura vaig estar fins els 83-84 abans de tenir la criatura abans de tenir el Guillem bueno la criatura 15 anys que té... i després... aquest ball de coses important és que hi ha tot un mandat congressual, per dir-ho d'alguna forma, que no tinc responsabilitat, no? de res. Vaig estar la Secretariat a l'executiva del Secretariat però sense cartera, per dir-ho d'alguna manera.

E.- I per què?

Bueno, pues perquè va ser un congrés de molta confrontació i jo crec que van plantejar que no, que no, que no pertanyia com si diguéssim la nucli majoritari guanyador que havia aprovat una sèrie de línies, i que per lo tant, lo més convenient era que jo no tingués cap responsabilitat de cap qüestió concreta. Això és el plantejament. Jo discrepo enormement d'aquest plantejament, perquè per més que haguessin hagut confrontacions o discussions sindicals, després i a l'hora de portar el Sindicat... si tu estàs escollida dins del Congrés... tu representes a tot un sector de les persones i tu també pots tenir la responsabilitat per portar endavant les feines del Sindicat. Vull dir, jo sempre he dit que el Sindicat és de tothom, no?. No és de la majoria, perquè tots hem fet el Sindicat. I tots formem i expressem sempre posicions del Sindicat i a persones del Sindicat. Per lo tant, aquestes posicions han de saber conviure amb aquestes diferències. I el fet és aquest. I amb l'executiva de la CONC és diferent, perquè no estic la Secretariat. L'executiva de la CONC és una executiva àmplia, i llavors no és normal que no tingués una responsabilitat, no?. Però la de l'executiva de Barcelona no, perquè era clarament així. Nada. I tampoc venia derivat de la meua manca de capacitat i responsabilitat amb les feines anteriors. Era netament i fonamentalment polític. Aquesta va ser una discussió permanent, per això no ho vaig acceptar. Vaig continuar treballar dins del Sindicat molt vinculada a l'àrea de la Dona i vaig continuar pues aportant les meves posicions a l'organisme de la direcció i participant en totes les feines del Sindicat. Però vull dir, que l'expressió de la meua disconformitat, de la meua presència en una executiva de Barcelona per no donar-me responsabilitats, que se'm dona cap per discrepàncies polítiques. Això va ser un qüestió que jo la vaig plantejar des del primer moment fins a l'últim. Em semblava bé. Era una cosa que estava clara. No era una cosa que estava consentida. Ho vaig veure normal i això va ser un element també sempre de disconformitat, no?.

E.- Quina era la justificació del partit?

Per la discrepància política. És que va ser aquesta. Va ser això. Vull dir, va haver molta confrontació i llavors no podia ser. Una persona que discrepa tant, o un grup, un sector que discrepa tant de lo que és la línia que el sindicat aprova pues no pot portar la responsabilitat del Sindicat endavant. Aquest és l'argument. És el que jo contraresto.

E.- De què es va dir de la confrontació?

No, no, jo crec que les qüestions bàsiques són les mateixes que han hagut durant tot el període, perquè crec que els elements més importants de crítica sempre han estat una mica en la línia de política de pactes i d'acords amb la patronal i el govern. Vull dir, aquest ha estat un punt de divergència des de l'inici amb el Sindicat. Més qüestions que es plantejaven d'intentar obrir-se cap a sectors que el Sindicat ja no representava. El Sindicat depèn de la política que estava fent deixava de banda, no? a tota la gent amb atur, a tota la gent amb treball precari, la situació social de la dona cada vegada més accentuada. La necessitat de que el Sindicat s'obrís cap a un treball més social, no?. No merament a les empreses, sinó que agafés un àmbit més social, etc. Vull dir, els elements no és que fossin novedosos, el que passa és que suposo que també són moments en que la pròpia majoria ha tingut problemes dins de la mateixa majoria. Són situacions en que també és tota la qüestió de es trenca el PSUC. Després es va muntar l'altre, després tornen, no?. I vull dir que vam rebre d'alguna manera no una pròpia situació del nostre sector d'esquerres, sinó que també dels conflictes que dins mateix de la majoria s'havia traslladat de les ruptures polítiques que havien tingut, no?. Potser era anar accentuant una mica la crítica, no?. El Sindicat entra més en una política més de pactes, i bueno, no és que fos un canvi...de discurs

E.- Quina mena de feina realitzes la gabinet jurídic?

No, rebia a les dones abans de que estiguessin amb l'advocada. Es feia com un mica la primera rebuda, una mica d'assessorament en algunes coses, feina administrativa. Era com una tasca de suport a l'advocada, no?. El que passa és que amb l'advocada, és clar, era una cosa molt petita que l'iniciava, i hi havia pues bastanta col·laboració d'equip o a l'hora de plantejar els casos, com fer un enfocament més feminista en els temes de família, divorcis com no?. Bueno, era aquesta cosa aquest intent. Em va interessar, però tampoc era allò de dir: "em vull dedicar", no?. Dins d'aquí també hi havia dificultats econòmiques d'iniciar el despatx i jo clar, em tenia que guanyar la vida, no?. I després se'm va plantejar ja la qüestió de l'organització... amb lo qual va ser una opció que em va interessar més en aquell moment, no?.

E.- Quina feina se't planteja fer?

Primer de suport a tota la tasca sindical central. Venia a ser com a responsable sindical, i llavors treballàvem conjuntament amb estudis, de coses sindicals, fèiem més investigació, de cara a donar

suport a la feina sindical de la gent del MC a tot l'Estat. I jo estava la comitè sindical d'aquí de Catalunya, i llavors també assistia a les reunions de coordinació de l'àmbit sindical estatal. Estava també en aquell moment portant el col·lectiu de dones sindical aquí a Catalunya. La MC vaig estar més sempre com si diguéssim a l'organització sindical del MC. De fet, allà 87-88, que vaig entrar la comitè nacional. I llavors, la comitè nacional vaig portar durant un temps el col·lectiu nacional de dones aquí a Catalunya, i després vaig ser la responsable sindical de Catalunya, i llavors també formava part de la direcció sindical de l'Estat.

E.- M'has dit el Comitè...?

Del comitè sindical i del col·lectiu de dones. El col·lectiu de dones és allò que explicava l'altra dia de l'estructura, no?. Una organització clàssica amb els noms clàssic: cèl·lula, comitè sindical, comitè de barri, Comitè nacional, i lo que era l'estructura de dones no li donàvem nom de cèl·lula o de comitè, sinó que li deien col·lectius. Volien diferenciar-ho de lo que era l'estructura més normal, perquè també estava més barrejat els nivells de les dones. No corresponien exactament a la mateixa estructura de partit. A vegades hi havia dones que podien estar en un àmbit organitzades, i podien estar en un altre col·lectiu de dones, no?. Hi havia col·lectius sindicals, col·lectius nacionals, grups de dones, perquè clar, és que agrupaven moltes dones. Agrupava pràcticament tota l'organització de dones en paral·lel.

E.- Tota l'organització de dones...?

Repartit, sí, en paral·lel. Amb lo qual, teníem dos reunions, la del col·lectiu i la del comitè, la del col·lectiu i la de la cèl·lula, la del col·lectiu, la de grup i la d'afiliades i afiliats, no?. La mixta i l'altra. Lo dels col·lectius no era una reunió tan freqüent, no?. A vegades hi havia èpoques que es feien setmanals, però també quinzanals, no?. Potser la principi van ser més freqüents i després es van anar aplaçant, perquè ja el nivell de pressió d'hores de reunions era bestial, no?. Et menjaves molt de temps en reunions.

E.- L'altra dia també em comentaves que havies participat en la Coordinadora feminista.

Sí, vaig participar sobretot molt a l'inici de la Coordinadora feminista, quan es va crear la Coordinadora. Després de les Jornades Catalanes de la Dona, pues es va començar a reunir lo que era el nucli de la Coordinadora feminista. És a dir, lo primer lo que era reunions de grups de dones, fins que es va constituir lo que és la Coordinadora, lo que va ser la Coordinadora feminista. Vam tenir espais de reunió molt diversos. Espais diferents fins que es va anar finalment al carrer Casp però no la local que està ara bueno Ca la dona no, també està al carrer Casp però no un local anterior que està a Casp/Bailén que és l'últim devia ser ja pels anys 81-82 devia ser allà però prèviament havíem tingut espais diferents de reunió. Fins i tot es feien moltes reunions la Bar la Sal, que era una bar de dones que estava la Casc antic/

[FINAL CARA B, CINTA 8]

[INICIO CARA A, CINTA 9]

Això, pues això. Es va constituir això, molt a partir de nuclis de dones, algunes d'elles persones i dones que pertanyien a grups de barris, de diferents col·lectius, també dones més independents, etc. I es va començar a constituir ja lo que va ser lo de la Coordinadora, la Coordinadora feminista. Tenia molt d'espai de trobada personal, molt d'espai també de plantejament de tipus d'accions a realitzar, del tipus de lluites a fer, de quins plantejaments portar o de realitzar políticament, no?. S'estava plantejant allà tota l'estratègia en comú amb el grup de dones i de quins són els plantejaments feministes d'aquella època: les posicions davant el divorci, les posicions en quant l'avortament, les posicions en quant a tot lo que era la planificació familiar.

E.- Perdona, per després traslladar-les a Casp?

No, abans era al carrer...

E.- No, no em referia a això. Debatre els temes per després portar-ho la seu grup o a la inversa.

Sí, cadascú ho portava la seu grup o a la inversa. O també del grup a la Coordinadora, perquè molts cops eren coses que sortien dels grups o coses que es volien discutir. També era un funcionament bastant flexible. És a dir, que les coses no eren allò de "obligado cumplimiento", no?. Vull dir que, s'intentava d'alguna manera que fossin espais comuns però que cada grup pogués tenir una certa

autonomia. És a dir, quines eren les coses en comú que es podien discutir, que es podien acordar, però evidentment cadascú tenia la seva pròpia dinàmica. Era el que es volia. No és fàcil tampoc, no?. No era situació fàcil, perquè totes érem com... ens venia molt de nou les coses. Totes plegades. Sempre podien haver elements de debats més durs en algunes coses, sobretot en lo que podien ser la ideologia amb algunes de les dones dels grups, no?. Les dones més vinculades a organitzacions polítiques d'esquerra, dones més desvinculades o més independents –no que no fossin d'esquerres, eh!-, sinó no vinculades a organitzacions polítiques. Les discussions sobre la militància en àmbits mixtes, que també era plantejat per algunes dones com algo conflictiu, com algo que no era bo, com algo que no tenia perquè donar-se en el món feminista. És a dir, podien haver-hi això. El feminisme era l'alternativa organitzativa. Tot això va fer coses que vam tenir moltes discussions en els inicis. Jo crec que s'han anat donat sempre, però potser en aquells moments d'una manera més clara, més directa, perquè estem totes començant, no?. Era el moment que totes estàvem allà amb unes posicions de vegades més tancades d'alguna forma, no?. Lo qual no vol dir que pues provoquessin moltes ruptures o crispacions a la Coordinadora de Barcelona.

E.- Quanta gent podien ser?

A les reunions podíem estar a vegades érem unes 20-25 dones, no?. Després es feien assemblees més àmplies en moments que volíem discutir o prendre decisions respecte alguns temes. Llavors, es feien algunes reunions que podien venir més dones de grups. El nucli principal era de 20-25 dones. Políticament era un moviment molt viu, molt... amb força en la discussió, amb força en els plantejaments, amb allò de la creació en allò de la política, i amb força també en presència: al carrer, i en presència a organitzacions, i en presència social, no?. Era una cosa que va tenir una vitalitat enorme, no?. Una vitalitat jo crec que era un moviment social de lo més vital i de lo més important també políticament. Jo crec que també va fer pues això, va servir d'impuls cap la treball que s'estava fent a l'organització. Lo del sindicat no hagués estat... el fet de si que nosaltres com a dones sindicalistes, no ens haguéssim empenyat a estar allà i fer-ho entendre la Sindicat, perquè era una manera d'intercanviar però vam rebre molt de tot l'impuls de les dones, de l'impuls de la diversitat. Però tot allò era un enriquiment perquè era un començar a pensar, a crear, a elaborar. Era una font també d'idees, una font d'intercanvi, no?.

E.- Com ha anat variant això?

Jo crec que ha anat variant com ha anat variant moltes coses dels moviments socials, en una certa mesura. És a dir, que també a partir del 81-82 ja, és un moment en que tot lo que són moviments socials comencen a tindre una enorme davallada, no?. Del referèndum de la OTAN famós, que és important, no?. Dic perquè és moment que impacta, no la moviment per la pau, sinó que té a veure amb altres moviments. Potser el de dones va durar més. El de dones va durar més com a moviment. Però sí que la languidesa aquesta del desànim, del desencís social que es va apoderar durant els anys 80, pues afecta també, no?. Jo crec que afecta també a la vitalitat del moviment feminista. També potser... moltes de les qüestions inicials que es consideraven des del feminisme, que eren com més polítiques, més reivindicatives, més d'aconseguir canvis en lleis, pues són coses que... batalles que anaven tenint... com si diguéssim, s'anaven acabant en aquest sentit, i s'agafa també una dinàmica més de les transformacions personals, més de les transformacions individuals, més interiorització de moltes coses. També d'alguna manera, moltes de les qüestions plantejades, socialment va canviant alguns aspectes socials i es van acceptant, es van consolidant alguns espais que les dones hem anat aconseguint, no?. Vull dir, que tot això... pues clar, entre l'ambient polític general dels moviments socials, el desànim, el desencís de tot el període, que en realitat comença molt en la transició, però que és jo crec que a partir dels anys 82-83 que s'agreuja socialment. I de fet això era de que moltes de les coses pues que es porten d'una altra manera. Hi ha un treball més quotidià, més en el dia a dia, no?. Hi ha un canvi en els plantejaments de la Coordinadora i del grup de dones, i de la manera com relacionar-se. Jo personalment vaig estar més fins la 82-83. Ben bé fins la 83. El 84 com a molt, vinculada a lo que era la Coordinadora. Després, vaig estar menys, eh!. Vaig estar això, vinculada la Sindicat amb lo de la dona, però vaig estar amb Cultura, i després vaig estar més ficada amb el partit. Em vaig obrir molt també a la feina del partit, i llavors no vaig estar com si diguéssim molt de temps doncs... ja no tenia una presència dins de lo que era el nucli quotidià de la Coordinadora. Podia anar de tant en tant en alguna assemblea. Anava evidentment a els mobilitzacions, jornades, però no estava allà. Vaig viure més de refilada tot lo que va ser el procés posterior. Ja quan es va canviar de Casp a la Gran Via, pues ja pràcticament no vaig viure tot aquest procés. Però jo crec que va ser un període que jo crec que políticament com a moviment social, dels més importants. Dels més importants en quant a canvi cultural que va provocar, en quant a nivell de pressió política que va generar cap a moltes organitzacions, i cap a canvis individuals que va generar; no només en les dones que estaven allà sinó socialment.

E.- Com creus que es va intentar aquest canvi d'idees?

Jo crec que sobretot perquè es va plantejar molt el feminisme com allò de "lo personal és polític", no?. La famosa frase que jo crec que era central, no?. És a dir, com a les qüestions que s'estaven plantejant no podien ser unes qüestions que es modifiquessin mitjançant lleis i no sé només, sinó que el feminisme implicava un nivell de transformacions individuals grans. Primer en les dones, primer en les pròpies dones: amb el guany de l'autonomia, amb el guany del posar-te davant de la vida d'una manera que tu poguessis tenir les opcions, la independència, el poder confrontar amb altres gent sobretot amb els companys, amb els homes, no?... els rols que havien estat assignats uns i altres, i poder-los discutir, poder-los canviar. El feminisme era una manera de viure les coses quotidianament, que t'implicaven canvis en la teva vida personal. Això és molt diferent d'altres coses. Això és molt diferent d'altres coses, perquè això en moltes jo crec que ens va influenciar en les decisions que preniem respecte a les coses que estàvem fent, de les relacions entre les persones, de les perspectives de treball, de les perspectives de futur. Ens va influenciar, no?, processos vitals. I aquests plantejaments que s'inicia dins dels nuclis del moviment feminista, crec que es trasllada socialment. Es discuteix la qüestió del treball domèstic, es discuteix les relació entre les persones, es discuteix la qüestió del mite de la maternitat, l'obligació de la dona de tenir o no fills. Tot això també impacta socialment.

E.- Us donen pautes de conducta?

No, no ens donen pautes de conducta. No ens donen pautes de conducta, el que passa és com que a l'inici, d'alguna forma, quan comences a empapar-te de les coses, a descobrir, pues sempre... encara que se't donin pautes de conducta pues hi ha una sèrie de coses que descobreixes i que sembla que sigui com més feminista que altres coses.

E.- Quines coses?

Doncs bueno, va haver tot un moment d'això, de... de l'opció de trencar molt amb l'obligació de la maternitat, per exemple, no?. Es deia, "bueno, el ser mare ha estat una cosa que ha estat imposat d'alguna forma com a rol", no?. El trencar sobre aquest rol, va poder provocar en algun cas algunes posicions extremes, no?. Qüestionar totes les relacions de convivència que estàs tenint amb el company, amb el marit, i qüestionar la maternitat, que no està malament, però vull dir la posició extrema de no només qüestionar-se sinó que és més veritablement feminista per això són posicions extremes. O per exemple, quan va parèixer molt tot el debat sobre la sexualitat, que va ser un debat que va estar des de l'inici en el món feminista. La reivindicació de la sexualitat femenina, no?, envers de la sexualitat masculina, que també jo crec que eren de vegades una mica extremes. Però a partir d'aquí, el poder considerar el lesbianisme com una opció més veritablement feminista, que una feminista que visqués amb un home, porque... cómo dormir con el enemigo, no?. Ho estic posant en extrems, eh!, no vull ridiculitzar. Ho vull posar als extrems, no; perquè moltes dones que van tenir l'opció de lesbianes pues en absolut estaven plantejant això. t'ho dic en el sentit a vegades de com els debats si els estiraves podien anar, no?. Però com això es va anar realitzant. Una altra cosa és com algunes dones es podien situar en aquest debats de manera una mica més dogmàtiques com en la política, no?. Jo crec que la paraula és més essencialista, no?. Ja que estem aquest ideal, pues és això. Coses d'aquestes. Però que finalment fins i tot aquestes posicions o tot aquest debat, és que revoluciona l'interior, no?. Després cadascú va fent no? Però et revoluciona l'interior perquè et qüestionen coses donades per normalitzades o per costum no?

E.- Com vius tu aquest qüestionament? La teva pròpia experiència quina és de tota això?

Jo crec que és una experiència bona, és una experiència positiva, perquè és cert que el que et fa primer és refermar-te en tota una història personal de trencar amb el rol de dona clàssic. Pensaves abans que en una determinada edat et casessis i tinguessis fills, que fins i tot amb una modernitat que treballassis, però que tinguessis fills. El quadre familiar. I clar, a mi en lo personal, en la mesura que tot aquest quadre familiar me l'havia qüestionant molt des de sempre, pues em dona un espai de pensament col·lectiu. Comparteixo amb altres dones, comparteixo el fet de que això no té perquè ser així, que això no és lo natural, que això és una qüestió imposada, que això és una qüestió social. És algo que podem trencar. És algo que es pot trencar i no en soledat sinó col·lectivament. És algo a més que té una repercussió política, perquè estàs impugnant coses de molta transcendència. Llavors clar, allò et dona forces en lo personal. I a més a més és un àmbit en el qual trobes moltes amigues, no?. Crec que tots els grups de dones i la Coordinadora també van ser grups que hi havia molta relació personal de suport, no?. I clar, pues tota la possibilitat d'intercanviar, de discutir, de pensar, de què faig, de què no faig, amb decisions personals de com et plantejes la vida no? jo crec que amb això si perquè.. jo quan em vaig

separar que era el 74-75, encara no estava en això, però bueno, no havia començat amb el moviment feminista, però et quedes que has optat per estar sola i tot allò el que em va fer és reforçar molt, donar-me molts ànims, no?. Em trobava bé. En realitat em va fer trobar bé, trobava molts espais. I després clar, jo vaig començar a viure amb l'actual company, que vam començar a viure la 78. Després vaig tenir el nano, i jo sí que algunes qüestions relatives la moment o a l'oportunitat de dur el nano, pues poden tenir influència en com discutíem aquestes coses, no?.

E.- Les dones o...?

No, les dones. O com plantejar la relació amb el company, que és una cosa que s'han de plantejar a nivell d'autonomia, d'independència, o d'unes relacions més obertes, més lliures, el no tenir que estar com subjectes amb un jurament de fidelitat. Tot això ve molt jo crec d'un plantejament dels nuclis del moviment feminista. Això influència en com estructura la relació amb el teu company. I amb lo del fill pues també, de dir: "bueno, el vull tenir". Però totes les consideracions de com, de quina manera, que ja les tenia en certa mesura, però sí que ajuden a reforçar i a prendre decisions que crec que... sobretot a reflexionar. Jo crec que la més influència que té és que et crea una possibilitat de reflexionar sobre les teves decisions: polítiques, social i també en lo personal. Com em plantejo estar amb el meu company, com em plantejo si tenir o no tenir fills, com em plantejo la meva sexualitat, no?. Tot això és un possibilitat que potser en altres moments no ha existit, no?. Lo que per mi va ser important, el poder compartir, el poder escoltar a altres dones, com s'ho feien, com s'ho plantejaven, el poder parlar obertament de sexualitat amb grups de dones. De lo més personal a poder algo col·lectiu, no?. De manera conscient o inconscient em va influenciar però moltíssim. Vull dir, que tots els plantejaments que vas prenent, tot el punt de reflexió que hi ha en comú en el feminisme, pues evidentment que em va influenciar. Un focus jo crec que molt és important que el que podia ser el Sindicat per exemple, no?. respecte a plantejaments personals

E.- En algun moments els plantejaments causen algun tipus de conflicte en tu mateixa... de les idees a la pràctica?

Potser la única situació que recordo un mica com a conflicte, va ser tenir o no tenir fill. Jo crec que és la única situació, perquè va haver-hi tot un moment que havia una certa pressió, obligació norma. Era un cert ambient en el sentit aquest de tot un sector del moviment extremista, perquè hi havia un altre sector que tenia una mitificació bastant important de la maternitat. Era molt divers el moviment feminista, però potser en aquell jo em mantenia més d'alguna manera era amb les dones que militàvem a les organitzacions polítiques. Era com un cert ambient en que els fills eren els límits. Eren els límits per la dona, no?. era una límit perquè era un vincle amb el company i perquè a més era una limitació al teu desenvolupament personal, no?. i que finalment era caure una mica en allò del paper assignat. És el punt en el que jo segurament podia tenir més conflicte, perquè això no ho vaig compartir mai. No ho vaig compartir mai, però m'influenciava. Em provocava un cert desacord. Aquesta discrepància entre lo que jo volia i lo que jo pensava, i lo que em deia l'ambient. I finalment, perquè jo crec que algunes dones van optar per no tenir fills o filles, jo crec per molta influència en aquest tipus d'ambient en aquest moments, no?. potser després també teníem un edat que podíem discutir això, perquè ja teníem vint i pico anys. Suposo que aquesta discussió amb trenta i pico anys hagués estat diferent, no?, perquè teníem temps, teníem temps. I llavors, és un tipus de discussió que com que no hi havia la cosa immediata de tenir una decisió definitiva de per vida, pues te la pots plantejar en plan intel·lectual, no?. si haguéssim tingut trenta i pico d'anys, jo crec que la situació hagués estat potser és crispada, no?, perquè les decisions sí que tenien una influència decisiva en lo que tu feies o no feies. Però això sí que em provocava un cert conflicte. Un altre és lo del... del fet aquest de de vegades de que el fet de que la meva opció heterosexual de dir: "què passa, no?". Si parlem de la llibertat sexual, si parlem de la sexualitat femenina, quin límit hi ha o quin problema hi ha en que jo sigui heterosexual, no?. Per què ha de ser millor una cosa que l'altra?. O bueno, pues en aquests moments potser trobes una dona i t'interessa, pues vale, no?. Estàs obert. Però aquest tipus de coses a mi em provocava un cert conflicte. Però quan dic això és perquè podien haver-hi moments en que es palpava un cert ambient també de lo que podia ser més veritable. Trencava amb tot. El trencar amb tot sempre et provoca desajustos. I també t'obliga a qüestionar-te, no?. Et trobes molt bé amb les dones, però finalment tens una parella, o estàs amb una parella. Això és discrepant. El sentiment és autònom, el sentiment és independent. I sents que no va per aquí la cosa, no?. Vius molt en un món de dones, i llavors això et provoca a vegades allò de...

E.- Què són aquests reajustos?

No, reajustos en el sentit de que aquesta preocupació o aquestes coses que generen dubtes a la gent, pues les acabes per pensar que no, que no és conflicte, que no passa res, que està bé. Vas a la

defensiva, per dir-ho d'alguna manera, no?. Escolta que, pot ser feminista la 100% i tenir un company, no?. A veure, però vull dir que també això no vull que doni una idea com de que dins del moviment feminista havia com una norma, una clau, no?. No, són coses d'una mateixa, que quan comences a descobrir o veure possibilitats noves, o coses diferents del teu entorn o de les teves amigues, doncs et qüestions lo teu... com elles es qüestionen lo seu en base a les relacions interpersonals. És en aquest sentit, eh!. No va haver pressions de cap mena dintre del moviment feminista, ni normes de cap mena. Una altra cosa és que sí que podien haver-hi ambients més favorables de determinats qüestions; sobretot a l'inici. Però això crec que a més fa que les coses surtin, no?. És una explosió. I quan les explosions no són merament polítiques en el sentit clàssic, sinó que les explosions són personals, tot es fusiona. És a dir: "poso la vida en solfa, i a partir d'ara vaig veient tot el que jo vull fer". És aquesta la qüestió. Estar disposada a trencar d'alguna forma amb tot i qüestionar-s'ho tot. Jo crec que això per exemple ho aporta el feminisme. A mi m'ho aporta el feminisme. I no m'ho aporta cap altre espai social. És la gran diferència que jo trobo, no?. El Sindicat ja és una opció més política, també els espais de col·lectius de dones al partit pues van ser importants perquè estaven molt vinculats en la potenciació de la Coordinadora del feminisme. Però em refereixo a això, al feminisme com a idea, com a teoria, com a espai, no?. Jo crec que va provocar més transformacions en lo personals que altres espais polítics. Era un espai polític.

E.- M'has dit que de la tasca que realitzaves a la MC, quant temps hi vas estar treballant pel MC?

Vols dir en dedicació plena?

E.- Sí, en dedicació plena.

Entre una cosa i altra amb alguna interrupció ..després vaig estar a Iniciativa, després ben bé 4 o 6 anys vaig estar. 4 anys segur. Ja a l'any 90 ja no. El 90-91, en l'últim procés, que estava la comitè nacional, pues ja estava treballant fent classes.

E.- M'has dit que te'n vas pel camí de la formació, com et decideixes, com se't planteja?

Se'm planteja més aviat pel camí de fer un treball amb dones. Vull dir que és un procés/

E.- Per què no fas mai cap cosa relacionada directament amb dones?

Sí, sempre, als col·lectius i vaig portar el col·lectiu nacional. El que no feia és formació enlloc. Vull dir, perquè també la Sindicat quan portava en algun moment Cultura, sí que feia algunes coses de formació. Però allò d'experiència formativa o experiència... no. El que passa és que en la formació de persones adultes, crec que tot l'aprenentatge del sindicat i de partit és essencial, perquè en realitat jo almenys ho veia així, no?. Estar portant així, estar participant en assemblees, estar portant tot un grup, pues per mi una pensava en la formació no era una cosa tan diferent, no?. Ho veia molt com una ambient en el que jo podia treballar, que m'hi veia. I va sortir a partir de... va ser un oportunitat que vam treure com una projecte un grup de dones, tres dones del MC i altres dones que érem amigues, per presentar un projecte de formació de dones, no?.

E.- Dins del partit?

No, no, en plan ja professional.

E.- On ho vau presentar?

Ho vam presentar a l'ajuntament, i llavors ens hi va funcionar. Vam fer un projecte i vam començar a treballar. Allà vam conèixer altres companyes. Unes ens coneixíem i altres no.

E.- Un programa de...?

Això era el PIL: el Programa d'Inserció Laboral de Dones que ho portava Barcelona Activa, i llavors ho vam fer. Ens van contractar per fer el programa, i per mi va ser clar. M'agradava molt treballar en formació, treballar amb persones adultes. És un tipus de formació que et permet plantejar quantitat de qüestions socials, de la vida quotidiana. És a dir, que em veia que estava gent un treball de gènere d'alguna forma, molt vinculat a la formació i em va semblar una experiència interessant, malgrat que el programa no va sortir com nosaltres volíem. Vam tenir molts conflictes i fins i tot ens vam acomiadar a 5 o 6. Malgrat tot això, l'experiència formativa va ser important. Va ser el punt de dir: "m'agrada,

m'interessa la formació. Si vull fer algo, vull fer formació de persones adultes més en aquest sentit. Un sentit transformador, un sentit participatiu, un tipus de formació d'aquest nivell, no?". És en el que jo volia treballar. I vam estar 1 any. I vam tenir conflicte perquè no vam compartir una mica la política de escapatote que es portava en aquests temes. Ens semblava poc seriós, ens semblava que es volia fer colar com a qüestions d'inserció coses molt precàries de les dones de cada a poder justificar logros polítics, i vam tenir conflictes. Total, que a 6 dones ens van acomiadar.

E.- M'ho pots explicar una mica més bé?

Sí, era en general bastant innovador en aquell moment. S'havien fet alguns programes també. Crec que hi havia dos companyes que venien d'un programa d'un altre ajuntament, que tenia molt vinculat sobretot lo que després van ser les naus, però en aquell moment encara no eren naus...a fer una Formació Ocupacional per dones majors d'uns 30 i pico 40 anys que volien insertar-se en el món laboral, i que a part de la formació professional que tinguessin, tenien de tenir uns mòduls especials que servissin una mica perquè tinguessin una certa orientació laboral, poguessin conèixer una mica l'entorn on havien de treballar, que també dones elements d'autonomia, d'independència. Eren mòduls com molt d'autoafirmació per les dones.

E.- Anava abocat a algun tipus de dona en concret?

Sí, sí, dones que havien estat retirades del món laboral i que es reincorporaven

E.- I d'algun zona en concret?

Era de Barcelona. I eren formacions personalitzades, perquè es feia una formació de cuina, una formació d'hosteleria, i fèiem nosaltres els mòduls aquests. Eren els mòduls "de autoafirmación o motivación" els hi donaven aquest nom.

E.- I en què consistien?

Pues això, en treballar molt sobre els desitjos de les dones. És a dir, perquè estaven allà, com s'organitzarien, què volien fer, perquè havien voler tornar, etc. A donar elements d'autoestima importants, no?. Autoestima, en el sentit de que les dones poguessin veure que tenien possibilitats, capacitat per fer les coses, no?. Podien anar allà més enllà, si trobaven o no una feina, pues podien anar plantejant-se un tipus de currículum formatiu o coses per reinserir-se al món laboral. Explicàvem molt lo que era l'entorn laboral. Els drets i deures, com buscar feina. Es fa moltíssim ara. Tota la formació en mòduls d'inserció laboral que és una part de lo que era això. Això era molt més integral, molt més complet. Amb lo qual, nosaltres el balanç que fèiem, és que més enllà de la professió que podien aprendre les dones, pues les dones entraven i sortien d'una manera diferent. I això ho valoraven elles.

[FINAL CARA A, CINTA 9]

[INICIO CARA B, CINTA 9]

Vull dir, que les notes es notaven que havien guanyat, que es trobaven més bé, es trobaven amb més força, que es trobaven amb més ganes, que havien sortit de la casa individual a conèixer totes les qüestions col·lectives. És a dir, que molts dels problemes que elles tenien no era per ser elles sinó que era per ser dones. Que conèixer els obstacles, però a l'hora també les eines per poder avançar, conèixer-se més elles mateixes en les seves capacitats, guanyar independència respecte a la seva família o el seu company, poder plantejar les coses, etc. Veies el canvi en les persones. Això és lo que es valorava, no?. Això era lo essencial. Aquest era l'objectiu formatiu per nosaltres. Era aquest, i a més a més era molt gratificant en el sentit de que veies les dones com canviaven. En això molt bé. Estàvem molt contentes. I l'equip va ser molt bo, ens vam entendre molt bé totes les formadores. Va ser molt interessant i vaig aprendre molt a més, perquè hi havia dones que ja tenien bastant experiència. I llavors, clar, fèiem moltes reunions d'equip, treballàvem molt, era un ritme molt intens. Era una cosa molt important i serio, i volíem i exigíem que allò fos serio, no?. Serio en la formació, serio amb lo que se'ls estava d'alguna manera prometent en la formació i en la inserció laboral, i això no era real en lo que estàvem portant de projecte, no?

E.- Perquè després a la pràctica/

No, perquè després a la pràctica ja les pròpies pràctiques que fèiem laborals, que es feien amb empreses que no tenien cap tipus de possibilitat i futur per fer inserció. Eren coses que no, que no. si tu volies fer un programa serio, tenies de buscar-te la vida de que aquelles dones realment tu estaves fent les coses perquè després poguessin tenir contractes, no?

E.- Quin tipus de feina els estaven oferint?

No, eren llocs molt petits, en llocs que ja veies que allà no contractarien a ningú per res. De vegades fins i tot, no estaven posant en pràctica el seu aprenentatge formatiu sinó que estaven reproduint mecànicament o treien feina, no?. Treien feina de les feines, i no estaven aprenent. Era aquesta la crítica que nosaltres fèiem. I després, el que més importava després si alguna aconseguia algun contracte, pes era: "tantos contratos!", però no es deia ni de quants dies, ni de quina classe, no?. Això, polítiques de escaparate. I clar, això era incòmode, perquè el primer any vam ser unes 12, després el segon any ens vam quedar 6 en el programa. I va ser molt incòmode, perquè per nosaltres era una qüestió molt sèria, professional i personal, no?. No ens assemblava bé

E.- A qui plantejàveu la vostra disconformitat?

Home, pues a la direcció de Barcelona Activa i a l'ajuntament. A la gent que teníem intermitja, que és la que d'alguna manera plantejava coses, però vam portar bastant baralla, discussió, de plantejaments alternatius i tal, no?. I finalment es va resoldre el problema. S'acabava el contracte, i en canvi el programa seguia. S'acabava el contracte i ja ens van dir que "al carrer". Al carrer ens van tenir 3 mesos a cada una sense fer formació. Cada una amb un districte de Barcelona sense fer res, simplement fins que s'acabés el contracte. Vam reclamar i vam guanyar l'acomiadament improcedent. No, però més enllà d'això que són els conflictes laborals que acompanyen moltes vegades a dos maneres d'entendre la formació, no?. La de d'equip que era un tipus d'intent de fer una formació sèria amb uns plantejaments molt respectuosos cap a les dones i cap a tots, i un plantejament més de cobrir l'expedient d'alguna manera, no?. Però allà estàvem treballant amb persones i no es pot fer això. La formació és molt sèria. Però el fet és de que vaig aprendre molt, vaig aprendre molt. Em va agradar molt l'experiència, i sentia que allò era una feina en la que podia fins i tot veure o portar endavant moltes de les coses o de les idees que tenia, en el sentit aquest de que veies que era un espai de discussió, no?. No era tant allò que tinguessis d'anar a dirigir o a canviar; no, no... sinó com a facilitadora, no?. Com a facilitadora d'un espai on les dones poguessin descobrir altres coses. En aquest sentit, no?. Em va semblar molt interessant i vaig pensar que bueno, que si podia treballaria d'això. Cosa que no era fàcil, perquè llavors començaven molt tots aquests programes especials, eh!. La 90-91, començaven molt aquests programes especials. Després vaig tenir també l'oportunitat d'anar a Guatemala. Vaig anar amb una brigada de dones que anàvem a fer formació amb dones camperoles i dones d'organitzacions de base. A ciutat de Guatemala hi ha comunitats.

E.- Què fèieu?

Bueno, fèiem... havia tota un gent que feia treball de salut, i anàvem unes que anàvem a fer tot un treball de gènere, no?. Uns tallers de gènere.

E.- A partir de qui ho fèieu?

A partir del Comitè de Guatemala vam anar. I clar, va ser un gran experiència formativa, i bueno, va ser una experiència vital i important, de treball de cooperació molt important. I de conèixer, i de viure amb la gent. Bueno, allò que guanyes molt, no?. Jo no sé lo que devia aportar jo, però realment va ser molt important. Va ser 1 mes i mig. No va ser gaire, i jo vaig fer sobretot conèixer molt les dones. I unes van fer salut i nosaltres vam fer tallers de gèneres amb dones d'organitzacions populars. Ho vam fer allà a Guatemala i amb CONAVIDUA, la Coordinadora Nacional de Vídues. En aquell moment era una organització molt potent a Guatemala. Era un moment de guerra, i eren totes les vídues que havien matat als marits i alguns fills a l'exèrcit, no?. I clar, era també una situació... sortir una mica de l'impàs, aquell desencís que hi havia aquí i anar a un lloc on la gent estava en una situació difícil econòmicament, socialment, en una situació de guerra. Era un impacte anar allà. És un altre terreny el de cooperació que a mi sempre m'ha interessat. M'agrada i m'interessa. I bueno, llavors, amb aquestes dues experiències pues ho tenia molt clar. No va ser fàcil, perquè no era fàcil trobar un espai de treball en això. i a més, en aquell moment tenia un problema, i és de que clar, jo tenia 4 anys complerts de medecina i casi l a meitat de 5è que no tenia títol, perquè a Medecina no et donen diplomatura. O ho tens tot o no tens res. Llavors, no tenies res. Tenia PREU. De totes maneres, a l'ajuntament em van acceptar la titulació mitja per 4 anys de carrera, però clar, jo aquí tenia un cert problema per treballar, per buscar treball. Però bueno/

E.- Buscar treball de què?

De formació, perquè no tenia titulació mitja.

E.- Però vinculada a la Medicina?

No, no, no, formació així amb dones, de Formació Ocupacional, de l'estil aquest. Però vaig anar fent. Una de les companyes que havia estat amb l'equip aquest del PIL, pues va de seguida començar a treballar al CEPROM, aquí a Comissions, i llavors em va plantejar de treballar amb ella. O sigui, que no vaig entrar al CEPROM per la via que jo estava al Sindicat, sinó més aviat de l'experiència. A mi em va semblar important entrar més des d'un punt de vista professional que no des d'un punt de vista d'estar la Sindicat i tenir més accés llavors la CEPROM, no?. Entro més de la mà d'aquesta dona que en aquell moment estava coordinant cursos i com que havíem treballat bueno, que, havíem treballat juntes, pues em va plantejar a començar a fer dins dels cursos que feien de formació ocupacional, començar a fer els mateixos tipus de mòduls. Començar a implantar-los, a crear-los, a dinamitzar-los. I llavors, ja va ser una cosa contínua. Primer vaig fer cursos similars: els mòduls de motivació, d'autoestima, de coneixement de l'entorn. I després ja vaig anar passant a programes una mica diferents, especials, amb persones de PIRMI/

E.- De?

PIRMI, Programa de Renda Mínima d'Inserció. Es feien cursos també amb alguns joves, no?. També vaig tocar altres col·lectius. Però a mi en realitat lo que m'agradava era treballar amb dones. Feia molt tipus de coses, però jo com a nivell de satisfacció personal i professional, era amb dones adultes. És una altra cosa. I també vaig anar fent coses diferents. Fins i tot vaig fer preparacions de proves de ----- dins de la formació contínua. i després ja, amb la mesura de que em sentia més segura també, el que vaig fer dins de la meua col·laboració amb la Secretaria de la Dona, pues va ser començar a plantejar aspectes de formació de gènere.

E.- En tot això segueixes vinculada com a col·laboradora amb la secretaria de la Dona?

Sí, sempre. Més o menys, però bueno, més o menys intensament però allò que participo de la Secretaria. En aquests moments ja està l'Aurora Gómez a la secretaria de la CONC, perquè a la Núria li va passar una mica com a mi, que va fer el següent congrés i li van treure la Secretaria de la Dona i va fer el canvi llavors l'Aurora de la de Barcelona a la de Catalunya, no?. Però bueno, d'alguna manera jo continuo. Primer estava amb la Núria, després amb l'Aurora. Però potser d'una no tan estabilitzada com aquí, però relacionada, no?. I ja quan em començo a trobar més segura en temes de formació, pues em començo a vincular-me més el fet de plantejar des de la Secretaria de la Dona, formació en temes de gènere cap al Sindicat, no?. Fer cursos, o d'igualtat d'oportunitats d'homes i dones. Començar a fer aquest tipus de coses. Llavors, és una mica tot dins de la mateixa qüestió de formació: una més voluntària i una altra més professional, però tot com una manera integral de fer les coses. I amb la Lourdes, la Pitu, també vaig treballar. La Pitu va estar de responsable de Secretaria de la Dona fins a l'anterior congrés. Devia ser el 91 al 94. I amb ella vaig col·laborar bastant també, i fins i tot en un moment que vam tenir la possibilitat de fer un conveni Barcelona Activa... torno a treballar amb es meus antics empresaris. Va ser molt divertit. Però vam tenir la possibilitat també de durant uns mesos d'estar treballant dissenyant projectes de formació, d'investigació que després es van aplicar tant a Barcelona com a altres llocs. Però bueno, això és una mica aquesta evolució fins ara. Encara ara faig formació. Darrerament he fet més formació també en programes cap a immigrants, cap a dones immigrants, que també m'ha interessat molt treballar amb dones immigrants, amb dones marroquines. Sobretot programes així especials no tant de formació professional sinó de poder treballar aspectes de llengua, aspectes interculturals/

E.- D'integració...

D'integració. M'agrada molt treballar molt des de la perspectiva de com es troben, com veuen, que coneguin la realitat d'aquí. Tot aquest treball una mica intercultural. I bé, també he estat durant 1 any a Terrassa i a Barcelona fent aquests cursos. Ara tornaré la gener, perquè una altra cosa que he fet també són projectes europeus. Vaig portar dos projectes europeus que un era un de dones de la Secretaria de la dona i un altre d'investigació sobre els maltractes a la mili. Tota l'evolució ha sigut aquesta, no?. I després, amb lo altre que et deia també de... de cooperació, perquè un cop que vaig estar a Guatemala vaig pensar que era algo que m'interessava, i que realment em motivava, perquè finalment aquí pues estàs a l'organització, estaves al partit, estaves al Sindicat, però també el to vital d'aquí és un to vital una

mica baix, no?. Com diuen els latinoamericans: “me vuelvo porque el escepticismo europeo puede conmigo”[riures]. És a dir, és una altra cosa, no?. I després al 94, vaig anar a Colòmbia durant 2 mesos. Vaig estar fent seguiment de drets humans. A Colòmbia hi ha una situació molt dura, molt bèstia. O sigui, jo el que havia viscut a Guatemala era dur, no?, però la situació a Colòmbia és algo... També era una cosa desconeguda, que era algo que no se sap, i trobar-te en una situació real no només de misèria econòmica de totes les comunitats sinó un país amb una situació de guerra, de guerra no reconeguda, i amb una situació de barbàrie política i paramilitar bestial, no?. És algo que vaig fer un seguiment de drets humans. Vaig anar per comunitats una mica de la ma d'organitzacions de Colòmbia, per poder recollir testimonis i poder acompanyar a la gent, no?. No, és algo que... perquè com que la idea que tenia en aquell moment de Colòmbia, era una idea molt d'un país difícil, un país bivalent, narcotràfic, i la realitat és de conflicte polític, de conflicte social, de conflicte de guerra, no?. I després vaig tornar també la 97, una altra vegada, un altre mes i mig, casi 2 mesos, fent una mica el mateix. Del 94 al 97 vaig estar en el comitè de Colòmbia aquí a Barcelona treballant una mica. I et trobes que amb gent que havies conegut ja no... ja no estan. O l'han matada o l'han desplaçada, o està a Europa, o està en un altre país, etc. Perquè és una situació d'aquelles que bueno, que més enllà del que vius allà, pues no és que t'interessi el treball polític per dir-ho d'alguna forma, sinó que el nivell de, de com la gent es planteja la vida en unes situacions molt difícils... però que tira cap endavant amb un nivell d'utopia o d'esperança, pues moltes vegades és algo que d'alguna forma se't contagia una mica i que va bé que se'ns contagi una mica, no? perquè sembla que aquest nivell de conformitat de manca d'expectatives i d'il·lusions no? i com unes realitats 100 vegades més difícils aquest punt d'esperança de la gent. No, vull dir que comento això també perquè... apart de la qüestió de la formació que és lo que m'interessa particularment, i que espero l'any que ve continuar treballant i sinó treballaré del que pugui, no?. Però bueno, com a opció professional/

E.- Perquè la relació.../

Contractual?, és precària. És a programes. És a dir, cada programa tens una contracte, i a cada programa firmes un contracte. Una mica... no és que el plantejament de la formació s'ha de plantejar així, no?/

E.- Però un contracte amb Comissions?

Amb CEPROM. Els contractes que he tingut amb formació han sigut amb el CEPROM: ara aquest any no, aquest any tinc el contracte amb la Secretaria de la Dona perquè és un projecte que vam elaborar la Secretaria de la Dona i amb una altra organització. Però clar, si l'any que ve torno a fer formació pues ho torno a fer per projectes, per cursos, per programes.

E.- Tu presentes un projecte...

O se't diu: “mira, hi ha aquest curs i si vols fer-ho”. I llavors, se't fa el contracte. És a dir, no tens el contracte indefinit ni de 2 anys ni de 3 anys. Vull dir, que també... ara aquest any continuo 3 mesos més amb la Secretaria acabant els projectes, però no és algo que m'angoixi. Sincerament no és algo que m'angoixi. Jo crec que m'he posat ja com els joves, que estan amb contractes inestables, perquè el fet de la meua evolució professional també ha estat sempre molt així, no?. Ara això, ara lo altre. També potser perquè tinc una experiència positiva, que sempre he anat trobant una feina darrera de l'altra. I clar, l'experiència positiva és el que et fa tenir una certa confiança. Després, potser tinc una experiència de que estic 2 anys sense trobar res, i la meua percepció canvia, no?. Clar, he tingut dins del que hi ha... no te tingut unes contractacions estables però he tingut una continuïtat laboral com si estigués indefinida, no?. Vull dir que no sé mai com acabaré, i això també per una banda també m'agrada. Home, em desagrada la inestabilitat professional, però m'agrada el repte que suposa cada nova cosa. I poder tenir idees, i plantejar projectes, plantejar programes, o fer coses una mica diverses dins de la línia que tu has triat, no?. Llavors, jo crec que si això em va funcionant, malgrat la inestabilitat laboral, a mi en aquest moment m'agrada, no?. I això no té cap valoració. Jo crec que la inestabilitat professional és una barbaritat perquè genera molta inseguretat i molta angoixa. És una situació molt agobiant. I que fins i tot a vegades a persones que jo he vist... obliga a treballar de coses que no t'agraden o t'interessen gens, perquè clar, has de viure com tothom. Però vull dir, que ho dic molt, molt en un sentit... tinc una valoració molt negativa de la inestabilitat laboral i tot això, pues a mi en lo personal no m'està afectant malament. Ho visc bé, per dir-ho d'alguna forma. Ho considero malament però ho visc bé. Ho visc bé perquè he pogut fer coses interessants. No és algo que a mi sigui lo que més m'importa. M'importen altres coses. Finalment, la qüestió també de les peles també li dono una valoració relativa, de dir: “tampoc tinc unes grans expectatives”. Prefereixo anar treballant de coses que m'interessen i anar veient si entre una cosa i l'altra ajusto per l'any, que un anar pensar amb una cosa més... una feina més estable, unes peles. Crec

que sempre he tingut aquesta idea molt de la relativització dels diners. Hi ha moments que has tingut més, hi ha moments que has tingut menys, però no van per aquí els meus punts d'interès en la vida. M'interessa més poder treballar de coses, encara que a vegades entre una feina i altra he triat alguna que tenia molta menys pela però que a mi em motivava més. I tampoc em plantejo un futur molt... com que tinc un futur tan inestable a nivell professional pues no em preocupo gaire.

E.- Això ha afectat d'alguna manera la teva situació familiar?

No, no, la veritat és que també... si m'ho puc plantejar així és perquè d'alguna manera al menos sé que el nano, el Guillem, el pare té una feina estable i això a mi ja no m'angoixa. El fet de que jo sàpiga que el Guillem té les esques cobertes, pues clar, et dona tranquil·litat. No és lo mateix, no?, perquè el nivell d'angoixa que se't pot generar de dir: "i l'any que ve de què treballaràs, no?". Això també és important. El cas de que a casa tenim en aquest moment dos salaris, i això, pues fa que puguis viure més relaxat per més que per a mi...això està clar per tots dos. La meva feina és la meva feina, i per mi és essencial no..no però ho dic de cara al fill sobretot de cara al fill. Em trobo menys pressionada, més tranquil·la, no?, menys angoixada pel meu futur professional. No estic angoixada pel meu futur professional. La veritat és que no, malgrat la meva inestabilitat. I després també el que fet per això de com que no tenia cap titulació, pues la 94 em vaig matricular a Educació Social. Faig Educació social del 94 al 97. Tinc la diplomatura, amb lo qual ja tot el tema de la titulació ja està. Em va anar molt bé, però no és que fos un gran pas per la universitat perquè pràcticament no vaig anar, però bueno, em va servir també. Sempre serveix. Vaig poder llegir coses, vaig poder teoritzar coses, perquè clar, jo tot lo de la formació no tenia cap base pedagògica. Em va donar base pedagògica. Va ser possible que conegués a grups d'allà de gent que estava fent Educació Social, lo qual he tingut una altra font de gent coneguda, de relacions. Unes relacions importants amb gent jove, no?. Tot eren canals. Però va ser bo, perquè vam connectar i encara ens veiem. Vull dir que va ser molt interessant el pas. En tot tipus de carrera hi ha tot un sector de gent que ja treballa en sectors socials. És diferent que altres tipus de carrera, no?. Jo pràcticament la universitat no la vaig viure, però lo que són els estudis, el compartir, el fer treball i demés, el poder teoritzar i pensar a anar bé. I mira, tinc el títol, amb lo qual tinc una cosa més assegurada. Aquest any m'he matriculat a Antropologia Social, que és una llicenciatura de segon cicle, que encara no he pogut anar en tot el trimestre. Però m'interessa no tant ja per la titulació, sinó perquè l'antropologia és una de les altres qüestions que sempre m'han interessat. Jo quan vaig entrar a Medicina tenia dos classes que m'agradaven molt: medicina i antropologia. En aquell moment no existia antropologia. Era Psicologia i Història, i feien un cosa comuna, no?. I ara per fi puc fer Antropologia. M'agrada, m'agrada molt, perquè vull fer d'aquí a 3 o 4 anys vull fer un màster d'antropologia de la salut. M'agrada molt, perquè la meva idea és que quan ja tingui el nano criat, pues m'aniré a fer treballs de cooperació. M'agrada molt els temes de cooperació. Crec que com que tinc una bona base, i tinc la base d'uns certs coneixements mèdics, una base pedagògica i lo d'antropologia. I bueno, pues una mica experiència en treballs de cooperació. Potser quan m'ho pugui plantejar... pues això, de poder fer un treball de cooperació a Amèrica, a Sud-amèrica o a Àfrica, un treball d'educació per la salut, les campanyes preventives, etc. Vaig tenir l'experiència a Guatemala dels metges de comunitat, de persones de la comunitat. Bueno, em va interessar molt. Des de llavors em va interessar molt i vaig pensar que com a perspectiva de futur, si tinc alguna és aquesta. No sé si la realitzaré o no, però bueno. Quan jo trobi que em sento lliberada d'unes certes responsabilitats i pugui començar a fer algun treball, pues m'agradaria fer-ho. És una apuesta de futuro.

E.- No t'has plantejat acabar al carrera de Medicina?

No, perquè mira, lo de formació m'interessa molt. El cas és que m'interessa molt la formació, m'interessa molt el treball de cooperació, i acabar medicina no sé si seria bona la idea. Jo potser tindria que començar a estudiar a primer o a segon una altre vegada a estudiar tot, perquè jo què faci en tants anys que han passat, en tants coses diferents que hi ha en aquests moments de medicina. No seria massa responsable, no?. Què faig, no?. Jo no podria treballar de metge. No podria. El nivell d'angoixa que a mi em representaria treballar de metge sense tornar com si diguéssim a començar al carrera, pues em seria impossible. Llavors, no li veig el què. Prefereixo treballar en temes de formació i en temes de salut. De medicina social, però agafada des de l'antropologia o des de la formació. M'interessa més la salut no des de la medicina sinó des d'altres àmbits més comunitaris. I per això no cal ser metge. Crec que ho puc fer i sinó és de salut d'altres coses, crec que ho puc fer i m'interessa més. I un cop ja vaig prendre l'opció quan em van plantejar ser la responsable de la Secretaria de la Dona a Barcelona jo crec que en aquell moment ja ho sabia que difícilment tornaria no? Això s'ha anat consolidant amb el temps i és algo que home si que em pesava més, perquè veus més propera al carrera; ostres si pogués fer-la no? però arriba un moment en que ja veus que han passat molts any ja et veus que no i I quan te vas ficant en un altre camí, no és algo tan important. Les circumstàncies a mi m'agrada fer les coses que he fet llavors

ara tornar. No és el meu problema ara. Ser metge no és algo que personalment em motivi. Jo crec que ara el que faig m'agrada més. Potser no sé perquè no vaig exercir i no vaig acabar però m'agrada, potser si estigués en un punt que---és que m'agrada el que faig llavors no hi ha moltes sortides amb la gent ara estic estudiant ---ara antropologia tots són de la meva edat perquè clar una carrera de segon cicle vaig dir "bueno menos mal"! perquè a Educació Social realment la gent ...hi havia alguna gent gran però no tant era gent molt jove; però a mi em va agradar perquè en el fons dius mira sóc gran però veus que vas fent coses. Vull dir, que no tinc la sensació de haver perdut el tren per res, i ja no tinc edat per fer no sé què, o ja és massa tard per començar no sé quantos. Jo crec que no. Una altra cosa és que se't faci més pesat perquè és cert que estudiar quan estàs treballant quan estàs fent coses és molt pesat perquè clar t'has de xupar caps de setmana, tot va de caps de setmana i això és un esforç no?, però, per una altra banda, si t'interessa també és gratificant i el fet de que veus que tens una edat però que pots fer coses no? Jo crec que també això és important no tens allò de dir ja he perdut el tren de les coses no?. Jo és el que trobo més amb la gent com si diguéssim ja tenen la vida feta--- jo crec que no no em trobo allò jo considero que la vida està en continu moviment, i ni sé lo que estaré treballant l'any que ve o l'altre, però ni sé tampoc com acabaré en coses. Tinc projectes. Si ens trobem d'aquí a 10 anys, i em preguntes: "què!, vas anar a fer no sé què?". Però clar, són també qüestions de salut, el fet de que no et trobes amb les mateixes coses de quan tens 20 anys que quan tens 50, no?. Si la salut t'acompanya sí, però si la salut no t'acompanya no/

[FINAL CARA B, CINTA 9]

[INICIO CARA A, CINTA 10]

Tornant una mica enrera, quan vaig fer al 86 o així, que també va ser una cosa que a mi em va marcar una mica, que va ser que vam fer una manifestació pel dret de l'avortament, per tota la qüestió que s'estava parlant de la llei. I bueno, vam fer una manifestació que va ser una encadenada, es va liar molt. La policia va actuar d'una manera molt bèstia. I això va ser al 87; sí. Es va posar d'una manera molt bèstia i al final ens van detenir no sé si a vint i pico dones al menos per comissaria, i ens van deixar a 4 que ens van portar a la presó. Ens van portar a la presó de Wad-Ras. I no, ho dic perquè també és el sentit que crec que també amb alguns dels homes que he treballat, m'ha impactat també en aquell moment en aquella època als 80 i pico passar per la presó de Wad-Ras, que no hi havia cap presa política en aquell moment, sinó que eren totes preses socials. Total, nosaltres vam estar 2 dies o 3 dies. Però el tipus de... les condicions de vida de les dones a les presons, com estaven allà, com vivien, el estar tancada, el sector de dones que estaven, les dones amb nanos. I a mi em va impactar bastant. Llavors vam aconseguir muntar... al sortir d'allà vam tornar per fer un dia una activitat, un festival. Les dones vam començar a treballar a partir d'aquella experiència nostra en relació al grup de dones, i es va treballar en grups de dones i presó. Ho dic perquè també és una de les coses que a mi com a treball, que també he tingut alguna experiència en formació amb gent de presons, també és un dels temes que també em va marcar, no?. Em va marcar i m'interessa molt treballar. Que és una de les qüestions que l'any que ve si puc m'agradaria fer. Alguna activitat relativa a les presons en relació amb els tractes. I sobretot amb les dones i amb els nanos. És un altre dels terrenys que igual que la cooperació i així sempre m'han.. i el tema de la immigració m'agrada molt m'interessa molt. Vaig tenir una petita experiència en formació però amb homes, i eren homes en tercer grau. I bueno, va ser una cosa molt lleugera i va ser difícil. Era difícil perquè són situacions que per treballar amb aquests col·lectius necessites implicar-te una mica més. Conèixer més, estar més amb algun grup que treballi sobre això. però bueno, és un altre dels aspectes que a mi m'interessen. Crec que tot et va marcant, i encara que de manera immediata no doni resposta, és algo que et va quedant com a projecte de futur. El fet en sí és poder conèixer en aquell moment, el poder veure una situació sobretot de presos socials que estan molt vinculades moltes d'elles en temes de drogues, de tràfic, no?. I justament quan vaig estar a Educació Social, era un dels temes que havien alguns companys i algunes companyes que estaven treballant. És un dels altres dels elements de futur. Era això.

E.- La teva vinculació actual la Sindicat quina és?

No, estic vinculada a la Secretaria de la Dona, perquè de l'anterior Congrés del 94, ja vaig optar per no estar a cap organisme de direcció. Pensava que ja estava prou anys. Pràcticament portava 20 anys, i a més a més, treballant. No em podia dedicar tampoc. Ja no tenia responsabilitats, però bueno, fins i tot per anar a les reunions i així, també era molt difícil perquè bueno, estàs treballant en formació, la manera que treballes, no tinc hores sindicals, tinc contractes precaris, no tinc una estabilitat per poder-me dedicar en responsabilitat de tasques de direcció i d'assistència en òrgans de direcció. Em van pesar les dues coses. No podia dedicar-me i a més a més, jo pensava que després de vint i pico anys ja no. I una altra cosa que em va pesar determinadament va ser el fet de que... quan jo havia estat en els òrgans de

direcció era en representació d'una gent, d'uns nuclis, d'uns col·lectius. I al 94 ja el MC havia fet la unificació amb la Lliga, s'havia fet revolta. I la revolta després pues va tenir una ruptura, no?. I finalment jo també em vaig desvincular a partir del 93-94, i bueno, no em vaig sentir amb ganes d'anar seguint amb lo que havia quedat de nucli. I bueno, no és que fos personal, però em vaig anar desvinculant. Vaig pensar que estar en un òrgan de direcció en representació de res no tenia cap sentit, no?. I aquests factors van ser bastant determinants. Quan estàs en un lloc que està en certa manera treballant amb un altre col·lectiu treballant en idees i demés pués té un sentit quan ja estàs allà més sol que jo que sé com jo en aquell moment em sentia que no podia estar parlant en representació de cap col·lectiu i a més a més, amb totes les dificultats en el temps de treball i demés, i ja vaig decidir que no a l'anterior congrés. I llavors, continuo amb la Secretaria, amb les tasques de la Secretaria. Hi ha moments que em dedico més i altres que no puc tant. Aquest any en concret perquè estic fent un projecte, però bueno, d'una manera o altra vinculada i sobretot en temes de formació: coordino, m'encarrego, dinamitzo qüestions de formació, del meu compromís que jo he adaptat amb la secretaria i de moment ho he estat fent.

E.- Ara no estàs vinculada a cap partit polític?

No, ara no. Tinc relació bueno, amb la gent que va quedar... però no, organitzativament no. I la veritat que amb el panorama que hi ha no és algo que em van plantejant, no?. Normal perquè aquí al sindicat hi ha gent de les opcions que en aquests moments militen al sindicat però la veritat és que no m'interessa el que hi ha com a projecte. No és que no m'interessi la política. M'interessa molt la política, però m'interessa més una política més aplicada jo crec més aplicada a treballs més de la gent, més lo social. A mi els projectes actualment existents que són molt institucionals, molt vinculats a les institucions, a les eleccions, amb poca base, amb poc projecte social pues no em motiva. Prefereixo bueno, he estat en el Comitè Colòmbia. Ara aquest any com que he estat treballant molt pues estic més desvinculada, però he estat. L'any que ve tenia interès de començar-me a ficar en alguna ONG que treballés en temes de cooperació; encara que continuo amb lo de Colòmbia. He estat una mica sense assistir gaire amb alguna gent que estigui treballant algo més de projectes de salut, no?. M'interessen totes les mobilitzacions que hi ha en referència a aspectes socials, a la immigració... però com a projectes organitzatius polítics el que hi ha no em motiven. Prefereixo utilitzar tot el temps que pugui a altres àmbits de treballs socials, d'organitzacions socials que no a projectes polítics. Si hagués un projecte que realment que tingués aquesta idea de per on van els problemes, i què cal organitzar, i com cal treballar més enllà dels resultats de les eleccions... com un projecte de futur, de transformació a llarg plaç, considerant les coses petites no els grans logros sinó el treball quotidià i de la transformació, no?. Potser m'interessaria, no?, però no ho veig. Perquè en realitat sí que m'agradaria, no?. A mi l'experiència d'organització ah estat positiva. Vull dir, que no és que no estigui organitzada, no és veritat, si no estic a una organització és perquè allò del MC... després amb la Lliga, amb la revolta va acabar d'una manera... encara continua un nucli, però bueno, no potser de la manera com estava abans i que em motivava prou. I els altres projectes tampoc m'acaben de motivar prou, però no perquè estigui cansada d'estar organitzada ni la Sindicat ni a organitzacions polítiques ni altre. Jo sempre que puc estic en alguna salsa, no?. Vull dir que hi ha molts fets socials que a mi em motiven. Hi ha moltes coses que em motiven, però bueno, mentre prefereixo treballar, perquè crec que en aquests moments m'és útil. No son "grandes opciones", però hi ha petits compromisos que són importants. I vaig per aquí. Si aconseguim algun sector de l'esquerra, aconseguim en algun moment fer algun tipus de plantejament, un treball més social, més tranquil, més ideològic, perquè lo que sí que és cert és que quan estava al MC... perquè a mi em va donar molta possibilitat de discussió, no?. I el que sí que és cert és que et vas trobant que no tens un lloc on discutir coses, no?. Et trobes més sola per pensar, per llegir, per intercanviar, perquè els espais de discussió no hi ha gaires. Però espais no hi ha molts. Tots són molt del tema que estàs parlant: si estàs en lo del tema de Colòmbia, si estàs en lo del tema d'immigració. Però uns espais més teòrics per dir-ho d'alguna forma. Més filosòfics... pues a mi em manquen, no?. I clar, aprofito per anar els xerrades que puc, a tots les que hi ha, que tampoc puc molt però bueno.

E.- A nivell personal, potser si tinguessis una filla ho veuria.. podria imaginar-m'ho. Com és la relació amb el fill? A nivell em refereixo d'educació, d'intentar transmetre els teus valors si és que ho has intentat o com?

Sí, jo tinc una relació que ja t'ho vaig dir, que en un moment inicial va dedicar molt temps el meu company que no pas jo, perquè eren uns anys que estava molt liada, molt compromesa, tenia molta responsabilitat i ell li va dedicar molt de temps. Però bueno, sempre va ser una relació d'intentar buscar-me la vida per estar i bueno, d'estar molt atenta al que feia, que no feia, quines coses feia a l'escola, amb quin tipus de comentaris. Jo crec que en la qüestió de valors, sempre hem intentat per un banda que tingués més que els que es diu el que veies. Per exemple, en les feines de la casa, pues estava clar que havia de veure des de l'inici que tot es compartia. Que més les paraules era el fet que ell pogués

identificar; fins el punt que algú dia si ell arribava molt tard a casa mirava el rellotge i deia “ si no ve el Tomàs que menjarem avui” Tenia un punt de referència. Però vull dir que les seves identificacions entre qui fa el menjar i demés, no tenia res a veure amb els gèneres clàssic sinó que veia que tothom feia de tot, que tots dos treballàvem fora de casa, que tots dos estàvem sempre en qüestions de manifestacions i demés. Vull dir que ha anat una mica xupant aquests ambient. Ha anat xupant una mica aquest ambient de relacions entre nosaltres. Per una altra banda, clar, hem cuidat molt en les converses o en les discussions anar aclarint, anar plantejant, intentar respectant també les opcions, però també anar clarificant les coses, no?. I que també i pogués anar veient la manera com discutíem de les coses. Estava anava “parant orelles”. Des de molt petit que tu ha sentit dir i després ha fet el comentari que ho captava. El que passa és que clar, tot això també li va provocar sobretot en l'inici de l'escola... un cert conflicte, perquè lo que estava visquent a casa no es corresponia amb lo que estava veient a la tele ni el que li explicaven els amics ni lo que estava veient a l'escola, no?. I ha tingut una sèrie de conflicte en aquest sentit. Per exemple, no li agrada el futbol. És algo que no li agrada. I això juntament amb tot lo altre, jo crec que l'ha situat per exemple dins del marc de relacions d'iguals, més fora dels nuclis dels nanos, no?. I sempre com en un punt intermig amb els relacions amb les nenes. Alguns nens i algunes nenes, però no en el punt extrem dels nanos, de la colla, no?. Fins el punt que ara ja està a l'Institut, i té amics però molts cops va amb amigues.”Y tu què? És que t'interessen més les converses de les noies?.- Pots xerrar més els altres estan més amb no sé què” Vull dir que s'ha sentit sempre en aquest punt de també trencar el rol. Ell l'ha trencat des de l'inici el rol. I vull dir que trencar el rol en un nano també és conflictiu, perquè clar, a vegades ha tingut d'afirmar les seves coses. De dir: “bueno, si no m'agrada el futbol no sé què, si no m'agrada fer això no sé què”. O discutir “perquè els nens, perquè les nenes”. Sempre ha estat molt preocupat en aquestes coses. Em preguntava: “perquè les nenes no poden fer no sé què, no?”. Ell ho ha anat visquent però jo crec que d'una manera bastant natural les coses. El que passa és que això li ha provocat conflictes, perquè la societat en realitat no apremia això sinó que ho castiga. I fins i tot, per més que la coeducació teòricament existeix: ell ha anat a escola pública, ha anat a més a una escola maca dintre del que cap perquè era una escola que venia de la xarxa de Cetep?? , que es van integrar a la pública una escola laica catalana. Era una escola bastant bona, però tots els temes de l'ecoeducació... no era tan senzill com ho plantejaven. Hi havien conflictes. No acabaven de treballar-ho en la quotidianitat, no?. En la quotidianitat de les relacions d'aula, de les relacions del pati. Tot això no és treballat. I això sobretot en nanos que d'alguna manera trenquen en certa mesura el rol, els hi provoca conflicte. Jo crec que aquest conflicte però l'ha fet madurar bastant. Sempre ha estat bastant madur. Però madur en el sentit d'algunes coses que ell sí veu clar, no?. Per exemple, de saber defensar molt les seves idees, les seves posicions. De no deixar-se arrossegar molt. A vegades actua més sol, a vegades actua més acompanyat, però ha anat mantenint una mica la seva posició. No s'ha deixat arrossegar molt. I està en aquest punt. Això jo crec que també l'ha enriquit, encara que l'ha fet tenir moments durs, no?. Les coses no són senzilles, eh!. hi ha moments més de soledat, depenent dels nuclis de relació. Llavors, nosaltres hem intentat sempre d'anar podent veure unes maneres diferents de no només de les relacions entre gèneres sinó del valor dels diners, de la qüestió de la solidaritat, de compartir coses amb la gent, de que pogués conèixer coses una mica. Nosaltres hem viatjat molt per poder conèixer coses. Llavors, és algo que des de petit ha anat entendre i sempre li ha agradat molt conèixer. I llavors, això també li ha fomentat molta curiositat. El menjar, la gent... són coses que a ell també li han agradat molt. Té la falera per viatjar, per conèixer, per fer. Hem intentat això, no?. Sobretot el no consumisme. Per exemple, fa una militància de la no marca. No vol marques. Hem intentat això. jo en la meva relació amb ell, sobretot després vaig estar més temps a partir del 94, pues hi ha una bona relació personal, eh!. Clar, és una noi i amb qui té més conflictes és amb el pare. Amb qui trenca és amb el pare. Amb qui d'alguna forma fa la competència és amb el pare. Però no és que sigui conflictiu, però que es nota que està en la competència en moltes coses. S'afirma davant el pare en la seva adolescència amb qui ha de trencar d'alguna manera amb qui s'ha d'afirmar com a persona és amb ell. No és que sigui conflictiu és que se li nota que fa la competència amb moltes coses en les discussions per dir-ho d'alguna forma, a mi em creu més. A ell és la contínua disputa. Clar, perquè ha de trencar i és normal. I de moment encara no ha tingut cap crisi. Jo perquè veig a l'entorn em preparo, perquè sé que està en una edat d'adolescència que ha de trencar. Per molt que tingui molt bona relació, per molt que ell hagi anat interioritzant moltes coses i ha fet les seves pròpies coses i té en aquests moments una sèrie de valors pues jo crec que bastants macos en moltes coses... pues clar, ell ha de fer una ruptura en moltes coses. Ha de ser ell mateix. Jo crec que als 16 o 17 anys la viurem la seva adolescència, i és normal. Amb la que jo vaig tenir... I és normal. Clar, intentes influir molt. opines sobre quines coses poden tenir una sortida professional o no, però intentes respectar. A vegades és difícil, perquè tens una certa tendència a dir: “mi experiencia...”. No, és difícil també fer de mare i de pare. Tens aquesta temptació de voler fer-li viure lo que ell no ha viscut, i això no ho pots fer perquè ha de viure la seva vida. I si s'ha de donar hòsties se les donarà ell sol. Per és dolorós que em resulti i més... però vull dir, que hi ha certa temptació que tens en certa mesura d'encaminar-ho, de dirigir-lo. Finalment, d'una forma o altra, per molt que hagi estat respectuosa pues sempre has estat encaminant, perquè lo que has transmès són els teus valors. Sense

imposar, amb respecte, no?. Mai per exemple ha volgut sapiguer res de la religió. I jo sempre m'hi empenyat molt en que conegui, perquè és important conèixer què és el que hi ha darrera de les religions, perquè la gent és creient o no és creient. No és un cosa tan senzilla. Nosaltres no anàvem a missa mai i quan estava el pare li portava a missa i l'altre li deia "a mi no m'agrada la missa". Però bueno, jo crec que és una relació bona, però sempre clar, estàs amb la preocupació de la responsabilitat i sempre amb la dubte de com ho estic fent, etc. sempre tens dubtes: si m'hagués dedicat és temps, com has tractat aquest tema". Clar, tampoc hi ha un nivell d'intimitat molta alta. Ell sap que pot parlar però és molt reservat. Va fent. És nano com molt independent. Ell va fent. Ell és molt de defensar molt la seva autonomia, la seva independència, el seu espai. Jo crec que és una manera de defensar l'espai.

E.- Perquè el teu company també té una trajectòria de militància, no?

Sí, ell també va estar al MC. Va entrar com jo la 72-73. De totes formes jo el coneixia però ell estava a la universitat, no estava al sector sindical. I quan ens vam començar a relacionar més que va ser la 78, que llavors ens vam conèixer més no?, i vam començar a viure junts. Ell ha estat més vinculat durant molt de temps a tot lo que és el moviment per la pau, tot lo que és la lluita antimilitarista, la insubmissió. En aquests moments també ell treballa a la Caixa. Ell és sindicalista a la Caixa també. Però bueno, ha estat sempre a nivell d'empresa. En aquests moments està ara a l'executiva de la CONC. I bueno, sempre ha estat... més o menys el nostre procés és molt similar. Per exemple, ell també es va anar desvinculant, no?. Va estar un temps més ell va sortir primer. Ell va estar un temps més ara fa dos anys està treballant sobretot més pel moviment per la pau i el Sindicat. Sempre també ha tingut moltes tasques, no?. El que passa és que va coincidir amb el moment del naixement del Guillem, que va ser un moment en que jo tenia molt i ell es podia organitzar-se millor. Tenia menys responsabilitats en aquell moment. És una persona molt implicada.

E.- M'agradaria que comentessis una mica com veus el moment sindical d'avui? El present i el futur.

Bueno, jo crec que el sindicat ha anat agafant... s'ha anat consolidant més tota la línia d'adaptació. Ha anat deixant una mica tot lo que era el sentit més reivindicatiu o més de projectes propis, i anar una mica pues... adaptant-se a lo que va venint. Ara és molt poc crític amb les qüestions que hi ha, amb les polítiques que s'estan portant des de la via governamental. La realitat és que cada cop més hi ha menys resposta envers al munt d'agressions que hi ha. El moment laboral d'ara és terrible. El nivell de flexibilitat laboral, de precarietat, de dualització social, d'inseguretat social, de manca de drets, etc. És a dir, si poguéssim fer un panorama de lo que és... és terrible, no?. I tot això jo crec que s'ha anat... són polítiques del liberalisme implantades per la Patronal amb molta poca crítica de les parts sindicals. Des de fa temps. I ara tenim una situació en la que d'alguna manera, es va a les petites coses, a petits logros però sense qüestionar el model. Tot i que sí que fa coses el Sindicat, però no es qüestiona de fondo lo que hi ha de model que representaria una posició en contínua confrontació. I això no es fa. Es van plantejant les coses en alguns àmbits, en alguns sectors, amb alguna negociació, però sempre dins del marc de lo establert, dins del marc del que hi ha, no?. Sense anar a fer una relació conflictiva amb governs, ni amb patronals de manera real, no?. Fins i tot el discurs s'ha moderat molt. Ja no la realitat de la resposta sinó fins i to tel discurs. No sé, sembla que hem perdut un llenguatge més propi. Utilitza el mateix llenguatge que la Patronal. No dic perquè les paraules no siguin les mateixes, em refereixo a la manera d'enfocar les coses, en els discursos i en les pràctiques reals. Llavors, jo crec que cada cop és una institució més clara. És un aparat molt important, però és una institució. I crec que tot lo que és la participació de la gent no se li dona molt de valor. No es mobilitza a la gent en lo ideològic, en el compromís, etc. Ara és un sindicat de serveis, i ha perdut aquesta capacitat de la mobilització, de la pressió, i de fer que la gent tingui un protagonisme real. S'ha consolidat molt això, i jo no dic que això no es pugui canviar. Tot es pot canviar.

E.- Com t'agradaria que fos?

El futur del Sindicat?

E.- No el que veus sinó el que t'agradaria.

Jo crec que m'agradaria que es fes una reflexió molt de fondo del què és el que a tu et toca fer com a organització en relació a la realitat de les persones, i en relació a les polítiques que t'estan marcant dins el capitalisme mundial. Què és el que hi ha i què és el que tindria de ser, no?. I per lo tant, que es donés molta importància per una banda, plantejar tota una línia més forta, més resistència, però no ofensiva. Més de resistència ideològica, política. A mi em sembla que això és important. I per una altra banda, comprendre no sobre el paper que es parla de la diversitat, sinó la realitat de la diversitat, de la gent

treballadora que és molt diversa. I anar organitzant aquest sector de diversitat de la gent, perquè en certa mesura tot lo que és l'organització social, és algo que nosaltres tindriem de contrarestar, no?. I sobretot anar a defensar els interessos de la gent que està en pitjor situacions, i en llocs que el sindicalisme ni arriba, no?. Això és el repte que tindria que tenir el sindicalisme. Anar als llocs on no hi ha cap tipus de protecció laboral, ni protecció sindical, on es fan tots els abusos. I a més a més, que també tingués una perspectiva social més àmplia. És a dir que els temes que el sindicat ha d'abordar no són exclusivament els laborals ja sé que no ho és, ja sé que el sindicat es planteja temes com la immigració, es planteja qüestions d'ecologia, es planteja el medi ambient, es planteja el tema de la dona, etc, ja ho sé, però m'agradaria que fos una realitat. De veritat. És a dir que no fos una qüestió que queda com un discurs sinó que això fos una part essencial del sindicalisme. Que tingués aquesta capacitat d'organitzar la realitat de la gent amb les seves diversitats, no?. I sobretot, amb una política molt de respondre, de resistir, a tota l'ofensiva de la Patronal. En compte d'adaptar-se això, que és molt diferent. No ens d'adaptar. La resistència també és realista. Lo que passa és que són posicions diferents de com et situes en la realitat que tens, no?. Com et situes o no a la realitat. La realitat no la pots ignorar. És molt dura, és molt crua. Estem parlant de coses molt a llarg plaç, de situacions, d'ofensives econòmiques neoliberals que són de molta profunditat, que estan alterant completament les relacions laborals i demés. Pues jo crec que hauríem de/

[FINAL CARA A, CINTA 10]

[INICIO CARA B, CINTA 10]

E.- És casi com un qüestionari, vale?. M'agradaria que em diguessis l'opinió, el teu concepte, per exemple de la democràcia... Què és per tu la democràcia?

Mira, per mi la democràcia és... potser la definiria a partir del que no és. Però que és quelcom més que lo que formalment tenim, no?. Unes institucions que permeten ser triades o la possibilitat de tenir uns òrgans que surten per les eleccions, no?. El Parlament, l'ajuntament, el senat. Per mi la democràcia ha de ser una qüestió més d'igualtat formal. Ai!, perdó, d'igualtat real. Potenciar tot lo que podés ser la participació real de la gent. I la participació real de la gent no és exclusivament mitjançant la delegació, sinó mitjançant la capacitat cultural de que les persones tinguessin aquesta oportunitat de poder discutir, de poder triar, de poder tenir les opcions. I no només en lo polític sinó en lo econòmic i en lo social. Això és la democràcia. Lo demés és una delegació d'aquesta voluntat de les persones, perquè no és una voluntat real sinó que l'auto-otorgament d'aquestes voluntats per fer coses que després no tenen a veure amb lo que la gent podria desitjar o podria veure. Llavors, aquesta manca de protagonisme real de les persones, és el que crec que és la idea contrària a lo que hauria de ser la democràcia, no?. Tot lo que és la delegació per mi no és, no és més que una perversió de lo que és la democràcia. No, llavors, jo que sempre he sigut una persona que en el nucli que estàvem hem estat molt poc favorables als vots, a votar a les eleccions i demés, pues m'he tingut que xupar el discurs de la democràcia. Jo valoro que es pugui votar, valoro que es pugui votar, però la democràcia és molt més. Jo fins i tot la democràcia, és el no voler votar. Tens el dret de no votar, no és la obligació de votar. Vale!. La democràcia és algo més profund que aquesta qüestió tan senzilla, tan simplona, i que en el fons el que ha fet, d'alguna manera o altra, treure protagonisme a la gent. És no donar-li aquesta capacitat d'autonomia a les persones.

E.- Com valores tu el sistema democràtic d'aquí?

Molt insuficient, molt precari. Jo crec que és un sistema democràtic molt formal. Jo em pregunto on està realment la voluntat de la gent, on s'explica realment la voluntat de la gent, quins mecanismes, quin canals té. Perquè... vota cada 4 anys?. I després totes aquelles coses que es fan en no dels vots que s'han obtingut?. Quina verificació de les coses... que després dels 4 anys no et tornen a votar?. Mentida, perquè els mass media pesen moltíssim, perquè la capacitat econòmica dels partits pesa moltíssim, perquè la llei ----- pesa moltíssim, perquè hi ha moltes coses que influencien també. Vull dir que, ni tan sols els vots són la verificació de la voluntat. Ni tan sols en aquell moment de la gent. ni en aquell moment. Molt menys de lo que podria ser aquestes capacitats creadores de les persones.

E.- Què és el capitalisme?

Jo crec que és un sistema, és un sistema econòmic, social, cultural, que està en la base de moltes de les injustícies que vivim, no?. De moltes, no només... hi ha algunes que es sobreposen, eh!. Però de la base de moltes de les desigualtats del sistema. És un sistema que bueno, que en sí mateix està basat sobre la desigualtat i sobre l'explotació de les persones. I que genera pues tot un sistema escultural de

dominació, per acompanyar aquesta possibilitat d'exploració econòmica que genera uns sistemes polítics per poder mantenir-se, que estan basats o en dictadures o en democràcies formals, no?. En realitat, però no en veritables igualtats de les persones, perquè no es trenca la capacitat aquesta d'exploració. I sobretot, això en que diferencia les persones en base al seu status, el seu nivell. És l'antítesi de la possibilitat d'igualtat de les persones, en quant a que ens defineix en relació al nostre poder adquisitiu a --relació respecte el lloc on estàs inserit dins de l'escala econòmica de la societat.

E.- El Parlamentarisme?

El Parlamentarisme?, pues jo crec és l'expressió formal del capitalisme.

E.- El feixisme?

El feixisme jo crec que és una forma extrema, dura, duríssima, de com molts sistemes capitalistes s'han pres per poder continuar amb la seva dominació. És a dir, que finalment és un altre sistema que el mateix capitalisme ha tingut per poder... Totes les experiències de feixisme que tenim és de lo més intolerant, lo és agressiu.

E.- El liberalisme?

El liberalisme depèn, depèn de quin liberalisme parlem. És complicat lo del liberalisme, perquè a veure, de quina època estàs parlant de liberalisme, no?. Clar, com a sistema en realitat, és l'expressió aquella del "que puede llega". El fet de que les persones teòricament tenen la igualtat d'oportunitat, no?. I com a tal, es fonamenta... El conflicte del que està basat el liberalisme, és d'una base econòmica que és desigual. I per lo tant, no és veritat, no és veritat, no?, que pugui existir un igualtat social i econòmica sense trencar la base econòmica que sustenta o ha sustentat el liberalisme, no?. I bueno, també mira, com liberalisme... en algun moment podia tenir un element progressista respecte altres coses. És a dir, que depèn de la perspectiva. Jo crec que per exemple en els temes del gènere també el liberalisme a vegades ha donat una idea o pot donar una idea més d'igualtat que la que és real, perquè hi ha molts factors de desigualtat.

E.- El socialisme?

Quin? El que s'ha anomenat, el que jo voldria...?

E.- Què és per tu?

Què és per mi; sí. Podria ser, no?. Jo crec que clar, tots aquests noms i aquests conceptes és difícil definir-los justament quan han tingut o s'han vinculat a projectes que són discutibles, no?. Però bueno, si extreiem tot això, podia ser, no?. Podia ser l'expressió d'un tipus de societat basada en unes situacions més de relacions entre les persones - econòmiques, socials, culturals- de molta més igualtat. Igualtat real, no?. On les diferències que són evidents que tenim totes les persones, perquè és així, no estiguessin tan vinculades a les qüestions de status de on has nascut en un determinat lloc o la color de la pell, i que poguessin ser també de les diferències d'interessos que les pròpies persones tenim per desenvolupant-se. També penso en un socialisme en el qual... sentant les bases de les capacitat d'igualtat econòmica i social de les persones, també tingués la capacitat de les eleccions i de les dures relacions entre les persones i tingués en consideració totes aquestes qüestions en relació també amb el gènere i altres coses, no?, per poder integrar-se com a model a la societat.

E.- El comunisme?

Bueno, tirariem de la veta, no?. Diem de que el comunisme seria la plena consecució de tot això, no?. Comunisme en el sentit de comunitat, no?. Jo no diferenciaria tant entre socialisme i comunisme, perquè crec que per mi socialisme i comunisme es podria assimilar, no?. En el sentit d'això, d'estar basats en les relacions entre les persones de totes les comunitats, de la gent en sí mateixa, del seus valors, de les seves capacitats, de les seves potencialitats. Unes relacions que no estan mediatitzades per altres elements.

E.- L'anarquisme?

L'anarquisme?, jo la veritat és que l'anarquisme conec més lo que és l'anarquisme històric, no?. I jo crec que l'anarquisme crec que tenia algunes qüestions bastants interessants que podien complementar o fer

crítiques a lo que podien ser els corrents socialistes en aquells moments, no?. I és de que algunes qüestions molt relatives a la cultura, a les transformacions de les persones, a les relacions diferents entre les persones, no?. De la certa llibertat personal. Podien en certa mesura complementar un tipus de model de societat en altres qüestions que jo crec que podien tenir, compartir el seu projecte. Però jo algunes d'aquestes coses, crec que són interessants perquè justament crec que si tinguéssim de pensar en un model, que no crec ni que existeixin projectes ni models tindriem d'agafar les coses més importants que ha tingut alguna de les experiències, deixar de banda moltes de les rèmores de lo que han estat l'anarquisme, el socialisme el comunisme com a conceptes, i construir un cosa completament diferent, amb lo bo de cadascú, no?. Clar, perquè quan parlo de socialisme no estic pensant amb els socials demòcrates ni amb el Felipe González.

E.- Sindicalisme?

El sindicalisme crec que és l'expressió organitzada de la classe treballadora de cara a poder plantejar, poder plantejar front el capitalisme, front el sistema, front la Patronal, tota un sèrie de projectes, de reivindicacions que d'alguna forma no només millorin les seves condicions de vida sinó que en realitat també traguessin o ajudessin en la lluita contra aquest sistema mateix del capitalisme. És a dir, que la mateixa, el mateix sindicalisme hauria de tenir aquesta voluntat no? de dir: "anem reivindicant...". No, no, de tocar el capitalisme, aquesta voluntat de no conformar-se amb els sistema. Per més que el sindicalisme jo crec que sempre en la mesura que està molt vinculada a aquesta negociació, a aquesta discussió, a aquesta lluita davant d'una Patronal davant d'un sistema... en sí mateix té molta càrrega de lo que és la negociació, no?. Hauria de tenir, de germinar una actitud fonamentalment anticapitalista. Com a projecte.

E.- Feminisme?

Feminisme?, jo crec que és... com a moviment o com a idea, jo crec que és el impugnar lo considerat massa temps com a normal en les relacions de les persones, l'obligació de confondre el sexe amb el gènere, i la capacitat de que les persones es poden relacionar de maneres diferents. Així, les dones podem guanyar en autonomia, en quant independència, en quant a autodeterminació de les nostres vides, i impugnar les relacions socials d'una manera molt nova: en relació als treballs, en relació a les maneres a com ens relacionen amb les institucions. És aquesta impugnació de tota una estructura social muntada sobre les igualtats del gèneres. I sobre l'assignació a les dones d'una altra manera de fer.

E.- Què seria per tu la participació?

Per mi la participació seria la capacitat d'una capacitat real a la gent per poder-ho fer. Des de capacitat cultura, capacitat de formació, capacitat de decisió, d'organització d'espais, de tot. Això seria la participació.

E.- La justícia?

De justícia... depèn en qui estat, no?, perquè vull dir, que la llei i la justícia és allò d'intentar... la justícia...en realitat, és si la plantejes vinculada a les lleis o si la plantejes vinculada com a ideal, no?. Com a ideal, jo crec que la justícia seria realment el fet de que, de que les relacions entre les persones poguessin respondre a les llibertats personals sense allò de dir sempre "trepitjar les llibertats d'altres persones". Però fonamentades sempre sobre les igualtats, perquè moltes vegades la justícia simplement és la defensa d'un ordre establert, en lo qual la gent que està més desfavorida és la que acaba pagant el fet de l'incompliment d'unes lleis marcades per poderosos. Llavors, la justícia com a tal hauria de ser això: el poder conviure amb llibertat, igualtat sense trepitjar la llibertat i la igualtat de l'altra persona.

E.- Què és lo que seria per tu la igualtat?

La igualtat seria aquesta possibilitat de desenvolupament personal i de criar a les persones sense les limitacions ideològiques, culturals, socials i econòmiques, que fan que realment fins i tot lo que et sembla una tria voluntària no ho sigui. O fins i tot que no pugui triar perquè no tens capacitat d'aquesta tria, no?. Vull dir, aquesta seria la igualtat. La igualtat en el sentit de que permetés la diferència, la diferència entre les persones, no?.

E.- La solidaritat?

La solidaritat jo crec que és l'empatia el veure o veure als demés com a tu, no?. És a dir, tu sentir-te com

a part de tota la resta de gent. No és allò de que tu dones una cosa, sinó que en realitat tothom formem part del gènere humà, i que en realitat és sentir lo que sent l'altra persona també. Has de sentir lo que sent una mica l'altra persona. Sentir-te patir una mica per lo que sent l'altra persona, i intentar d'alguna manera un compromís personal també en la mesura que sigui per guerra, per economia buscar transformacions socials. Això és la solidaritat per mi.

E.- La intolerància?

La intolerància per mi és el, és el mirar només o pensar només en lo teu. És a dir, que en la mesura de que tu consideres de que tu tens la raó, o que tu ja estàs bé, o el que tu creus és el que és... no permet que l'expressió, o fins i tot no permetre en el sentit ideològic de poder pensar que altres formes de viure, de fer, tinguin les seves raons tan importants com les teves sinó que et col·loca simplement en el sentit d'un nucli que té tota la raó davant els demés que no entenen, que no saben fer les coses, o que viuen d'una manera que tu creus que està malament. I clar, la intolerància té projeccions personals i polítiques molt greus.

E.- El racisme?

El racisme és l'expressió de la intolerància o la intolerància una expressió de racisme no?. El racisme jo crec que és sobretot valorar, valorar lo teu, lo que tu has viscut, el teu entorn com a bo, com a bo. I pensar que altra gent realment no... és algo que han d'aprendre de tu, no?. I que finalment les coses que fan i els dèficits que tenen estan relacionats... si és racisme cultural amb la seva cultura o si és racisme ètnic amb la seva raça... però que sí són responsables d'alguna de les seves deficiències, perquè no ha arribat al que tu en aquests moments tens. Tu valores lo teu la teva cultura, la teva societat com a vàlida, com a model. I lo demés valores que no, que no... tenen que canviar, que han d'arribar on tu estàs, o que fins i tot tu creus que són inferiors a tu. Depèn el tipus de racisme que parlem, no?.

E.- Què t'ha semblat l'entrevista?

(risas)

Mira, bé, difícil, eh!. M'ha semblat difícil. No, l'entrevista m'ha semblat bé. El que passa és que és difícil per mi...

E.- Com la valores?

Bé, bé, molt interessant. jo la veig molt interessant. Jo crec que és una oportunitat de reviure, de pensar en coses que normalment no és aquesta cosa de que se't pregunta directament. El que passa és que és complicat perquè et genera lo que et deia un dia després de les sessions noves coses. Li dones voltes la cap. I et preguntes: "com és que m'ha sortit això, no?". I... "això és tan important per mi?, potser jo pensava que era una altra cosa, no?". Fins i tot te n'adones de com, de com anem tapant els records, o com anem només tenim molt presents determinades coses que són potser les coses que és ens han impactat en la nostra vida. I jo crec que en l'entrevista això ha anat... a mi almenys m'anaven sortint coses que si jo tingués d'escriure "què és la meva vida", no m'hagués sortit com a l'entrevista. Perquè el nivell d'espontaneïtat que jo crec que he intentat tenir, i a més, el fet de la pressió que d'alguna forma o altra et connecta alguna pregunta amb el fet de que tens la gravadora posada, i molt silenci no pot haver-hi... pues et fa un nivell d'espontaneïtat diferent a lo altre. A mi m'ha semblat interessant. Dur. A mi m'ha semblar dur perquè...revisar coses no perquè la meva vida hagi estat molt dura, perquè crec que no ho ha estat, no he tingut moments especialment molt dolorosos, sinó dura en el sentit, de que clar, t'obliga a pensar en coses, a formular les coses, i sempre et quedes, jo almenys em quedo amb la sensació de que d'una banda m'ha allargat molt en moltes coses, però que per una altra banda em quedo curta d'explicar molts matisos de coses.

E.- T'has quedat amb aquesta sensació?

Amb algunes sí. Sobretot en la part més política. En les parts més personals no, però més enllà, perquè realment crec que per recordar, no?. Coses com has viscut, les idees que tens al voltant de moltes situacions és més fàcil fer-ho en comú que individual, perquè no recordes moltes dates, perquè no recordes molts fets, perquè fins i tot jo crec que en el punt que una persona parla de l'altre et surten moltes més coses, perquè és difícil a més sintetitzar qüestions polítiques i sindicals en molt poc temps. És molt difícil, perquè et trobes amb dificultats.

E.- Si vols podem fer més sessions, eh! [riures]

No, gràcies. No, només tant en aquest sentit, eh!. Crec que ha hagut oportunitat per dir el que he volgut, eh!. No ho dic en aquest sentit. Ho dic en el sentit de que has de pensar bastant determinades coses. Per exemple, per dir: "bueno, i què és el que va passar... i quines són les diferències..." que costa a vegades recordar o centrar els fets. Costa a vegades, en aquest sentit, eh!, perquè clar, podíem estar setmanes, no?. No, no, m'he trobat amb llibertat per dir tot el que he volgut, però amb aquesta dificultat mateixa jo d'expressar-me, no de l'entrevista jo d'expressar-me amb certesa del que realment pensava del que havia passat, no?. I suposo que quan ho vegi llegit ja ho veuré és bé. Sempre és la por, potser de ser una mica unialteral. Que sempre et fa una mica de por sobretot quan estàs parlant de processos, de gent i demés, perquè no m'agrada ser unilateral. És en aquest sentit.

E.- Has modificat la teva postura respecte la principi quan em vaig posar en contacte amb tu per dir-te si volies fer l'entrevista?. Tant si ha sigut per bé com per malament, eh! [riures]

No, bé home/

E.- Si has modificat la teva postura?

No, m'he anat trobant més relaxada. Des de l'inici, en la primera sessió, primer eren coses més personals, de fa molt temps, de coses que em costava molt recordar. Tenia que lligar moltes coses dels avis del poble. Després em vaig anar trobant més tranquil·la, no?, perquè clar, sempre parlar de mi mateixa per molt que xerri molt [riures] em costa. Però bé m'he anat relaxant i també perquè em vaig col·locar molt en el dir: "bueno, si has dit de fer l'entrevista, tindrà de ser lo és sincera possible, no?" perquè sinó no l'hagués fet, no l'hagués fet. Pensava que no tenia cap valor. una altra cosa si sempre aconseguies el to, tenia coses racons de ----però em vaig anar trobant més relaxada

E.- Si tenies alguna expectativa respecte de l'entrevista, s'han complert?

No tenia moltes expectatives, eh!. més aviat ho veia com dir: "bueno, és algo que crec que és important, que crec que és bo que hi hagin entrevistes de dones, jo pensava que tenia una vida que no tenia grans històries, i també la meva experiència és...de compromís més forts a partir d'uns anys més forta que ha estat tota la transició i així. I a mi em semblava que tampoc fos una gran història de vida, de coses molt dures, o coses molt antigues, no? o de molts anys no?. Però jo no tenia moltes expectatives, però a l'hora pensava: "bueno, pues si m'ho han demanat, i és algo que és important, per què haig de dir que no a una cosa que és important que hi hagin entrevistes de dones no?. Qui sóc jo per dir que no si m'ho han demanat, no?": en aquest sentit. Perquè no sé molt bé si servirà molt per l'objectiu històric, d'alguna manera.

E.- Creus que tindrà alguna utilitat?

Jo crec que sí, que a la llarga pot tenir utilitat. Jo crec que sí, perquè pel tipus de preguntes que s'han anat fent, jo crec que sí. Jo crec que té utilitat fins i tot menys en lo polítics, i més en les formes de relació de la gent, en com d'alguna manera... aspectes de la teva vida et van marcant, no?. I això jo crec que sempre, i ara que estic amb lo de la antropologia, jo crec que sí que té utilitat. Crec que sí que té utilitat, perquè les coses encara que siguin de nivell individual, tenen tot l'entorn social que s'estan expressant no?. I bueno, no sé... jo crec que cada cop també crec més en les coses, en les històries personals, de cara a explicar molts fets socials també. Era més la meva vivència de mi mateixa. De dir: "bueno, si me l'han demanat, ho faré". Perquè també costa, no?. No sé, a mi em costa venir aquí i posar-me davant de la gravadora. Potser si estiguéssim en un cafè i tu escrivint lo que et vaig dient em costaria menys. Em costa, perquè és allò que estàs parlant, estàs dient, s'està quedant.

E.- Ho has pensat moltes vegades durant l'entrevista?

No, a l'inici. Després ja no. Després ja està és igual ja està, de totes formes no és per l'entrevista, eh!. A mi sempre que han fer coses rares, sempre m'ha preocupat més... Per exemple, una xerrada. Jo faig una xerrada i no em preocupa tant. Sempre que no queda gravat no....[riures] És com allò de dir: "es pot matissar, no?". I em sembla de que el que queda gravat és que has dit. I és veritat. És el que hi ha, no?. O sigui, no és tant només en l'entrevista sinó el fet mateix com a eina, no?.

E.- Creus que reculls fonamentalment lo que volies explicar?

Jo crec que sí, jo crec que sí. Jo la única cosa que tinc... que em queda com inseguretat o com neguit, és el fet d'això, de no haver estat parcial amb algunes coses, d'haver expressar el que jo volia expressar. Una cosa és el que jo crec que he dit, i una altra cosa és que realment veus que has expressat si s'ajusta molt al que tu pensaves. Sempre et queda aquest neguit, perquè has xerrat i no has pogut contrastar. És a dir, el no poder contrastar... és lo que hi ha, no?. Dius "ostres potser ho podia haver dit d'una altra manera "Però jo crec que el que volíem explicar jo crec que ha estat explicat sempre hi han més divagacions i coses no? Però ja està.

E.- Creus que autoritzaràs la consulta pública?

Sí, jo crec que quan vaig acceptar fer l'entrevista, era... jo vaig pensar que era amb aquesta condició. I és per això que em provoca neguit [riures]. Si no tingués consulta el públic, no estaria tan neguitosa, no?

[FINAL DE L'ENTREVISTA]